

FILE

Name: KNC976__Khuddakanikaya_12_Niddesa_2_Culla_BJT_34.pdf
PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl/?gr_elib-325
Type: Plain image PDF; index/bookmarks to be added at a later date
Encoding: (no text)
Date: 25.5.2015

BRIEF RECORD

Title: Khuddakanikāya: 11. Niddesa 2: Cullaniddesa
Publ.: [Colombo] : Lankāṇḍuva 1976
Series: Buddhajayantī Tripiṭakagranthamālā, 34
Description: pp. 2-632 (only even pages; Sinhalese translation not included)

FULL RECORD

http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gr_elib.htm

NOTICE

This file may be copied on the condition that its entire contents, including this data sheet, remain intact.

බුද්ධ ඡන්ද්‍රිකා ක්‍රියාමාර්ග 34

සංඝායනා පිටකසංග්‍රහය

අට්ඨකප්පක ග්‍රන්ථය

බුද්ධ ඡන්ද්‍රිකා ක්‍රියාමාර්ග

බුද්ධ ඡන්ද්‍රිකා

ද්විතීය පාලි

සංස්කෘත පුස්තක සංස්කෘතිය

ලබ්‍ධිමාලා පුස්තකාලය අනුමාප්ත සංස්කෘතිය

කර්තෘත්වයෙන් සංස්කෘතිය සංස්කෘතිය

ශ්‍රී ලබ්‍ධි ජනරජය මගින් ප්‍රකාශිත යි

මු: ව: 2519

ක්‍රි: ව: 1976

Buddha Jayanti Tripitaka Series Volume xxxiv

THE TWENTY-EIGHTH BOOK IN

**THE SUTTANTAPITAKA
KHUDDAKANIKAYA**

PART 12

CULLANIDDESAPĀLI

WITH THE SINHALESE TRANSLATION

BY

THE VENERABLE PANDITA

LABUGAMA LANKĀNANDA ANUNĀYAKA THERA

VICE PRINCIPAL OF THE PRAVACANODAYA PIRIVENA
MOLLIGODA, WADDUWA

&

THE VENERABLE PANDITA

KARAHAMPITIGODA SUMANASĀRA THERA

MĀKADAWARA VIHĀRAYA, HINGŪLA

PUBLISHED

UNDER THE PATRONAGE

OF

THE REPUBLIC OF ŚRĪ LANKĀ

B. E. 2519

C. E. 1976

සුභතනාපිටකෙ - බුද්දකනිකායෙ

චූළෙනිදෙදසපාලි

නමො තසස භගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධසස

පාරායන වග්ගො

චන්ද්‍ර ගාථා

1. කොසලානං පුරා රමමා - අගමා දකිණිපථං
ආකිඤ්චඤ්ඤං පඤ්ඤානො - බ්‍රාහ්මණො මහනපාරගු.
2. සො අසසකස්ස¹ විසයෙ - මුලකස්ස² සමාසනෙ
වසී ගොදවරී³ කුලෙ - උඤ්ජන ව ඵලෙන ව.
3. තස්සෙව⁴ උපනිස්සාය - ගාමො ව විපුලො අහු
තතො ජාතෙන ආයෙන - මහායඤ්ඤමකපපඨි.
4. මහායඤ්ඤං යජිත්වාන - පුන පාවිසි අසසමං
තස්මිං⁵ පතිපට්ඨමති⁶ - අඤ්ඤා ආගඤ්ජි⁷ බ්‍රාහ්මණො.
5. උග්ගට්ඨපාදෙ තසිතො - පඤ්ඤානො රජස්සිරො
සො ව නං උපසංකමම - සතානි පඤ්ඤ යාවති.
6. තමෙනං බාවරී දිස්වා - ආසනෙන නිමනනඨි
සුඛං ව කුසලං පුච්ඡි - ඉදං වචනමබ්‍රවී.
7. යං බො මමං දෙය්‍යධම්මං - සබ්බං විස්සජ්ජිතං⁸ මයා
අනුජානාහි මෙ බ්‍රහ්ම - නත්ති පඤ්ඤ සතානි මෙ.
8. සචෙ මෙ යාවමානස්ස - භවං නානුපදස්සති
සත්තමෙ දිවසෙ තුය්‍යං - මුඤ්ඤා ඵලතු සත්තධා.

1. වුත්තිඤ්ඤා-සා,
2. අසකස-සි.
3. මුලකස-මජ්ඣං, සි.
4. ගොදාවරී-බ, සාං

5. තංයෙව. මජ්ඣං, ව.
6. පටි පටිපට්ඨමති-ම ජ සං. සි, සාං
7. ආගඤ්ජි-සි.
8. විසජ්ජිතං-මජ්ඣං.

9. අභිසංඝර්ථා කුහකො - හෙරවං සො අනිත්තයි
තස්ස තං වචනං සුථා - ඛාවරී දුක්ඛිතො අහු.
10. උසුසුසුති¹ අනාහාරො - සොකසලලසමපටිතො
අරො²පි එවංචිත්තස්ස - ක්ඛානො න රමති මනො.
11. උත්තසං දුක්ඛිතං දිස්වා - දෙවතා අස්සාමිති
ඛාවරී උපසංකම්ම - ඉදං වචනමබ්බවි.
12. න සො මුඛං පජානාති - කුහකො සො ධනස්සිකො
මුඛාති මුඛපාතො වා - ඤාණං තස්ස න විජ්ජති.
13. හොති වරහි ජානාති - තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා³
මුඛං මුඛාධිපාතං ව - තං සුඤ්ඤාම වචො තව.
14. අහමෙපතං⁴ න ජානාමි - ඤාණං මෙසා⁵ න විජ්ජති
මුඛං මුඛාධිපාතො⁶ ව - ජිනානං හෙතදස්සනං.
15. අථ කො වරහි ජානාති - අසමිං පුථවි⁷මණ්ඩලෙ
මුඛං මුඛාධිපාතං ව - තං මෙ⁸ අක්ඛාහි දෙවතෙ,
පුරා කපිලවත්ථුමා - නික්ඛන්තො ලොකනායකො
අපචේවා ඔක්කාකරාජස්ස - සකාපුත්තො පහංකරො.
17. සො හි බ්‍රාහ්මණ, සම්බුද්ධො - සබ්බධම්මාන පාරගු
සබ්බාහිඤ්ඤාබලපත්තො - සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා
සබ්බකම්මකම්යං⁹ පත්තො - විමුත්තො උපධිසංඛියෙ¹⁰.
18. බුද්ධො සො හගවා ලොකෙ - ධම්මං දෙසෙති “චක්ඛුමා
තං ථං ගතස්වානා පුච්ඡස්ස - සො තෙ තං ව්‍යාකරිස්සති¹⁰.
19. සම්බුද්ධොති වචො සුථා - උදග්ගො ඛාවරී අහු
සොකස්ස තත්තකො ආසි - පිතිඤ්ඤා විපුලං ලභි.

1. උසුසුසුති-සි.
2. පුච්ඡිතො-සු, PTS
3. අහමෙතං-ව.
4. ඤාණමෙසා-ව.
5. මුඛා විපාතො-ව.

6. පුච්ඡි-සි
7. තං වෙ-නා, සු.
8. සබ්බ ධම්මකම්යං-සු, PTS
9. උපධිකම්යං-මජ්ඣ.
10. ව්‍යාකරිස්සති-ව, PTS

20. සො ඛාවරී අත්තමනො උදග්ගො
තං දෙවතං සුවස්ති වේදජානො
කතමස්සි¹ගාමෙ නිගමමිති වා පුන²
කතමමිති වා ජනපදෙ ලොකනාටො
යත් ගතත්වා නමසොමු³-සමුද්ධං දිපද්දත්තමං.
21. සාවස්සිං කොසලමඤ්ඤෙර පිනො
පඤ්ඤාපඤ්ඤා වරහුරිමෙධසො
සො සක්ඛපුත්තො විදුරො අනාසවො
මුද්ධාධිපාතස්ස විදු නරාසහො.
22. තනො ආමතනඨි සිසෙං - බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගෙ
එථ මාණවා අක්ඛිස්සං - සුණොථ වචනං මම.
23. යසෙස්සො දුලලහො ලොකෙ - පාතුභාවො අභිණ්ඨසො
ස්වජ්ජ⁴ ඵලාකමිති උප්පත්තො - සමුද්ධො ඉති විසුත්තො
බ්බං ගතත්වාන සාවස්සිං - පසස්සවො දිපද්දත්තමං.
24. කථං වරහි ජානෙමු - දිස්වා බුද්ධොති බ්‍රාහ්මණ
අජානතං නො පමුඤ්ඤි - යථා ජානෙමු තං මයං.
25. ආගතානි හි මනෙතස්ස - මහාපුරිසලක්ඛණා
ආකතිංස ව⁵ ව්‍යාඛ්‍යාතා - සමන්තා අනුපුබ්බසො.
26. යසෙස්සෙ හොනති ගතෙතස්ස - මහාපුරිසලක්ඛණා
ආයෙව⁶ තස්ස ගතියො - තතියා හි න විජ්ජති.
27. සවෙ අගාරං ආවසති⁷ - විජෙය්‍ය පටච්චං ඉමං
අද්දණ්ඩන අසංකප්පන - ධම්මෙනමනුසාසති⁸.
28. සවෙ ව සො පබ්බජති - අගාරා අනගාරියං
විවට්ඨවජ්ජෙ⁹ සමුද්ධො - අරහා භවති අනුත්තරො.

1. කතමිති-සු.

2. පන-මජ්ඣං.

3. ගතත්වා පසෙසමු-ව.

4. ස්වජ්ජ-සු, මජ්ඣං.

5. ආකතිංසානි ව-ව, මජ්ඣං.

6. දුටු ව-සු.

7. අජානාමසති-උ.

8. ධම්මෙන අනුසාසති-සු, PTS

9. විවට්ඨ ජදෙ-මජ්ඣං. PTS

29. ජාතිං ගොතනං¹ ච ලක්ඛණං - මනෙත සිංහං පුනාපරං²
මුඛං මුඛාධිපාතං³ ච - මනසායෙව පුච්ඡති.
30. අනාවරණදක්ඛාවි - යදි බුද්ධා හවිස්සති
මනසා පුච්ඡතෙ පඤ්ඤා - වාචාය විස්සජ්ජන්ති⁴.
31. ඛාවරිස්ස වචො සුඤ්ඤා - සිස්සා සොළස බ්‍රාහ්මණා
අභිනො තිස්සමෙතෙතයො - පුණ්ණකො අථ මෙතතභු.
32. ධොතකො උපසිචො ච - නන්දො ච අථ හෙමකො
තොදෙය්‍යකප්පා⁵ දුභයො - ජතුකණ්ණි ච පණ්ණිකො.
33. හද්‍රාචුඛො උදයො ච - පොසාලො වාපි බ්‍රාහ්මණො
මොසරාජා ච මෙධාවි - පිංගියො ච මහාඉසි.
34. පච්චිකගණිනො සබ්බො - සබ්බලොකස්ස විසුත්තා
කුමාරි කුමාරතා ධිරා - පුබ්බවාසනවාසිතා.
35. ඛාවරිං අභිවජ්ඣිකා - කඤ්ඤා ච නං පදකණ්ණි
ජවාපිනධිරා සබ්බො - පක්කාමුං උත්තරාමුඛා.
36. මූලකස්ස⁶ පතිවසානං - පුරිමං මාහිස්සතිං තථා⁷
උජ්ජන්තිං වාපි ගොතනං - චෙදිසං වනසවහයං⁸.
37. කොසම්බිං වාපි සාකෙතං - සාවතීං ච පුරුත්තමං
සෙතව්‍යං⁹ කපිලවත්ථුං - කුසිනාරං ච මජ්ඣරං.
38. පාවං ච භොගනගරං - වෙසාලිං මාගධං පුරං
පාසාණකං චෙතියං ච - රමණියං මනාරමං.
39. තපිනොවුදකං සිතං - මහාලාභං ච වාණිජො
ජායං සම්මාහිතතොනාව - තුසිතා¹⁰ පබ්බතමාරුහුං.

1. ජාතිගොතනං-ච, මජ්ඣ.

2. පුනාපරං-පු, PTS.

3. මුඛාධිපාතං-ච.

4. විස්සජ්ජන්ති-මජ්ඣ.

5. කපප්පා-ච, පු.

6. මූලකස්ස-ච, මජ්ඣ, අලකස්ස-කප්පි.

7. පුරමාහිස්සතිං තද-මජ්ඣ.

8. වනසාවතී-පු.

9. සෙතව්‍යං-PTS.

10. තුසිතා-මජ්ඣ, ප.

40. භගවා ව තස්මි,¹ සමයෙ - භික්ෂුසංඝපුරකකතො
භික්ෂුනං ධම්මං දෙසෙති - සිහොව නදති වනෙ.
41. අපිතො අද්දස සමුද්ධං - සතරංසි.² ව භානුමං.³
විදුං යථා පණ්ණරසෙ - පරිපුරිමුපාගතං.³
42. අථස්ස ගතෙත දිස්වාන - පරිපුරං ව බ්‍යඤ්ඤානං
එකමතං. ධිතො භට්ඨා - මනොපඤ්ඤා අපුච්ඡථ.
43. ආදිස්ස ජම්මනං බුඬි - ගොතනං බුඬි සලකඤ්ඤං
මනෙතස්ස පාරමිං. බුඬි - කති වාචෙති බ්‍රාහ්මණො.
44. වීසං වස්සසතං ආයු - සො ව ගොතෙතන ඛවරී
තිණස්ස⁴ ලකඤ්ඤා ගතෙත - තිණණං වේදන පාරගු.
45. ලකඤ්ඤා ඉතිහාසෙ ව - සතිස්සඤ්ඤා සකෙට්ඨහෙ
පඤ්ඤා සතාති වාචෙති - සධම්මෙ පාරමිං ගතො.
46. ලකඤ්ඤානං පටිච්ඡයං - ඛවරීස්ස නරුත්තම
තණ්හවජ්ඣ පකාසෙති - මා නො කඛ්ඛාසිතං අහු.
47. මුඛං ජිවහාය ජාදෙති - උණ්ණස්ස හමුකතතරෙ
කොසොභිතං වත්ථගුය්‍යං - එවං ජානාති මාණව.
48. පුච්ඡමහි කඤ්චි අසුණතො - සුඤ්ඤා පඤ්ඤා ව්‍යාකතෙ
විවිතොති ජනො සබ්බො - වේදජාතො කතඤ්ඤි.
49. කොත්ථ දෙවො වා බ්‍රහ්මා වා - ඉද්දෙ වාපි සුච්ඡෙති
මනසා පුච්ඡතෙ පඤ්ඤා - කමෙතං පටිභාසති.
50. මුඛං මුඛාධිපාතං ව - ඛවරී පරිපුච්ඡති
තං ව්‍යාකරොහි භගවා - කඛ්ඛං විනය නො ඉසෙ,

1. තමසි-සු. PTS.

2. විතරංසි-ව භානුමං-මජ්ඣ.
විතරංසි-PTS.

3. පරිපුරං උපාගතං-ව, මජ්ඣ.
පරිපුරිං උපාගතං-PTS.

4. තිණස්ස-සු. PTS.

51. අවිජ්ජා මුඛාති ජානාති - විජ්ජා මුඛාධිපාතිති
සඤ්ඤා සති සමාධිති - ඡන්දවිරියෙන සංයුතා,
52. තතො වෙදෙන මහතා - ස තථ මතිත්වාන¹ මාණවො
එකංසං අජිනං කත්වා - පාදෙසු සිරසා පති.
53. බාවරි බ්‍රාහ්මණො භොතො - සහ සිසෙසති මාරිස
උදග්ගචිතොනා සුමනො - පාදෙ වදුති වකුම,²
54. සුඛිතො බාවරි භොතු - සහ සිසෙසති බ්‍රාහ්මණො
ත්වං වාපි සුඛිතො භොති - විරං ජිවාති මාණව,
55. බාවරිසස³ ච තුමහං⁴ වා - සබ්බසං සබ්බසංසයං
කතාවකාසා පුච්ඡවෙහා - යං කිඤ්චි මනසිච්ඡථ.
56. සමුද්ධොත කතොකාසො - නිසිදිත්වාන පඤ්ඤි
අජිතො පටිමං පඤ්ඤං - තත් පුච්ඡි තරාගතං.

වදුගාරා නිවර්තන

1. සතථමෙහත්වාන-මජ්ඣං.
2. වකුමා-සු.

3. බ්‍රවරිස්සව - සි, ව, අ.
බාවාරිස්සව-සු. වි.
4. තුමහං-සි, සු., වි.

1. අජිතමාණව පුවජා.

- 1-1 කෙනසු නිවුතො ලොකො (ඉච්චායසමා අජිතො)
කෙනසු නප්පකාසති
කිසාභිලෙපනං බුභි
කිං සු තසස මහබ්බයං.
- 1-2 අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකො (අජිතාති හගවා)
වෙවිච්ඡා¹ පමාද නප්පකාසති
ජපාභිලෙපනං බුමි
දුක්ඛමසස මහබ්බයං.
- 1-3 සවන්ති සබ්බධි සොතා (ඉච්චායසමා අජිතො)
සොතානං කිං නිවාරණං
සොතානං සංවරං බුමි
කෙන සොතා පිට්ඨරො².
- 1-4 යාති සොතාති ලොකසමිං (අජිතාති හගවා)
සති තෙසං නිවාරණං
සොතානං සංවරං බුමි
පඤ්ඤායෙන පිට්ඨරො.
- 1-5 පඤ්ඤා වෙව සති වාපි³ (ඉච්චායසමා අජිතො)
නාමරූපං ච මාරිස
එතං මෙ පුට්ඨා පබුභි
කඤ්ඤං උපරුජ්ඣති.
- 1-6 යමෙතං පඤ්ඤං අපුච්ඡි
අජිත තං වද්ධි තෙ
යත් නාමං ච රූපං ච
අසෙසං උපරුජ්ඣති
විඤ්ඤාණසස නිරොධෙන
එතෙතං උපරුජ්ඣති.
- 1-7 යෙ ච සඤ්ඤාධර්මා⁴ සෙ
යෙ ච සෙඛා පුට්ඨ ඉධ
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං
පුට්ඨා පබුභි මාරිස.
- 1-8 කාමෙසු නාභිගිජ්ජෙය්‍ය
මනසා නාවිලො සියා
කුසලො සබ්බ ධර්මානං⁵
සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ.

අජිතමාණව පුවජා — නිට්ඨිකා

1. විවිච්ඡා-ම. ජ. සං.
2. පිට්ඨරො-ම ජ සං.
3. සඤ්ඤා-ස.

4. සබ්බත ධර්මා-ව
5. සබ්බධර්මෙසු-ස

2. තිස්සමත්තෙය්‍යමාණව පුවජා

2-1 කො'ධ¹ සන්තුසිතො ලොකෙ (ඉච්චායසමා තිස්ස මත්තෙය්‍යො)
කසස නො සන්ති ඉංජිතා
කො උභන්තමභිඤ්ඤාය
මජ්ඣමන්තා න ලිප්පති²
තං බ්‍රුසි මහාපුරිසො'ති
කො'ධ සිබ්බනිමච්චගා³?

2-2 කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා (මත්තෙය්‍යො'ති හගවා)
වීතතණ්ඨා සද්ද සතො
සඬ්ඛාය නිබ්බුතො භික්ඛු
තස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජිතා.

2-3 සො උභන්තමභිඤ්ඤාය
මජ්ඣමන්තා න ලිප්පති
තං බ්‍රුමි මහා පුරිසො'ති
සො'ධ සිබ්බනිමච්චගා.

තිස්සමත්තෙය්‍යමාණවපුවජා නිට්ඨිතා.

3. පුණ්ණකමාණව පුවජා

3-1 අනෙජං මූලදසසාවිං (ඉච්චායසමා පුණ්ණකො)
අත්ථි පඤ්ඤාන⁴ ආගමං.
කිංනිසසිතා ඉසයො මනුජා.
ධතතියා බ්‍රාහ්මණා⁵ දෙවතානං.
යඤ්ඤමකප්පසිංසු දුට්ඨ⁶ ඉධ ලොකෙ
පුවජාමි තං හගවා බ්‍රුහි මෙතං.

1. කොඉධ සන්තුසිතො-ව
2. නලිප්පති-ව
3. මජ්ඣමාණ-ව
4. සොධ-සු

5. පඤ්ඤානාගම-සු
6. බ්‍රාහ්මණ (දේව) සු
7. දුට්ඨ-PTS

- 3-2 යෙ කෙවි 'මෙ ඉසයො මනුජා (පුණ්ණකා'ති හගවා)
 බතතිසා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකප්පයිංසු පුත්‍ර ඉධ ලොකෙ
 ආසිංසමානා' පුණ්ණක ඉත්ථභාවං
 ජරංසිතා යඤ්ඤමකප්පයිංසු.
- 3-3 යෙ කෙවි 'මෙ ඉසයො මනුජා (ඉච්චායසමා පුණ්ණකො)
 බතතිසා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකප්පයිංසු පුත්‍ර ඉධ ලොකෙ
 කච්චිසු නෙ හගවා යඤ්ඤපථෙ අප්පමත්තා
 අතාරු ජාතිං ච ජරං ච මාරිස
 පුච්ඡාමි තං හගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං.
- 3-4 ආසිංසනති' ථොමයනති අභිජප්පනති ජුහනති
 (පුණ්ණකාති හගවා)
 කාමාභි'ජප්පනති පටිච්ච ලාභං
 නෙ යාජයොගා හවිරාගරත්තා
 නාත'රිංසු ජාතිජරනති බ්‍රෑමි.
- 3-5 තෙ වෙ නාතරිංසු යාජයොගා (ඉච්චායසමා පුණ්ණකො)
 යඤ්ඤභි ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිස
 අථ කො චරහි දෙවමනුසසලොකෙ
 අතාරි ජාතිං ච ජරං ච මාරිස
 පුච්ඡාමි තං හගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං.
- 3-6 සඛිංය ලොකසම්. පරොචරානි' (පුණ්ණකාති හගවා)
 යසසිඤ්ජිතං නාත්ති කුභිඤ්චි ලොකෙ
 සනෙතා විධුමො අනිසො නිරාසො
 අතාරි සො ජාති ජරනති බ්‍රෑමි'ති.

පුණ්ණකමාණං පුච්ඡා — නිට්ඨිතා

1. ආසිංසමානා-ච

2. ආසිංසනති-ච

3. කාමෙහි-අවුචා

4. නාතාරිංසු-ම ජ සං.

5. පරොපරානි-ච-P T S.

4. මෙතතගුමාණව පුට්ඨා

- 4-1 පුට්ඨාමි තං භගවා බ්‍රෑහි මෙතං (ඉච්චායකමා මෙතතගු)
මඤ්ඤමි තං වෙදගං භාවිතතං.
කුතොත්ත දුක්ඛා¹ සමුද්ගතා ඉමෙ
යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරූපා.
- 4-2 දුක්ඛස්ස වෙ මං² පභවං අපුට්ඨසි (මෙතතගු'ති භගවා)
තං තෙ පට්ඨකාමි යථා පජානං.
උපධිනිද්‍යා පභවන්ති දුක්ඛා
යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරූපා.
- 4-3 යො වෙ³ අවිඤ්ඤා උපධිං කරොති
පුනපුනං දුක්ඛමුපපති මජ්ඣ
තස්මා පජානං⁴ උපධිං න කඨිරා
දුක්ඛස්ස ජාතිප්පභවානුපසයි.
- 4-4 යනතං අපුට්ඨමිහ අකිත්තයි⁵ නො (ඉච්චායකමා මෙතතගු)
අඤ්ඤං තං⁶ පුට්ඨාම' තදිඛික බ්‍රෑහි
කථනත්තා ධීරා විතරන්ති ඔසං.
ජාති ජරං සොකපට්ඨෙවං වං
තං මෙ මුතී සාධු වියාකරොති
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.
- 4-5 කිත්තයිසසාමි තෙ ධම්මං (මෙතතගුති භගවා)
දිට්ඨං⁷ ධම්මෙ අනිතිහං.
යං විදිත්වා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.
- 4-6 තං වාහං අභිනන්දමි
මහෙසි ධම්මමුත්තමං.
යං විදිත්වා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.

1. දුක්ඛාය සද්ගතා-සු
2. වෙච්ච-ව-වි
3. යොවෙ-ව-වි
4. තස්මාභිජානං-සු
5. අකිත්තිධිතො-ව-වි

6. අඤ්ඤාත්ම-වි
7. පුට්ඨාමි-උ-සු
8. පට්ඨෙවං-ව-වි
පට්ඨෙවං-සු
9. දිට්ඨෙව ධම්මෙ-ව-සු-වි

- 4-7 යං කිඤ්චි සම්පජානාසි¹ (මෙතතගු²ති හගවා)
උඤ්ඤං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣෙකි
එතෙසු නාදිං³ ච නිවෙසනං ච
පනුජ්ජ විඤ්ඤාණං හවෙ න තිවෙසි.
- 4-8 එවංවිහාරී සතො අප්පමනෙතො
භික්ඛු වරං භික්ඛා මමාසිතානි
ජාතිං ජරං සොකපරිද්දවඤ්ඤා⁴
ඉධෙව විඤ්ඤා පජභෙය්‍ය දුක්ඛං.
- 4-9 එතාභිනාදුම් වචො මහෙසිනො (ඉච්චායසමා මෙතතගු)
සුක්ඛතිතං ගොතමි නුපට්ඨං
අඤ්ඤා භි හගවා පහාසි දුක්ඛං
තථා භි තෙ විදිතො එස ධම්මො.
- 4-10 තෙ වාපි නුත පජභෙය්‍ය දුක්ඛං
යෙ තං මුනී අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය
තං තං නමස්සාමි සමෙච්ච නාග
අප්පෙච මං (හගවා) අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය.
- 4-11 යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං⁴ ආභිජ්ඣෙය්‍ය (මෙතතගු²ති හගවා)
අනිඤ්ඤානං කාමහවෙ අසතතං
අඤ්ඤා භි සො ඔසම්මං අතාරි
තිණ්ණො ච පාරං අබ්බොලො අකඤ්ඤා.
- 4-12 විඤ්ඤා ච යො⁵ වෙදගු නරො ඉධ
හවාහවෙ සධ්ගම්මං විසජ්ජ
සො විතතණ්ණො අනිසො නිරාසො
අතාරි සො ජාතිජරතති බ්‍රුමි ති.

මෙතතගුමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා

1. සංජානිසි-ව-වි
2. නාදි ව-ව-වි
3. පරිද්ද-ව-ව-වි

4. වෙදගු මහිජ්ඣෙය්‍ය-පු
5. විචාච සො-PTB.

5. ධොතකමාණව පුවජා

- 5-1 පුවජාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං (ඉච්චායසමා ධොතකො)
චාචා'භිකඛ්ඛාමි මහෙසි තුංඝං.
තව සුඤ්ඤාන නිශෙඤ්ඤාසං¹.
සිංකෙඛ නිබ්බානමත්තනො.
- 5-2 තෙන භාතප්පං කරොහි (ධොතකා'ති භගවා)
ඉධෙව නිපකො සතො
ඉතො සුඤ්ඤාන නිශෙඤ්ඤාසං.
සිංකෙඛ නිබ්බානමත්තනො.
- 5-3 පසසාමහං දෙව මනුස්ස ලොකෙ (ඉච්චායසමා ධොතකො)
අක්ඛිඤ්ඤානං බ්‍රාහ්මණමිට්ඨයමානං.
තං තං නාමසසාමි සමන්තවකඤ්ඤා
පමුඤ්ඤා මං සක්කං² කථංකථාහි.
- 5-4 නාහං සභිසසාමි³ පමොචනාය (ධොතකා'ති භගවා)
කථංකථිං ධොතක කඤ්ඤි ලොකෙ
ධම්මං ච සෙට්ඨං ආජානාමානො
එවං තුචං ඔසුමිමං තරෙසි.
- 5-5 අනුසාස බ්‍රහ්ම කරුණායමානො (ඉච්චායසමා ධොතකො)
විචෙකධම්මං යමහං විජ්ඤ්ඤං.
යථාහං⁴ ආකාසො'ව අව්‍යාපජ්ජමානො⁵
ඉධෙව සතො අසිතො චරෙය්‍යං.
- 5-6 කිත්තසිසසාමි තෙ සන්තිං⁶ (ධොතකා'ති භගවා)
දිට්ඨං ධම්මං අනිතිහං.
යං උදිඤ්ඤා සතො චරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.

1. නිශෙඤ්ඤාසං-වි-ව

2. මං මහෙ-වි-ව

3. ස ගමිසසාමි-සි-ඉ

4. යථාහවාකාසො-සු

5. අව්‍යාපජ්ජමානො-වි-ව-P.T.S.

6. තෙ සන්ති-වි-ව

5-7 තං¹ වාභං අභිනාදුථි (ඉච්චායසමා ධොතකො)
මහෙසි සතති මුත්තමං.
යං විදිතො සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

5-8 යං කිඤ්චි සමපජානාසි (ධොතකා'ති හගවා)
උඤ්ඤං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣෙකි
එතං විදිතො සඬගො'ති ලොකෙ
හවාහවාය මාකාසි තණ්හනති.

ධොතකමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

6. උපසිවමාණව පුච්ඡා

6-1 එකො අභං සකක, මහත්ත මොසං (ඉච්චායසමා උපසිවො)
අනිසසිතො නො විසභාමි තරිතුං²
ආරමමණං බුඤ්ඤි සමත්තවකු
යං නිසසිතො ඔසමිමං තරෙයං.

6-2 ආකිඤ්චඤ්ඤං පෙකඛමානො සතීමා (උපසිවා'ති හගවා)
නාථිති නිසසාය තරසු ඔසං
කාමෙ පභාය විරතො කථාහි
තණ්හකඛයං නත්තමභාහිපසසං³.

6-3 සබ්බෙසු කාමෙසු යො විතරාගො (ඉච්චා යසමා උපසිවො)
ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො හිත අඤ්ඤං⁴
සඤ්ඤා විමොකෙඛ පරමෙ'ධිමුත්තො
තිට්ඨෙති නු සො තත් අනානුයාසි⁵

6-4 සබ්බෙසු කාමෙසු යො විතරාගො (උපසිවාති හගවා)
ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො හිතමඤ්ඤං
සඤ්ඤාවිමොකෙඛ පරමෙ'ධිමුත්තො
තිට්ඨෙය්‍ය සො තත් අනානුයාසි.

1. තංවාභමභිනාදුථි-සු

2. තාරිතුං ජ-සං,

3. රත්තමභාහිපසස-ව-වි

4. හිතා මඤ්ඤං-ම-ජ-සං

5. අනානුයාසි-ව-වි
අධිමුත්තො-PTS

- 6-5 තිඛෙඤ්ඤා චෙ සො තස්ස අනානුයාසී (ඉච්චායසමා උපසිච්චා)
 යුගමපි වසසානං සමන්තවක්ඛු
 තස්සෙව සො සිතී සියා¹ විමුක්තො
 චචෙථ² විඤ්ඤාණං තථාච්චසස.
- 6-6 අච්චි යථා වාතචෙග්ගෙන බිත්තා (උපසිච්චා'ති හගවා)
 අස්සං පලෙති න උපෙති සඤ්ඤා.
 එවං මුතී නාමකායා විමුක්තො
 අස්සං පලෙති න උපෙති³ සඤ්ඤා.
- 6-7 අස්සං ගතො සො උද්චා⁴ සො නස්සී (ඉච්චායසමා උපසිච්චා)
 උද්චා චෙ සසසතිසා අරොගො
 තං මෙ මුතී සාධු විශාකරොහි
 තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.
- 6-8 අස්සං ගතස්ස න පමාණමස්සී (උපසිච්චාති හගවා)
 යෙන නං වජ්ජ තං තස්ස නස්සී
 සඤ්ඤාසු ධම්මසු සමුහතෙසු
 සමුහතා වාදපථාපි සඤ්ඤා'ති.

උපසිච්චාණව පුච්ඡා නිද්ධිකා.

7. නන්දමාණව පුච්ඡා

- 7-1 සන්ති ලොකෙ මුනායො (ඉච්චායසමා නන්දො)
 ජනා වදන්ති තස්සිදං කථංසු
 ඤාණප්පත්තං නො මුතී වදන්ති
 උද්චා චෙ ජීවිතෙත්ථප්පත්තං.
- 7-2 න දිවසියා න සුතියා න ඤාණෙන (නන්ද'ති හගවා)
 මුතීධ නන්ද කුසලා වදන්ති
 විසෙති කත්වා අතීසා නිරාසා
 චරන්ති යෙ තෙ මුනායො'ති බ්‍රූමි.

1. සො සියා විමුක්තො-ව-වි
 2. භාචෙථ-උ-ව-වි

3. නොපෙති-සු
 4. උද්චාසො නස්සී-ව-වි

- 7-3 යෙ කෙවි'මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (ඉච්චායසමා නන්ද)
දිට්ඨි¹ සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.
සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුද්ධිං.
කච්චි සු තෙ භගවා තස් යථා වරන්තා
අතාරු ජාතිං ච ජරං ච මාරිස
පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං.
- 7-4 යෙ කෙවි'මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (නන්ද'ති භගවා)
දිට්ඨි සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.
සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුද්ධිං.
කිඤ්චාපි තෙ තස් යථා වරන්ති
නාතරිංසු ජාතිජරන්ති බ්‍රෑමි.
- 7-5 යෙ කෙවි'මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (ඉච්චායසමා නන්ද)
දිට්ඨි² සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.
සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුද්ධිං.
- 7-6 තෙ³ චෙ මුනි බ්‍රෑහ්මි අනොසතිණ්ණො⁴
අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ
අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස
පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං.
- 7-7 නාහං⁵ සබ්බෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (නන්ද'ති භගවා)
ජාති ජරාය නිවුතා'ති බ්‍රෑමි
යෙ සුධ දිට්ඨිං ච සුතං මුතං වා
සිලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං.
අනෙකරුපමපි පහාය සබ්බං.
තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
තෙ⁶ චෙ නරා ඔසතිණ්ණො'ති බ්‍රෑමි.

1. දිට්ඨි-සු
දිට්ඨිසුතෙත-ව-වි-PTS.
දිට්ඨිසසුතෙත-ම ජ සං.
2. කච්චිසු-වි-ව PTS.

3. සචෙ -උ-සු
4. අනොස තිණ්ණො-උ-ව-වි
5. නාවාහං-ව-වි
6. යෙ තෙ නරා-උ

- 7-8 එතාභිනාදුම් වචො මහෙසිනො (ඉච්චායසමා නාදො)
සුකිත්තිතං ගොතම නුපධිකං
යෙ සුධ දිවං ව සුතං මුතං වා
සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං
අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බං
තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
අහමපි තෙ ඔසතිණ්ණා'ති බ්‍රූමිති.

නාදුමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

8. හෙමකමාණව පුච්ඡා

- 8-1 යෙ මෙ පුබ්බෙ ව්‍යාකංසු (ඉච්චායසමා හෙමකො)
හුරං ගොතමසාසනා
ඉච්චාසි¹ ඉති භවිස්සති
සබ්බං තං ඉතිභීතිහං
සබ්බං තං තඤ්ඤවසින්නං
නාහං තස්ස අභිරම්.
- 8-2 කං ව මෙ ධම්මකමාභි
තණ්හා නිශ්සාතනං මුනි
යං විදිකා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.
- 8-3 ඉධ දිවං - සුත - මුත² -
විඤ්ඤානෙසු පියරූපෙසු හෙමක
ජන්දරාග³විනොදනං
නිබ්බානපදමවවුතං.
- 8-4 එතදඤ්ඤාය යෙ⁴ සතා
දිවංධම්මාභිනිබ්බතා
උපසන්නා ව තෙ සද්.
තිණ්ණා ලොකෙ විසතතිකන්ති.

හෙමකමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

1. හුරං-ව-වි

2. ඉච්චාසි ඉති-ව-වි

3. සුතමුතං-සු-ව-වි

4. ජන්ද හව විනොදනං-ව-වි

5. එත මඤ්ඤාය මෙසත-ව-වි

9. තොදෙය්‍යමාණව පුවජා

- 9-1 යඤ්ථිං කාමා න වසන්ති (ඉච්චායඤ්ථා තොදෙය්‍යා)
තණ්හා යසස න විජ්ජති
කථංකථා ච යො තිණ්ණො
විමොක්ඛො තසස කිදිසො.
- 9-2 යඤ්ථිං කාමා න වසන්ති (තොදෙය්‍යාති භගවා)
තණ්හා යසස න විජ්ජති
කථංකථා ච යො තිණ්ණො
විමොක්ඛො තසස නාපරො.
- 9-3 නිරාසංසො¹ සො උද ආසසානො (ඉච්චායඤ්ථා තොදෙය්‍යා)
පඤ්ඤානං² වා සො උද පඤ්ඤකප්පි
මුනිං අහං සකක යථා විජ්ඤ්ඤං
තං මෙ වියාවිකඛ සමනතවකඛු.
- 9-4 නිරාසංසො සො න සො ආසසානො
පඤ්ඤානවා සො න ච පඤ්ඤකප්පි
එවමපි තොදෙය්‍ය මුනිං විජාන
අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තනති.

තොදෙය්‍යමාණව පුවජා — නිට්ඨිතා.

10. කප්පමාණව පුවජා

- 10-1 මජ්ඣෙක සරඤ්ථිං³ තිට්ඨිතං⁴ (ඉච්චායඤ්ථා කප්පො)
ඔස ජාතෙ මහබ්බසෙ
ජරාමච්චුපරෙතානං
දීපං⁵ පබ්බුභි මාරිස
තං ච මෙ දීපමකඛාහි
යථයිදං නාපරං සියා.

1. නිරාසංසො-FRS.

2. පඤ්ඤානං වාසො-මජ්ඣ.

3. සරඤ්ථි-ව-ව

4. තිට්ඨිතං-ව-ව

5. දීපං-ව-ව

- 10-2 මජ්ඣෙ සරසමිං තිට්ඨතං (කපපාති හගවා)
ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බයෙ
ජරාච්චවුපරෙතානං
දීපං පබ්බුමි කපප තෙ.
- 10-3 අකිඤ්චනං¹ අනාදනං
එතං දීපං අනාපරං
නිබ්බානං ඉති නං බ්බුමි
ජරාච්චවුපරිකම්යං.
- 10-4 එත දඤ්ඤාය යෙ සතා
දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා
න තෙ මාරවසානුගා
න තෙ මාරසස පඤ්ඤාති.

කපපමාණව පුවජා — නිට්ඨිතා

11. ජතුකණ්ණිමාණව පුවජා

- 11-1 සුත්වාන'හං වීරමකාමකාමිං (ඉච්චායසමා ජතුකණ්ණි)
ඔසාතිගං පුට්ඨුමකාමමාගමං
සනතිපදං බ්බුමි සහජනෙතත
යථාතච්ඡං හගවා බ්බුමි මෙතං,
- 11-2 හගවා හි කාමෙ අභිභුයා ඉරියති
ආදිච්චොව පඨවිං තෙජී තෙජසා
පරිත්තපඤ්ඤාසස මෙ භූරිපඤ්ඤා
ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජඤ්ඤාං
ජාතිජරාය ඉධ විපපහානං.
- 11-3 කාමෙසු විනය ගෙධං (ජතුකණ්ණිති හගවා)
නෙකඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො
උගගහිතං නිරුක්ඛං වා
මා තෙ විජජිත්ව කිඤ්චනං.

1. අවිඤ්චනං-උ-ව-වි

11-4 යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති¹
පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චනං
මජ්ඣේ² චෙ නො ගහෙසසසි
උපසන්නො චරිසසසි.

11-5 සබ්බසො නාම රූපසමිං
විතගෙධසස³ බ්‍රාහ්මණ
ආසවා'සස⁴ න විජ්ජනති
යෙහි මවච්චවසං වජෙති.

ජතුකණ්ණිමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

12. හද්‍රාච්චධමාණව පුච්ඡා

12-1 ඔකං⁵ ජහං තණ්හවජ්ඣං අනෙජං (ඉච්චායසමා හද්‍රාච්චධමා)
නාජ්ඣං ජහං ඔසතිණ්ණං විමුක්තං
කප්පං ජහං අභියාචෙ සුමෙධං
සුඤ්චාන නාගසස අපනම්සසනති⁶ ඉතො.

12-2 නානා ජනා ජනපදෙහි සඛිගතා⁷
තච වීර⁸ වාක්‍යං අභිකඩ්ඛමානා⁹
තෙසං තුචං සාධු වියාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.

12-3 ආද්‍යනතණ්ණං විනයෙථ සබ්බං (හද්‍රාච්චධමාති හගවා)
උදධං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣේ
යං යං හි ලොකසමිං උපාදියනති
තෙනෙව මාරො අනෙවති ජනතුං.

12-4 තසමා පජානං න උපාදියෙථ
හික්ඛු සතො කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ
ආද්‍යනසතෙත ඉති පෙක්ඛමාමනා
පජං ඉමං මවච්චධෙයො විසතතනති.

හද්‍රාච්චධමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

1. විසොසෙති-සු
විසොධෙති-වි-ක
විනොදෙති-ව
2. මජ්ඣේ-ව-ක-වි
3. විතරොවසස-ව-ක-වි
4. ආසවාය-ව-ක-වි

5. ඔස-ව-වි-ක
6. අසනවිසසනති-ව-වි-ක
7. සංකතා-ව-වි-ක
8. වීර-ව-වි-ක
9. අභිසංඛිමානො-ව-වි-ක

13. උදයමාණව පුවජා

- 13-1 ක්කාසිං විරජමාසිනං¹ (ඉච්චායසමා උදයො)
කතකිච්චං අනාසවං
පාරග්ගං සබ්බධම්මානං
අසී පඤ්ඤාන ආගමං
අඤ්ඤාචීමොක්ඛං පමුඤ්ඤි
අවිජජාය පහෙදනං.
- 13-2 පභානං කාම² චජ්ජනං (උදයාති භගවා)
දෙමනසසාන වුභයං
ථිනසස ච පනුදනං
කුකකුච්චානං නිචාරණං
- 13-3 උපෙක්ඛා සති සංසුදධං
ධම්මතක්කපුරෙජවං
අඤ්ඤාචීමොක්ඛං පමුඤ්ඤි
අවිජජාය පහෙදනං.
- 13-4 කිං සු සංයොජනො ලොකො (ඉච්චායසමා උදයො)
කිං සු තසස විචාරණං
කිසසසස³ විපපභානෙන
නිබ්බානමිති වුච්චති.
- 13-5 නජ්ජිසංයොජනො ලොකො (උදයාති භගවා)
විතක්කසස විචාරණං
තණ්හාය විපපභානෙන
නිබ්බානං ඉති වුච්චති.
- 13-6 කථං සතසස වරතො (ඉච්චායසමා උදයො)
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣිති
භගවතා පුට්ඨිමාගමම
තං සුඤ්ඤාම වචො තව.
- 13-7 අජ්ඣිත්තං ච බහිදධා ච
වෙදනං නාහිනජ්ජතො
එවං සතසස වරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣිති.

උදයමාණවපුවජා — නිට්ඨිකා

1. ක්කාසිං විරජං ආසිනං-පූජ

2. කාම ජ්ජනං-සු

3. කිං සසස විපපභානෙන-එ-ව වි-ක

14. පොසාලමාණව පුවජා

- 14-1 යො අතිතං ආදිසති (ඉව්වායසමා පොසාලො)
අනෙජො ඡිත්තාසංසයො
පාරග්ගං සබ්බධම්මානං
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං.
- 14-2 විභූතරූපසඤ්ඤිස්ස
සබ්බකායපපභාගිනො
අජ්ඣතතං ච බහිද්ධා ච
නත්ථි කිඤ්චිති පස්සතො
ඤාණං සක්කානු¹ පුවජාමි
කථං නෙය්‍යා තථාච්චිධො.
- 14-3 විඤ්ඤාණධර්මියො සබ්බො (පොසාලාති හගවා)
අභිජානං තථාගතො
ත්ථිසිත්තමෙතං ජානාති
ධිමුත්තං තපපරායණං.
- 14-4 ආකිඤ්චඤ්ඤා සම්භවං ඤාතො²
නන්දි සංයොජනං ඉති
ඵච්චමෙතං³ අභිඤ්ඤාය
තතො තත්ථ විපස්සති
ඵතං ඤාණං තථා තස්ස
මුහම්මස්ස වුද්ධිමතො⁴ති.

පොසාලමාණව පුවජා — නිට්ඨිතා.

මොසරාජමාණව පුවජා

- 15-1 ද්වාහං සක්කං අපුවජිස්සං⁴ (ඉව්වායසමා මොසරාජා)
න මෙ ව්‍යාකාසි වක්ඛමා
යාව තතියං ච දෙවිසි⁵
ව්‍යාකරොතිති මෙ සුතං.

1. සක්කනනු-ව-වි-ක
2. සම්භවං-උසු
3. ඊව මෙවං-කෙසුමි.

4. අපුවජිස්සං-ව-වි-ක
5. දෙවිසි-වි-ක

15-2 අයං ලොකො පරො ලොකො
බ්‍රහ්මලොකො සදෙව්කො
දිට්ඨිනො¹ නාභිජානාති
ගොතමස්ස යසසිනො.

15-3 එවං² අභික්ඛන්තදස්සාවිං
අත්ථි පඤ්ඤන ආගමං
කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං
මච්චුරාජා න පසස්සති.

15-4 සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්ස
මොඝරාජ සද්ද සතො
අත්තානුදිට්ඨිං උභවච
එවං මච්චුතරො සියා
එවං ලොකං අවෙක්ඛන්තං
මච්චුරාජා න පසස්සති.

මොඝරාජමාණව පුළුඡා - නිට්ඨිතා

16. පිඩ්ඨියමාණව පුළුඡා

16-1 ජිණේණා'හමස්මි අබලො විතවණේණා
(ඉව්වායසමා චිඛියො)

නෙත්තා න සුඤ්ඤා සවණං න එසු
මාහං නස්සං මොවුහො අත්තරා'ව
ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙද්දං
ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානං.

16-2 දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤමානො (චිඛියාති හගවා)
රූපපන්ති රූපෙසු ජනා පමත්තා
තස්මා තුවං චිඛිය අපපමත්තො
ජහස්ස රූපං අපුනාඛගවාය.

1. දිට්ඨිනෙත-කසවි.

2. එතං-සු.

16-3 දිසා වතසෙසා විදිසා වතසෙසා (ඉට්වායසමා පිඩගියො)
 උඬං අධො දසදිසා ඉමායො
 න තුයහං අදිට්ඨං අසුතං අමුතං
 අථො අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චි නත්ථි ලොකෙ
 ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඤ්ඤං
 ජාතිජරාය ඉධ විපපහානං.

16-4 තණ්හාධිපතො මනුජෙ පෙකඛමානො (පිඩගියාති හගවා)
 සනතාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ
 තසමා තුවං පිඩගිය අපපමනො
 ජහස්සු තණ්හං අපුනඛගවායාති.

පිඩගියමාණව පුවජා - නිට්ඨිතා

ඉදමවොච හගවා මගධෙසු විහරතො පාසාණකෙ වෙතියෙ
 පරිවාරකසොළසානා¹ බ්‍රාහ්මණානං අජ්ඣිච්ඡා පුට්ඨා පුට්ඨා පඤ්ඤං²
 ව්‍යාකාසි, එකමෙකස්ස වෙපි පඤ්ඤාස්ස අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මඤ්ඤාය
 ධම්මානුධම්මං පටිපජෙජයා ගච්ඡෙයොව ජරාමරණස්ස පාරං. පාරං ගමනියා
 ඉමෙ ධම්මා ති තසමා ඉමස්ස ධම්මපරියායස්ස පාරායනංකෙව අධිවචනං.

1. අජිතො තිස්ස මෙතෙතයො - පුණ්ණකො අථ මෙතතගු
 ධොතකො උපසිවො ච - නඤ්ඤ ච අථ හෙමකො
2. තොදෙයාකපපා දුභයො - ජතුකණ්ණි ච පණ්ඩිතො
 භද්‍ර:වුට්ඨො උදයො ච - පොසාලො වාපි බ්‍රාහ්මණො
 මොසරාජා ච මෙධාවි - පිඩගියො ච මහාඉසි
3. එතෙ බුඬං උපාගඤ්ජුං³ - සම්පන්නාටරණං ඉසිං
 පුවජනා⁴ නිපුණෙ පඤ්ඤ - බුඬිඉසට්ඨං උපාගමුං.
4. තෙසං බුඬො ව්‍යාකාසි - පඤ්ඤ පුට්ඨා යථාතථං
 පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙන - තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ උතී.

1. පරිවාරක සොළසනන-P.T.S.

2. පඤ්ඤ-සි.

3. උපගඤ්ජුං-ච, වී, ක.

4. පුවජං දති පුරෙ පඤ්ඤ-ච, වී, ක.

5. තෙ¹ තොසිතා වකචුමතා - බුද්ධිනාදිවච්ඡන්දා
බුග්ගචරියමචරිංසු - වරපඤ්ඤාසස සනතිකෙ.
6. එකමෙකසස පඤ්ඤාසස - යථා බුද්ධින දෙසිනං
තථා යො පටිපජ්ජයා - ගච්ඡ පාරං අපාරතො²
7. අපාරා පාරං ගච්ඡයා - භාවෙනො මග්ගමුත්තමං
මග්ගො සො සාරං ගමනාය - තසමා පාරායනා ඉති.
8. පාරායනමුත්තගාසිසං (ඉච්චායසමා පිඩ්ඛියො)
යථා අද්දකඛි තථා අකඛාසි
විමලො භූරි මෙධසො
නිකකාමො නිබ්බනො නාගො³
කිසස හෙතු චුසා හණ්.
9. පභිනමලමොහසස
මානමකඛපපභාසිනො
හද්දහං කිත්තසිසාමි
ගිරං වණ්ණාසංභිතං.
10. තමොත්තදෙ බුද්ධා සමන්තවකචු
ලොකනග්ග සබ්බභවාතිවතො
අනාසවො සබ්බද්දකඛපපභිනො
සච්චවහයො බුග්ගම උපාසිතො මෙ.
11. දව්ජො යථා කුබ්බනකං පභාය
බහුපඵලං කානනමාවසෙයා
එවං පහං අපපදසෙස පභාය
මහොදධිං හංසරිවජ්ඣන්තො.
12. යෙ මෙ පුබ්බෙ විශාකංසු⁴
හුරං ගොතම සාසනා
ඉච්චාසිති හවිසසති
සබ්බං තං ඉතිභිතිහං
සබ්බං තං ඤාකවච්ඡන්තං.

1. තොමතා වකචුමතා-ව, වී, ක.

2. අපාරතො-ව, වී, ක.

3. නාගො-උ, සු.

4. වශාකංසු-සි.

13. එකො තමනුදසීනො
ජුතිමා¹ සො පහඬකරො
ගොතමො හිරිපඤ්ඤාණො
ගොතමො හිරිමෙධසො.
14. යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි
සන්දිට්ඨිකමකාලිකං
තණ්හකඛයමනීතිකං
යසස නානී උපමා කථවි.
15. කිනන්තූ තමහා විප්පවසසි²
මුහුත්තමපි පිඬභිය
ගොතමා හිරිපඤ්ඤාණො
ගොතමා හිරිමෙධසො.
16. යො තෙ ධම්මමදෙසෙසි
සන්දිට්ඨිකමකාලිකං
තණ්හකඛයමනීතිකං
යසස නානී උපමා කථවි.
17. නාහං තමහා විප්පවසාමි
මුහුත්තමපි බ්‍රාහ්මණ
ගොතමා හිරිපඤ්ඤාණො
ගොතමා හිරිමෙධසො.
18. යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි
සන්දිට්ඨිකමකාලිකං
තණ්හකඛයමනීතිකං
යසස නානී උපමා කථවි.
19. පසසාමි නං මනසා වකඛුනා ව
රතතිං දිවං බ්‍රාහ්මණ අප්පමනෙකා
නමසසමානො 'විවසෙමි රතතිං
තෙනෙව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසං.

1. ජාතිමා සි-

2. විප්පවසාසි-ව, වී, ක

20. සඬා ව පිතී ව මනො සතී ව
නාපෙතති මෙ ගොතමසාසනමිතා
යං යං දිසං වජනී භූරිපඤ්ඤා
ස තෙන තෙනෙව නතො'හමසමි.
21. ජිණ්ණසස මෙ දුබ්බලථාමකසස
තෙනෙව කායො න පලෙති තස්ස
සංකපපයත්තාය* වජාමි නිව්වං
මනොහි මෙ බ්‍රාහ්මණ තෙන යුතෙතා.
22. පඤ්ඤා සයානො පරිච්ඡාදමානො
දිපා දිපං උපපලවි.¹
අඨංගසාසිං සමුද්ධං
ඔසතිණ්ණමනාසවං.
23. යථා අහු වකකලි මුත්තසඤ්ඤා
හද්‍රාවුධො ආලවි ගොතමො ව
එවමෙව කමපි පමුඤ්ඤස්ස සඬං
ගමිසසසි කං පිබ්බිය මවුධෙයාසස* පාරං.
24. එස භියො පසිද්ධි
සුත්තාන මුනිනො වචො
විවත්තවජ්ඣෙද්දා* සමුද්ධො
අබ්බොලො පටිභානවා.
25. අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය
සබ්බං වෙදි පරොවරං.⁴
පඤ්ඤානන්තකරො සත්ථා
කඩ්ඪිනං පටිජානතං.
26. අසංභීරං අසංකුප්පං
යසස නස්සී උපමා කවචි
අඬා ගමිසසාමි න මෙත්සු කඛ්ඛා
එවං මං ධාරෙහි අධිමුත්තවිත්තනති.

පිබ්බියසුත්තනතං සොළසි

පාරායනවග්ගො නිට්ඨිතො

* සංකපපයත්තාය-මජ්ඣං.

1. උපපලවි-මජ්ඣං, PTS.
උපපලවි-ව, වී, ක.

2. මවුධෙයාපාර-උ, PTS.
මවුධෙයො පාර-සු

3. විවච්චජ්ඣෙ-ව, වී, PTS.
විවච්චජ්ඣෙ-මජ්ඣං.

4. පරො පර-මජ්ඣං, PTS.

1. අර්ත සුත්ත නිදෙසො

1-1

කෙනසු නිවුතො ලොකො (ඉව්වායසමා අර්තො)
කෙනසු නප්පකාසති
කිසසාභිලෙපනං බුසි
කිං සු තසස මහබ්බයං.

කෙනසු නිවුතො ලොකොති: නිරයලොකො තිරව්ජාන ලොකො
පෙතතිවිසයලොකො¹ මනුසසලොකො දෙවලොකො බ්බලොකො
ධාතුලොකො ආයතනලොකො අයං ලොකො පරො ලොකො බ්බමි
ලොකො දෙවලොකො අයං වුව්වති ලොකො, අයං ලොකො කෙන
ආවුතො නිවුතො ඔවුතො² පිහිතො පටිව්ජනො පටිකුජ්ජනොති
'කෙනසු නිවුතො ලොකො'.

ඉව්වායසමා අර්තොති: ඉව්වාති: පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපුරි
අකමරසමවායො³ බ්බාඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදනුපුබ්බතාපෙතං 'ඉව්වාති'.
ආයසමා'ති: පියව්වනං ගරුව්වනං සගාරවසප්පතිසසාධිව්වනමෙතං
'ආයසමා'ති. අර්තොති: තසස බ්බාගමිණසස නාමං සඛිං සමඤ්ඤා
පඤ්ඤාති වොහාරො නාමං නාමකමිං නාමධෙයං නිරුතතිබ්බාඤ්ජනං
අභිලාපොති 'ඉව්වායසමා අර්තො'.

කෙනසු නප්පකාසතිති: කෙන ලොකො නප්පකාසති න භාසති
න තපති න විරොවති න ඤායති න පඤ්ඤායතිති 'කෙනසුනප්පකාසති'.
කිසසාභිලෙපනං බුසිති: කිං ලොකසස ලෙපනං ලග්ගනං බ්බනං
උපකකිලෙසො. කෙන ලොකො ලිතො සංලිතො උපලිතො
කිලිට්ඨො සංකිලිට්ඨො මකතිතො සංසට්ඨො ලග්ගො ලග්ගිතො පළිබුද්ධො.
බුසි: ආවිකබ්බි දෙසෙසි පඤ්ඤපෙසි පට්ඨපෙසි විවරසි විහජසි
උත්තානීකරොසි පකාසෙසිති 'කිසසාභිලෙපනං බුසි'.

කිංසු තසස මහබ්බයනති: කිං ලොකසස භයං මහබ්බයං පිළනං
සට්ඨනං උපද්දවො උපසග්ගොති. 'කිංසු තසස මහබ්බයං'.

තෙනාහ සො බ්බාගමිණො—

කෙනසු නිවුතො ලොකො
කෙනසු නප්පකාසති
කිසසාභිලෙපනං බුසි
කිංසු තසස මහබ්බයනති.

1. පිතතිවිසයලොකො—හා
2. ඔවුතො—ව, ක, හා

3. අකමර සමුවායො—ප

1-2

අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකො (අපිත්තාති හගවා)
 විවිච්ඡා¹ පමාද නපපකාසති
 ජප්පාභිලෙපනං බ්‍රෑමී
 දුක්ඛමසස මහබ්බයං.

අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකොති: අවිජ්ජාති: දුක්ඛං අඤ්ඤාණං දුක්ඛං
 සමුදයෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා-
 පටිපදාය අඤ්ඤාණං පුබ්බන්තො අඤ්ඤාණං අපරන්තො අඤ්ඤාණං
 පුබ්බන්තාපරන්තො අඤ්ඤාණං ඉදප්පච්චියතාපටිච්චසමුප්පන්නස්ස ධම්මස්ස
 අඤ්ඤාණං යං ඵවරුපං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසමයො අනාත්මබ්බො
 අසමබ්බො අපට්ඨවෙධො අසඬගාහනා අපරියොගාහනා අසම-
 පෙක්ඛනා අපච්චවෙක්ඛනා අපච්චක්ඛනමං දුමමජ්ඣං බාලාං
 අසමාප්ඤ්ඤා මොහො පමොහො සමපමොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජාසො
 අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජාත්තසයො අවිජ්ජාපරිසුට්ඨානං අවිජ්ජාලඤ්ඨි මොහො
 අකුසලමූලං, අයං වුවවති අවිජ්ජා.

ලොකොති: නිරයලොකො තිරච්ඡානලොකො පෙත්තිවිසය
 ලොකො මනුෂ්‍යලොකො දෙවලොකො ඛේමලොකො ධාතුලොකො
 ආයතනලොකො, අයං ලොකො පරොලොකො බ්‍රහ්මලොකො
 දෙවලොකො, අයං වුවවති 'ලොකො'. අයං ලොකො ඉමාය අවිජ්ජාය
 ආවුතො නිවුතො ඔවුතො පිහිතො පටිච්ඡන්තො පටිකුජ්ජිතො'ති
 'අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකො'. අපිත්තාති: හගවා තං බ්‍රාහ්මණං
 නාමෙන ආලපති.

හගවාති: ගාරවාධිවචනං, අපිච්ච හඤ්ජරාගොති හගවා, හඤ්ජදෙසොති
 හගවා, හඤ්ජමොහොති හගවා, හඤ්ජමානොති හගවා, හඤ්ජදිට්ඨිති
 හගවා, හඤ්ජකණ්ණකොති හගවා, හඤ්ජකිලෙසොති හගවා, හජී
 විහජී පච්චිකජී ධම්මරතනනති හගවා, හවානං අන්තකරොති හගවා,
 භාවිතකායො භාවිතසිලො භාවිතවිතො භාවිතපඤ්ඤාති හගවා.
 හජී වා හගවා අරඤ්ඤා වනපඤ්ඤා² පන්තාති සෙත්තාසනාති අප්පසද්දාති
 අප්පනිගෙසාසාති විජ්ජවාතාති මනුෂ්‍යසරාහසෙයාකාති පටිසල්ලාන
 සාරුප්පාතිති හගවා, භාගිවා හගවා විවර-පිණ්ඩපාත-සෙත්තාසන-ගිලාන
 පච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරානනති හගවා, භාගි වා හගවා අසාරසස ධම්ම
 රසසස විමුක්තිරසස අධිසිලසස අධිවිතසස අධිපඤ්ඤායාති හගවා,

1. චෙට්ඨා-ප

2. අරඤ්ඤාවනපඤ්ඤා-මඡසං.

භාගී වා භගවා චතුත්තං කුමාරානං චතුත්තං අපමඤ්ඤානං චතුත්තං ආරුප්පසමාපතතිනනති භගවා¹ භාගී, වා භගවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිභායන්තානං නවන්තං අනුපුබ්බසමාපත්තිනනති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්තං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්තං කසිණසමාපතතිනං ආනාපානසතිසමාධිසස අසුභසමාපතතියාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුත්තං සතිපට්ඨානානං චතුත්තං සම්මප්පධානානං චතුත්තං ඉඤ්චාදානං පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්තං බලානං සත්තන්තං බොජ්ඣංගිනං අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්තං තථාගතබලානං චතුත්තං වෙසාරජ්ජානං චතුත්තං පටිසම්භිදානං ඡන්තං අභිඤ්ඤානං ඡන්තං බුද්ධිමොනනති භගවා, භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං න පිතරා කතං න භාතරා කතං න භගිනියා කතං න ජිත්තාමච්චෙහි කතං න ඤාතිසාලොභිතෙහි කතං න සමණ්ත්‍රාගමිණෙහි කතං න දෙවතාහි කතං විමොක්ඛනතිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා වුලෙ සහ සම්බඤ්ඤාතඤ්ඤාස්ස පටිලාභා සම්මකාපඤ්ඤාතති යදිදං භගවාති.

විචිච්ඡා පමාද නපපකාසුතීති: විචිච්ඡා වුච්චති පඤ්ච මච්ඡරියානි ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වණ්ණමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං යං එවරුපං චමච්ඡරං මච්ඡරායනා මච්ඡරාශිසත්තං චෙවිච්ඡං කදරියං කට්ඨකඤ්චුකතා අභගතිතත්තං චිත්තස්ස ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. අපි ව බ්බමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං. ධාතුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං. ආයත්තමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං. ගාභො වුච්චති මච්ඡරියං.

පමාදෙ වත්තබ්බො: කායදුච්චරිතෙ වා වච්ඡුච්චරිතෙ වා මනො දුච්චරිතෙ වා පඤ්චස්ථවා කාමගුණෙස්ස² චිත්තස්ස වොස්සඤ්ඤා වොස්සඤ්ඤා නුප්පදානං කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය අසකකච්චකිරියතා අසාතච්ච කිරියතා අනවසීතකිරියතා ඔලීනච්චතීතා නිකම්මනාඡඤ්ඤා නිකම්මනාධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබ්හුලීකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදෙ, යො එවරුපො පමාදෙ පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං අයං වුච්චති පමාදෙ.

1. අරුපසමාපතතිනං—මජ්ඣ.

2. පඤ්චකාමගුණස්ථවා—වි.ක.

දුක්ඛමස්ස මහබ්බසනති: දුක්ඛනති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛං දෙමනස්සපායාසදුක්ඛං නොරගිකං දුක්ඛං තිරව්‍යානායොනිකං දුක්ඛං¹ පෙතතිවිසයිකං දුක්ඛං මානුසකං දුක්ඛං ගමිත:කකතතිමුලකං දුක්ඛං ගමිතවසිතිමුලකං දුක්ඛං ගමිතවුට්ඨාන මුලකං² දුක්ඛං ජාතස්ස උපනිබ්බිකං දුක්ඛං ජාතස්ස පරාධෙය්‍යකං දුක්ඛං ආතුපකකමදුක්ඛං පරුපකකමදුක්ඛං සංඛාරදුක්ඛං විපරිනාමදුක්ඛං වක්ඛු රොගො සොතරොගො ඝාතරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො පිස රොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඩගො ජරො කුච්ඡරොගො මුච්ඡා පකඛ්ඤ්ඤා³ සුලා විසුච්ඤා කුච්ඤා ගමිතො කිලාසො සොසො අපමාරො දඤ්ඤා කණ්ඩු කච්ඡු රඬසා විතච්ඡිකා ලොභිතපිත්තං⁴ චූෂ්මණො අංසා පිළකා හගඤ්ඤා පිත්ත සලුච්ඤානා ආබාධා සෙමසලුච්ඤානා ආබාධා වාතසලුච්ඤානා ආබාධා සනතිපාතිකා ආබාධා උතුපරිනාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔෂකකම්මිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා සිතං උණං ජිසව්ජා පිපාසා උම්මාරො පසාඨො ඩංස-මකස-වාතා තප-සිරි-සප-සමථස්සං දුක්ඛං මාතුමරණං දුක්ඛං⁵ පිතුමරණං දුක්ඛං භාතුමරණං දුක්ඛං හගිනීමරණං දුක්ඛං දුන්නමරණං දුක්ඛං ධිතුමරණං දුක්ඛං ඤාතිව්‍යසනං දුක්ඛං භොග ව්‍යසනං දුක්ඛං සිලව්‍යසනං දුක්ඛං දිව්ඤ්ඤා ව්‍යසනං දුක්ඛං යෙසං ධම්මානං ආදිතො සමුද්ගමනං පඤ්ඤායති අසංගමතො නිරොධො පඤ්ඤායති කම්මසනතිස්සිතො විපාකො විපාකසනතිස්සිතං කම්මං නාමසනතිස්සිතං රූපං රූපසනතිස්සිතං නාමං ජාතියා අනුගතං ජරාය අනුසට්ඨං⁶ ඛ්‍යාධිනා අභිභූතං මරණෙන අබ්බාහතං දුක්ඛං පතිවසීතං අතාණං අමෙණං අසරණං අසරණිභූතං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං. ඉදං දුක්ඛං ලොකස්ස භයං මහබ්බසං පිළනං සටනං උපද්දවො උපසංගොති “දුක්ඛමස්ස මහබ්බසං”

තෙනාහ භගවා :

අවිජ්ජා නිවුතො ලොකො (අජිතාති භගවා)
විච්චිකා පමාදා නප්පකායති
ජප්පාභිලෙපනං මුලී
දුක්ඛමස්ස මහබ්බසනති.

1-3

සවනති සබ්බධි සොතා (ඉච්චායසමා අජිතො)
සොතානං කිං නිවාරණං
සොතානං සංවරං මුලී
කෙන සොතා පිටියරෙ.

1. තිරව්‍යානායොනි දුක්ඛං-ප
2. ගමිතා උට්ඨානමුලකං-ව, ක
3. පකඛ්ඤ්ඤා-ව, ක

4. ලොභිතං පිත්තං-මජ්ඣං
5. මාතුමරණං දුක්ඛං-මජ්ඣං
6. අනුසට්ඨං-මජ්ඣං

සවනති සබ්බධි සොකාති: සොකාති තණ්හා සොකො දිට්ඨි සොකො කිලෙසසොකො දුම්භිකසංකො අවිජ්ජාසොකො. සබ්බධිති සබ්බස්ස ආයතනෙසු. සවනතිති සවනති ආසවනති සද්දනති පටිත්තනති වක්ඛනො රූප සවනති ආසවනති සද්දනති පටිත්තනති සොකතො සද්දෙ සවනති-පෙ-සානතො ගතො සවනති-පෙ-පිට්ඨාතො රසෙ සවනති-කායතො පොට්ඨබ්බි සවනති-පෙ-මනතො ධම්මෙ සවනති ආසවනති සද්දනති පටිත්තනති, වක්ඛනො රූපකණ්ඨා සවනති ආසවනති සද්දනති පටිත්තනති' සොකතො සද්දනණ්හා සවනති ආසවනති සද්දනති පටිත්තනති සානතො ගතකණ්ඨා -පෙ- පිට්ඨාතො රසකණ්ඨා සවනති -පෙ- කායතො ථොට්ඨබ්බිකණ්ඨා සවනති-පෙ- මනතො ධම්මකණ්ඨා සවනති ආසවනති සද්දනති පටිත්තනතිති "සවනති සබ්බධි සොකා".

ඉච්චායසමා අපිතොති: ඉච්චාති පදසක්ඛි -පෙ- පදනුදුබ්බිකා පෙතං ඉච්චා'ති. 'ආයසමා'ති පියවචනං -පෙ- අපිතොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං -පෙ- අභිලාපොති 'ඉච්චායසමා අපිතො.'

සොකානං කිං නිවාරණං- සොකානං කිං ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනනති "සොකානං කිං නිවාරණං" .

සොකානං සංවරං බ්‍රුහිති සොකානං ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනං බ්‍රුහි ආවික්ඛ දෙසෙහි උද්දෙසෙහි පට්ඨපෙහි විචාරාහි විහරාහි උත්තාරිකරෙහි පකාසෙහිති "සොකානං සංවරං බ්‍රුහි." කෙන සොකා පිටියරෙති කෙන සොකා උපියනති පටිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සද්දනති නපට්ඨනනතිති "කෙන සොකා උපියරෙ."

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො :

සවනති සබ්බධි සොකා (ඉච්චායසමා අපිතො)
 සොකානං කිං නිවාරණං
 සොකානං සංවරං බ්‍රුහි
 කෙන සොකා උපියරෙති.

1-4

යානි සොතානි ලොකස්මිං (අපිතාති හගවා)
සති තෙසං නිවාරණං
සොතානං සංවරං බ්‍රුමි
පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ.

යානි සොතානි ලොකස්මිනි: යානි එතානි සොතානි මයා කිතතිතානි පකිතතිතානි ආවික්ඛිතානි දෙසිතානි පඤ්ඤාපිතානි පට්ඨපිතානි විවරිතානි විහජිතානි උත්තානීකතානි පකාසිතානි, සෙය්‍යට්ඨං: තණ්හා සොතො දිට්ඨිසොතො කිලෙසසොතො දුච්චරිතසොතො අවිජ්ජාසොතො, ලොකස්මිනි- අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛිකිලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙති “යානි සොතානි ලොකස්මිං”. අපිතාති හගවා: තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති.

සති තෙසං නිවාරණානි: සති ති යා සති අනුස්සති පතිස්සති සති සරණතා¹ ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුක්ඛනතා² සති සතින්ද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣකිංචනා එකායනො මහො, අයං වුච්චති සති. නිවාරණානි ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනනති “සති තෙසං නිවාරණං”.

සොතානං සංවරං බ්‍රුමිති: සොතානං ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනං, බ්‍රුමි ආවික්ඛාමි -පෙ- උත්තානීකරොමි පකාසෙමිති “සොතානං සංවරං බ්‍රුමි”

පඤ්ඤායෙන පිටියරෙති: “පඤ්ඤා”ති යා පඤ්ඤා පජානනා අමොහො ධම්මවිචයො -පෙ- සම්මාදිට්ඨි. පඤ්ඤායෙන පිටියරෙති; පඤ්ඤාය එතෙ සොතා පිටියනති පච්ඡේජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවත්තනති.

“සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා”ති ජානතො පස්සතො පඤ්ඤාය එතෙ සොතා³ පිටියනති පච්ඡේජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවත්තනති. “සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා”ති ජානතො පස්සතො පඤ්ඤායෙන සොතා පිටියනති පච්ඡේජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවත්තනති. “සබ්බෙ සංඛාරා අනත්තා”ති ජානතො පස්සතො පඤ්ඤායෙන සොතා පිටියනති පච්ඡේජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවත්තනති.

1. පටිස්සති සරණතා-මජ්ඣ.

2. අසම්මුක්ඛනතා-ව.-ක

3. එතෙ සොතානි-මජ්ඣ.

“අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා”ති ජානතො පසංගො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවතතනති. “සංඛාරපච්චයා වීඤ්ඤාණ”නති -පෙ- වීඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති-පෙ-නාමරූපපච්චයා සලායකනනති-පෙ-සලායකනපච්චයා එකො’ති-පෙ-එකපච්චයා වේදනා’ති-පෙ-වේදනාපච්චයා තණ්හා’ති-පෙ-තණ්හාපච්චයා උපාදනනති-පෙ-උපාදනපච්චයා භවො’ති-පෙ-භවපච්චයා ජාතී’ති.-පෙ-ජාතීපච්චයා ජරාමරණනති ජානතො පසංගො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවතතනති. අවිජ්ජානිරොධා සංඛාරනිරොධො’ති-පෙ-සංඛාරනිරොධා වීඤ්ඤාණනිරොධො’ති-පෙ-වීඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො’ති-පෙ-නාමරූපනිරොධා සලායකනනිරොධො’ති-පෙ-සලායකනනිරොධා එක නිරොධො’ති-පෙ-එකනිරොධා වේදනානිරොධො’ති-පෙ-වේදනානිරොධා තණ්හානිරොධො’ති-පෙ-තණ්හානිරොධා උපාදනනිරොධො’ති-පෙ-උපාදන නිරොධා භවනිරොධො’ති-පෙ-භවනිරොධා ජාතීනිරොධො’ති-පෙ-ජාතී නිරොධා ජරාමරණනිරොධො’ති ජානතො පසංගො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවතතනති.

ඉදං දුක්ඛන්ති-පෙ-අයං දුක්ඛසමුදයොති-පෙ-අයං දුක්ඛනිරොධොති-පෙ-අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපද්ධි ජානතො පසංගො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවතතනති.

ඉමෙ¹ ආසවා’ති-පෙ-අයං ආසවසමුදයො’ති-පෙ-අයං ආසවනිරොධොති -පෙ-අයං ආසවනිරොධගාමිනිපටිපද්ධි ජානතො පසංගො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවතතනති.

ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායාති-පෙ-ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤායාති-පෙ-ඉමෙ ධම්මා පහාතබ්බාති-පෙ-ඉමෙ ධම්මා භාවෙනබ්බාති,-පෙ-ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකා තබ්බාති ජානතො පසංගො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නප්පවතතනති.

1. ඉමෙ ධම්මා-වජ්ජ.

ජනනං ඵසායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ඛමඤ්ච අසාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච ජානතො පසංතො පඤ්ඤායෙන සොතා පිටියන්ති පච්ඡිජ්ජන්ති න සවන්ති න ආසවන්ති න සන්ධන්ති නප්පවත්තන්ති.

පඤ්චනනං උපාද්‍යාකම්බනානං සමුදයඤ්ච අත්ඛමඤ්ච අසාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච ජානතො පසංතො-පෙ-වතුනනං මහාභුතානං සමුදයඤ්ච අත්ඛමඤ්ච අසාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච ජානතො පසංතො-පෙ-යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්ති ජානතො පසංතො පඤ්ඤායෙන සොතා පිටියන්ති පච්ඡිජ්ජන්ති න සවන්ති න ආසවන්ති න සන්ධන්ති නප්පවත්තන්ති “පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ”

තෙනාහ භගවා:

“යානි සොතානි ලොකස්මිං (අපිතානි භගවා)
සති තෙසං නිවාරණං
සොතානං සංවරං බ්‍රුමි
පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ”ති.

1-5

පඤ්ඤා වෙව සති වාපි (ඉච්චායස්මා අපිතො)
නාමරූපඤ්ච මාරිස
එතං මෙ පුට්ඨං පබ්බුභි
කතේතං උපරුඤ්ඤති.

පඤ්ඤාවෙව සතිවාපිති: පඤ්ඤා’ති යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පච්චයො ධම්මවිචයො සලලකම්ණං උපලකම්ණං පච්චුපලකම්ණං පණ්ඩිතං කොසලලං නොසුඤ්ඤං වෙභව්‍යා විනා උපපරිකම්භා භූරි මෙධා පරිණායිකා විපසංනා සම්පජ්ඤාදං පතොදෙ¹ පඤ්ඤා පඤ්ඤානුද්‍රියං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාසාසාදෙ පඤ්ඤාආලොකො පඤ්ඤාභිභාසො පඤ්ඤාපච්ඡේදනො පඤ්ඤාරාගනං අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. සතිති යා සති අනුස්සති-පෙ- සම්මාසතිති “පඤ්ඤා වෙව සති වාපි” ඉච්චායස්මා අපිතො.-පෙ- අභිලාපො’ති ඉච්චායස්මා අපිතො.

නාමරූපඤ්ච මාරිසාති ‘නාම’නති උත්තාරො අරුපිතො ඛකිං. “රූපනති උත්තාරො ව මහාභුතා වතුනනං ව මහාභුතානං² උපාදයරූපං ‘මාරිසා’ති පියව්වනං ගරුච්චනං සගාරවසප්පතිස්සාධිව්වනමෙතං ‘මාරිසාති’. “නාමරූපං ව මාරිස”.

1. පරොදෙ - ව,ක

2. වතුනනං මහාභුතානං - ක

එතං මෙ පුට්ඨො පමුභිති 'එතං මෙ'ති යං පුට්ඨාමි යං යාවාමි¹ යං අපේකිසාමි යං පසාදෙමි. පුට්ඨොති පුට්ඨො යාවිතො අපේකිසිතො පසාදිතො. පමුභිති මුඛි ආවික්ඛාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාති විහජාති උත්තානිකරොති පකාසෙතිති. "එතං මෙ පුට්ඨො පමුභිති".

කථෙතං උපරුජකිති කථෙතං නිරුජකිති වූපසමමති අත්ථං ගවජති පටිපසංඝහතිති "කථෙතං උපරුජකිති"

පොනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"පඤ්ඤාවෙව සති වාපි (ඉච්චායසමා අපිතො)
නාමරුපඤ්ච මාරිස
එතං මෙ පුට්ඨො පමුභිති
කථෙතං උපරුජකිති"ති.

1-6

යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨි - අපිත, තං වද්වි තෙ
යත්ථ නාමං ව රුපං ව - අසෙසං උපරුජකිති
විඤ්ඤාණස්ස තිරොධෙන - එතෙතං උපරුජකිති.

යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨිති = යමෙතනති පඤ්ඤඤඤා සතිඤ්ඤා නාම රුපඤ්ච. අපුට්ඨිති අපුට්ඨිති අයාවසි² අපේකිසසි³ පසාදෙසිති. "යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨි",

අපිත තං වද්වි තෙ'ති "අපිතා"ති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. තනති පඤ්ඤඤඤා සතිඤ්ඤා නාමරුපඤ්ච. වද්විති වද්වි-ආවික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති. "අපිත තං වද්වි තෙ".

යත්ථ නාමඤ්ච රුපඤ්ච අසෙසං උපරුජකිති "නාමනති": වත්තාරො අරුපිතො ඛකා, රුපනති; චත්තාරො ව මහාභූතා වතුත්තං ව මහාභූතානං උපාදයරුපං. අසෙසනති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා⁴ සබ්බං අසෙසං නිසෙසං පරියාදියනවචනමෙතං. "අසෙසනති. උපරුජකිතිති නිරුජකිති වූපසමමති අත්ථං ගවජති පටිපසංඝහතිති. "යත්ථ නාමඤ්ච රුපඤ්ච අසෙසං උපරුජකිති".

1. ආයාවාමි -ප,
2. යාවසි-වජසං
පරියාවසි-සි

3. අපේකිසි-ව, ක, වජසං.
4. සබ්බද-වජසං.

විඤ්ඤාණසස නිරොධෙන එකේතං උපරුජ්ඣති¹: සොතාපතති මග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණසස නිරොධෙන සත්ත භවෙ ධම්මපඤ්ඤා අනාමකඤ්ඤා සංසාරෙ යෙ උපපජ්ජන්ති² නාමං ව රූපං ව එකේතෙන නිරුජ්ඣති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡන්ති පටිපසංඝමන්ති, සකදගාමිමග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණසස නිරොධෙන දෙව භවෙ ධම්මපඤ්ඤා පඤ්ඤා භවෙසු යෙ උපපජ්ජන්ති නාමං ව රූපං ව එකේතෙන නිරුජ්ඣති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡන්ති පටිපසංඝමන්ති. අනාගාමි මග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණසස නිරොධෙන එකං භවං³ රූපධාතුයා වා අරූපධාතුයා වා යෙ උපපජ්ජන්ති නාමං ව රූපං ව එකේතෙන නිරුජ්ඣති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡන්ති පටිපසංඝමන්ති. අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණසස නිරොධෙන යෙ උපපජ්ජන්ති නාමං ව රූපං ව එකේතෙන නිරුජ්ඣති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡන්ති පටිපසංඝමන්ති. අරහතො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානාධාතුයා පරිනිබ්බායනතසා වරිමවිඤ්ඤාණසස නිරොධෙන පඤ්ඤා ව සති ව නාමං ව රූපං ව එකේතෙන නිරුජ්ඣති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡන්ති පටිපසංඝමන්ති⁴ ‘විඤ්ඤාණසස නිරොධෙන එකේතං උපරුජ්ඣති’

තෙනාහ භගවා:

යමෙතං පඤ්ඤං අසුච්ඡ - අපිත තං වදාමි තෙ
යත්ථ නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා - අසෙසං උපරුජ්ඣති
විඤ්ඤාණසස නිරොධෙන - එකේතං උපරුජ්ඣති.

1. සංසාරෙ උපපජ්ජන්ති-මරණං.

2. ඵලභවං-මරණං.

1-7

යෙ ව සංඛාරාදිමා¹ සෙ - යෙ ව සෙවා පුඤ්ඤා ඉධ
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං - පුඤ්ඤා පමුඤ්ඤා මාරිස.

යෙ ව සංඛාරාදිමා සෙ'ති: "සංඛාරාදිමා" වුවහොත්
අරහතො වීණාසවා, කිං කාරණං සංඛාරාදිමා¹ වුවහොත් අරහතො
වීණාසවා. තෙ සංඛාරාදිමා ඤාතාදිමා දුක්ඛාදිමා තීර්ණාදිමා විභූත-
ාදිමා විභාවිතාදිමා 'සංඛාරා සංඛාරා අනිච්ඡා'ති සංඛාරාදිමා ඤාත-
ාදිමා දුක්ඛාදිමා තීර්ණාදිමා විභූතාදිමා විභාවිතාදිමා 'සංඛාරා
දුක්ඛා'ති සංඛාරාදිමා -පෙ- 'සංඛාරා දිමා අනාත්තා'ති සංඛාරාදිමා
-පෙ-අවිජ්ජාපච්ඡයා සංඛාරාති සංඛාරාදිමා -පෙ- යං කිංඤ්ඤා සමුදයාදිමා
සංඛාරං තං නිරෝධාදිමාති සංඛාරාදිමා ඤාතාදිමා දුක්ඛාදිමා තීර්ණ-
ාදිමා විභූතාදිමා විභාවිතාදිමා. අථ වා තෙසං ඛණ්ඩා සංඛාරා ධාතුයො
සංඛාරා ආයතනාති සංඛාරාත්² ගතිමයා සංඛාරා උපපත්තිමයා සංඛාරා
පටිසන්ධි සංඛාරා හවා සංඛාරා සංඝාරා සංඛාරා වච්චා සංඛාරා³ අථවා
තෙ ඛණ්ඩපරිසරෙන සීතා ධාතුපරිසරෙන සීතා ආයතනපරිසරෙන
සීතා ගතිපරිසරෙන සීතා උපපත්තිපරිසරෙන සීතා පටිසන්ධිපරිසරෙන
සීතා හවපරිසරෙන සීතා සංඝාරපරිසරෙන සීතා වච්චපරිසරෙන
සීතා අනනිම හවෙ සීතා අනනිමෙ සමුස්සයෙ සීතා අනනිමදෙහධරා
අරහතො.

'තෙසා'යං⁴ පටිඤ්ඤාත්⁵ වර්මො'යං සමුස්සයො
ජාතිමරණසංඝාරො නත්ති තෙසං පුනඤ්ඤො'ති.

තං කාරණං සංඛාරාදිමා වුවහොත් අරහතො වීණාසවාති. 'යෙ
ව සංඛාරාදිමා සෙ'.

1. සංඛාරා දිමාසෙ-ව-ක

2. ආයතනාති සංඛාරා-ව-ක-ම ජ සං

3. වච්චා සංඛාරා-ප

4. තෙසං යාම-ම ජ සං

තෙසං සාර-ව-ක

තෙසං යං-ප

5. පටිඤ්ඤා-බහුසු

යෙ ව සෙඛා පුට්ඨ ඉධාති: සෙඛාති කිං කාරණා වුච්චන්ති සෙඛා සිකඛන්ති සෙඛා. කිඤ්ච සිකඛන්ති: අධිසිලමපි සිකඛන්ති අධිචිත්තමපි සිකඛන්ති අධිපඤ්ඤමපි සිකඛන්ති. කතමා අධිසිලසිකඛා: ඉධ භික්ඛු සිලවා හොති පාතිමොක්ඛයංවරසංවුත්තො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො අනු මනෙතස්ස වජේස්ස භයඤ්ඤාවී සමාදය සිකඛති සිකඛාපදෙස්ස, බුද්දකො'පි සිලකඛකො¹ මහනෙතො'පි සිලකඛකො² සිලං පතිට්ඨා ආදි වරණං සංයමො සංවරො මුඛං පමුඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා. අයං අධිසිල සිකඛා.

කතමා අධිචිත්තසිකඛා: ඉධ භික්ඛු විච්චේචකාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්කානං - දුතියං ක්කානං - තතියං ක්කානං - චතුස්සං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං අධිචිත්තසිකඛා.

කතමා අධිපඤ්ඤා සිකඛා: ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථ ගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතො අරියාය නිබ්බේධිකාය සම්මා දුක්ඛකම්මය ගාමිනියා. සො ඉදං දුක්ඛන්ති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති -පෙ- අයං දුක්ඛනිරෝධොති -පෙ- අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපද්ද'ති යථාභූතං පජානාති, ඉමෙ ආසවාති -පෙ- අයං ආසවසමුදයො'ති -පෙ- අයං ආසවනිරෝධොති -පෙ- අයං ආසවනිරෝධගාමිනී පටිපද්ද'ති යථාභූතං පජානාති. අයං අධිපඤ්ඤාසිකඛා.

ඉමා තිස්සො සිකඛායො ආවජ්ජන්තා සිකඛන්ති, ජානන්තා සිකඛන්ති, පසාන්තා සිකඛන්ති, පච්චේකඛන්තා සිකඛන්ති චිත්තං අර්ථස්භන්තා සිකඛන්ති, සමාය අධිමුච්චන්තා සිකඛන්ති, විරියං පග්ගන්තා සිකඛන්ති, සතිං උපට්ඨපෙන්නා සිකඛන්ති, චිත්තං සමාදහන්තා සිකඛන්ති, පඤ්ඤාය පජානන්තා සිකඛන්ති, අභිඤ්ඤායං අභිජානන්තා සිකඛන්ති, පරිඤ්ඤායං පරිජානන්තා සිකඛන්ති, පහාතබ්බං පජහන්තා සිකඛන්ති, භාවෙනබ්බං භාවෙන්නා සිකඛන්ති, සවජ්ජාතබ්බං සවජ්ජරොන්තා³ සිකඛන්ති, ආචරන්ති සමාචරන්ති සමාදය වත්තන්ති. තංකාරණා වුච්චන්ති සෙඛා.⁴

පුට්ඨ'ති: බහුකා. එතෙ සෙඛා සොත්තාපන්තා ව පටිපන්නා ව සකද්ගාමිනො ව පටිපන්නා ව අනාගාමිනො ව පටිපන්නා ව අරහන්තො ව පටිපන්නා ව.

ඉධා'ති: ඉමිස්සා දිට්ඨියා ඉමිස්සා ඛන්තියා ඉමිස්සා රුපියා ඉමසමි. ආදයෙ ඉමසමි. ධම්මෙ ඉමසමි. විනයෙ ඉමසමි. ධම්මවිනයෙ ඉමසමි. පාවචනෙ ඉමසමි. බ්‍රහ්මවරියෙ ඉමසමි. සඤ්ඤාසනෙ ඉමසමි. දන්තභාවෙ ඉමසමි. මනුසසලොකෙ'ති. “යෙ ව සෙඛා පුට්ඨ ඉධ”.

1. බුද්දකො සිලකඛකො-ව-ක-ම ජ සං	3. සවජ්ජරොන්තො සිකඛති-ම ජ සං
2. මහනෙතො සිලකඛකො-ව-ක-ම ජ සං	4. සෙකමි-පන

තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පමුභි මාරිසාති කං හි¹ නිපකො පඤ්ඤා පඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා විහාරී මෙධාවි. තෙසං සංඛාරාදිමානං ව සෙවනං ව. ඉරියං'ති: වරියං චුත්තිං පවත්තිං ආචාරං ගොවරං විහාරං පටිපදං පුට්ඨො'ති: පුට්ඨො² යාවිතො අපේක්ෂිතො පසාදිතො. පමුභිති මුභි³ ආදිකම්භි දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පටිපෙති විවරාති විහරාති උත්තාරිකරොති පකාසෙති. මාරිසාති පියවචනං ගරුචචනං සගාරවසප්පතිසසාධිවචනමෙතං මාරිසාති. “තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පමුභි මාරිස”

තෙතාහ සො බ්‍රහ්මණා:

‘යෙ ව සංඛාරාදිමා සෙ - යෙ ව සෙවනං පුට්ඨ ඉධ
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං - පුට්ඨො පමුභි මාරිසා’ති.

1-8

“කාමෙසු නාභිගිජ්ජෙය්‍යා - මනසා නාවිලො සියා
කුසලො සංඛිධමානං - සතො හික්ඛු පරිබ්බජෙ.”

කාමෙසු නාභිගිජ්ජෙය්‍යාති: ‘කාමා’ති උඤ්ජනො දො කාමා: වච්ඡකාමා ව කිලෙස කාමා ව. කතමෙ වච්ඡකාමා: මනාපිකා රූපා මනාපිකා සඤ්ජා මනාපිකා ගතියා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා අත්ථරණා පාපුරණා දසිදසා අපේක්ෂකා කුසකුට්ඨකරා හත්ථිගවාසාවලවා ඛේතනං ච චුඤ්ඤං සුචණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨං ව ජනපදෙ ව කොසො ව කොට්ඨාගාරං ව යං කික්ඛු රජනියං වච්ඡ, වච්ඡකාමා.

අපි ව අතීතා කාමා අනාගතා කාමා උච්චුප්පතා කාමා අප්‍රකාශනා කාමා ඛේදධා කාමා අප්‍රකාශනඛේදධා කාමා භීතා කාමා මජ්ඣිමා කාමා උත්තරා කාමා ආපාසිකා කාමා මානුසිකා කාමා දිබ්බා කාමා පච්චුප්පතිකා කාමා නිලම්භිකා කාමා පරනිලම්භිකා කාමා අනිලම්භිකා කාමා පටිගතතිකා කාමා අපටිගතතිකා කාමා මමාසිකා³ කාමා අමමාසිකා⁴ කාමා සංඛිධි කාමාවචරා ධම්මා සංඛිධි රූපාවචරා ධම්මා සංඛිධි අරූපාවචරා ධම්මා තණ්හාවච්ඡකා තණ්හාරම්මණා කමනියවේඨන රජනියවේඨන මදනියවේඨන* කාමා. ඉමෙ වුච්චන්ති වච්ඡකාමා.

1. පුට්ඨොති පුට්ඨො පුට්ඨො-සි, සා. 3. මමාසිකා - ව, ක - මජ්ඣං.
2. පමුභිති පමුභි-සි. 4. අමමාසිකා - ව - ක - මජ්ඣං.
*රජනියවේඨන අනිසාරවේඨනා’ති කතං අධික පාඨං.

කතමෙ කිලෙසකාමා: ඡන්දො කාමො රාගො කාමො ඡන්දො රාගො කාමො සංකප්පො කාමො රාගො කාමො ඥානප්පරාගො කාමො, යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දි කාමතණ්හා කාම පිනෙහො කාමපිපාසා කාමපරිප්පාහො කාමගෙධො කාමච්ඡිච්ඡා කාමච්ඡෙකාසානං කාමොසො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්දො නිවරණං.

2. අද්දසං කාම, තෙ මූලං - සංකප්පා කාම, ඡායසි
න තං සංකප්පධිස්සාමි - එවං කාම, න භෙතිසි ති.

ඉමෙ දුච්චන්ති කිලෙසකාමා.

ගෙධො දුච්චති තණ්හා යො රාගො සාරාගො - පෙ - අභිජ්ඣා
ලොහො අකුසලමූලං.

කාමෙසු නාභිගිජ්ජෙකියාති කිලෙසකාමෙන වජ්ඣකාමෙසු නාභි-
ගිජ්ජෙකියා න පළිබ්බදෙධියා අභිද්දො අසා අගට්ඨො අච්ඡිච්ඡිතො
අනාජ්ඣාපනො විතගෙධො විගතගෙධො උත්තගෙධො වත්තගෙධො
ච්ඡිත්තගෙධො පභිතගෙධො පටිනිස්සඨගෙධො විතරාගො විගතරාගො
වත්තරාගො වත්තරාගො ච්ඡිත්තරාගො පභිත්තරාගො පටිනිස්සඨරාගො
නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සිතිභුතො සුඛපටිසංවේදි බ්‍රහ්මභුතො අත්තනා
විහරෙය්‍යාති. “කාමෙසු නාභිගිජ්ජෙකියා”.

මනසා නාවිලො සියා'ති: මනෝ'ති යං උත්තං මනෝ මානසං
පණ්ඩරං මනෝ මත්‍යයතනං මනිනද්‍රියං චිත්තං චිත්තං චිත්තං චිත්තං
තජ්ජා මනෝචිත්තං චිත්තං කායදුච්චරිතෙන උත්තං ආවිලං භොති
ලුලිතං එරිතං සච්චිතං වලිතං හත්තං අවුපසත්තං වච්ඡිච්චරිතෙන -පෙ-
මනෝදුච්චරිතෙන -පෙ- රාගෙන -පෙ- දෙසෙන -පෙ- මොහෙන
-පෙ- කොධෙන -පෙ- උපනාහෙන -පෙ- මකෙඛින -පෙ-
පලාසෙන -පෙ- ඉස්සාය -පෙ- මච්ඡරියෙන -පෙ- මායාය
-පෙ- සායොයෙන -පෙ- ඵලොගෙන -පෙ- සාරලොගෙන -පෙ-
මානෙන -පෙ- අතිමානෙන -පෙ- මදෙන -පෙ- පමාදෙන -පෙ-
සංකප්පකිලෙසෙහි -පෙ- සංකප්පච්චරිතෙහි -පෙ- සංකප්පරුපෙහි -පෙ-

සබ්බපරිලාභෙහි -පෙ- සබ්බසත්තාපෙහි -පෙ- සබ්බාකුසලාහි සබ්බාරෙහි චිත්තං ආච්ලං හොති ලුලිතං ඵරිතං සට්ඨිතං චලිතං භන්තං අවුපසන්තං, මනසා නාවිලොසියා'ති විතෙන්න අනාවිලොසියා අලුලිතො අනෙරිතො අසට්ඨිතො අචලිතො අභන්තො වුපසන්තො ආච්ලකරෙ කිලෙසෙ ජහෙය්‍ය ජජහෙය්‍ය විතොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය ආච්ලකරෙහි කිලෙසෙහි ච ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නිකඛන්තො නිස්සට්ඨො විප්පමුන්තො විසඤ්ඤාන්තො විමරියාදිකන්තො චෙතසා විහරෙය්‍යාති “මනසා නාවිලොසියා”.

කුසලො සබ්බධම්මානන්ති. “සබ්බෙ සබ්බාරා අනිච්චා”ති කුසලො සබ්බධම්මානං, “සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛා”ති කුසලො සබ්බධම්මානං, “සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති කුසලො සබ්බධම්මානං, ‘අවිජ්ජාපච්චයා සබ්බාරා’ති කුසලො සබ්බධම්මානං -පෙ- ‘යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’න්ති කුසලො සබ්බධම්මානං, එවමිති කුසලො සබ්බධම්මානං.

අථවා අනිච්චිතො කුසලො සබ්බධම්මානං, දුක්ඛිතො -පෙ- රොගතො- ගණ්ඨිතො- සලලතො- අසතො- ආබාධිතො- පරතො- පලොකතො- ඊතිතො- උපද්දවිතො- භයතො- උපසංගතො- චලතො- පහඩ්දුතො- අද්ඛුචිතො- අතාණ්තො- අලෙන්නො- අසරණතො- අසරණිභූතතො- රිත්තතො- කුච්ඡිතො- සුඤ්ඤාතො- අනත්තතො- ආදීනවිතො- විපරිණාමධම්මිතො- අසාරකතො- අසමුලතො- වධකතො- විභවිතො- සාසවිතො- සංඛතො- මාරාමිසතො- ජාතිධම්මිතො- ජරාධම්මිතො- ව්‍යාධිධම්මිතො- මරණධම්මිතො- සොකපරිදෙව-දුක්ඛදෙවසසුපායාසි-ධම්මිතො- සංකිලෙසිකධම්මිතො- සමුදයතො- අත්ථංගමිතො- අස්සාදතො- ආදීනවිතො- නිසසරණතො කුසලො සබ්බධම්මානං, එවමිති කුසලො සබ්බධම්මානං.

අථවා ඛේකිකුසලො ධාතුකුසලො ආයතනකුසලො පටිච්චසමුප්පාද කුසලො සත්ථව්‍යානකුසලො සම්මප්පධානකුසලො ඉඨිපාදකුසලො ඉන්ද්‍රියකුසලො බලකුසලො බොජ්ඣංගකුසලො මග්ගකුසලො ඵලකුසලො නිබ්බානකුසලො, එවමිති කුසලො සබ්බධම්මානං.

අථ චා සබ්බධම්මා වුච්චන්ති ද්වාදසායතනානි. චක්ඛුං චෙව රූපා ච සොතං ච සඤ්ඤා ච සානං ච ගක්ඛා ච ජිව්හා ච රසා ච කායො ච ඵොට්ඨබ්බා ච මනො ච ධම්මා ච. යතො ච ඛො අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු ඡන්දරාගො පභිනො ච හොති උච්ඡින්නමුලො තාලවච්ඡුකතො අනභාවකතො¹ ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, එතතාවතාපි කුසලො සබ්බධම්මානන්ති 'කුසලො සබ්බධම්මානං'.

සතො හික්ඛු පරිබ්බජෙති: 'සතො'ති චතුභි කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසතිඋච්ඡානං භාවෙතො, සතො, වේදනාසු වේදනානු පස්සනාසතිඋච්ඡානං භාවෙතො, සතො, විතො විතානුපස්සනා සතිඋච්ඡානං භාවෙතො, සතො, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසති පච්ඡානං භාවෙතො සතො.

අපරෙහි'පි චතුභි කාරණෙහි සතො: අසතිපරිවජ්ජනාය සතො, සතිකර්මයානං ධම්මානං කරතො සතො, සතිපට්ඨකඛානං² ධම්මානං හතතො සතො, සතිනිමිත්තානං ධම්මානං අපමුච්ඡිකතො සතො.

අපරෙහි'පි චතුභි කාරණෙහි සතො: සතියා සමන්තාගතතො සතො, සතියා වර්තනා සතො, සතියා ජාගුඤ්ඤෙන සමන්තාගතතො සතො, සතියා අපච්චාරොහණතාය³ සතො.

අපරෙහි'පි චතුභි කාරණෙහි සතො: සන්තතතො සතො, සන්තතතො සතො, සමිතතො සතො, සන්තධම්මසමන්තාගතතො සතො, බුඬානුසසතියා සතො, ධම්මානුසසතියා සතො, සඛිකානුසසතියා සතො, සීලානුසසතියා සතො, වාගානුසසතියා සතො, දෙවතානුසසතියා සතො, ආනාපානසසතියා⁴ සතො, මරණසසතියා සතො, කායගතාසසතියා සතො, උපසමානුසසතියා සතො. යා සති අනුසසති -පෙ- සමමාසති සතිසංඛොජ්ඣාඛෙයො එකායනමගෙයො අයං දුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමුපපතො⁵ සමන්තාගතො අයං වුච්චති 'සතො'.

1. අනභාවගතො-ව-ක-

2. සතිපට්ඨකඛානං-ප-ම ඡ සං
සතිපට්ඨකඛානං-ව-ක

3. අපච්චාරොහණතො-පත

4. ආනාපානසසතියා-ම ඡ සං

5. සමපතො-ව-ක

භික්ඛුනි සත්තත්තං ධම්මානං භික්ඛනා භික්ඛු: සක්කායදිට්ඨි භික්ඛා, හොති, විවික්ඛිච්ඡ, භික්ඛා, හොති, සීලබ්බතපරාමාසො භික්ඛො, හොති, රාගො භික්ඛො, හොති, දෙසො භික්ඛො, හොති, මොහො භික්ඛො, හොති, මානො භික්ඛො, හොති, භික්ඛා, හොනති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පෙ.නොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණීයා.

3. “පඤ්ඤා කතෙතා¹ දත්තනා –(සභියාති හගවා)
පරිනිබ්බාන ගතො විනිශ්ඤ්කඛො
විභවඤ්ඤ භවඤ්ඤ විප්පනාය
වුසිතවා තිණපුනඛහවො² ස භික්ඛු”ති සතො භික්ඛු

සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙති සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ: සතො ගච්ඡයා, සතො තිවෙඤ්ඤයා, සතො නිසීදෙයා, සතො සෙයාං කප්පයා, සතො අභික්ඛකමෙයා, සතො පටික්ඛකමෙයා, සතො ආලොකෙයා, සතො විලොකෙයා, සතො සම්මිඤ්ඤයා,³ සතො පසාරෙයා, සතො සඤ්ඤාචරිතවිවරං ධාරෙයා, සතො චරෙයා, විහරෙයා ඉරියෙයා⁴ වතෙතයා පාලෙයා යපෙයා යාපෙයා⁵ති “සතො භික්ඛුපරිබ්බජෙ” තෙනාහ හගවා:

කාමෙසු නාභිගිජ්ඣෙයා – මනසා නාවිලො සියා
කුසලො සබ්බධම්මානං –සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ’ති.

සහ ගාථාපරියොසානා යෙ තෙ බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං එකච්ඡන්දු එක පයොගා එකාධිප්පායා එකවාසනවාසිතා තෙසං අනෙකපාණසහස්සානං විරජං විතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි, යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මනති. තස්ස ච පන බ්‍රාහ්මණස්ස අනුපාදය ආසවෙහි විතතං විලුච්චි. සහ අරහත්තප්පත්තා අජිනජවාචාකචීරතිදණ්ඩකමණ්ඩලකෙසා ච මසු ච අත්තරහිතා, අජිතො⁴ හණ්ඩුකාසායවත්ථවසනො සඤ්ඤාචරිත-විවරධරො අනිත්ථපටිපත්තියා පඤ්ඤාලිකො හගවන්තං නමස්සමානො නිසීනො හොති: සත්ථා මෙ හතො, හගවා සාවකො ‘හමසමිති.

අජිත සුත්තනිදෙදසො සමත්තො.

1. පඤ්ඤාකතෙතා,-සි.	2. තිණපුනඛහවො,-සි.
3. සම්මිඤ්ඤයා.-මජ්.	4. අජිතො-සත්ථා, මජ්. උද්ද.

2. තිස්සමෙත්තෙය්‍ය සුත්තනිඥෙසො

2-1 කො'ධ සන්තුසිතො ලොකෙ (ඉච්චායසමා තිස්සමෙත්තෙය්‍යො)
කස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජතා
කො උභන්තමභිඤ්ඤාය
මජ්ඣෙ මන්තා න ලිප්පති
කං බුද්ධි මහාපුරිසො'ති
කො'ධ සිබ්බනිමච්චගා.

කො'ධ සන්තුසිතො ලොකෙ'ති: කො ලොකෙ තුච්චො සන්තුච්චො
අත්තමනො පරිපුණ්ණසංකප්පොති 'කොධ සන්තුසිතො ලොකෙ'.

ඉච්චායසමා තිස්සමෙත්තෙය්‍යො'ති: 'ඉච්චා'ති පදසන්ධි පදසංසංහො
පදපාරිපූරි අක්කරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදනුදුබ්බතා. නාමෙතං
ඉච්චා'ති. ආයසමා'ති: පියවචනං ගරුචචනං සගාරවසප්පතිස්සාධිවචනමෙතං
'ආයසමා'ති. තිස්සො'ති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං සඛිං¹ සමඤ්ඤා
පඤ්ඤානති වොහාරො නාමං නාමකමමං නාමධෙය්‍යං නිරුතති බ්‍යඤ්ජනං
අභිලාපො. මෙත්තෙය්‍යො'ති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගොතතං සඛිං¹ සමඤ්ඤා
පඤ්ඤානති වොහාරො'ති 'ඉච්චායසමා තිස්සමෙත්තෙය්‍යො.'

කස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජතා'ති: තණ්හිඤ්ජනං දිට්ඨිඤ්ජනං මාහිඤ්ජනං
කිලෙසිඤ්ජනං කාමිඤ්ජනං. කස්සිමෙ ඉඤ්ජතා නත්ථි, න සන්ති න සං
විජ්ජනති නුපලබ්භනති, පභිනා සලුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිප්පස්සාදා
අභබ්බුප්පතතිකා ඤ්ඤාණගතිතා දඬිසා'ති "කස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජතා."

කො උභන්තමභිඤ්ඤායා'ති: කො උභො අනෙත අභිඤ්ඤාය
ජානිතො තුලයිතො තීරයිතො විභාවයිතො විභූතං කතො'ති 'කො උභන්ත
මභිඤ්ඤාය'.

මජ්ඣෙ මන්තා න ලිප්පති'ති: මජ්ඣෙ මන්තාය න ලිප්පති අලිමන්තා
අනුපලිමන්තා නිකඛන්තො නිස්සට්ඨො විප්පමුන්තො විසඤ්ඤාමන්තො
විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරති ති, 'මජ්ඣෙ මන්තා න ලිප්පති'.

කං බුද්ධි මහාපුරිසොති : මහාපුරිසො අඤ්ඤාපුරිසො සෙට්ඨපුරිසො
විසෙට්ඨපුරිසො පාමොක්ඛපුරිසො උත්තමපුරිසො පධානපුරිසො
පවරපුරිසො'ති. කං බුද්ධි: කං කථෙසි කං මඤ්ඤෙසි කං භණ්ඩෙසි කං
පස්සෙසි කං වොහරෙසිති. 'කං බුද්ධි මහාපුරිසො'ති.

1. සඛිං-පත

කො'ධ සිබ්බනිමව්විභො'ති කො ඉධ සිබ්බනිං තණ්හං අව්වගා¹
උපව්වගා අතික්කතොතො සමතික්කතොතො විතිවතොතො'ති. කොධ
සිබ්බනිච්චවගා'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“කො'ධ සන්තුසිතො ලොකෙ (ඉව්වායසමා තිස්සමෙත්තෙය්‍යො)
තස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජිතා
කො උභන්තමභිඤ්ඤාය
මජ්ඣෙක මන්තා න ලිප්පති,
කං බ්‍රාහ්මි භොජුරියො'ති
කො'ධ සිබ්බනිමව්විභො'ති.

2-2

කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා (මෙත්තෙය්‍යාති හගවා)
වීතතණ්හො සද්ද සතො
සංකාය නිබ්බතො භික්ඛු
තස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජිතා.

කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා'ති; 'කාමා'ති උද්දනතො දො කාමා
වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වඤ්ඤාමා
-පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා.

බ්‍රහ්මවරියවා'ති 'බ්‍රහ්මවරියං' වුච්චති අසඤ්ඤාමසමාපත්තියා ආරති
වීරති පටිවීරති වෙරමණි අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපත්ති වෙලා
අනතික්කමො. අපි ව නිප්පරියායෙන බ්‍රහ්මවරියං වුච්චති අරියො
අවස්ථිතිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං² සමොද්ධි සමොසංකප්පො
සමොවාචා සමොකමමනො සමොආජීවො සමොවායාමො සමොසති
සමොසමාධි. යො ඉමිනා අරියෙන අවස්ථිතිකෙන මග්ගෙන උපෙතො
සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො³ උපපතො සමුපපතො
සමන්තාගතො, සො වුච්චති බ්‍රහ්මවරියවා. යථා ව ධනෙන ධනවා'ති
වුච්චති, භොගෙන 'භොගවා'ති වුච්චති, යසෙන 'යසවා'ති වුච්චති,
සිප්පෙන 'සිප්පවා'ති වුච්චති, සිලෙන 'සිලවා'ති වුච්චති, විරියෙන
'විරියවා'ති වුච්චති, පඤ්ඤාය 'පඤ්ඤවා'ති වුච්චති විජ්ජාය 'විජ්ජවා'ති,
වුච්චති, එවමෙව යො ඉමිනා අරියෙන අවස්ථිතිකෙන මග්ගෙන
උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමුපපතො
සමන්තාගතො සො වුච්චති බ්‍රහ්මවරියවාති 'කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා.'

1. අජ්ඣගා - මජ්ඣ.

2. සෙය්‍යථිදං - මජ්ඣ.

3. උපාගතො සමුපාගතො - පු.

මෙතෙතයාති හගවා, තං බ්‍රාහ්මණං ගොතමනා ආලපති. හගවා'ති ගාරවායිවචනමෙතං. —පෙ— සව්ජකාපඤ්ඤාති යදිදං හගවාති. 'මෙතෙතයාති හගවා.'

විත තණ්හා සද්ද සතො'ති 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා —පෙ— ධම්මතණ්හා. යසෙසා තණ්හා පභීතා සමුච්ඡිතා වූපසනා පටිපසංඝා¹ අභිබ්බපතතිකා ඤාණගතිතා දිසිතා, සො වුවන් විතතණ්හා විගතතණ්හා වතතතණ්හා වතතතණ්හා මුත්තතණ්හා පභීතතණ්හා පටිනිසංඝාතිතණ්හා විතරාගො විගතරාගො වතතරාගො වතතරාගො මුත්තරාගො පභීතරාගො පටිනිසංඝාරාගො නිවජාතො නිබ්බූතො සිතිභූතො සුඛපටිසංවේදී² බ්‍රහ්මභූතො අතතනා විහරති. සද්ද'ති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං නිච්චකාලං ධූවකාලං සතතං සමිතං අබ්බොති.ණ්ණං පොඤ්ඤානුපොඤ්ඤා³ උදකාමිකාජාතං⁴ අවිච්ඡින්නාති සතිතං ඵ්ඤ්ඤිතං⁵ පුරෙහතතං පච්ඡාහතං පුරිමං යාමං' මජ්ඣිමං යාමං පච්ඡිමං යාමං කාලෙ ජුණ්හ වසෙස හෙමනො ගිමෙහ පුරිමෙ වයොබ්බෙහි මජ්ඣිමෙ වයොබ්බෙහි පච්ඡිමෙ වයොබ්බෙහි. සතො'ති වතුහි කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපසංඝනාසතිපට්ඨානං භාවෙනො සතො වේදනාසු වේදනානුපසංඝනාසතිපට්ඨානං භාවෙනො සතො, විතො විතානුපසංඝනාසතිපට්ඨානං භාවෙනො සතො, ධම්මසු ධම්මානුපසංඝනා සතිපට්ඨානං භාවෙනො සතො —පෙ— සො වුවන් සතො'ති 'විතතණ්හා සද්ද සතො'.

සඛ්ඛාය නිබ්බූතො භික්ඛු'ති: 'සඛ්ඛා' වුවන් ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා විවයො පවිවයො —පෙ— අමොහො ධම්මවිවයො සමා දිවසී. සඛ්ඛායාති සඛ්ඛාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා. 'සබ්බෙ සඛ්ඛාරා අනිච්ඡා'ති සඛ්ඛාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා, සබ්බෙ සඛ්ඛාරා දුක්ඛා'ති —පෙ— සබ්බෙ ධම්මා අනතතා'ති —පෙ— අවිජ්ජාඋච්චයා සඛ්ඛාරා'ති —පෙ— 'යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'නති සඛ්ඛාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා.

1. පටිපසංඝා - මජ්ඣං

2. සුඛපටිසංවේදී - මජ්ඣං

3. පොඤ්ඤානුපොඤ්ඤා - සංයං

4. උදකාමිකාජාතං - මජ්ඣං

5. ඵ්ඤ්ඤිතං - මජ්ඣං, ඵ්ඤ්ඤිතං - සංයං

6. පුරිමයාම - මජ්ඣං

7. භාවිතතා - සී

අථ වා අනිච්ඡතො සංඛාය ජානිතො -පෙ- දුක්ඛතො -පෙ- රොගතො -පෙ- ගණ්ඨතො -පෙ- සුලලතො -පෙ- නිස්සර්ණතො සංඛාය ජානිතො තුලයිතො තීරයිතො විභාවයිතො විභූතං කතො. නිබ්බුතො'ති රාගස්ස නිබ්බාපිතතො නිබ්බුතො, දෙසස්ස නිබ්බාපිතතො නිබ්බුතො, මොහස්ස නිබ්බාපිතතො නිබ්බුතො, කොධස්ස - උපනාහස්ස - මකඛස්ස - පළාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - මායාය - සායොයාස්ස - ඵමහස්ස - සාරමහස්ස - මානස්ස - අතිමානස්ස - මදස්ස - පමාදස්ස - සබ්බකිලෙසානං - සබ්බ දුච්චරිතානං - සබ්බදර්ශානං - සබ්බපරිලාභානං - සබ්බසන්තාපානං - සබ්බා කුසලාභිසංඛාරානං නිබ්බාපිතතො නිබ්බුතො. 'භික්ඛු'ති සත්තනාං ධම්මානං භික්ඛනා භික්ඛු -පෙ- වුසිතවා ඛිණ්ණපුත්තභවො ස භික්ඛු'ති 'සංඛාය නිබ්බුතො භික්ඛු.'

තස්ස නො සනති ඉඤ්ජිතාති 'තස්සා'ති අරහතො ඛිණ්ණසවස්ස. ඉඤ්ජිතා'ති තණ්හිඤ්ජනං දුට්ඨිඤ්ජනං මානිඤ්ජනං කිලෙසිඤ්ජනං කාමිඤ්ජනං, තස්සිමෙ ඉඤ්ජිතා නත්ති, න සනති, න සංවිජ්ජනති, නුප ලබ්භනති, පභිනා සමුච්ඡිනතා වූපසනතා පටිපසස්සඤ්ඤා අභබ්බපනතිකා ඤ්ඤාණගතිනා දුඤ්ඤා'ති 'තස්ස නො සනති ඉඤ්ජිතා'.

තෙනාහ භගවා:

“කාමෙසු බ්‍රහ්මචරියවා (මෙත්තයාසාති භගවා)
චිත්තණ්ඤා සද්ධ සතො,
සංඛාය නිබ්බුතො භික්ඛු
තස්ස නො සනති ඉඤ්ජිතා”ති.

2-3

සො උභන්තමභිඤ්ඤාය
මජ්ඣෙ මනතා න ලිප්පති
තං බ්‍රුමි මහාපුරිසො'ති
සො'ධ¹ සිබ්බප්පච්චගා.

සො උභන්තමභිඤ්ඤාය මජ්ඣෙ මනතා න ලිප්පති: 'අනතා'ති ථෙඨ අනතා: එසෙසා එකො අනෙතා, එස්සසමුදයො දුතියො අනෙතා, එස්සනිරොධො මජ්ඣෙ. අතිතං එකො අනෙතා, අනාගතං දුතියො අනෙතා, පච්චුප්පනතා මජ්ඣෙ. සුඛා වෙදනා එකො අනෙතා, දුක්ඛා වෙදනා දුතියො අනෙතා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා මජ්ඣෙ. නාමං එකො අනෙතා, රූපං දුතියො අනෙතා, විඤ්ඤාණං මජ්ඣෙ. ඡ අජ්ඣතතිකානි ආයතනානි එකො අනෙතා, ඡ බාහිරානි ආයතනානි දුතියො අනෙතා, විඤ්ඤාණං මජ්ඣෙ. සක්කායො එකො අනෙතා, සක්කාය සමුදයො දුතියො අනෙතා, සක්කාය නිරොධො මජ්ඣෙ. මනතා වුවවති පඤ්ඤා “යා ප ඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මච්චයො සමොදිට්ඨි.”

1. සො ඉධ - ම.ඡ.සං.

ලෙපා'ති ආලෙපා: තණ්හා ලෙපො ව, දිට්ඨිලෙපො ව. කතමො තණ්හා ලෙපො; යාවතා තණ්හාසංඛාතෙන සිමකතං මරියාදිකතං¹ ඔධිකතං පරියන්තකතං පටිග්ගනීතං මමාසිතං, ඉදං මම, එතං මම, එතදාකං මම, එතතාවතා මම රුදා සද්දං ගණා රසා ඵොට්ඨබ්බා අත්ථරණා පාපුරණා දසිදසා අපේළකා කුක්කුටසුකරා ගත්ථිගවාස්සවළවා බෙතනං වත්ථුං හිඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාම නිගම රාජධානියො² උට්ඨං ව ජනපදෙ ව කොසො ව කොට්ඨාගාරං ව කෙවලමපි මහාපයවිං තණ්හාවසෙන මලායති. යාවතා අට්ඨස්සත්තණ්හාථිවරිතං, අයං තණ්හා ලෙපො. කතමො දිට්ඨිලෙපො: වීසතිවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි, දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි, දස වත්ථුකා අන්තර්ගාහිකා දිට්ඨි, යා එවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථඤ්ඤිතං දිට්ඨිසංයොජනං ගාහො පටිග්ගාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡාතං තිත්ථායතනං විපරියෙසගාහො³ විපරිතගාහො විපල්ලාසගාහො මිච්ඡාගාහො අයාථාවතස්මිං යාථාවතන්ති ගාහො යාවතා ආසට්ඨිදිට්ඨිගතාති, අයං දිට්ඨිලෙපො.

සො උභන්ත මහිඤ්ඤාය මජ්ඣෙ මන්තා න ලිපපති'ති සො උභො ව අන්තෙ මජ්ඣෙකු මන්තාය අභිඤ්ඤාය ජානිතා තුලසිතා තිඤ්ඤිතා විභාවසිතා විභුතං කතා, න ලිපපති න පලිපපති න උපලිපපති අලිකේතො අසංලිකේතො අනුපලිකේතො නිකම්මකේතො නිස්සංඛා විපමුකේතො විසංයුතේතො විමරියාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති. 'සො උභන්තමහිඤ්ඤාය මජ්ඣෙ මන්තා න ලිපපති'.

තං බ්‍රුමි මහාපුරිසො'ති මහාපුරිසො අග්ගපුරිසො සෙට්ඨපුරිසො විරෙට්ඨපුරිසො පාමොක්ඛපුරිසො උත්තමපුරිසො පචරපුරිසො'ති, තං බ්‍රුමි තං කථෙමි තං භණාමි තං දිජෙමි තං වොහරාමි. ආයස්මා සාරිපුතො භගවන්තං එතදවොච: "මහාපුරිසො මහාපුරිසො'ති භනේත, වුච්චති. කිත්තා වතා නු ඛො භනේත මහාපුරිසො හොති"ති "විමුක්තවිත්තකතා ඛවාහං සාරිපුත්තා මහාපුරිසො'ති වදමි.

1. මරියාදිකං—ම ඡ සං නත්ථි
2. නාමනිගමනගර ජනපද රාජධානියො—පත
3. විපරියෙසගාහො—ම ඡ සං

අවිමුක්ඛවිත්තතතා¹ නො මහාපුරිසො'ති වදමි. කථං ච සාරිපුත්ත,
විමුක්ඛවිත්තො හොති: ඉධ සාරිපුත්ත, භික්ඛු අඤ්ඤාතං කායෙ
කායානුපසස්සි විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙයා ලොකෙ
අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං, තස්ස කායෙ කායානුපසස්සිනො විහරතො විතතං
විරජ්ජති විමුච්චති අනුපාදය ආසවෙහි. වෙදනාසු -පෙ- විතෙත -පෙ-
ධම්මෙසු ධම්මානුපසස්සි විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙයා
ලොකෙ අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං, තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපසස්සිනො විහරතො
විතතං විරජ්ජති විමුච්චති අනුපාදය ආසවෙහි. එවං ඛො සාරිපුත්ත,
විමුක්ඛ විතෙතො හොති. විමුක්ඛවිත්තතතා ඛොහං සාරිපුත්ත, මහාපුරිසොති
වදමි. අවිමුක්ඛවිත්තතතා නො මහාපුරිසො'ති වදමිති. 4 තං බ්‍රුමි
මහා පුරිසො'ති.

නොධ සිබ්බනි මව්වගා'ති 'සිබ්බනි වුවඳති තණ්හා. "යො රාගො
සාරාගො -පෙ- අභිඤ්ඤා ලොභො අකුසලමූලං" යසෙස්සා සිබ්බනි
තණ්හා පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසස්සඤ්ඤා අභබ්බුප්පත්තිකා
ඤ්ඤානිතා දහ්මා, සො සිබ්බනි, තණ්හා අව්වගා උපව්වගා අතික්කන්තො
සමතික්කන්තො විතිවත්තොති'සොධ සිබ්බනිව්වගා.'

තෙනාහ භගවා:

“සො උත්තමභිඤ්ඤාය
මජ්ඣෙ ඤානාන උප්පති
තං බ්‍රුමි මහාපුරිසො'ති
සො'ධ සිබ්බනිමව්වගා"ති.

සහ ගාථාපරියොසානා යෙ තෙ බ්‍රාහ්මණෙන සඩ්. එකච්ඡද්ද
එකපයොගා එකාධිප්පායා එකවාසනවාසිතා,² තෙසං අනෙකඋත්තම
සහස්සානං විරජං විතමලං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි. 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං
සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති. තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අනුපාදය ආසවෙහි උත්තං
විමුච්චි. සහ අරහත්තප්පත්තො අජිනජට්ඨාකවීරතිදණ්ඩකමණ්ඩල
කෙසා ච මසු ච අනන්තරිතා. ඤ්ඤා කාසායව්ඤ්ඤාතො සමිසාපිපත්තා
විවරධරො අනව්ඤ්ඤා පටිපත්තියා පඤ්ඤාලිකො භගවන්තං නලස්සමානො
නිසින්නො හොති: 'ස ඤා මෙ භගෙන භගවා සාටකො' හම'සමිති.

තිසසමෙතෙතයා සුතනනිදෙදසො සමන්තො.

1. අධිමුක්ඛවිත්තො - පන

2. එකවාසනා වාසිතා - පන

3. සතිපට්ඨානසංයුතං - නාලකවග්ග - මහා පුරිසසුත්ත

3. පුණ්ණක සුත්තනිදේශය.

3-1

අනෙජං මූල දසසාථිං - (ඉව්වායසමා පුණ්ණකො)

අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං

කිං නිසිද්ධා ඉසයො මනුජා

බ්‍රහ්මයා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං

යඤ්ඤමකප්පයිංසු පුට්ඨ ඉධ ලොකක

ප්‍රච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං.

අනෙජං මූලදසසාථිනිති: 'එජා' වුවවති තණ්හා. "යො රාගො සා රාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං". සා එජා තණ්හා බුද්ධිසා භගවතො පභිනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවඤ්ඤකතා දනනාවකතා¹ ආයතිං අනුප්පාදයිමො. තස්මා බුද්ධො අනෙජො. එජාය පභිනතතා අනෙජො. භගවා ලාභෙ'පි න ඉඤ්ඤති, අලංභෙ'පි න ඉඤ්ඤති, යසෙ'පි න ඉඤ්ඤති, අයසෙ'පි න ඉඤ්ඤති, පසංඝායෙ'පි න ඉඤ්ඤති නිද්දය'පි න ඉඤ්ඤති, සුඛෙ'පි න ඉඤ්ඤති, දුක්ඛෙ'පි න ඉඤ්ඤති, න චලති න වෙධති නප්පවෙධතිති 'අනෙජං'. මූල දසසාථිනිති භගවා මූලදසසාථි, හෙතුදසසාථි නිදනදසසාථි සම්භවදසසාථි, පභවදසසාථි, සමුට්ඨානදසසාථි, ආහාරදසසාථි, ආරම්භණ දසසාථි, පච්චයදසසාථි, සමුදය(සසාථි. තිණි අකුසලමූලානි: ලොභො අකුසලමූලං, දෙසො අකුසලමූලං, මොහො අකුසලමූලං, වුත්තං හෙතං භගවතා: තිණිලානි භික්ඛවෙ නිදනානි කම්මානං සමුදයාය. කතමානි තිණි: ලොභො නිදනං කම්මානං සමුදයාය, දෙසො නිදනං කම්මානං සමුදයාය, මොහො නිදනං කම්මානං සමුදයාය. 'න භික්ඛවෙ ලොභජෙන කම්මෙන දෙසජෙන කම්මෙන මොහජෙන කම්මෙන දෙවා පඤ්ඤායනති, මනුසසා පඤ්ඤායනති, යා වා පනඤ්ඤ'පි කාවි සුගතියො. අථ ඛො භික්ඛවෙ ලොභජෙන කම්මෙන දෙසජෙන කම්මෙන මොහජෙන කම්මෙන නිරයො පඤ්ඤායති, තිරවජාන යොනි පඤ්ඤායති, පෙත්තිවිසයො පඤ්ඤායති යා වා පනඤ්ඤ'පි කාවි දුක්ඛතියො. නිරයෙ තිරවජාන යොනියා පෙත්ති-විසයෙ² අත්තනාවාහිනිබ්බතතියා ඉමෙනි තිණි අකුසල මූලානි''ති³ භගවා ජානාති, පසාති. එවමපි භගවා මූලදසසාථි -පෙ- සමුදය දසසාථි.

1. අත්තනාවංගතා-ව-ක
අත්තනාවං කතා-ම ජ සං

2. පිත්තිවිසයෙ-ක ථ වි
3. තිකඩගුත්තර-

තීණි කුසලමූලානි: අලොභො කුසලමූලං, අදොසො කුසලමූලං, අමොහො කුසලමූලං. චුත්තං හෙතං භගවතා: තීණිමානි -පෙ- න භික්ඛවෙ අලොභජෙන කම්මෙන අදොසජෙන කම්මෙන අමොහජෙන කම්මෙන නිරයො උඤ්ඤයති, තිරච්ඡානයොති පඤ්ඤයති, පෙතතිවිසයො උඤ්ඤයති, යා වා පනඤ්ඤපි කාචි දුග්ගතියො. අථ ඛො භික්ඛවෙ අලොභජෙන කම්මෙන අදොසජෙන කම්මෙන අමොහජෙන කම්මෙන දෙවා පඤ්ඤයන්ති, මනුස්සා පඤ්ඤයන්ති යා වා පනඤ්ඤපි කාචි දුග්ගතියො දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව දත්තභාවාහි නිබ්බන්ධියා. ඉමානි තීණි කුසලමූලානි'ති. * භගවා ජානාති පස්සති, එවමපි භගවා මූලදස්සාවි -පෙ- සමුදය දස්සාවි. චුත්තං හෙතං භගවතා, “යෙ කෙවි භික්ඛවෙ ධම්මො අකුසලා අකුසල භාගියා අකුසලපක්ඛිකා සංඛේතෙන අවිජ්ජාමූලකා අවිජ්ජා සමොසරණා, අවිජ්ජාසලිග්ගානා, සංඛේතෙන සමුග්ගානං ගච්ඡන්ති”ති භගවා ජානාති පස්සති. එවමපි භගවා මූලදස්සාවි -පෙ- සමුදය දස්සාවි.

චුත්තං හෙතං භගවතා “යෙ කෙවි මෙ භික්ඛවෙ ධම්මො කුසලා කුසලභාගියා කුසලපක්ඛිකා සංඛේතෙන අප්පමාදමූලකා, අප්පමාදසමොසරණා, අප්පමාදෙ තෙසං ධම්මානං අග්ගමන්ධායති”ති භගවා ජානාති පස්සති. එවමපි භගවා මූලදස්සාවි -පෙ- සමුදය දස්සාවි.

අථ වා භගවා ජානාති පස්සති “අවිජ්ජා මූලං සංඛාරානං සංඛාරා මූලං විඤ්ඤාණස්ස, විඤ්ඤාණං මූලං නාමරූපස්ස, නාමරූපං මූලං සලායතනස්ස, සලායතනං මූලං උපාදායස්ස, උපාදායං මූලං වේදනාය, වේදනා මූලං තණ්හාය, තණ්හා මූලං උපාදායස්ස, උපාදායං මූලං භවස්ස, භවො මූලං ජාතියා, ජාති මූලං ජරාමරණස්සා”ති භගවා ජානාති පස්සති එවමපි භගවා මූලදස්සාවි -පෙ- සමුදය දස්සාවි.

අථ වා, භගවා ජානාති පස්සති චක්ඛු මූලං චක්ඛුරොගානං, සොතං මූලං සොතරොගානං, ඝාතං මූලං ඝාතරොගානං, ජිව්හා මූලං ජිව්හාරොගානං කායො මූලං කායරොගානං, මනො මූලං චේතසිකානං දුක්ඛානං”ති භගවා ජානාති පස්සති. එවමපි භගවා මූලදස්සාවි හෙතු දස්සාවි නිදනදස්සාවි සම්භවදස්සාවි පභවදස්සාවි සලිට්ඨානදස්සාවි ආහාරදස්සාවි ආරම්භදස්සාවි පච්චයදස්සාවි සමුදයදස්සාවි'ති ‘අනෙජං මූලදස්සාවි’.

ඉව්වායසමා පුණ්ණකො'ති 'දුම්වා'ති පදසන්ධි -පෙ- ආයසමා පුණ්ණකො.

අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමනති. පඤ්ඤාන අත්ථිකො.¹ ආගතොමිති පඤ්ඤාං පුච්ඡිතුකාමො² ආගතොමිති පඤ්ඤාං සොතුකාමො ආගතොමිති එවමපි 'අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං' අථ වා පඤ්ඤාත්ථිකානං පඤ්ඤාං පුච්ඡිතුකාමානං පඤ්ඤාං සොතුකාමානං ආගමනං අර්ඞ්ගකමනං උපසංඝකමනං දුර්ග්ගසාසනං අත්ථිති එවමපි 'අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං' අථ වා පඤ්ඤාගමො තුය්හං අත්ථි තිමපි පසු විසථි අලමනො මයා පුච්ඡිතං කථෙතුං විසංජ්ජෙතුං³ වහංසොතං භාරන්ති එවමපි 'අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං'.

කිං නිසසිතා ඉසයො මනුජා'ති කිං නිසසිතා ආසිතා⁴ දලීතා උපගතා අජෙකාසිතා අධිවුත්තා.⁵ ඉසයො'ති ඉසිනාමකා යෙ කෙවි ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා: ආජීවකා නිසංඝං ජට්ටා තාපසා. මනුජා'ති මනුස්සා වුවන්ති 'කිං නිසසිතා ඉසයො මනුජා'.

බ්‍රහ්මයා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානන්ති: බ්‍රහ්මයාති යෙ කෙවි බ්‍රහ්මය ජාතිතා. බ්‍රාහ්මණා'ති යෙ කෙවි භොවාදිතා. දෙවතානන්ති ආජීවක සාවකානං ආජීවකා දෙවතා, නිසංඝසාවකානං නිසංඝයා දෙවතා, ජට්ට සාවකානං ජට්ටා දෙවතා, පරිබ්බාජකසාවකානං පරිබ්බාජකා දෙවතා, අවරුඬකසාවකානං අවරුඬකා⁶ දෙවතා, හත්ථිවතිකානං හත්ථි දෙවතා, අසුචතිකානං අසුචා දෙවතා, ගොවතිකානං ගාවො දෙවතා⁷ කුක්කුර වතිකානං කුක්කුරා දෙවතා, කාකවතිකානං කාකා දෙවතා, වාසුදෙව වතිකානං වාසුදෙවො දෙවතා, බලදෙවවතිකානං බලදෙවො දෙවතා, පුණ්ණගද්දවතිකානං පුණ්ණගද්දො දෙවතා, මණ්ඩගද්දවතිකානං මණ්ඩගද්දො දෙවතා, අග්ගිවතිකානං අග්ගි දෙවතා, නාගවතිකානං නාගා දෙවතා, සුපණ්ණවතිකානං සුපණ්ණා දෙවතා, යක්ඛවතිකානං යක්ඛා දෙවතා, අසුරවතිකානං අසුරා දෙවතා, ගණ්ඩවතිකානං ගණ්ඩො දෙවතා, මහාරාජවතිකානං මහාරාජානො දෙවතා, වජ්ජවතිකානං වජ්ජො දෙවතා, සුරියවතිකානං සුරියො දෙවතා, ඉන්ද්‍රවතිකානං ඉන්ද්‍රො දෙවතා, බ්‍රහ්ම වතිකානං බ්‍රහ්මා දෙවතා, දෙවවතිකානං දෙවො දෙවතා දිසාවතිකානං දිසා දෙවතා. යෙ යෙසං දක්ඛිණෙය්‍යා තෙ තෙසං දෙවතා'ති 'බ්‍රහ්මයා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං'

1. පඤ්ඤාත්ථිකාමො-බහුසු

2. පඤ්ඤාං පුච්ඡිතමො-පන

3. විසංජ්ජෙතුං-මජ්ඣ.

4. අසිතා-ව, ප න

5. අධිවුත්තා-ව

6. අවරුඬකසාවකානං අවරුඬකා-මජ්ඣ.

යඤ්ඤමකපපයිංසු දුට්ඨං ලොකෙති 'යඤ්ඤං' දුට්ඨං දෙයා ධම්මො; වීචර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනතං පානං වත්ථං යානං මාලාගඤ්චිලෙපනං,¹ සෙය්‍යා වසථ පදීපෙය්‍යං, යඤ්ඤමකපපයිංසු''ති යෙ'පි යඤ්ඤං එසනති ගවෙසනති පරියෙසනති වීචර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනතං පානං වත්ථං යානං මාලාගඤ්චිලෙපනං සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං තෙ'පි යඤ්ඤං කපොනති. යෙ'පි යඤ්ඤං අභිසංඛරොනති වීචර පිණ්ඩපාත -පෙ- සෙය්‍යා වසථ පදීපෙය්‍යං, තෙ'පි යඤ්ඤං කපොනති. යෙ'පි යඤ්ඤං දෙනති යජනති පරිච්චිතති වීචර පිණ්ඩපාත -පෙ- සෙය්‍යාවසථ පදීපෙය්‍යං, තෙ'පි යඤ්ඤං කපොනති. දුට්ඨං ති යඤ්ඤං වා එතෙ පුට්ඨං යඤ්ඤයාජකා වා² එතෙ පුට්ඨං, දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුට්ඨං.

කථං යඤ්ඤං වා එතෙ පුට්ඨං: ඛ්‍යාතා³ එතෙ යඤ්ඤං: වීචරපිණ්ඩපාත සෙනාසනගිලානපච්චය භෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනතං පානං වත්ථං යානං මාලාගඤ්චිලෙපනං සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං. එවං යඤ්ඤංවා එතෙ පුට්ඨං.⁴ කථං යඤ්ඤයාජකා වා එතෙ පුට්ඨං: ඛ්‍යාතා එතෙ යඤ්ඤයාජකා : ඛතතියාව ආගමණා ව වෙසා ව සුඤ්ඤා ව ගහවතා ව පඤ්ඤා ව දෙවා ව මනුස්සා ව, එවං යඤ්ඤයාජකා වා එතෙ පුට්ඨං. කථං දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුට්ඨං: ඛ්‍යාතා එතෙ දක්ඛිණෙය්‍යා දුට්ඨං: සම්මාදායකා කපණදායක වා භික්ඛාදායකා, එවං දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුට්ඨං. ඉධ ලොකෙ' ති මනුස්සලොකෙ'ති 'යඤ්ඤමකපපයිංසු දුට්ඨං ලොකෙ.'

පුට්ඨාමි තං භගවා බ්‍රාහ්මී මෙත'නති 'පුට්ඨා' ති තිස්සො පුට්ඨා: අදිට්ඨජොතනා පුට්ඨා, දිට්ඨසංසද්දනා පුට්ඨා විමතිචේදනා පුට්ඨා, කතමා අදිට්ඨජොතනා පුට්ඨා: පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤාතං භොති අදිට්ඨං අතුලිතං අතිරිතං අවිභූතං අවිභාවිතං තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය තීරණාය විභාවනාය⁵. පඤ්ඤං පුට්ඨති, අයං අදිට්ඨ ජොතනා පුට්ඨා. කතමා දිට්ඨසංසද්දනා පුට්ඨා: පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං භොති දිට්ඨං තුලිතං තීරිතං විභූතං විභාවිතං. අඤ්ඤාති පණ්ණිනෙති සද්ධිං සංසද්දනායාය පඤ්ඤං පුට්ඨති. අයං දිට්ඨසංසද්දනා පුට්ඨා. කතමා විමතිචේදනා පුට්ඨා: පකතියා සංසයපකඛන්තො⁶ භොති විමතිපකඛන්තො ආලෝකජාතො එවනත්‍ර ඛො න නු ඛො ඤ් නත්‍ර ඛො කථං නු ඛො'ති. සො විමතිචේදනායාය පඤ්ඤං පුට්ඨති. අයං විමතිචේදනා පුට්ඨා. ඉමා තිස්සො පුට්ඨා.

1. මාලාගඤ්චිලෙපනං - සායා

2. යජකා වා - සායා

3. ඛ්‍යාතානං - ම ඡ සං

4. එතෙ යඤ්ඤංවා එතෙ දුට්ඨං-පන

5. විභූතස්සාය විභාවනස්සාය - ම ඡ සං, සායා.

6. සංසය පකඛන්තො - ම ඡ සං

අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා: මනුස්සපුච්ඡා, අමනුස්සපුච්ඡා, නිම්බපුච්ඡා. කතමා මනුස්සපුච්ඡා: මනුස්සා බුඬං භගවතං උපසම්ඤ්ඤා පඤ්ඤා පුච්ඡන්ති: භික්ඛු පුච්ඡන්ති, භික්ඛුණියො පුච්ඡන්ති, උපාසකා පුච්ඡන්ති, උපාසිකාංගො පුච්ඡන්ති, රාජානො පුච්ඡන්ති, බහුයා පුච්ඡන්ති, බ්‍රාහ්මණා පුච්ඡන්ති, වෙය්‍යා පුච්ඡන්ති, දුග්ගා පුච්ඡන්ති, ගහවසා පුච්ඡන්ති, පබ්බජිතා පුච්ඡන්ති, අයං මනුස්සපුච්ඡා. කතමා අමනුස්සපුච්ඡා: අමනුස්සා බුඬං භගවතං උපසම්ඤ්ඤා පඤ්ඤා පුච්ඡන්ති; නාගා පුච්ඡන්ති, සුඤ්ඤා පුච්ඡන්ති, යකකා පුච්ඡන්ති, අසුරා පුච්ඡන්ති, ගඤ්ඤා පුච්ඡන්ති, මහාරාජානො පුච්ඡන්ති, ඉක්කා පුච්ඡන්ති, බ්‍රහ්මානො පුච්ඡන්ති, ටෙව්‍යා පුච්ඡන්ති, අයං අමනුස්සපුච්ඡා. කතමා නිම්බපුච්ඡා: යං භගවා රුජං අභිනිමිත්තානි උත්තමයං සම්බලිතපච්චිකං අභිනිජ්ඣයං, තං යො නිමිත්තො¹ බුඬං භගවතං උපසම්ඤ්ඤා පඤ්ඤා පුච්ඡති, භගවා විසංඝෙය්‍යති. අයං නිම්බපුච්ඡා. ඉමා තිසෙසා පුච්ඡා.

අපරාපි 'තිසෙසා පුච්ඡා: අත්තකදුච්ඡා පරකදුච්ඡා උපයකදුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා: දිට්ඨධම්මකදුච්ඡා සමපරාධිකදුච්ඡා පරමකදුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා: දනවජ්ඣකදුච්ඡා ජිකම්මෙසකදුච්ඡා වොදනකදුච්ඡා: අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා; අතිකදුච්ඡා අනාගතපුච්ඡා උච්චුප්පනපුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා; අජ්ඣත්තපුච්ඡා බේඛාදුච්ඡා අජ්ඣත්තබ්බිකා පුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා: කුසලදුච්ඡා අකුසලදුච්ඡා අව්‍යාකතදුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා: බකිදුච්ඡා ධාතුදුච්ඡා අයතන පුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා: සතිපට්ඨානදුච්ඡා සම්මප්පධානදුච්ඡා ඉද්ධිපාදදුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා ඉඤ්ඤාදුච්ඡා බලපුච්ඡා බොජ්ඣකදුච්ඡා. අපරාපි තිසෙසා පුච්ඡා: මහාදුච්ඡා ඵලදුච්ඡා නිබ්බාන පුච්ඡාති.

පුච්ඡාමි තතති: පුච්ඡාමි තං, යාවාමි තං, අජ්ඣසාමි තං, පසාදෙමි තං, කථංසු මෙ'ති 'පුච්ඡාමි තං.' භගවාති: භාරවාධිවචනමෙතං - පෙ- සම්මකපඤ්ඤානි යදිදං 'භගවා'ති. බ්‍රෑහ්ම මෙතනති බ්‍රෑහ්ම ආවිකකාහි දෙයෙහි උද්දායෙහි උච්චප්පති විවරාහි විහරාහි උත්තරානිකරොහි පකාසෙහිති. 'පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්ම මෙතං'.

නෙතාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

“අනෙජං මුලදස්සාවිං - (ඉච්චායකමා පුණ්ණකො)
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං
කිං නිසස්සිතා ඉසෙයො චුච්ඡා
බහුයා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං
යඤ්ඤාමකප්පධිංසු පුට්ඨං ලොකෙ
පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්ම මෙතං”තති.

3. යො නිමිත්තො - මජ්ඣ.

3-2

යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා (පුණ්ණකාති හඟවා)
 බතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකප්පයිංසු පුට්ඨං ලොකෙ
 ආසිංසමානා¹ පුණ්ණක ඉත්භාවං²
 ජරං සිතා යඤ්ඤමකප්පයිංසු.

යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා³ති: 'යෙකෙවි'ති සබ්බන සබ්බං සබ්බං සබ්බං අයෙසං නියෙසං පරියාදියනවචනමෙතං⁴ යෙ කෙවි'ති. ඉසයොති ඉසිනාමකා යෙ කෙවි ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා: ආජීවකා නිගණ්ඨා ජට්ඨා තාපසා. මනුජාති මනුස්සා වුවනනීති 'යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා පුණ්ණකාති හඟවා'.

බතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානනති: 'බතතියා'ති යෙ කෙවි බතතිය ජාතිකා, බ්‍රාහ්මණාති යෙ කෙවි ඥාතාදිකා, දෙවතානනති ආජීවක සාවකානං ආජීවකා දෙවතා -පෙ- දිසාවතිකානං දිසා දෙවතා, යෙ යෙසං දක්ඛිණෙය්‍යා තෙ තෙසං දෙවතාති 'බතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං'.

යඤ්ඤමකප්පයිංසු පුට්ඨං ලොකෙති: යඤ්ඤං වුවනි දෙය්‍යධම්මො: විවරපිණ්ඩපාන -පෙ- සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං. යඤ්ඤමකප්පයිංසුති යෙපි යඤ්ඤං එසනති ගවෙසනති පරියෙසනති -පෙ- සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං, තෙපි යඤ්ඤං කප්පනති. පුට්ඨති යඤ්ඤො වා එතෙ පුට්ඨ, යඤ්ඤයාජකා වා එතෙ පුට්ඨ, දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුට්ඨ -පෙ- එවං දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුට්ඨ. ඉධ ලොකෙති මනුස්සලොකෙති 'යඤ්ඤමකප්පයිංසු පුට්ඨං ලොකෙ.'

ආසිංසමානා පුණ්ණක ඉත්භාවනති: 'ආසිංසමානා'ති රූපපට්ඨාහං ආසිංසමානා, සදුපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ගණ්ඨපට්ඨාහං ආසිංසමානා, රසපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ඵොධ්ඨබ්බපට්ඨාහං ආසිංසමානා, පුත්තපට්ඨාහං ආසිංසමානා, දුරපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ධනපට්ඨාහං ආසිංසමානා, යහපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ඉසසරියපට්ඨාහං ආසිංසමානා, බතතියමහා සාලකුලෙ අත්තභාවපට්ඨාහං ආසිංසමානා, බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ අත්තභාවපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ගහපතිමහාසාලකුලෙ අත්තභාවපට්ඨාහං.

1. ආසිංසමානාති-ම ජ සං

2. ඉත්භවං - මජ්ඣං
 ඉත්භං - ස්වා

3. පරියාදය වචන මෙතං-පන, ස්වා

ආසිංසමානා, වාතුමහාරාජිකෙසු,¹ දෙවෙසු අත්තභාවපට්ඨානං ආසිංසමානා, භාවතිංසෙසු දෙවෙසු-පෙ-යාමෙසු දෙවෙසු²-තුඬිනෙසු දෙවෙසු-නිම්මාණරතීසු දෙවෙසු-පඤ්ඤාමිතවසවතතීසු දෙවෙසු-බ්‍රහ්මකායිකෙසු දෙවෙසු අත්තභාවපට්ඨානං ආසිංසමානා, ඉච්ඡමානා³ සාදියමානා, පඤ්ඤාමානා පිඤ්ඤාමානා අභිජප්පමානාති 'ආසිංසමානා'. සුඤ්ඤාන ඉත්ථානි: එත්ථ අත්තභාවාභිජිබ්බතති. ආසිංසමානා, එත්ථ ඛතතියමහාසාලකුලෙ අත්තභාවාභිජිබ්බතති. ආසිංසමානා -පෙ- එත්ථ බ්‍රහ්මකායිකෙසු දෙවෙසු අත්තභාවාභිජිබ්බතති. ආසිංසමානා ඉච්ඡමානා සාදියමානා පඤ්ඤාමානා පිඤ්ඤාමානා අභිජප්පමානාති 'ආසිංසමානා සුඤ්ඤාන ඉත්ථානි'.

ජරං සිතා යඤ්ඤාමකප්පයිංසුති: ජරානිසිතා ව්‍යාධිනිසිතා මරණනිසිතා සොකපට්ඨෙවදුක්ඛදෙවනස්සපායාසනිසිතා. යදෙව නෙ ජාතිනිසිතා තදෙව නෙ ජරානිසිතා, යදෙව නෙ ජරානිසිතා තදෙව නෙ ව්‍යාධිනිසිතා, යදෙව නෙ ව්‍යාධිනිසිතා තදෙව නෙ මරණනිසිතා, යදෙව නෙ මරණනිසිතා තදෙව නෙ සොකපට්ඨෙවදුක්ඛදෙවනස්ස පායාසනිසිතා, යදෙව නෙ සොකපට්ඨෙවදුක්ඛදෙවනස්ස පායාසනිසිතා තදෙව නෙ ගතිනිසිතා, යදෙව නෙ ගතිනිසිතා තදෙව නෙ උප්පත්තිනිසිතා, යදෙව නෙ උප්පත්තිනිසිතා තදෙව නෙ පටිසංඝිනිසිතා, යදෙව නෙ පටිසංඝිනිසිතා තදෙව නෙ භවනිසිතා, යදෙව නෙ භවනිසිතා තදෙව නෙ සංසාරනිසිතා, යදෙව නෙ සංසාරනිසිතා තදෙව නෙ චරිතනිසිතා, අලලිතා උපගතා අප්පකාසිතා අධිලිතතාති 'ජරං සිතා යඤ්ඤාමකප්පයිංසු'.

නෙත්තාහ භගවා:

“යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා (සුඤ්ඤානාති භගවා)
ඛතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං
යඤ්ඤාමකප්පයිංසු පුත්ථ'ධ ලොකෙ
ආසිංසමානා සුඤ්ඤාන ඉත්ථානි.
ජරංසිතා යඤ්ඤාමකප්පයිංසු”ති.

1. වාතුමහාරාජිකෙසු-ම ඡ සං.
2. යාමදෙවෙසු-ව, ක
3. ඉච්ඡමානා-ම ඡ සං.

3-3

යෙ කෙවි'මෙ ඉසයො මනුජා (ඉච්චායසමා දුණ්ණකො)
 ඛතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකප්පයිංසු¹ පුට්ඨ'ධ ලොකෙ
 කම්මි සු² තෙ හගවා යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තා
 අතාරු³ ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිස
 පුට්ඨාමි තං හගධා බ්‍රාහි මෙතං.

යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජාති: 'යෙ කෙවි'ති-පෙ-කඤ්චි සු තෙ හගවා යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තාති: කම්මිසු'ති සංසයපුට්ඨා විමතිපුට්ඨා ආචාරික කප්පවා අනෙකංසපුට්ඨා, එවං තුඛො න තුඛො කිංචුඛො කථංචුඛොති කම්මිසු. තෙ'ති යඤ්ඤ යාජකා වුච්චන්ති. හගවාති ගාරවාධි වචනං-පෙ-සමිජ්ජා පඤ්ඤතති යදිදං හගවා'ති. 'කම්මි සු තෙ හගවා' යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තාති: යඤ්ඤයෙව වුච්චති යඤ්ඤපථො, යථා අරියවර්ගො අරියපථො, දෙවවර්ගො දෙවපථො, බ්‍රහ්මවර්ගො බ්‍රහ්මපථො, එවමෙව යඤ්ඤයෙව වුච්චති යඤ්ඤපථො. අප්පමිත්තාති. යෙපි* යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තා සක්කම්මකාරිනො සාතම්මකාරිනො අවිඤ්ඤකාරිනො අනොලින වුත්තිනො⁴ අනික්ඛිතතජ්ජ අනික්ඛිතතධුරා තම්මරිතා තම්මසුලා තණ්ණරුකා තනතිනා තප්පොනා⁵ තප්පබ්භාරා තදධිච්ඡිකා තදධිපතෙය්‍යා තෙපි යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තා, යෙපි යඤ්ඤං එසන්ති ගච්ඡන්ති පරියෙසන්ති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාහිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනතං පානං වසං යානං මාලාගකිව්ලෙපනං සෙය්‍යාවසථ පදීපෙය්‍යං සක්කම්මකාරිනො -පෙ- තදධිපතෙය්‍යා තෙපි යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තා, යෙපි යඤ්ඤං අභිසංඛරොන්ති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාහිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනතං පානං වසං යානං මාලාගකිව්ලෙපනං⁷ සෙය්‍යාවසථ පදීපෙය්‍යං සක්කම්මකාරිනො -පෙ- තදධිපතෙය්‍යා තෙපි යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තා, යෙපි යඤ්ඤං දෙනති යජන්ති පරිච්ඡන්ති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාහිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනතං පානං -පෙ- තෙය්‍යාවසථ පදීපෙය්‍යං සක්කම්මකාරිනො -පෙ- තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තාති 'කම්මි සු තෙ හගවා යඤ්ඤපථො අප්පමිත්තා'.

අතාරු³ ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිසාති: ජාතිජරාමරණං⁸ අතරිංසු උත්තරිංසු පතරිංසු සමතික්කම්මිංසු විතිවත්තිංසු. මාරිසාති පියවචනං ගරුචචනං සගාරවසප්පතිස්සාධිවචනං මෙතං 'මාරිසා'ති. 'අතාරු ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිස'.

* "යෙපි" ඉති මජ්ඣං, සාමපොක්කෙසු තත්ථි.
 1. ය ඤ්ඤමකප්පයිංසු-සා.
 2. කම්මිංසු-සා.
 3. අතාරු-සා.
 4. අනොලිනවුත්තිකා-ව, ක, පත
 5. තප්පොනං - මජ්ඣං
 6. තදධිපතෙය්‍යා - සා.
 7. මාලාගකිව් - සා.
 8. ජරාමරණං - මජ්ඣං

පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතනති: 'පුච්ඡාමි ත'න්ති පුච්ඡාමි තං යාවාමි තං, දර්ශකසාමි තං, පසාදෙමි තං, කථංසසු මෙති 'පුච්ඡාමි තං'. භගවාති ගාරවාධිවිදිනං - පෙ - සව්ඡිකාපඤ්ඤති යදිදං 'භගවා'ති. බ්‍රෑහ්මි මෙතනති බ්‍රෑහ්මි දාවිකකාති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරාති වීරජාති උත්තාති කරොති පකාසෙතිති 'පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං'.

තෙතාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

"යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා (ඉච්චායකො පුණ්ණකො) බ්‍රහ්මයා බ්‍රාහ්මණා, දෙවතානා, යඤ්ඤමකප්පයිංසු දුට්ඨි ලොකෙ කම්මි සු තෙ භගවා යඤ්ඤපට්ඨ අපමානා අතාරු ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිස, පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං"න්ති.

3-4

ආසිංසනති¹ ථොමයනති අභිජප්පනති ජුහනති (පුණ්ණකාති භගවා) කාමාභිජප්පනති පටිච්ච ලාභං, තෙ යාජයොගා භවිරාගරතතා නාතරිංසු ජාතිජරනති බ්‍රෑහ්මි.

ආසිංසනති ථොමයනති අභිජප්පනති ජුහනති²ති: 'ආසිංසනති'ති රූපපටිලාභං ආසිංසනති, සංඥපටිලාභං ආසිංසනති, ගක්ඛපටිලාභං ආසිංසනති, රසපටිලාභං ආසිංසනති, ථොට්ඨබ්බපටිලාභං ආසිංසනති, සුත්තපටිලාභං³ ආසිංසනති, දුරපටිලාභං ආසිංසනති, ධනපටිලාභං ආසිංසනති, යසපටිලාභං ආසිංසනති, ඉසසරියපටිලාභං ආසිංසනති, බ්‍රහ්මයමහාසාලකුලෙ අත්තභාවපටිලාභං ආසිංසනති, බ්‍රාහ්මණමහාසාල කුලෙ - පෙ - ගහපතිමහාසාලකුලෙ අත්තභාවපටිලාභං ආසිංසනති, වාතුමහා රාජකෙසු දෙවෙසු - පෙ - බ්‍රහ්මකායිකෙසු දෙවෙසු අත්තභාවපටිලාභං ආසිංසනති, ඉච්ඡනති සාදියනති පඤ්ඤනති පිහයනතිති ආසිංසනති.

ථොමයනතිති: යඤ්ඤං වා ථොමෙනති, එලං වා ථොමෙනති, දක්ඛිණෙය්‍යං⁴ වා ථොමෙනති. කථං යඤ්ඤං ථොමෙනති: සුචිං දිත්තං⁵ උනාපං දිත්තං, පණිනං දිත්තං, කාලෙත දිත්තං, කප්පියං දිත්තං, විවෙය්‍ය දිත්තං, දනවජ්ජං දිත්තං, අභිණ්ණං දිත්තං, දදං විත්තං පසාදිතනති ථොමෙනති, කිත්තෙනති වර්ණෙනති පසංසනති. එවං යඤ්ඤං ථොමයනති.

1. ආසිංසනති - ව, පන, ම ඡ සං

2. සුත්තදුර බ්‍රහ්මයමහාසාලකුලෙ - ව, ක, ම

3. දක්ඛිණෙය්‍යං - ස්‍යා

4. පියං දිත්තං - ස්‍යා

කථං ඵලං ථොලෙනති: ඉතො හිදුනං රූපපට්ඨාහො ඥානසති
-පෙ- බ්‍රහ්මකායිකෙසු දෙවෙසු දතාහාවපට්ඨාහො ඥානසති ථොලෙනති,
කිත්තනනති වණණනති පසංසනතිති ඵලං ඵලං ථොලෙනති.

කථං දකඛිණෙයො ථොලෙනති: දකඛිණෙයො ජාතිසම්පන්නා
ගොතනසම්පන්නා අජ්ඣායකා මහනධරා තිණණං වෙදුනං පාරගු
සනිසංඝඤ්ඤානුගානං සාකඛරපාහෙදුනං ඉතිහාසසංඝවලිනං පදකා
වෛයාකරණං ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයාති, විතරාගා වා
රාචිනියාය වා පටිපන්නා, විතරෙසා වා දෙසවිනියාය වා පටිපන්නා,
විතමොහා වා මොච්චිනියාය වා පටිපන්නා, සඤ්ඤාසම්පන්නා සිලසම්පන්නා
සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුක්තිසම්පන්නා විමුක්තිඤ්ඤානුදසන
සම්පන්නාති ථොලෙනති කිත්තනනති වණණනති පසංසනති. ඵලං
දකඛිණෙයො ථොලෙනතිති 'ආසිංසනති ථොලෙනති'.

අභිජප්පනතිති: රූපපට්ඨාහං අභිජප්පනති, සද්දපට්ඨාහං අභිජප්පනති,
ගනිපට්ඨාහං අභිජප්පනති, රසපට්ඨාහං අභිජප්පනති -පෙ- බ්‍රහ්මකායිකෙසු,
දෙවෙසු දතාහාවපට්ඨාහං අභිජප්පනතිති 'ආසිංසනති ථොමඤ්ඤානු
අභිජප්පනති. 'ජුහනතිති ජුහනති දෙනති යජනති උරිච්චජනති උරිච්චජනති
සෙනාසනතිලානං චවයහෙසජ්ජපටිකාරං දතං පානං වසං යානං
මාලාගණිවිලපනං සෙයාහාවසට්ඨපදිපෙයානති 'ආසිංසනති ථොලෙනති
අභිජප්පනති ජුහනති'

පුණණකාති හගවාති: පුණණකා'ති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන
ආලපති. හගවාති ගාරවාධිවදනමෙනං -පෙ- යදිදං හගවාති 'පුණණකාති
හගවා'.

කාමාභිජප්පනති පටිච්ච ලාභනති: රූපපට්ඨාහං පටිච්ච කාමෙ
අභිජප්පනති, සද්දපට්ඨාහං පටිච්ච කාමෙ අභිජප්පනති -පෙ- බ්‍රහ්මකායි
කෙසු දෙවෙසු දතාහාවපට්ඨාහං පටිච්ච කාමෙ අභිජප්පනති උජප්පනතිති
'කාමාභිජප්පනති පටිච්ච ලාහං'.

අනෙකා සංසාරපථෙ පරිවත්තනති ජාතියා අනුගතා, ජරාය අනුසටා¹ බ්‍යාධිනා අභිභූතා, මරණෙන අබ්‍යාහතා, අතාණා අලෝනා අසරණා අසරණිභූතාති තෙ වෙ නාතරිංසු යාජයොගා. ඉච්චායසමා පුණණකොති' ඉච්චාති පදසක්ඛි -පෙ- ආයසමා පුණණකො.

යඤ්ඤති ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති 'යඤ්ඤති'ති යඤ්ඤති පහුතෙති යඤ්ඤති විවිධෙති යඤ්ඤති පුට්ඨි 'මාරිසා'ති: පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසප්පතිසසාධිවචනමෙතං 'මාරිසා'ති. 'යඤ්ඤති ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස'.

අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති: අථ කො ඵොසොසදෙවකෙලොකෙසමාරකෙසුභමකෙසසසමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුසසාය ජාතිජරාමරණං අතරි උතතරි පතරි සමතික්කමි වීතිවත්තයි. මාරිසාති පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසප්පතිසසාධිවචනමෙතං මාරිසාති. 'අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස'.

පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රූහි මෙතනති: පුච්ඡාමි ත'නති පුච්ඡාමි තං, යාවාමි තං, අජේඛසාමි තං, පසාදෙමි තං. කථයස්ස මෙතනති 'පුච්ඡාමි තං'. භගවාති ගාරවාධි වචනං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤතති යදිදං 'භගවා'ති. බ්‍රූහි මෙතනති: බ්‍රූහි ආවික්කාති දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාහි උත්තානිකරොහි පකාසෙහිති 'පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රූහි මෙතං'.

තෙනාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

තෙ වෙ නාතරිංසු යාජයොගා (ඉච්චායසමා පුණණකො)
 යඤ්ඤති ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස,
 අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ
 අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස
 පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රූහි මෙත'නති.

1. අනුගතා - පහ

3-6

සඛ්ඛාය ලොකසමි.¹ පරොවරානි² (පුණ්ණකාති හගවා)
 යසසිඤ්ජිතං නස්සි කුහිඤ්චි ලොකෙ
 සතොතා විදුමො අනිසො නිරායො
 අතාරි සො ජාතිජරතති බ්‍රුමි.

සඛ්ඛාය ලොකසමි. පරොවරානිති: 'සඛ්ඛා' වුවනි ඤාණං,
 "යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි"

පරොවරානිති 'ඔරං' වුවනි සකතතභාවො, පරං වුවනි
 පරතතභාවො, ඔරං වුවනි සකරුපවෙදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, පරං
 වුවනි පරරුපවෙදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, ඔරං වුවනි ඡ
 අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි පරං වුවනි ඡ බාහිරානි ආයතනානි, ඔරං
 වුවනි මනුස්සලොකො, පරං වුවනි දෙවලොකො, ඔරං වුවනි
 කාමධාතු, පරං වුවනි රූපධාතු අරූපධාතු, ඔරං වුවනි කාමධාතු-
 රූපධාතු, පරං වුවනි අරූපධාතු, සඛ්ඛාය ලොකසමි. පරොවරානිති:
 පරොවරානි අනිව්වතො සඛ්ඛාය, දුක්ඛතො -රොගතො- ගණ්ඨතො -පෙ-
 නිසුරුණතො සඛ්ඛාය ජාතිකා තුලයිකා තීරයිකා විභාටයිකා විතුතං
 කතාති 'සඛ්ඛාය ලොකසමි. පරොවරානි.' පුණ්ණකාති හගවාති:
 'පුණ්ණකා'ති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. හගවාති
 ගාරවාසිවචනමතං -පෙ- යද්දි 'හගවා'ති. 'පුණ්ණකාති හගවා'

යසසිඤ්ජිතං නස්සි කුහිඤ්චි ලොකෙති: 'යසසා'ති අරහතො
 ථිණාසවස්ස. ඉඤ්ජිතනති: තණ්හිඤ්ජිතං දිට්ඨිඤ්ජිතං මානිඤ්ජිතං
 කිලෙසිඤ්ජිතං කාමිඤ්ජිතං, යසසිමෙ ඉඤ්ජිතා නස්සි, න සනති,
 න සංවිජ්ජනති, නුපලබ්භනති, පඤ්ඤා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසස්සඤ්ඤා
 අභබ්බප්පතතිකා ඤාණානිතා දඤ්ඤා. කුහිඤ්චිති කුහිඤ්චි කිසම්ඤ්චි කස්සම්ඤ්චි
 අජ්ඣත්තං වා බහිඤ්චා වා අජ්ඣත්තබහිඤ්චා වා. ලොකෙති අපායලොකෙ
 -පෙ-ආයතනලොකෙති 'යසසිඤ්ජිතං නස්සි කුහිඤ්චි ලොකෙ'

1. ලොකසමි - ම ඡ ස

2. පරොපරානි ව-වි-ක-පන-සා මඡසං,

3. ධම්මසංගහි - විතකුප්පාදකණ්ඩ

3. පරොපරානිති -වි-ක-

සනෙතා විදුමො අතීසො නිරාසො අතාරි සො ජාතිජරනති බුමිති:
'සනෙතා'ති රාගස්ස සන්තතතා සනෙතා, දෙසස්ස -මොහසස- කොධස්ස -
උපනාහස්ස- මකඛස්ස -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සන්තතතා සමිත්තතා
වූපසමිත්තතා විජ්ඣාතතා නිබ්බුතතා විගතතා පටිපසස්සභිතතා
සනෙතා උපසනෙතා වූපසනෙතා නිබ්බුතො පටිපසස්සභොති 'සනෙතා'.

විදුමොති: කායදුච්චරිතං විදුමිතං¹ විධමිතං සොසිතං විසොසිතං බැන්ති-
කතං ච විදුච්චරිතං- මනොදුච්චරිතං විදුමිතං විධමිතං සොසිතං විසොසිතං
බැන්තිකතං, රාගො-දෙසො-මොහො විදුමිතො විධමිතො සොසිතො
විසොසිතො බැන්තිකතො, කොධො- උපනාහො- මකඛා- පළාසො-
ඉස්සා- මච්ඡරියං- මායා- සායොයං- ඵලො- සාරලො- මානො-
අතිමානො- මදො- පමාදො- සබ්බෙ කිලෙසා- සබ්බෙ දුච්චරිතා- සබ්බෙ
දරථා- සබ්බෙ පරිලාභා- සබ්බෙ සන්තාපා- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා
විදුමිතා විධමිතා සොසිතා විසොසිතා බැන්තිකතා. අථවා² 'කොධො'
වුච්චති දුමො:

- 1 "මානො හි තෙ බ්‍රාහ්මණ ඛාරිහාරො
කොධො දුමො ඤමනි³ මොසවජ්ජං,
ජීවහා සුජා හදයං⁴ ජොතිවිසානං
අතතා සුදනො පුරිසස්ස ජොති."⁵

අපිව දසහාකාරෙහි කොධො ජායති: 'අනඤං මෙ අවරි'ති කොධො
ජායති, 'අනඤං මෙ චරති'ති කොධො ජායති, 'අනඤං මෙ චරිස්සති'ති
කොධො ජායති, 'පියස්ස මෙ චිනාපස්ස' අනඤං අවරි, අනඤං චරති,
අනඤං චරිස්සති'ති කොධො ජායති, අපියස්ස මෙ අමනාපස්ස, අඤං
අවරි, අඤං චරති, අඤං චරිස්සති'ති කොධො ජායති, දවසානො වා පන
කොධො ජායති. යො ඵවරුපො විතතස්ස ආසානො පටිසානො පටිසං
පටිවීරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දෙසො පදෙසො
සම්පදෙසො විතතස්ස ව්‍යාපනති⁶. මනොපදෙසො කොධො කුජ්ඣනා
කුජ්ඣිතතං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතං බ්‍යාපනති බ්‍යාපජ්ජනා
බ්‍යාපජ්ජිතතං වීරොධො පටිවීරොධො චණ්ඩිකකං අසුරොපො⁶
අනතතමනතා විතතස්ස. අයං වුච්චති කොධො"

1. විදුමිතං - ව, ක
2. අපිව - පන
3. ඤමනි - ව, ක, ඥා
4. හදයං - ඥා

5. සංයුතා සුදුරික ගාරදාංජලිකා
6. බ්‍යාපනති - ම ඡ සං
7. අසුරොපො - ඥා

අපිව කොධස්ස අධිමත්තපරිත්තතා වෙදිතබ්බා: අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො විත්තාවිලකරණ මත්තො හොති, න ච තාව මුඛකුලනවිකුලනො¹ හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො මුඛකුලනවිකුලනමත්තො හොති න ච තාව හත්තසංඝොවාපනො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො හත්තසංඝොවාපනමත්තො හොති න ච තාව ඵරුසවාචං නිවජාරනො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො ඵරුසවාචං නිවජාරණමත්තො හොති, න ච තාව දිසාවිදිසානු විලොකනො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො දිසා විදිසානු විලොකනමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථපරාමසනො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො දණ්ඩසත්ථපරාමසනමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථ අබ්භුකකිරණො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො දණ්ඩසත්ථ අබ්භුකකිරණ මත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථ අභිනිපාතනො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො දණ්ඩසත්ථ අභිනිපාතනමත්තො හොති, න ච තාව ජිත්තවිවජිත්තකරණො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො ජිත්තවිවජිත්තකරණමත්තො හොති, න ච තාව සමහස්සන්ත පළිහස්සන්තා හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො සමහස්සන්ත පළිහස්සන්තමත්තො හොති. න ච තාව අභිගමන අපකඤ්ඤානො² හොති. අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො අභිගමන අපකඤ්ඤානමත්තො හොති, න ච තාව ජීවිතා වොරොපනො හොති, අස්සි කඤ්චිකාලං කොධො ජීවිතා වොරොපනමත්තො හොති, න ච තාව සබ්බවාගපරිච්චාගාය සණ්ඨිතො හොති යතො ඛො කොධො පරං දුග්ගලං³ සාතෙත්වා අත්තානං සාතෙති, එත්තාථිතා කොධො පරමුසස්සගතො⁴ පරමවෙසුලලස්සත්තො හොති. යසස්ස සො හොති කොධො උභිතො සමුච්ඡිතො වුපසන්තො පටිපපස්සන්තො අභබ්බස්සන්තිකො ඤාණගතිතා දඤ්ඨා සො වුච්චති 'විට්ඨමො'

කොධස්ස පභින්නතා විට්ඨමො, කොධවජ්ඣස්ස පරිඤ්ඤාත්තතා විට්ඨමො, කොධහෙතුස්ස පරිඤ්ඤාත්තතා විට්ඨමො, කොධහෙතුස්ස උපවජිත්තතා විට්ඨමො. අනිසොති රාගො නිසො, දෙසො නිසො, මොහො නිසො, කොධො නිසො, උපනාහො නිසො -පෙ- සබ්බකුසලාභිසංඛාරා නිසා, යස්සෙතෙ නිසා පභින්නා සමුච්ඡිතා වුපසන්තා පටිපපස්සන්තො අභබ්බස්සන්තිකා ඤාණගතිතා දඤ්ඨා, සො වුච්චති 'අනිසො' නිරාසොති 'ආසා' වුච්චති තණ්හා, 'යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං.'⁴ යස්සෙසා ආසා තණ්හා පභින්නා සමුච්ඡිතා වුපසන්තා පටිපපස්සන්තො අභබ්බස්සන්තිකා ඤාණගතිතා දඤ්ඨා

1. පරිකුලනං - පන
2. අකඤ්චිකාලං - පන-
3. පරමුසගලං - ව-වි-ක-

4. පරමුසකංසගතො-පන
5. ධම්මසධගති - නිකම්මපකණධ

සො වුච්චති 'නිරාසො' ඡාතිති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමති තමති සත්තනිකායෙ ඡාති සංඡාති ඉක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති බ්බානං උතුහාවො ආයතනානං පටිලාහො"^භ, ඡරාති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමති තමති සත්තනිකායෙ ඡරා ජීරණකා බ්බන්තිච්චං පාලිච්චං වලිතතව තා ආයුතො සංහාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාදකා"^ඝ. සන්තො විට්ඨමො අනිසො නිරාසො. අකාරි සො ඡාති ඡරන්ති බ්‍රුමිති යො සන්තො ව විට්ඨමො ව අනිසො ව නිරාසො ව, සො ඡාති ඡරා මරණං අකරි උත්තරි පතරි සමතික්කමි විතිවත්තස්සිති බ්‍රුමි ආවික්කමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විට්ඨමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති 'සන්තො විට්ඨමො අනිසො නිරාසො අකාරි සො ඡාති ඡරන්ති බ්‍රුමි.'

තෙනාහ භගවා:

"සංඛාය ලොකස්මිං පරොවරානි (පුණ්ණකාති භගවා)
යසසිඤ්ජිතං නත්ථි කුභිඤ්චි ලොකෙ,
සන්තො විට්ඨමො අනිසො නිරාසො
අකාරි සො ඡාතිඡරන්ති බ්‍රුමි"^ඞති

සහගාරා පරියොසානා -පෙ- පඤ්ඤලිකො භගවන්තං නම්ස්සමානො නිසින්නො භොති. 'සද්ධා මෙ භන්තෙ භගවා සාවකො හලස්මි'ති.

පුණ්ණක සුත්තනිදෙසො සම්මතො

^භ. සච්ච විහරිත
^ඝ. සච්ච විහරිත

4. මෙතතගු සුත්තනිදෙසො

4-1

පුට්ඨාමි තං භගවා බ්‍රැහ්මෙතං (ඉට්ඨායසමා මෙතතගු)
මඤ්ඤමි තං වෙදගං භාවිතතං
කුතො නු දුක්ඛා සමුදගතා¹ ඉමෙ
යෙ කෙවි ලොකසමිං අනෙකරූපා.

පුට්ඨාමි තං භගවා බ්‍රැහ්ම මෙතතති: 'පුට්ඨාමි'ති තිසංසා පුට්ඨා:
අදිට්ඨජොතනා පුට්ඨා, දිට්ඨසංසද්දනා පුට්ඨා, විමතිච්ඡේදනා පුට්ඨා.

කතමා අදිට්ඨජොතනා පුට්ඨා: පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤානං භොති
අදිට්ඨං අකුලිතං අතීරිතං අවිනුතං අවිනාථිතං, තස්ස ඤාණාය දස්සනාය
කුලනාය තීරණාය² විනුතත්ථාය විනාථනත්ථාය පඤ්ඤාං පුට්ඨති. අයං අදිට්ඨ
ජොතනා පුට්ඨා.

කතමා දිට්ඨසංසද්දනා පුට්ඨා: පකතියා³ ලක්ඛණං ඤානං භොති දිට්ඨං
කුලිතං තීරිතං විනුතං විනාථිතං අඤ්ඤාති පණ්ඩිතෙති සද්ධිං සංසද්දනත්ථාය
පඤ්ඤාං පුට්ඨති. අයං දිට්ඨසංසද්දනා පුට්ඨා.

කතමා විමතිච්ඡේදනා පුට්ඨා: පකතියා සංසය පකඛිනෙතා⁴ භොති,
විමති පකඛිනෙතා⁵ චෙත්‍රකජාතො ඵලං නු ඛො න නු ඛො කිං නු ඛො
කථං නු ඛොති. සො විමතිච්ඡේදනත්ථාය පඤ්ඤාං පුට්ඨති. අයං විමතිච්ඡේදනා
පුට්ඨා. ඉමා තිසංසා පුට්ඨා.

අපරාපි තිසංසා පුට්ඨා: මනුස්සපුට්ඨා. අමනුස්සපුට්ඨා, නිම්මිතපුට්ඨා.

කතමා මනුස්සපුට්ඨා: මනුස්සා බුද්ධිං භගවතං උපසඛකම්භා පඤ්ඤාං
පුට්ඨන්ති, භික්ඛු පුට්ඨන්ති, භික්ඛුණියො පුට්ඨන්ති, උපාසකා පුට්ඨන්ති,
උපාසිකායො පුට්ඨන්ති, රාජානො පුට්ඨන්ති, ඛතතියා පුට්ඨන්ති, බ්‍රාහ්මණා
පුට්ඨන්ති, වෙස්සා පුට්ඨන්ති, සුද්දා පුට්ඨන්ති, ගහවසී පුට්ඨන්ති, පබ්බජිතා
පුට්ඨන්ති. අයං මනුස්සපුට්ඨා.

කතමා අමනුස්සපුට්ඨා: අමනුස්සා බුද්ධිං භගවතං උපසඛකම්භා
පඤ්ඤාං පුට්ඨන්ති, නාගා පුට්ඨන්ති, සුපණ්ණා පුට්ඨන්ති, යකඛා පුට්ඨන්ති,
අසුරා පුට්ඨන්ති, ගකිබ්බා පුට්ඨන්ති මහාරාජානො පුට්ඨන්ති, ඉන්ද්‍ර පුට්ඨන්ති,
බ්‍රහ්මානො පුට්ඨන්ති, දෙවා පුට්ඨන්ති, අයං අමනුස්සපුට්ඨා.

1. ගතාමෙ - පන

2. තීරණය විනාශනාය පුට්ඨති, පන

3. පකතියා-ච, ච, ච, ක,
පකඛිනෙතා - ම ජ සං

4. පකඛිනෙතා -ච, ච, ක, පන

5. විමතිපකඛිනෙතා -ච, ච, ක, පන

කතමා නිමිත පුච්ඡා: යං හගවා රූපං අභිනිමිතාති මනොමයං සබ්බඛපච්චිකං අභිනිද්දියං, යො නිමිතො බුද්ධං හගවතං උපසංකම්භා පඤ්ඤාං දුච්ඡති, හගවා වික්ඛපෙත්ති. අයං නිමිතපුච්ඡා. ඉමා තිදසො පුච්ඡා.

අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: අතතස්සපුච්ඡා, පරස්සපුච්ඡා, උභයස්සපුච්ඡා, අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: දිට්ඨධම්මස්සපුච්ඡා, සම්පරාධිස්සපුච්ඡා. පරමස්සපුච්ඡා. අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: අනවජ්ජස්සපුච්ඡා, නිකම්මෙසස්සපුච්ඡා, වොදනස්සපුච්ඡා. අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: අතීතාපුච්ඡා, අනාගතාපුච්ඡා, පච්චුප්පනාපුච්ඡා. අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: අජ්ඣතත පුච්ඡා, බහිද්ධාපුච්ඡා, අජ්ඣාතබහිද්ධාපුච්ඡා, අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: කුසලපුච්ඡා, අකුසලපුච්ඡා, අබ්භාකතපුච්ඡා, අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: බ්බුසුපුච්ඡා, ධාතුපුච්ඡා, ආයතනපුච්ඡා, අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: සතිපට්ඨානපුච්ඡා, යම්මප්පධානපුච්ඡා, ඉද්ධිපාදපුච්ඡා. අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: ඉන්ද්‍රියපුච්ඡා, ඛලපුච්ඡා, බොජ්ඣංගපුච්ඡා. අපරාපි තිදසො පුච්ඡා: මග්ගපුච්ඡා, ඵලපුච්ඡා, නිබ්බානපුච්ඡා.

පුච්ඡාමි තතති: පුච්ඡාමි තං, යාවාමි තං, අජ්ඣාසාමි තං, පසාදෙමි තං, 'කථයස්ස ථෙ' ති 'පුච්ඡාමි තං'. හගවාති ගාරවාධිවචනමෙතං - පෙ-සච්ඡකාපඤ්ඤානති යදිදං හගවාති 'පුච්ඡාමි තං හගවා'. බ්‍රෑහ්මි මෙතතති බ්‍රෑහ්මි ආවිකම්ම දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ උත්තාති කරොති පකාසෙති 'පුච්ඡාමි තං හගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං'. ඉච්චායසමා මෙතතගුති, - 'ඉච්චා'ති පදසත්ති - පෙ- ඉච්චායසමා මෙතතගු:

මඤ්ඤාමි තං වෙදගු¹ භාවිතතතතති: 'වෙදගු'ති තං මඤ්ඤාමි 'භාවිතතතත'ති තං මඤ්ඤාමි, එවං ජානාමි, එවං ආජානාමි,² එවං විජානාමි,³ එවං පටිවිජානාමි, එවං පටිවිජ්ඣාමි 'වෙදගු භාවිතතතත'ති කථං හගවා වෙදගු; වෙදෙ වුච්චති චතුස්ස මග්ගස්ස ඤාණං, පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිදියං පඤ්ඤාබලං - පෙ- ධම්මවිවයසමොජ්ඣංගො විමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි, හගවා තෙති වෙදෙති ජාතිජරාමරණස්ස අනතගතො⁴

1. 'යං' ති තස්ස-ව,වි,ම ඡ සං

2. වෙදගු - ම ඡ සං

3. අජානාමි

4. පජානාමි - ඤාමි

5. අනතංගතො - ක, ව

අත්තප්පතෙතා කොට්ඨගතො කොට්ඨප්පතෙතා පරියත්තගතො
පරියත්තප්පතෙතා වොසානගතො වොසානප්පතෙතා තාණගතො
තාණප්පතෙතා ලෙනගතො ලෙනප්පතෙතා සරණගතො සරණප්පතෙතා
අභයගතො අභයප්පතෙතා අවුත්තගතො අවුත්තප්පතෙතා අමතගතො
අමතප්පතෙතා නිබ්බානගතො නිබ්බානප්පතෙතා. වෙදනං වා අත්තගතොති
වෙදගු, වෙදෙහි වා අත්තගතොති වෙදගු, සත්තත්තං වා ධම්මානං
විදිත්තතා වෙදගු: සක්කායද්වයි විදිතා භොති, විවික්චජා විදිතා භොති,
සිලබ්බපරාමාසො විදිතො භොති, රාගො-දෙසො-මොහො-මානො
විදිතො භොති, විදිතාස්ස භොතති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා
පොතොහවිකා සදරා¹ දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා:

1. “වෙදනි විවෙයා කෙවලානි (සභියාති හගවා)
සමණානං යානිපඤ්ඤි² බ්‍රාහ්මණානං
සබ්බං වෙදනාසු විතරාගො
සබ්බං වෙදමතිවච වෙදගු සො”ති. a

එවං හගවා වෙදගු.

කථං හගවා භාවිතතෙතා: හගවා භාවිතකායො භාවිතසිලො
භාවිතවිතෙතා භාවිතපඤ්ඤා භාවිතසතිපට්ඨානො භාවිතසම්මප්පධානො
භාවිතඉද්ධිපාදො භාවිතඉන්ද්‍රියො භාවිතබලො භාවිතබොජ්ඣංඝො
භාවිතමග්ගො පභිනාතිලෙසො පටිවිඛාතුප්පො සවජ්ඣක නිරොධො, දුක්ඛං
තස්ස පරිඤ්ඤාතං, සමුදයො පභිනො, මග්ගො භාවිතො, නිරොධො
සවජ්ඣකො, අභිඤ්ඤායං, අභිඤ්ඤාතං, පරිඤ්ඤායං, පරිඤ්ඤාතං,
පහාතබ්බං, පභිනං, භාවෙනබ්බං භාවිතං, සවජ්ඣකාතබ්බං සවජ්ඣකං,
අපරිතෙතා මහතෙතා ගම්භිරො අප්පමෙයොසා දුප්පරියොගාලෙහා³
පහුත රතනො⁴ සාගරූපමො⁵ ජළඞ්ගුපෙක්ඛාය සමන්තාගතො භොති.

චක්ඛුතා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො භොති, න දුම්මනො,
උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො සොතෙන සද්ධං සුඤ්ඤා
-පෙ- සානෙන ගඤ්ඤං සාධිතා -පෙ- ජිව්හාය රසං සංඝිතා -පෙ- කායෙන
චොට්ඨබ්බං චුඤ්ඤා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නෙව සුමනො
භොති, න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො.

1. සද්දරා-පු
2. යානිධජ්ඤි -ම ජ සං
යානි අජ්ඤි-සි
3. සබ්බවෙරාසු-ම,ව,වි,ක

a. සුත්තනිපාත සභියසුත්ත
4. දුප්පරියො ගාලෙහා - පත
5. බහුරතනො -සි.
6. සාගරසමො-කඤ්චි

චක්ඛුනා රූපං දිස්වා මනාපං රූපං නාභිගිජ්ඣති¹ නාභිභංසති² න රාගං ජනනි තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිතතං අජ්ඣතනං සුසංඨිතං සුචිත්තතං. චක්ඛුනා ඛො පනෙවි³ රූපං දිස්වා අමනාපං න මඬකු හොති, අප්පතිට්ඨිතවිතෙතා⁴ අලීනමනසො⁵ අබ්‍යාපනනවෙතසො. තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිතතං අජ්ඣතනං සුසංඨිතං සුචිත්තතං. සොතෙන සද්දං සුඛා -පෙ- සානෙන ගඤ්ඤං සාධිතා -පෙ- ජිව්හාය රසං සාධිතා -පෙ- කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුපිතා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපං නාභිගිජ්ඣති නාභිභංසති න රාගං ජනනි, තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිතතං අජ්ඣතනං සුසංඨිතං සුචිත්තතං. මනසා යෙව ඛො පන ධම්මං විඤ්ඤාය අමනාපං න මඬකු හොති, අප්පතිට්ඨිතවිතෙතා අලීනමනසො⁶ අබ්‍යාපනනවෙතසො, තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිතතං අජ්ඣතනං සුසංඨිතං සුචිත්තතං.

චක්ඛුනා රූපං දිස්වා මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිතතං අජ්ඣතනං සුසංඨිතං සුචිත්තතං. සොතෙන සද්දං සුඛා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපාමනාපෙසු ධම්මෙසු ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිතතං අජ්ඣතනං සුසංඨිතං සුචිත්තතං.

චක්ඛුනා රූපං දිස්වා රජනීයෙ න රජ්ජති, දෙසනීයෙ⁷ න දුස්සති, මොහනීයෙ න මුස්සති, කොපනීයෙ න කුප්පති, මදනීයෙ න මජ්ජති, කිලෙසනීයෙ න කිලිසසති. සොතෙන සද්දං සුඛා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය රජනීයෙ න රජ්ජති, දෙසනීයෙ⁸ න දුස්සති, මොහනීයෙ න මුස්සති, කොපනීයෙ න කුප්පති, මදනීයෙ න මජ්ජති, කිලෙසනීයෙ න කිලිසසති. දිට්ඨං දිට්ඨමනෙතා සුතෙ සුතමනෙතා මුතෙ මුතමනෙතා විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමනෙතා, දිට්ඨං න ලිප්පති⁹, සුතෙ න ලිප්පති, මුතෙ න ලිප්පති, විඤ්ඤාතෙ න ලිප්පති, දිට්ඨං අනුපයො¹⁰ අනපායො අනිසයිතො අප්පට්ඨබ්බො විප්පමුතෙතා¹⁰ විසඤ්ඤාතෙතා විචරියාදිකතෙන වෙතසා විහරති. සුතෙ -පෙ- මුතෙ -පෙ- විඤ්ඤාතෙ අනුපයො අනපායො අනිසයිතො අප්පට්ඨබ්බො විප්පමුතෙතා විසඤ්ඤාතෙතා විචරියාදිකතෙන වෙතසා විහරති.

1. නාභිජ්ඣායති - පන
2. නාභිභංසති - ස
3. චක්ඛුනා ඛො පනෙතං - ඩි - සා
4. අප්පතිට්ඨිතවිතතා - සා
5. ආදීන මනසො - ව - වි - පන - සා
6. සුතකනිපාත - සම්ම සුතත

6. ආදීන මනසො - ව - වි - ප - සා
7. දුස්සනීයෙ - ම ජ සං
8. න ලිප්පති - ම ජ සං, සා
9. අනුපයො - මජ්ඣං
10. අනුපයො - ව, වි
10. විමුතෙතා - පන -

සංවිජ්ජති හගවතො චක්ඛු⁶ පසසති හගවා චක්ඛුනා රූපං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුචිත්තකචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො සොකං, සුඤ්ඤාති හගවා සොනෙන සද්දං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුචිත්තකචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො ඝානං, ඝායති හගවා ඝානෙන ගඤ්ඤං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුචිත්තකචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො ජිව්හා, ඝායති හගවා ජිව්හාය රසං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුචිත්තකචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො කායො, ඵ්ඤ්ඤාති හගවා කායෙන ඵොට්ඨබ්බං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුචිත්තකචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො මනො, විජානාති හගවා මනසා ධම්මං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුචිත්තකචිත්තො හගවා. චක්ඛුං රූපාරාමං රූපරතං රූපසම්මුද්දිතං, තං හගවතො දන්තා ගුත්තං රක්ඛිතං සංවුත්තං, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. සොකං සද්දාරාමං සද්දරතං සද්දසම්මුද්දිතං, —පෙ— ඝානං ගඤ්ඤාරාමං ගඤ්ඤරතං ගඤ්ඤසම්මුද්දිතං —පෙ— ජිව්හා රසාරාමා රසරතා රසසම්මුද්දිතා, සා හගවතො දන්තා ගුත්තා රක්ඛිතා, සංවුත්තා තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. කායො ඵොට්ඨබ්බාරාමො ඵොට්ඨබ්බරතො ඵොට්ඨබ්බසම්මුද්දිතො. මනො ධම්මාරාමො ධම්මරතො ධම්මසම්මුද්දිතො සො හගවතො දන්තා ගුත්තා රක්ඛිතා සංවුත්තා, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති.

2. දන්තා නයනාති සමිතිං දන්තං රාජාභිරුහති,
දන්තො සෙට්ඨො මනුසසසු යොතිවාක්‍යං තිතිකබ්බි.^a
3. චරමසසතරා දන්තා ආජාතීයා ච සිකිචා,
කුඤ්ඤරා ච මහානාගා අත්තදන්තා තතො චරං.^a
4. න හි එතෙහි යානෙහි ගවේජයා අගතං¹ දිසං,
යථාතතනා සුදන්තො දන්තො දන්තෙන ගවේජති.^a
5. විධාසු න විකම්පනති විසමුත්තා පුනඛගවා,
දන්තාගුමිං අනුප්පත්තා තෙ ලොකෙ විජිතාවිනො.^b
6. යස්සිඤ්ඤාති හාවිනාති අජ්ඣන්තඤ්ඤා ඛේඛා ච සබ්බලොකෙ,
නිබ්බේජ්ඣ ඉමං පරඤ්ඤාකං කාලං කබ්බති හාවිතතෙනා සදන්තොති.^c

6. චක්ඛු - 8

1. යථාස්තං - PTS. 8

2. අමතං දිසං ච-වි

a. ධම්මපද - නාගවග්ග

b. චිත්ත සංයුක්ත - චිත්තනික වග්ග

c. සුත්තනිපාත - සමය සුත්ත

එවං භගවා භාවිතතො¹

මඤ්ඤාමි තං වෙදගුං² භාවිතතාං කුතො නු දුක්ඛා සමුදගතා
ඉමෙති: 'කුතො නු'ති සංසයප්පව්‍යා, විමතිද්වව්‍යා, ඥෙඤ්ඤාකප්පව්‍යා,
අනෙකංසප්පව්‍යා. එවං නු ඛො, න නු ඛො, කිං නු ඛො, කථං නු ඛොති
'කුතො නු'.

දුක්ඛාති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙව
දුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛං නොරසිකං දුක්ඛං තිරව්‍යානදුක්ඛං පෙතති
විසය දුක්ඛං මානුසිකං³ දුක්ඛං ගම්භාකකනතිමුලකං දුක්ඛං ගම්භව්‍යිති
මුලකං දුක්ඛං ගම්භද්විධානමුලකං දුක්ඛං ජාතස්සපනිබ්බන්තං⁴ දුක්ඛං
ජාතස්ස පරාධෙය්‍යතං⁵ දුක්ඛං අතතුපකකමං දුක්ඛං පරුපකකමං දුක්ඛං
දුක්ඛදුක්ඛං සංඛාරදුක්ඛං විපරිනාමදුක්ඛං, වක්ඛුරොගො සොතරොගො
සානරොගො ජිව්‍හාරොගො කායරොගො පිසරොගො කණ්ණරොගො
මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඩහො⁶ ජරො කුච්ඡි
රොගො මුච්ඡා පකඤ්ඤා සුලා විසුච්ඡා කුච්ඡි ගණ්ඨා කිලාසො
සොසො අපමානො දඬු කණ්ඨු කච්ඡු රඛසා විචල්ඡිකා
ලොහිතපිතතං මධුමෙහො අංසා පිළිකා භග්‍යුලා පිතතසම්ප්‍රධානා ආබාධා
සෙම්භසම්ප්‍රධානා ආබාධා වාතසම්ප්‍රධානා ආබාධා සන්තිපාතිකා ආබාධා
උතුපරිනාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපකකමිකා ආබාධා
කම්මවිපාකජා ආබාධා සීතං උණං ජීෂව්‍යා පිපාසා උච්චානො පසසාචො
ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසපසම්ඵසසානං දුක්ඛං, මාතූමරණං දුක්ඛං පිතූමරණං
දුක්ඛං භාතූමරණං දුක්ඛං භගිනීමරණං දුක්ඛං පුතතමරණං දුක්ඛං ධිතූමරණං
දුක්ඛං ඤාතිව්‍යසනං දුක්ඛං භොගව්‍යසනං⁷ දුක්ඛං සීලව්‍යසනං දුක්ඛං
දිට්ඨිව්‍යසනං දුක්ඛං යෙසං ධම්මානං ආදිනො සමුදගමනං පඤ්ඤායති,
අසුඛමතො නිරොධො පඤ්ඤායති. කම්මසංනිසිතො විපාකො, විපාක
සංනිසිතං කම්මං, නාමසංනිසිතං රූපං, රූපසංනිසිතං නාමං, ජාතියා
අනුගතං, ජරාය අනුසංචං බ්‍යාධිනා අභිභූතං, මරණෙන අභ්‍යාහතං, දුක්ඛ
පතිට්ඨිතං, අතාණං අලොනං අසරණං අසරණිභූතං, ඉමෙ වුවවනති දුක්ඛා.

1. භාවිතතොති-ම ඡ සං
2. වෙදගු - ම ඡ සං
3. මානුසිකං-සායා

4. ජාතස්සපනිබ්බන්තං - මඡසං
5. පරාධෙය්‍යතං - මඡසං
6. ඩාහො - මඡසං

7. රොගව්‍යසනං - පන, ම ඡ සං

ඉමෙ දුක්ඛා කුතො සමුදගතා, කුතො ජාතා, කුතො සංජාතා කුතො නිබ්බන්තා කුතො අඤ්ඤානිබ්බන්තා කුතො පාකුභුතා කිංනිදනා කිංසමුදයා¹ කිංජාතිකා කිංපභවාති ඉමෙසං දුක්ඛානං මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති, නිදනං පුච්ඡති, සමග්ගං පුච්ඡති, පහවං පුච්ඡති, සලුට්ඨානං පුච්ඡති, ආහාරං පුච්ඡති, ආරම්භණං පුච්ඡති, පච්චයං පුච්ඡති, සමුදයං පුච්ඡති, පසුච්ඡති යාවති අජේඛසති² පසාදෙතිති 'කුතො නු දුක්ඛා සමුදගතා ඉමෙ.'

යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරූපාති: 'යෙකෙව්'ති සංඛින්න සංඛිං සංඛිථා සංඛිං අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනවචනමෙතං යෙකෙව්ති.' ලොකස්මිංති අපායලොකෙ චිත්තස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛිකිලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. අනෙකරූපාති අනෙකවිධා නානාපාකාරා දුක්ඛාති 'යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරූපා.'

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“පුච්ඡාමි තං භගවා බ්‍රාහ්මි මෙ තං (ඉට්ඨායස්මා මෙතතඟු)
මඤ්ඤාමි තං වෙදගුං භාවිතතං,
කුතො නු දුක්ඛා සමුදගතා ඉමෙ
යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරූපා”ති.

4-2

දුක්ඛස්ස වෙ මං පහවං අපුච්ඡසි (මෙතතඟුති භගවා)
තං තෙ පච්ඡන්තාමි යථා උජානං,
උපධිනිදනා පහවන්ති දුක්ඛා
යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරූපා.

දුක්ඛස්ස වෙ මං පහවං අපුච්ඡසි ති: 'දුක්ඛස්ස'ති: ජාතිදුක්ඛස්ස ජරාදුක්ඛස්ස ව්‍යාධිදුක්ඛස්ස මරණදුක්ඛස්ස සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්ස-පායාදුක්ඛස්ස. පහවං අපුච්ඡසිති “දුක්ඛස්ස මූලං පුච්ඡසි, හෙතුං පුච්ඡසි, නිදනං පුච්ඡසි, සමග්ගං පුච්ඡසි, පහවං පුච්ඡසි, සලුට්ඨානං පුච්ඡසි, ආහාරං පුච්ඡසි, ආරම්භණං පුච්ඡසි, පච්චයං පුච්ඡසි, සමුදයං පුච්ඡසි, යාවසි අජේඛසසි පසාදෙසි”ති 'දුක්ඛස්ස වෙ මං පහවං අපුච්ඡසි'.

මෙතතඟුති භගවාති: බ්‍රාහ්මණං නාමෙත ආලපති. භගවාති භාරවාධි වචන මෙතං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදිදං භගවාති. 'මෙතතඟුති භගවා'.

1. කිංසමුදයො-ව,ථ,ක

2. අජේඛසි-ව,ථ,ක

තං තෙ පවකඛාමි යථා පජානන්ති: 'තං' ති දුක්ඛස්ස මූලං පවකඛාමි, හෙතුං පවකඛාමි, නිදනං පවකඛාමි, සමඛං පවකඛාමි, පහවං පවකඛාමි, සමුට්ඨානං පවකඛාමි, ආභාරං පවකඛාමි, ආරම්භණං පවකඛාමි, පච්චයං පවකඛාමි, සමුදයං පවකඛාමි, ආවිකම්පසාමි දෙසිස්සාමි පඤ්ඤාපෙසසාමි පට්ඨපෙසසාමි විච්චිස්සාමි විහරිස්සාමි උත්තනනිකරිස්සාමි පකාසිස්සාමිති. 'තං තෙ පවකඛාමි.'

යථා පජානන්ති: යථා පජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිච්ජානන්තො පටිච්ඡක්ඛන්තො න ඉතිහිතිහං න ඉති කිරියා¹ න පරමපරියා න පිටකසම්පදනෙන් න තක්කහෙතු න නයහෙතු න ආකාර පරිචිතකෙකන න දිට්ඨිනිජ්ඣානාත්තනියා සාමං සයං අභිඤ්ඤානං අත්ත-පච්චක්ඛධම්මං තං කථයිස්සාමිති 'තං තෙ පවකඛාමි යථා පජානං'.

උපධිනිදනා පහවන්ති දුක්ඛාති: 'උපධි'ති දස උපධි: තණ්හූපධි දිට්ඨූපධි, කිලෙසූපධි, කම්මූපධි, දුච්චරිතූපධි, ආභාරූපධි, පටිසූපධි, චතසෙසා උපාදින්නධාතූයො උපධි, ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි උපධි, ඡ විඤ්ඤාණකායො උපධි, සබ්බමිදි දුක්ඛං දුක්ඛමනාදො² උපධි, ඉමෙ වුවවන්ති දස උපධි. දුක්ඛාති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛං නොරසිකං දුක්ඛං -පෙ- දිට්ඨි ඛ්‍යාසනං දුක්ඛං, යෙසං ධම්මානං ආදිතො සමුදගමනං පඤ්ඤායති අත්ථිඛාමතො නිරොධො පඤ්ඤායති, කම්මනිසිතං විපාකං, විපාකනිසිතං කම්මං, නාමනිසිතං රූපං, රූපනිසිතං නාමං, ජාතියා අනුගතං, ජරාය අනුගතං, ඛ්‍යාධිනා අභිභූතං, මරණෙන අභ්‍යාහතං, දුක්ඛං පතිට්ඨිතං, අනාණං අලෙනං අසරණං අසරණිකුතං, ඉමෙ වුවවන්ති දුක්ඛා. ඉමෙ දුක්ඛා උපධිනිදනා, උපධිහෙතුකා, උපධිපච්චයා, උපධිකාරණා භොගන්ති, පහවන්ති සමහවන්ති ජායන්ති සඤ්ජායන්ති හිබ්බන්තන්ති පාතුහවන්ති³ති 'උපධිනිදනා පහවන්ති' දුක්ඛා.

1. න ඉති කිරියාය - ම ඡ සං
2. දුක්ඛමනාදොත - ම ඡ සං
3. දුක්ඛාය වෙමං - ව-වි-ක

යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරුපාති: 'යෙ කෙව්'ති සබ්බන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනවචනමෙතං යෙ කෙව්'ති. ලොකස්මිනති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බිලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. අනෙකරුපාති: අනෙකවිධා නානප්පකාරා දුක්ඛා'ති 'යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙක රුපා'.

තෙනාහ භගවා:

“දුක්ඛස්ස වෙ මං පභවං අපුච්ඡයි (මෙතනගුති භගවා)
තං තෙ පවක්ඛාමී යථා පජානං
උපධිනිදානා පභවනති දුක්ඛා
යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරුපා'ති.

4-3

යො වෙ අවිද්ඛා උපධිං කරොති
පුනපපුනං දුක්ඛමුපෙති මිඤ්ඤ
තස්මා පජානං උපධිං න කසිරා
දුක්ඛස්ස ජාතිපභවානුපසයි.

යො වෙ අවිද්ඛා උපධිං කරොතිති: යො'ති යො යාදිසො යථා යුතෙනා යථාච්ඡිනො යථාපකාරො යංයානප්පතෙනා¹ යංධම්ම සමනනාගතො² බ්බතියො වා බ්බාහමිනො වා වෙසෙසා වා සුඤ්ඤා වා ගහවෙසා වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුසස්සා වා. අවිද්ඛාති අවිජ්ජාගතො අඤ්ඤාණි අවිභාවී දුපපඤ්ඤ. උපධිං කරොතිති තණ්හාපධිං කරොති. දිට්ඨිපධිං කරොති, කිලෙසුපධිං කරොති, කම්මපධිං කරොති, දුච්චරිතපධිං කරොති, ආහාරුපධිං කරොති, පටිසුපධිං කරොති, චතසෙසා උපාදිනනධාතූයො උපධිං³ කරොති, ඡ අජ්ඣතතිකානි ආයතනානි උපධිං කරොති, ඡ වීඤ්ඤාණකායං උපධිං කරොති, ජනෙති සඤ්ජනෙති හිබ්බතෙතතිති යො වෙ අවිද්ඛා උපධිං කරොති:

1. යං යානප්පතෙනා - සි
2. සධම්මසමනනාගතො - බුදුසු
3. උපධි - මජ්ඣ.

පුනපුනං දුක්ඛමුපෙති මඤ්ඤා'ති: පුනපුනං ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛං එති සමුපෙති උපග්ග්‍යති ගණනාති පරාමසති අභිඤ්ඤාති. මඤ්ඤාති මඤ්ඤ මොහො අවිඤ්ඤා අවිජ්ජාගතො අඤ්ඤාණි අවිඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤාති 'පුනපුනං දුක්ඛමුපෙති මඤ්ඤ'

තස්මා පජානං උපධිං න කසිරාති: 'තස්මා'ති තංකාරණං තංගෙතු තප්පච්ඡයා නන්තිදුතා එවං ආදීනවං සම්පසමානො උපදිජ්ජති 'තස්මා. පජානන්ති පජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිජ්ඣන්තො, සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්ඡාති පජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිජ්ඣන්තො 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛාති -පෙ- සබ්බෙ ධම්මා අනන්තා'ති -පෙ- 'යං කිංඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති පජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිජ්ඣන්තො. උපධිං න කසිරාති තණ්හපධිං න කරෙය්‍ය, දිට්ඨපධිං න කරෙය්‍ය, කිලෙසුපධිං න කරෙය්‍ය, කම්මුපධිං න කරෙය්‍ය, දුච්චරිතපධිං න කරෙය්‍ය, ආහාරුපධිං න කරෙය්‍ය, පටිසුපධිං න කරෙය්‍ය, වතස්සො උපාදින්නධාතුයො උපධිං න කරෙය්‍ය, ඡ අජ්ඣතතිකාති ආයතනාති උපධිං න කරෙය්‍ය, ඡ විඤ්ඤාණකායං උපධිං න කරෙය්‍ය, න සංජනෙය්‍ය න නිබ්බන්ධෙය්‍ය නාතිනිබ්බන්ධෙය්‍යාති- තස්මා පජානං උපධිං න කසිරා.'

දුක්ඛසසාති: ජාතිදුක්ඛස්ස ජරාදුක්ඛස්ස ව්‍යාධිදුක්ඛස්ස මරණදුක්ඛස්ස සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛස්ස. • සහවානුපසස්සිති: දුක්ඛස්ස මුලානුපසස්සි⁴ හෙතානුපසස්සි නිදනානුපසස්සි සම්භවානුපසස්සි පහවානුපසස්සි සමුට්ඨානානුපසස්සි ආහාරානුපසස්සි ආරම්භානුපසස්සි පච්චයානුපසස්සි සමුදයානුපසස්සි. 'අනුපසානා' වුච්චති පඤ්ඤාය පඤ්ඤා පජානන -පෙ- අමොහොධ මම්චිවයො සම්මාදිට්ඨි ඉමාය අනුපසසනං ය උඤ්ඤාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපුතො සමුපතො සමන්තාගතො සො වුච්චති අනුපසස්සිති "දුක්ඛස්ස ජාතිප්පහවානුපසස්සි.

තෙනාහ භගවා.

"යො වෙ අවිඤ්ඤා උපධිං කරොති
පුනපුනං දුක්ඛමුපෙති මඤ්ඤ
තස්මා පජානං උපධිං න කසිරා
දුක්ඛස්ස ජාතිප්පහවානුපසස්සි"ති.

4. හෙතුනුපසස්සි-ව-වි-ක
හෙතුං පසස්සි - ම ඡ සං.

යං තං අපුච්ඡිමහ අකිත්තයි නො
අඤ්ඤං තං¹ පුච්ඡාම තදිඛස ඛුහි
කථනනුධිරා විතරනති ඔසං
ජාතිජරං² සොක³පරිද්දව යුච
තං ඥෙ මුනි සාධු විශාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො

යං තං අපුච්ඡිමහ අකිත්තයි නොති: යං තං අපුච්ඡිමහ අයාවිමහ අභේකිසිමහ පසාදිමහ. අකිත්තයිනො'ති කිත්තිතං ආවික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤපිතං පට්ඨපිතං විවරිතං විහතතං උත්තාරිකතං පකාසිතනති 'යං තං අපුච්ඡිමහ අකිත්තයි නො.'

අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛස ඛුහිති අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම, අඤ්ඤං තං යාවාම, අඤ්ඤං තං අභේකිසාම, අඤ්ඤං තං පසාදෙම, උත්තරිං තං පුච්ඡාම. තදිඛස ඛුහිති තං ඉඛස ඛුහි ආවිකඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විහජ උත්තාරිකරොහි පකාසෙහිති 'අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛස ඛුහි.'

කථනනු ධිරා විතරනති ඔසං ජාති ජරං සොකපරිද්දවං . වා'ති: 'කථනනු'ති. සංසයපුච්ඡා විමතිපුච්ඡා ආලොකපුච්ඡා අනෙකංසපුච්ඡා, එවනනු ඛො න නුඛො කිං නුඛො කථනනුඛොති. කථනනු ධිරා ති ධිරා පණ්ණිතා පඤ්ඤාවනො බුද්ධිමනො ඤාණිනො විහාවිනො මෙධාවිනො. ඔසනති කාමොසං භවොසං දිවෙසාසං අවිජ්ජාසං. ජාතීනි යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමති තමති සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කනති අභිනිබ්බතති බන්ධානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලානො. ජරානි යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමති තමති සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා බණ්ඩිවං පාලිවං. වලිග්ගවතා ආයුතො සංභානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො. සොකොති ඤාති ව්‍යසනෙන වා දුට්ඨස්ස ග්‍රහ ව්‍යසනෙන වා දුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා දුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා දුට්ඨස්ස දිට්ඨි ව්‍යසනෙන වා දුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමනනා-ගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන දුට්ඨස්ස යොකො යොවනා යොවිතතං අනොගා යොකො අනොගා පරිසොකො අනොගා දුගො අනොගා පරිදුගො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දෙමනස්ස යොකසලලං'

1. අඤ්ඤං - වී
2. ජාති ජරං - මජ්ඣං

3. පුච්ඡාම - උ.සු.මජ්ඣං
4. සොක පරිද්දවං - වී වී ක

පරිදෙවොති සැතිව්‍යසනෙන වා ඵ්‍වස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා ඵ්‍වස්ස රොගව්‍යසනෙන වා ඵ්‍වස්ස සීලව්‍යසනෙන වා ඵ්‍වස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ඵ්‍වස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරො වා ව්‍යසනෙන සමනාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරො වා දුක්ඛධම්මෙන ඵ්‍වස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතං පරිදෙවිතතං වාවා පලාපො විප්‍යලාපො ලාලපො ලාලප්පනා ලාලප්පිතතං.

කථනනු ධීරා විතරනති ඔසං ජාතිජරං යොකපරිද්දවස්සාති ධීරා කරං ඔසඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා දුක්ඛඤ්ඤා යොකපරිදෙවස්සාති තරනති උතතරනති පතරනති සමතිමකකනති විතිවතනනති 'කථනනු ධීරා විතරනති ඔසං ජාතිජරං යොකපරිද්දවස්සාති'

තං මෙ මුතී සාධු වියාකරොතිති 'ත'නති යං පුච්ඡාමි, යං යාවාමි, යං අප්පෙකාමි, යං පසාදෙමි. මුතීති මොනං වුවවති සද්දං 'යා පඤ්ඤා පජානනා -ප- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි,^අ භගවා තෙන සද්දෙන සමනාගතො වුති මොනප්පකො.

තීණි මොනෙය්‍යානි: කායමොනෙය්‍යං, වච්චමොනෙය්‍යං, මනොමොනෙය්‍යං. කතමං කායමොනෙය්‍යං: තිවිධානං කායදුච්චරිතානං පභානං කායමොනෙය්‍යං, තිවිධං කායසුචරිතං කායමොනෙය්‍යං, කායාරම්මණං සද්දං කායමොනෙය්‍යං, කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොනෙය්‍යං, කාය ඡන්දරාගප්පභානං කායමොනෙය්‍යං, කායසංඛාරනිරොධො චතුස්සංකානසමාපත්ති කායමොනෙය්‍යං. ඉදං කායමොනෙය්‍යං.

කතමං වච්චමොනෙය්‍යං: චතුස්සංකානං වච්චුච්චරිතානං පභානං වච්චමොනෙය්‍යං, චතුස්සංකානං වච්චසුචරිතං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාරම්මණං සද්දං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාපරිඤ්ඤා වච්චමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාය ඡන්දරාගප්පභානං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාසංඛාරනිරොධො චතුස්සංකානසමාපත්ති වච්චමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤා සහගතො මග්ගො වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාය ඡන්දරාගප්පභානං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාසංඛාරනිරොධො තතිස්සංකානසමාපත්ති වච්චමොනෙය්‍යං. ඉදං වච්චමොනෙය්‍යං.

අ. ධම්මසංගහි - විතප්පසාදකණ්ඩ

කතමං මනොමොනෙය්‍යං: තිව්ධානං මනොදුච්චිතානං පභානං මනොමොනෙය්‍යං, තිව්ධං උනොසුචරිතං උනොමොනෙය්‍යං, චිත්තාරම්මණං ඤාණං මනොමොනෙය්‍යං, විතතපරිඤ්ඤා මනොමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහයනො මංගො මනොමොනෙය්‍යං, විංකන ඡන්දරාගපපහානං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තසංකාරනිරෝධො සඤ්ඤාවෙද්ධි: නිරෝධසමාපත්ති මනොමොනෙය්‍යං. ඉදං මනොමොනෙය්‍යං.

7 “කායමුඛිං වාචාමුඛිං මනොමුඛිමනාසවං
මුඛිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං ආහු සබ්බප්පායිනං.”^a

8 කායමුඛිං වාචාමුඛිං මනොමුඛිමනාසවං
මුඛිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං¹ ආහු නිත්භාතපාපක”න්ති.^b

ඉමෙහි තිහි මොනෙය්‍යෙහි ධම්මෙහි සමන්තාගතා. ඡ මුඛිනො: අගාරමුඛිනො අනගාරමුඛිනො සෙඛමුඛිනො අසෙඛමුඛිනො පච්චෙක-මුඛිනො මුඛිමුඛිනො.

කතමෙ අගාරමුඛිනො: යෙ තෙ අගාරිකා දිට්ඨපද විඤ්ඤානසාසනා, ඉමෙ අගාරමුඛිනො. කතමෙ අනගාරමුඛිනො යෙ තෙ පබ්බජිත දිට්ඨපද විඤ්ඤානසාසනා, ඉමෙ අනගාරමුඛිනො. සත්ත සෙඛා සෙඛමුඛිනො. අරහන්තො අසෙඛමුඛිනො. පච්චෙකබ්බද්ධා පච්චෙක-මුඛිනො. මුඛිමුඛිනො වුවන්ති තථාගතා අරහන්තො සමමාසලබ්ධා.

9 “න මොනෙත මුඛි භොති මුළුභරුපො අවිද්‍යා
යො ච තුලංච පග්ගස්ස වරමාදය පණ්ඩිතො,”

10 පාපානි පරිවජ්ජති ස මුඛි තෙන සො මුඛි
යො මුනාති උභොලොකෙ මුඛි තෙන පවුච්චති.^c

11 අසතං සතඤ්ඤා ඤාතො ධම්මං අජ්ඣන්තං බහිද්ධා ච සබ්බලොකෙ
දෙවමනුස්සෙහි පූජිතො යො සංගමාලමතිච්ච සො මුඛි”ති.^d

සාධු විශාකරොහිති තං සාධු ආවිකම්² දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පට්ඨ-පෙහි විට්ඨ විභජ උත්තාරිකරොහි පකාසෙහිති ‘තං මෙ මුඛි සාධු-විශාකරොහි’.

1. සංකීර්තනා-කත්ථි

a. තිත්ථිඉත්තා 3 - ආපායිතවග්ග

b. ඉතිවුත්තක - දුතියවග්ග

c. ධම්මපද-ධම්මට්ඨවග්ග

d. සුත්ත නිපාත-සමයසුත්ත

2. ආවිකම්බ-මඡ සං

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති: තථාහි තෙ විදිතො තුලිතො තීරිතො
විභූතො විභාවිතො එස ධම්මොති 'තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො'
තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යං තං අප්‍රච්ඡින්න අකිත්තයි නො
අඤ්ඤං තං ප්‍රච්ඡාම තදිඛික බ්‍රුහි,
කථංනු ධීරා විතරන්ති ඔසං
ජාතිජරං.¹ සොකථරිඤ්ඤාදි,
තං මෙ මුනී සාධු විශාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො”ති.

4-5

කිත්තයිස්සාමි තෙ ධම්මං (මෙතෙගුති හගව්‍ය)
දිට්ඨං ධම්මං² අනිතිහං³
යං විදිතො සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

කිත්තයිස්සාමි තෙ ධම්මොති: ‘ධම්ම’නති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣේ
කල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාධුං සවාසඤ්ඤාං කෙවලපරිපූර්ණං
පරිසුඤ්ඤාං බ්‍රහ්මවරියං, වත්තාරො සතිපට්ඨානො⁴ වත්තාරො සම්මප්පධානො⁵
වත්තාරො ඉඨිපාදො⁶ පඤ්ඤාදියාති පඤ්ඤා බලාති සත්තබ්බොජ්ඣාදියො⁷
අරියං අට්ඨබ්බිකං ඥානං නිබ්බානාදි නිබ්බානාගාමිණි⁸දි පටිපදං
කිත්තයිස්සාමි, ආවිකම්මාමි දෙසෙස්සාමි පඤ්ඤාපෙස්සාමි පට්ඨපෙස්සාමි
විවරිස්සාමි විහරිස්සාමි උත්තාරිකරිස්සාමි පකාසෙස්සාමිති ‘කිත්තයිස්සාමි
තෙ ධම්මං’ මෙතෙගුති හගවාති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති.

දිට්ඨං ධම්මං අනිතිහනති: ‘දිට්ඨං ධම්මං’ති දිට්ඨං ධම්මං ඤාතෙ
ධම්මං තුලිතං ධම්මං තීරිතො⁹ ධම්මං විභූතෙ ධම්මං විභාවිතෙ ධම්මං,
සබ්බං සංඛාරා අනිවර්තනි -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං
හිරොධම්මනති දිට්ඨං ධම්මං ඤාතෙ ධම්මං තුලිතං ධම්මං තීරිතෙ
ධම්මං විභූතෙ ධම්මං විභාවිතෙ ධම්මංති එවමපි ‘දිට්ඨං ධම්මං’.¹⁰
අථවා දුකෙඛ දිට්ඨං දුකඛං කිත්තයිස්සාමි,¹⁰ සමුදයෙ දිට්ඨං සමුදයං

1. ජාතිං ජරං-මජ්ඣං, ජාතිජරං-සායං
2. දිට්ඨං ධම්මං -ව, සු
3. අනිතිහං -මජ්ඣං, සායං
4. සතිපට්ඨානං -ව, ක
5. සම්මප්පධානං - ව, ක

6. ඉඨිපාදං -ව, ක
7. සත්තබ්බොජ්ඣාදියං -ව, ක
8. තීරිතෙ - සායං
9. දිට්ඨං ධම්මං කථයිස්සාමි-මජ්ඣං, සායං
10. කථයිස්සාමි - ව, ක, වී, - මජ්ඣං, සායං

කිත්තයිසාමි, නිරොධෙ දිට්ඨං නිරොධං කිත්තයිසාමි, මනෙක දිට්ඨං
 යෙහං කිත්තයිසාමි'ති එවමපි 'දිට්ඨං ධම්මෙ'. අථවා දිට්ඨං ධම්මෙ
 සද්දිවසිකං අකාලිකං එහිපස්සිකං ඔපනයිකං¹ පච්චිත්තං චෙදිතබ්බං
 විඤ්ඤාතීති එවමපි 'දිට්ඨං ධම්මෙ'. අනිකීඤ්ඤා න ඉතිහිතිහං න
 ඉතිකිරාය න පරමපරාය න පිටකසම්පදාය න තක්කහෙතු න
 නායහෙතු න ආකාරපරිචිතකෙසන න දිට්ඨිත්ථිකානාචන්දියා සාමං
 සයං අභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චිකං ධම්මං, තං කථයිසාමිති 'දිට්ඨං
 ධම්මෙ අහිතීහං'.

යං විදිතා සතො වරන්ති: යං විදිතං කතා තුලයිතා තීරයිතා
 විභාවයිතා විභූතං කතා සබ්බෙ සංඛාරා අභිච්ඡා'ති විදිතං කතා
 තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා'ති
 -පෙ-'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති -පෙ- 'යං කිඤ්ඤී සමුදයධම්මං සබ්බං තං
 නිරොධධම්ම'න්ති විදිතං කතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා
 විභූතං කතා. සතොති චතුහි කාරුණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනා
 සතිපට්ඨානං භාවෙතො සතො -පෙ- සො වුච්චති 'සතො'. වරන්ති
 වරුන්තො විහරන්තො ඉරියන්තො වන්තොන්තො පාලෙත්තො යපෙත්තො
 යාපෙත්තොති 'යං විදිතා සතො වරං'.

ඤ්ජර ලොකෙ විසත්තිකන්ති: 'විසත්තිකා' වුච්චති තණ්හා, 'යො රාගො
 සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසල මුලං'² විසත්තිකාති
 කෙනට්ඨන විසත්තිකා: විසත්තා³ විසත්තිකා, විසාලාති
 විසත්තිකා, විසටාති විසත්තිකා³ විසමාති විසත්තිකා, විසක්කතිති
 විසත්තිකා, විසංහරතිති විසත්තිකා, විසංවාදිකාති විසත්තිකා,
 විසමුලාති විසත්තිකා, විසඵලාති විසත්තිකා, විසපරිභොගාති
 විසත්තිකා. විසාලා වා පන සා තණ්හා රූපෙ සඳ්දෙ ගණි රසෙ
 ඵොට්ඨබ්බෙ කුලෙ ගණෙ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසායං සුඛෙ
 චිවරෙ පිණ්ඩපානෙ සෙනාසනෙ ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරෙ
 කාමධාතුයා, රූපධාතුයා, අරූපධාතුයා, කාමහවෙ රූපහවෙ අරූපහවෙ

1. ඔපනෙයාකං - ම ජ සං

2. විසතොති විසත්තිකා - ව, ට, ක

3. විසතාති විසත්තිකා - ව, ට, ක

4. ධම්මසධගණ - නිකෙච්චකණධ

සඤ්ඤාහවෙ අසඤ්ඤාහවෙ නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවෙ, එකචෝකාරහවෙ
චතුචෝකාරහවෙ පඤ්චචෝකාරහවෙ, අතීතෙ අනාගතෙ ජච්චුප්පතෙ,
දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බසු ධම්මසු විසතා විස්තාති 'විසතතිකා'.
ලොකෙති අපායලොකෙ ඓක්ඛාලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බලොකෙ
ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති ලොකෙ
වෙසා විසතතිකා¹ ලොකෙවෙතං විසතතිකං සතො තරෙය්‍ය,
උත්තරෙය්‍ය පතරෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය විතිවතෙතය්‍යාති 'තරෙ ලොකෙ
විසතතිකං.

තෙනාහ භගවා:

කිතතිසිසාමි තෙ ධම්මං (මෙතනගුති භගවා)
දිට්ඨං ධම්මං අතිතිහං
යං විදිත්වා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතික'න්ති.

4-6

තං වාහං අභිනාදුමි
මහෙසි ධම්මමුත්තමං
යං විදිත්වා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

තං වාහං අභිනාදුමිති: 'ත'න්ති තුඤ්ඤං වචනං බ්‍යාපාරං.² දෙසනං
අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං.³ අභිනාදුමිති නාදුමි මොදුමි අනුමොදුමි ඉච්ඡාමි
සාදිශාමි යාවාමි පඤ්ඤාමි පිහයාමි අභිජජාමිත් 'තඤ්ඤාහං අභිනාදුමි'.

මහෙසි ධම්මමුත්තමන්ති: 'මහෙසි'ති මහෙසි භගවා;
මහත්තං සීලකඛකං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහත්තං
සමාධිකඛකං මහත්තං පඤ්ඤාකඛකං - මහත්තං විමුත්තිකඛකං -
මහත්තං විමුත්තිඤ්ඤාණ දස්සනකඛකං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'

1. ගාසා ලොකෙ විසතතිකා-සා
2. බ්‍යාපාරං-සා

3. අනුසිට්ඨං - මජ්ඣං
අනුසන්තිං - ව, වි, ක, ප, සා

මහතො තමොකායසං¹ පදලනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහතො විපල්ලාසසං පහෙදනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහතො තණ්හාසල්ලසං අබ්බුතනං² එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහතො දිට්ඨිසංකප්පසං³ චිතිවෙය්නං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො මානධර්මසං පාතනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො අභිසංඛාරසං වූපසමං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො ඥාසං නිසංචනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො භාරසං නිකේපනං⁴ එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො සංසාරවට්ඨසං උච්ඡේදං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො සන්තාපසං නිබ්බාපනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො පරිත්ථානසං පටිපපසංදධං⁵ එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො ධම්මධර්මසං උසාපනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො සතිපට්ඨානො මහතො සම්මප්පධානො මහතො ඉද්ධිපාදො - මහතො නි ඉන්ද්‍රියානි මහතො නි බලානි - මහතො බොජ්ඣංගො - මහතො අරියං අවංචිකං ඥානං - මහතො පරමස්ස අමතං නිබ්බානං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහෙසකෙකති⁶ වා සකෙකති එසිතො ගවෙසිතො පරියෙසිතො කහං බුද්ධො කහං භගවා, කහං දෙවදෙවො, කහං නරාසභො'ති 'මහෙසි'.

ධම්මවුත්තමන්ති 'ධම්මවුත්තමං' වුච්චති අමතං නිබ්බානං, යො සො සබ්බසංකාරසමථො සබ්බපට්ඨපටිනිසංඥො තණ්හාකංගො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං, උත්තමන්ති දඤ්ඤං සෙවං විසෙවං පාමොකං උත්තමං පවරං ධම්මන්ති මහෙසි ධම්මවුත්තමං.

යං විදිත්වා සතොවරන්ති විදිතං කත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභුතං කත්වා 'සබ්බෙ සංකාරා අභිව්වා'ති විදිතං කත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභුතං කත්වා, 'සබ්බෙ සංකාරා දුක්ඛා'ති - 'සබ්බෙ ධම්මා අනුත්තරා'ති - පෙ - 'යං කිංඤ්ච සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මං'න්ති විදිතං කත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභුතං කත්වා සතොති චතුභි කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙනෙතො සතො, වේදනාසු වේදනානුපස්සනා - විතො විතානුපස්සනා - ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙනෙතො සතො - පෙ - යො වුච්චති 'සතො'. වරන්ති වරනො විහරනො ඉරියනො වරෙනනො පාලෙනො යපෙනො යාපෙනොති 'යං විදිත්වා සතො වරං'.

1. මහතො මොහකායසං - ප -

2. අබ්බුතනං - ච ප සං

3. දිට්ඨිසංකප්පසං - ච ප සං

4. නිකේපනං - ස

5. පටිපපසංදධං - ච ප සං

6. මහෙසකෙකතිවා - ව-වි-ක

තරෙ ලොකෙ විසතතිනනි: 'විසතතිකා' දුච්චති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං' විසතතිකාති කෙනවෙඨන විසතතිකා -පෙ- විසවා චිත්තාති 'විසතතිකා' ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසතතිකනති ලොකෙවෙසා විසතතිකා, ලොකෙවෙතං¹ විසතතිකං සතො තරෙයා උත්තරෙයා පතරෙයා සමතිකකමෙයා විතිවතෙතයාති 'තරෙ ලොකෙ විසතතිකං'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො;

“තං වාහං අභිනාසුමි
මහෙසි ධම්මමුත්තමං,
යං විදිතො සතො චරං
තරෙ ලොකෙ විසතතික'නති.

4-7

යං කිසුචි සම්පජානාසි² (මෙතෙගුති හගවා)
උඤ්ඤං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣෙකං³
එතෙසු නාසිඤ්ඤා නිවෙසනඤ්ඤා
පනුජ්ජ විඤ්ඤාණං හවෙ න තිවෙඨි.

යං කිසුචි සම්පජානාසිති: යං කිසුචි පජානාසි ආජානාසි විජානාසි පටිවිජානාසි පටිවිජ්ඣාසිති 'යං කිසුචි සම්පජානාසි. මෙතෙගුති හගවාති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. හගවාති ගාරවාධිවචනමෙනං -පෙ- සවිජ්ඣාපඤ්ඤානති යදිදං 'හගවා'ති 'මෙතෙගුති හගවා'.

උඤ්ඤං අධො තිරියඤ්ඤාපි මජ්ඣෙකති: 'උඤ්ඤං' වුච්චති⁴ අනාගතං, 'අධො' වුච්චති අතීතං 'තිරියංවාපි මජ්ඣෙකති' උච්චෙසනං. 'උඤ්ඤං'නති දෙවලොකො, 'අධො'ති තිරියලොකො තිරියං වාපි මජ්ඣෙකති මනුස්ස ලොකො, අථවා උඤ්ඤාති කුසලා ධම්මා, 'අධො'ති අකුසලා ධම්මා තිරියං වාපි මජ්ඣෙකති අබ්බසාකතා ධම්මා, 'උඤ්ඤං'නති අරුපධාතූ, 'අධො'ති කාමධාතූ, 'තිරියං වාපි මජ්ඣෙකති' රූපධාතූ, 'උඤ්ඤං'නති සුඛා වෙදනා, 'අධො'ති දුක්ඛා වෙදනා, 'තිරියං වාපි මජ්ඣෙකති' අද්වමසුඛා වෙදනා, 'උඤ්ඤං'නති උඤ්ඤං පාදනලා 'අධො'ති අධො කෙසමසුකා, 'තිරියං වාපි මජ්ඣෙකති' වෙමජ්ඣෙකති උඤ්ඤං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣෙකති.

1. ලොකෙ වාතං විසතතිකං - ව, වි, ක
2. සංජානාසි - ප
සංජානාමි - ව-වි-ක

3. තිරියං වාපි - කසුචි
4. උඤ්ඤාති - ම ජ සං

එතෙසු නැදිකුටි නිවෙසනකුටි පනුජ චිකුකුණං හවෙ න තිට්ඨති:
 ‘එතෙසු’ති ආවිකම්මෙසු දෙසිතෙසු පඤ්ඤාපිතෙසු පට්ඨපිතෙසු විවරිතෙසු
 විහරිතෙසු උත්තංගිකතෙසු පකාසිතෙසු. නැදි වුච්චති තණ්හා, “යො
 රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං” නිවෙසනනති
 ඥාතිවෙසනා: තණ්හාතිවෙසනා ව දිට්ඨිතිවෙසනා ව, කතමා
 තණ්හාතිවෙසනා: යාවතා තණ්හාසංඛාරානෙත -පෙ- අයං තණ්හාතිවෙසනා:
 කතමා දිට්ඨිතිවෙසනා: විසතිවජ්ජකා සකකායදිට්ඨි -පෙ- අයං දිට්ඨි-
 තිවෙසනා. පනුජ චිකුකුණංති පුඤ්ඤාභිසංඛාරසහගතං විඤ්ඤාණං
 අපුඤ්ඤාභිසංඛාරසහගතං විඤ්ඤාණං, ආනෙඤ්ජාභි සංඛාරසහගතං-
 විඤ්ඤාණං, එතෙසු නැදිකුටි ගිවෙසනකුටි අභිසංඛාරසහගතකුටි චිකුකුණං
 පනුජ පනුජ තුද පනුද ජන පජන විනොදෙහි බ්‍යන්තිකරොහි අනභාවං
 ගමෙහිති ‘එතෙසු නැදිකුටි ගිවෙසනකුටි පනුජ චිකුකුණං.’

හවෙ න තිට්ඨති: ‘හවා’ති ඥාති හවා: කම්මහවො ව පටිසන්ධිකො ව
 පුනඛහවො. කතමො කම්මහවො: පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො
 ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, අයං කම්මහවො. කතමො පටිසන්ධිකො පුනඛහවො:
 පටිසන්ධිකො රූපං වේදනා¹ සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං පටිසන්ධිකො
 පුනඛහවො. හවෙ න තිට්ඨති නැදිකුටි ගිවෙසනකුටි අභිසංඛාර-
 සහගතං විඤ්ඤාණකුටි කම්මහවකුටි පටිසන්ධිකකුටි පුනඛහවං පජනතො
 විනොදෙනො බ්‍යන්තිකරොනො අනභාවං ගමෙනො කම්මහවෙ
 න තිට්ඨයා, පටිසන්ධිකො පුනඛහවෙ න තිට්ඨයා, න සන්තිට්ඨයාති
 ‘පනුජ චිකුකුණං හවෙ න තිට්ඨ.’

තෙනාහ හගවා;

“යං කිකුළි සම්පජානාසි (මෙතනගුති හගවා)

උභං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙ,

එතෙසු නැදිකුටි ගිවෙසනකුටි

පනුජ චිකුකුණං හවෙ න තිට්ඨ”ති

1. රූප වේදනා - භ්‍යා

4-8

එවංචිහාරී සතො අපමනො
භික්ඛු වරං භික්ඛා මමාසිනාහි,
ජාතිං ජරං¹ සොකපරිද්දවඤ්ඤා²
ඉධෙව විආය පච්ඡෙය්‍ය දුක්ඛං.

එවංචිහාරී සතො අපමනොති 'එවංචිහාරී'ති: නන්දිඤ්ඤා භිවෙසනඤ්ඤා අභිසංඛාරසහගතවිඤ්ඤාණඤ්ඤා කම්මහවඤ්ඤා පටිසන්ධිකඤ්ඤා පුනඛ්ඛවං පච්ඡන්තො විනොදෙනො බ්‍යන්තිකරොන්තො අනභාවං ගමෙනොති 'එවංචිහාරී'. සතොති: චතුභි කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙනො -පෙ- සො වුච්චති සතො. අපමනොති: සකකම්මකාරී සාතම්මකාරී අට්ඨිතකාරී අනොලීනවුත්ති අභික්ඛික්ඛන්තජන්තො අභික්ඛික්ඛන්තිරො අපමනො කුසලෙසු ධම්මෙසු. කථාහං අපරිපුරං වා සිලකිකං. පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා සිලකිකං. තස්ස තස්ස පඤ්ඤාය අනුගණෙය්‍යා³න්ති³ යො තස්ස ඡන්තො ව වායාමො ව උසසාහො ව උසසාලහි ව අපට්ඨානී ව සති ව සම්පජ්ඤාඤ්ඤා ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අපමනො අපමාදෙ කුසලෙසු ධම්මෙසු, කථාහං අපරිපුරං වා සමාධිකිකං. -පෙ- පඤ්ඤාකිකං- විමුක්තිකිකං- විමුක්තිඤ්ඤාණදසසනකිකං. පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා විමුක්තිඤ්ඤාණදසසනකිකං. තස්ස තස්ස පඤ්ඤාය අනුගණෙය්‍යා³න්ති³. යො තස්ස ඡන්තො ව වායාමො ව උසසාහො ව උසසාලහි ව අපට්ඨානී ව සති ව සම්පජ්ඤාඤ්ඤා ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අපමනො අපමාදෙ කුසලෙසු ධම්මෙසු, කථාහං අභිඤ්ඤාතං වා දුක්ඛං. පරිජානෙය්‍යං, අපභිනො වා කිලෙසෙ පච්ඡෙය්‍යං, අභාවිතං වා මඤ්ඤං භාවෙය්‍යං, අසව්ඡිකතං වා නිරොධං සව්ඡිකරෙය්‍යා³න්ති³ යො තස්ස ඡන්තො ව වායාමො ව උසසාහො ව උසසාලහි ව අපට්ඨානී ව සති ව සම්පජ්ඤාඤ්ඤා ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අපමනො අපමාදෙ කුසලෙසු ධම්මෙසු'ති 'එවං චිහාරී සතො අපමනො.

1. ජාති ජරං - සු
2. සොකපරිද්දවං ව -පන-ව
3. අනුගණෙය්‍යාන්ති - ම ජ සං

භික්ඛු වරං භික්ඛා මමාසිකානීති: 'භික්ඛු'ති පුට්ඨජන කල්‍යාණකො වා භික්ඛු සෙබො වා¹ භික්ඛු. වරනති: වරනො වාරනො ඉරියනො වනෙනනො පාලෙනො යපෙනො යාපෙනො. මමාසිකානීති: දො මමනා: තණ්හාමමනං ව දිට්ඨිමමනං ව -පෙ- ඉදං තණ්හා මමනං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමනං. තණ්හාමමනං පභාය දිට්ඨිමමනං පටිනිස්සනීති, මමනෙත ජනිතා වජිතා පජහිතා පරිච්ඡිතා විනොදෙතා බ්‍යනතිකරිතා අනභාවං ගමෙතාති 'භික්ඛු වරං භික්ඛා මමාසිකානීති.'

ජාතිං ජරං සොකපට්ඨෙවං ව ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛනති: 'ජාති'ති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- ජරනති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- සොකොති: ඤාතිබ්‍යසනො වා පුට්ඨස්ස -පෙ- පරිද්දෙනති² ඤාතිබ්‍යසනො වා පුට්ඨස්ස -පෙ- ඉධාති: ඉමිස්සා දිට්ඨියා -පෙ- ඉමස්මි. ලොකෙ. විද්වාති: විජ්ජාගතො ඤාතී විභාවී මෙධාවී. දුක්ඛනති: ජාතීදුක්ඛං -පෙ- දෙමනස්සපායාසදුක්ඛං. ජාති ජරං සොකපට්ඨෙවං ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛනති: විජ්ජාගතො ඤාතී විභාවී මෙධාවී³ ඉධෙව ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා සොකපට්ඨෙවඤ්ඤා දුක්ඛඤ්ඤා පජනෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යනතිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති 'ජාතිං ජරං සොකපට්ඨෙවං ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛං'.

තෙනාහ භගවා:

“එවං විභාරී සතො අපමානො
භික්ඛු වරං භික්ඛා මමාසිකානී
ජාතිං ජරං සොකපට්ඨෙවං
ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛං”නති.

4-9

එතාහිනඤ්ඤි වචො මහෙසිනො,
සුක්ඛිත්තං ගොතම නුපට්ඨකං,
අද්ධං හි භගවා පභාසි දුක්ඛං.
තථා හි තෙ විදිනො එස ධම්මො.

එතාහිනඤ්ඤි වචො මහෙසිනොති: එත'නති: තුස්සං වචනං බ්‍යපාරො³ දෙසනා අනුසිට්ඨිං⁴ අහිනඤ්ඤිති නඤ්ඤි අහිනඤ්ඤි මොද්ධි අනුමොද්ධි ඉච්ඡාමි සාදියාමි පඤ්ඤාමි පිහයාමි අහිජ්ජාමි. මහෙසිනොති මහෙසි භගවා: මහත්තං සිලකකිකං එසි ගවෙසි පරියෙසිති මහෙසි -පෙ- 'කහං නරාසහො'ති මහෙසිති 'එතාහිනඤ්ඤි වචො මහෙසිනො'

1. සෙකො වා - පන, ම ජ සං
2. පරිදෙවොති - හැම.

3. බ්‍යපාරං - ව-වි-ක-සා
4. අනුසිට්ඨං - ම ජ සං

සුක්ඛත්තං ගොතම නුපට්ඨනති 'සුක්ඛත්ත'නති සුක්ඛත්තං සු ආවික්ඛිතං සුදෙසිතං සුපඤ්ඤපිතං සුපට්ඨපිතං සුවිවරිතං සුවිහජිතං සුලභනාතිකතං සුපකාසිතනති 'සුක්ඛත්තං'.

ගොතම / නුපට්ඨනති. උපට්ඨ වුවනති¹ කිලෙසා ව ඛනිච්ඡා ව අභිසංඛාරා ව. උපට්ඨපහානං උපට්ඨවුපසමං උපට්ඨපට්ඨිසංඝං උපට්ඨපට්ඨපසාදං² අමතං නිබ්බානනති 'සුක්ඛත්තං ගොතමනුපට්ඨකං'.

අද්ධා හි භගවා පහාසි දුක්ඛනති 'අද්ධා' ති එකංසවචනං³ නිසසංසය වචනං නික්ඛංඛාවචනං අදොඤ්ඤවචනං අදොඤ්ඤවචනං නියොග වචනං⁴ අපනනකවචනං අවසානවචනමෙතං 'අද්ධා'ති භගවාති භාරවාදිවචනං -පෙ- සමජ්ඣාපඤ්ඤනති යදිදං 'භගවා'ති. පහාසි දුක්ඛනති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙව-දුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛං පහාසි උපති විනොදෙසි බ්‍යානතිකරොසි අනභාවං ගමෙසිති 'අද්ධා හි භගවා පහාසි දුක්ඛං'.

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති තථා හි තෙ විදිතො තුලිතො තීරිතො විභූතො විභාවිතො එස ධම්මො ති 'තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“එතාහිනඤ්ඤි වචො මහෙසිනො
සුක්ඛත්තං ගොතම නුපට්ඨකං,
අද්ධාහි භගවා පහාසි දුක්ඛං
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො”ති.

4-10

තෙ වාපි නුත පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛං⁵
යෙ තං මුනී අට්ඨිතං⁶ ඔවදෙය්‍ය,
තං තං නමස්සාමි සමෙච්ච නාගං
අපෙපච මං භගවා අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය.

තෙ වාපි නුත පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛනති: 'තෙවාපි'ති: ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙසසා ව සුද්දා ව ගහට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව' මනුස්සා ව. පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛනති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛං පජ්ඣෙය්‍යා විනොදෙය්‍යා බ්‍යානතිකරෙය්‍යා අනභාවං ගමෙය්‍යනති 'තෙ වාපි නුත පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛං'.

1. වුවනති - ව-වි-ක

2. උපට්ඨපට්ඨපසාදං - ම ඡ සං

3. එකංසාධිවචනං - ව-වි-ක

4. නිරොධවචනං - ව-වි-ක-මජ්ඣ-පන

5. පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛං - ව-වි-ක

6. නුතපජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛං - ම ඡ සං

7. අද්ධා - පන

8. දෙවතා ව - ප-ව-ක

යෙ තං මුනී අට්ඨිතං ඔවදෙයානි: 'යෙත්: ධතතියෙ ව බ්‍රාහ්මණෙ ව චෙසෙස ව සුද්දෙ ව ගහවෙස ව පබ්බජිතෙ ව දෙවෙ ව මනුසෙස ව. කිනති: හගවනතං හණති. මුනීති 'මොනං' වුච්චති: ඤාණං -පෙ-සඤ්ජාලමතිච්ච යො දුනි. අට්ඨිතං ඔවදෙයානි: අට්ඨිතං ඔවදෙයා සක්කච්චං ඔවදෙයා, අභිණ්ඤා ඔවදෙයා, පුනප්පුනං ඔවදෙයා, අනුසාසෙයානි යෙ තං මුනී අට්ඨිතං ඔවදෙයා.'

තං තං නමසසාමි සමෙව්ව නාගනති: 'තනාති' හගවනතං හණති. නමසසාමිති කායෙන වා නමසසාමි, වාචාය වා නමසසාමි, විතෙතන වා නමසසාමි. අනුසාසට්ඨිකතියා වා නමසසාමි, ධම්මානුධම්මපටිපතතියා වා නමසසාමි, සක්කරොමි, ගරුකරොමි¹, මානෙමි, පුජෙමි. සමෙව්වාති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව සමාගනතො අභිසමාගනතො සමමුඛො තං න.මසසාමි. නාගනති නාගො ව හගවා, 'ආගුං න කරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, න ආගච්ඡතිති නාගො. කථං හගවා ආගුං න කරොතිති නාගො: 'ආගු' වුච්චති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජරාමරණියා.

12 "ආගුං න කරොති කිඤ්ඤී ලොකෙ (සභියාති හගවා)
සබ්බසංයොගෙ විසජ්ජ බකිනාති,¹
සබ්බස්ස න සජ්ජති විමුක්තො
නාගො තාදී පදුච්චතෙ තථත්තො"²ති. ^a

එවං හගවා 'ආගුං න කරොතිති නාගො.

කථං හගවා න ගච්ඡතිති නාගො: හගවා න ඡන්දගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න රාග වසෙන ගච්ඡති, න දෙසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න ලිංගිවසෙන ගච්ඡති, න උද්ධච්චවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, න අනුසයවසෙන ගච්ඡති, න වංශෙහි ධම්මෙහි සායති, නියානි වුක්ඛති සංහරියති. එවං හගවා 'න ගච්ඡති'ති නාගො.

1. ගරුකරොමි - ම ජ සං
2. සබ්බසංයොගො විසජ්ජ -ව-වි-ක-පන
a. දුක්ඛතපාත - සඤ්ජාලක

කථං භගවා න ආගච්ඡති නිගහො; සොනාපකම්මණෙන යෙ කිලෙසො පභිනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති. සකදගාමි මණෙන—අනාගාමිමණෙන—අරහත්තමණෙන යෙ කිලෙසො පභිනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති. එවං න ආගච්ඡති'ති 'නාගොති'. 'තං තං නමස්සාමි සමෙච්ච නාගං'.

අප්පෙව මං භගවා අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍යාති. අප්පෙව මං භගවා අට්ඨිතං ඉවදෙය්‍ය, සකකච්චං ඔවදෙය්‍ය, අභිණ්ණං ඔවදෙය්‍ය, පුනපුනං ඔවදෙය්‍ය, අනුසාසෙය්‍යාති 'අප්පෙව මං භගවා අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො;

“තෙ වාපි නුන පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛං.
යෙ ඤං මුතී අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය,
තං තං නමස්සාමි සමෙච්ච නාගං
අප්පෙව මං භගවා අට්ඨිතං ඉවදෙය්‍යා”ති.

4-11

යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං¹ ආභිජ්ඣාදා
අක්ඛිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං,
අද්ධා හි සො ඔසම්මං අධාරී
තිණ්ණො ව පාරං අබ්බිලො අකමඛො.

යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං ආභිජ්ඣාදාති 'බ්‍රාහ්මණො'ති සත්තතාං ධර්මතාං බාහිතතාං බ්‍රාහ්මණො: සකකායදිට්ඨි බාහිතා හොති, විචිකිට්ඨා බාහිතා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො බාහිතො හොති, රාගො බාහිතො හොති, දෙසො බාහිතො හොති, මොහො බාහිතො හොති, මානො බාහිතො හොති, බාහිතාසස හොනති පාපකා අකුසලා ධර්මා සංකිලෙසිකා පොනොහටිකා සදරා දුක්ඛට්ඨපාකා ආයති. ජාතිජරාමරණියා.

1. වෙදගුමාභිජ්ඣාදා - ම ජ සං
වෙදගුමාභිජ්ඣාදා -ව-වි-ක

13. “බාහෙච්චා සබ්බපාපකාඨි (සභියාති හගවා)

විමලො සාධු සමාහිතො ධීනනො,

සංසාරමතිච්ච කෙවලී සො

අසිතො තාදී පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා”.

වෙදගුති: ‘වෙදෙ’ වූවන් වතුසු මග්ගෙසු ඤාණං -පෙ- සබ්බවේර මතිච්ච වෙදගු සො. ආභිජ්ඣඤාති අභිජානෙය්‍ය, ආජානෙය්‍ය, විජානෙය්‍ය, පටිච්ජානෙය්‍ය, පටිච්චේක්ඛය්‍යාති ‘යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගු ආභිජ්ඣඤා.’

අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තනති: ‘අකිඤ්චනං’ති: රාගකිඤ්චනං දෙසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිට්ඨිකිඤ්චනං කිලෙස කිඤ්චනං දුච්චරිතකිඤ්චනං. යසෙසතෙ කිඤ්චනා පභිතා සමුච්ඡිතා වූපසනතා පටිපසසද්ධා අහබ්බුප්පතතිකා ඤාණගතිතා දඤ්ඤා, සො වුච්චති ‘අකිඤ්චනො’. කාමාති: උද්දනතො ජෙ කාමා: වජ්ජකාමා ච කිලෙස කාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුච්චනති වජ්ජකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චනති කිලෙස කාමා, හවාති: ජෙ හවා: කම්මහවො ච පටිසංකිකො ච පුනබ්බවො -පෙ- අයං පටිසංකිකො පුනබ්බවො.

අකිඤ්චනං කාම හවෙ අසත්තනති: අකිඤ්චනං පුග්ගලං කාමහවෙ ච අසත්තං අලග්ගං අලග්ගිතං අපළිබුද්ධං නික්ඛිතතං ගිහසංචං විප්පමුක්ඛං.¹ විසංයුක්තං විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරන්තනති ‘අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං’

අද්ධා හි සො ඔසමිමං අතාරිති: ‘අද්ධා’ති: එකංසවචනං -පෙ- අවස්ථාපනාචනමෙතං ‘අද්ධා’ති. ඔසනති: කාමොසං හවොසං දිවේඨාසං අවිජ්ජාසං. අතාරිති: අතරි උතතරි පතරි සමතික්කමි. විතිවක්කමිති ‘අද්ධා හි සො ඔසමිමං අතාරි.’

a. සුත්තනිපාත - සම්මසුක්ඛ

1. විප්පමුක්ඛං -අ-ව-වි-ක-පන

තිණ්ණං ව පාරං අබ්බො අකඛ්ඛාති: 'තිණ්ණං'ති: කාමොසං
තිණ්ණං,¹ භවෙ.සං තිණ්ණං, දිවෙසාසං තිණ්ණං, අවිජ්ජාසං
තිණ්ණං, සංසාරපථං තිණ්ණං, උත්තණ්ණං නිත්තණ්ණං² අතික්කන්තො
සමතික්කන්තො විතිවන්තො, යො වුත්ථවායො³ විණ්ණවරණො ගතද්ධො
ගතද්ධො ගතකොට්ඨො පාලිතබ්බවරියො උත්තමද්ධිප්පන්තො
භාවිතමයො පභිනකිලෙසො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතනිරොධො.
දුක්ඛං තසස පරිඤ්ඤානං, සමුදයො පභිනො, මග්ගො භාවිතො, නිරොධො
සච්ඡිකතො අභිඤ්ඤායාං අභිඤ්ඤානං, පරිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤානං, පභාතඛං
පභිනං, භාවෙනඛං භාවිතං, සච්ඡිකතඛං සච්ඡිකතං. යො උක්ඛිතා
පලිසො සඛිකිණ්ණපරිඛො අබ්බුලෙහසිකො නිරහලො අරියො
පත්තධරො පත්තභාරො විසඤ්ඤන්තො පඤ්චඛාට්ඨපභිනො ජලඛා
සමන්තාගතො එකාරකඛො චතුරපසෙසනො පත්තණ්ණපච්චකසච්චො
සමවයසච්චකසනො අනාවලසඛකප්පො පසසද්ධිකායසංඛාරො සුචිත්ත-
විනො සුචිත්තපඤ්ඤා කෙවලි වුසිතවා උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො
පරමප්පත්තපන්තො.⁴

යො නෙව ආවිනාති, න අපවිනාති, අපචිතිකා ධීතො, නෙව
පජහති, න උපාදියති, පජහිකා ධීතො, නෙව විසිනෙති, න උසසිනෙති,
විසිනෙකා ධීතො. නෙව ධූපති, න සක්ඛපෙති, විධුපෙකා
ධීතො. අසෙධෙන සිලකකෙන සමන්තාගතතො ධීතො.

1. ඕතිණ්ණං - පන
2. නිත්තණ්ණං - ම ජ සං
3. වුත්ථවායො - සො
4. පරම පත්තිප්පන්තො - ම ජ සං

අසෙබෙන සමාධිකකිකෙන-පඤ්ඤකකිකෙන- විමුක්තිකකිකෙන- විමුක්ති-
ඤ්ඤාදසසනකකිකෙන සන්තොගතතො යිනො. සච්චං සමපට්ඨපාදිසිකා¹
යිනො. උජ්ජං සමත්තිකමිකා යිනො. කිලෙසග්ගි. පරියාදිසිකා යිනො.
අපරි ගමනතාය යිනො, කථං සමාදාය යිනො, පුත්තිපටිසෙවනතාය²
යිනො. මෙතනාය පාරිඤ්ඤායා යිනො, කරුණාය-මුදිතාය -උපෙක්ඛාය
පාරිඤ්ඤායා යිනො, අවචනතපාරිඤ්ඤායා යිනො, අනම්මයතාය,³ පරිඤ්ඤායා
යිනො, විමුක්තතා යිනො, සංතුසිතතා⁴ යිනො, ඛකිපරියනෙත
යිනො, ධාතුපරියනෙත යිනො, ආයතනපරියනෙත යිනො, ගතිපරියනෙත
යිනො, උපපත්තිපරියනෙත යිනො, පටිසන්ධිපරියනෙත යිනො,
හවපරියනෙත යිනො, සංසාරපරියනෙත යිනො, වට්ඨපරියනෙත
යිනො, අත්තිමෙ හවෙ යිනො, අත්තිමෙ සමුසසයෙ යිනො,
අත්තිමදෙහධරො අරහා.

14. “තස්සායං පච්ඡිමකොට්ඨං - වර්මොයං සමුසසයො,
ජාතිමරණං සංසාරො - නත්ති තස්ස පුනඛ්භවො”ති

තිණ්ණො ව පාරනති ‘පාරං’ දුච්චති අමතං ගිබ්බානං “යො සො
සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපටිපට්ඨිසසංගො තණ්හකකියො වීරාගො
හිරොධො ගිබ්බානං” සො පාරගතො පාරපතො⁷ අනතගතො
අනතපතො⁸. කොට්ඨගතො කොට්ඨපතො පරියනතගතො
පරියනතපතො වොසානගතො වොසානපතො තාණගතො
තාණපතො ලෙනගතො ලෙනපතො සරණගතො සරණපතො
අභයගතො අභයපතො අවුට්ඨගතො අවුට්ඨපතො⁹ අමතගතො
අමතපතො¹⁰ ගිබ්බානගතො ගිබ්බානපතො සො දුක්ඛවාසො
විණ්ණවරණො¹¹ -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුනඛ්භවො’ති
‘තිණ්ණො ව පාරං’.

අබ්බිලාති රාගො ඛිලො දොසො ඛිලො මොහො ඛිලො කොධො
ඛිලො උපතාහො ඛිලො -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛි රා ඛිලා, යසෙසනෙ
ඛිලා පභීනා සමුච්ඡිනා වූපසනා පටිපසසද්ධා අභබ්බපත්තිකා
ඤ්ඤාගතිනා දඬා, සො දුච්චති ‘අබ්බිලා.’

1. පටිපාදිසිකා - සො
2. විමුක්තිපටිසෙවනතාය - ම ඡ සං
3. අකම්මඤ්ඤාතාය - සො
4. සන්තුසිතතා - ම ඡ සං
5. පච්ඡිමකොට්ඨං - ම ඡ සං, සො
6. ජාතිමරණං - සො

7. පාරංගතො පාරපතො - ව-වි-ක
8. අනතංගතො අනතපතො ව-වි-ක
9. අවුට්ඨංගතො අවුට්ඨපතො -ප
අවුට්ඨංගතො අවුට්ඨපතො-ව-වි-ක
10. අමතංගතො - අමතපතො-පන
11. සො දුච්චති විණ්ණ වරණො - පන

අකඛොති දුකෙකි කඛො, දුකඛසමුදයෙ කඛො, දුකඛනිරෝධෙ කඛො, දුකඛනිරෝධගාමිණියා පටිපදය කඛො, පුබ්බනෙත කඛො, අපරනෙත කඛො, පුබ්බතතාපරනෙත කඛො, ඉදපච්චයනාපටිච්චසමුප්පනෙතසු ධම්මෙසු කඛො. යා එවරුපා කඛො කඛොයනා කඛොයිතතං විමති විවික්ච්ඡා දෙඤ්ඤකං දෙඤ්ඤාපථො සංසයො අනෙකංසගාහො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරියොගාහනා ඵමිතිතතං¹ විතතසස මනොවිලෙඛො. යසෙසනෙ කඛො පභීනා සමුච්ඡිතතා වූප්පනතා පටිප්පසසද්ධා අභබ්බුප්පනතිකා ඤාණභිනා දඤ්ඤා, සො වුච්චති 'අකඛොති' තිණ්ණො ව පාරං අබ්බෙලො අකඛො'.

තෙනාහ භගවා:

“යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං ආභිජ්ඣෙද්ද
අඤ්ඤානං කාමහවෙ අසතං,
අද්ධා හි සො ඉසමිමං අතාරි
තිණ්ණො ව පාරං අබ්බෙලො අකඛො”ති.

4-12

විඤ්ඤා ව යො වෙදගු නරො ඉධ
භවාහවෙ සඤ්ඤාමිමං විසජ්ජ,
සො විතතඤ්ඤා අනිසො නිරාසො
අතාරි² සො ජාත්ථරතති බ්‍රුමි.

විඤ්ඤා ව යො වෙදගු නරො ඉධාති 'විඤ්ඤා'ති විඤ්ඤා විජ්ජාගතො ඤාණි විහාපි මෙධාපි. යො ති යො යාදිසො -ප- දෙවො වා මනුසසො වා. වෙදගුති 'වෙද' වුච්චනති වතුසු මග්ගෙසු ඤාණං. “පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිසං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිච්ඡයසම්මොඤ්ඤාභිබ්බානා විමංසා විපසසනා සම්මොද්ධි.” තෙහි වෙදෙහි ජාතිජරාමරණසස අනතගතො අනතප්පතො³ කොට්ඨගතො කොට්ඨප්පතො පරියනතගතො පරියනප්පතො වොසානගතො වොසනප්පතො තණ්හගතො තණ්හප්පතො ලොනගතො ලොනප්පතො සරණගතො සරණප්පතො අභයගතො අභයප්පතො අවච්ඡිතගතො අවච්ඡිතප්පතො අමතගතො අමතප්පතො නිබ්බානගතො නිබ්බානප්පතො. 'වෙදනං වා අනතගතො'ති වෙදගු, 'වෙදෙහි වා අනතගතො'ති වෙදගු' සතතතා වා ධම්මානං⁴ විදිතතො වෙදගු: සකකායද්ධි විදිතා හොති, විවික්ච්ඡා- සීලබ්බතපරාදාසො- රාගො- දොසො- මොහො- මානො විදිතො හොති. විදිතාසස⁵ හොනති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොහවිකා⁶ සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයති. ජාතිජරාමරණියා.

1. ජමිතිතතං- ම ජ සං, සතා

2. අතාරි - සතා

3. අනතංගතො අනතප්පතො-ව-වි-ක

4. සතතතං ධම්මානං - කප්ථි

5. විදිතසස - ව-වි-ක

6. පොනොහවිකා - ව-වි-ක

15 “වෙදග්ගි විවෙය්‍ය කෙවලාගි (සභියාති හගවා)

සමණානං යාගි පඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණානං
සබ්බවෙදනාසු විතරාගො
සබ්බං වෙදමතිච්ච වෙදගු සො”ති.³

නරොති: සතො නරො මානවො පොසො සුග්‍යාලා ජිවො ජාගු¹
ජනතු ඉඤ්ඤ භිඤ්ඤ මනුෂ්‍යා. ඉධාති ඉමිසො දිට්ඨියා -පෙ- ඉමසමි.
මනුසසලොකෙති ‘විද්ධා ව යො වෙදගු නරො ඉධ’.

හවාහවෙ සඛනමිමං විසජ්ජාති—‘හවාහවෙ’ති: හවාහවෙ කම්මහවෙ
පුනඛ්‍යවෙ, කාමහවෙ කම්මහවෙ කාමහවෙ පුනඛ්‍යවෙ, රූපහවෙ
කම්මහවෙ රූපහවෙ පුනඛ්‍යවෙ, අරූපහවෙ කම්මහවෙ අරූපහවෙ
පුනඛ්‍යවෙ පුනපුනහවෙ පුනපුනගතියා පුනපුනඋපපතියා පුනපුන
පටිසන්ධියා⁴ පුනපුනඅත්තභාවාභිතිබ්බතතියා. සඛනාති සත්තසඛනා:
රාගසඛනා දෙසසඛනා මොහසඛනා මාන - දිට්ඨි - කිලෙසසඛනා
දුච්චරිතසඛනා. විසජ්ජාති: සඛෙහ වොසසජ්ජිතා⁵ වා විසජ්ජ, අථවා සඛෙහ
බද්ධෙ විබද්ධෙ ආබද්ධෙ⁶ ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පළිබ්බාදා⁷ බ්බතො ඵොට්ඨි-
යිතා⁸ වා විසජ්ජ, යථා වග්ගං වා -රථං වා සකටං වා සඤ්ඤානිකං වා
සජ්ජං විසජ්ජං කරොනාති විකොපෙනති, එවමෙව⁹ සඛෙහ වොසසජ්ජිතා වා
විසජ්ජ අථවා සඛෙහ බද්ධෙ විබද්ධෙ ආබද්ධෙ ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පළිබ්බාදා
බ්බතො ඵොට්ඨිතා වා විසජ්ජාති ‘හවාහවෙ සඛනමිමං විසජ්ජ’.

සො විතතණො අනිසො නිරාසො අනාට්ඨි සො ජාතිජරාති බ්‍රුමිති
‘තණ්හා’ති: රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා, යසෙසසා තණ්හා පභිනා
සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපපසාදා¹⁰ අභබ්බපපතතිකා ඤ්ඤාගතිනා
දඬිසා, සො වුච්චති විතතණො විගතතණො වත්තතණො වත්ත-
තණො මුත්තතණො පභිනතණො පටිතිසසංචිතණො විතරාගො
වත්තරාගො පභිතරාගො පටිතිසසංචිතරාගො නිවර්තො නිබ්බුතො
සිතිභුතො සුඛපටිසංවෙදි බ්‍රහ්මභුතො අත්තනා විහරතිති සො විතතණො.

1. යාගිධ්‍යා - ම ජ සං
2. සබ්බවරමතිච්ච වෙදගුතරො-ව-වි-ක
3. ජාගු - සො
4. පුනපුනං ගතියා පුනපුනං උපපතියා
පුනපුනං පටිසන්ධියා -පන
5. වොසපෙජ්ජා - ම ජ සං
6. බතෙධ විබතෙධ ආබතෙධ - සො
වොසපෙජ්ජා - ම ජ සං
7. පළිබ්බාදා - ස
8. ඵොට්ඨිතා වා -ව-වි-ක-ප-සො
9. එවමෙව - පන
එවමෙව තෙ - ම ජ සං
10. සු - සභියසුත්ත

අනිසොති රාගො නිසො, දෙසො නිසො, මොහො නිසො,
කොඨා නිසො, උපනාහො -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා නිසො,
යසෙසතෙ නිසො පභිනා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපසසාදා
අභබ්බප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දසිසා සො වුච්චති 'අනිසො. නිරාසොති
'ආසා' වුච්චති තණ්හා, "යො රාගො සාරාදගා -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො
අකුසලමුලං." යසෙසසා ආසා තණ්හා පභිනා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා
පටිපසසාදා අභබ්බප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දසිසා, සො වුච්චති 'නිරාසො'.
ජාතිති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- ආයතනානං පටිලාහො,
ජරාති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො,
අයං වුච්චති ජරා සො විතතණ්හො අනිසො නිරාසො අතාරි සො
ජාතිජරාති බ්‍රුමිති යො සො විතතණ්හො ච අනිසො ච නිරාසො ච
සො ඛො ජාතිජරා මරණං අතරි උතතරි පතරි සමතික්කමි විතිවතයිති,
බ්‍රුමි ආවිකඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි උට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි,
උතතානිකරොමි පකාසෙමිති 'සො විතතණ්හො අනිසො නිරාසො
අතාරි සො ජාතිජරාති බ්‍රුමි.'

තෙනාහ භගවා;

"විද්ධා ච යො වේදගු නරො ඉධ
භවාහවෙ සදිගමිමං විසජ්ජ,
සො විතතණ්හො අනිසො නිරාසො
අතාරි සො ජාතිජරාති බ්‍රුමි"ති

සහ ගුරාපරියොසානා¹ -පෙ- සත්ථා මෙ භගවා සාවකොහමසමිති.

මේතතගු සුත්තනිදෙසො වතුසො

1. පරියොසානෙ - ව-වි-ක-පන.

5. ධොතක සුත්තනිදෙයො

5-1

දුට්ඨාචාරී තං භගවා චූඨි මෙ තං (ඉට්ඨායසමා ධොතකො)
වාචා'භිකඤ්ඤාමි මහෙසි තුංහං.
තථ සුඤ්ඤාන නිශෙසාසං
සිකෙඛ භික්ඛානමත්තනො.

දුට්ඨාචාරී තං භගවා චූඨි මෙ තනති: 'දුට්ඨා'නි¹ තිසෙසා දුට්ඨා
අදිට්ඨජොතනා දුට්ඨා, දිට්ඨසංසඤ්ඤානා දුට්ඨා, විමතිච්ඡදනා දුට්ඨා, -පෙ-
ඉමා තිසෙසා දුට්ඨා -පෙ-භික්ඛානදුට්ඨා. දුට්ඨාමි තනති: දුට්ඨාමි තං
යාචාමි තං, අජෙඤ්ඤාමි තං, පසාදෙමි තං. කථයෙසු මෙති 'දුට්ඨාමි තං,'
භගවාති: භාරවාධිවචන මෙතං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදිදං භගවාති.
චූඨි මෙ තනති චූඨි ආචිකඤ්ඤාමි දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවර
විහරා² උත්තානිකරොති පකාසෙති³ දුට්ඨාමි තං භගවා චූඨි මෙ තං.'

ඉට්ඨායසමා ධොතකොති: 'ඉට්ඨා'නි පදසන්ධි⁴ -පෙ- ආයසමාති
පියවචනං ගරුචචනං සගාරච්ඡසප්පතිසාධිවචන මෙතං 'ආයසමා'නි.
ධොතකොති: තස්ස චූඨමණ්ණස්ස නාමං සඤ්ඤා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාතති
චොභාරො නාමං නාමකමමං නාමධෙයං භිරුතති බාඤ්ඤානං
අභිලාපොති 'ඉට්ඨායසමා ධොතකො'.

වාචාභි කඤ්ඤාමි මහෙසි තුංහනති: තුංහං වචනං බාසාරං දෙසනං
අනුසිට්ඨිං⁵ කඤ්ඤාමි අභිකඤ්ඤාමි ඉට්ඨාමි සාදිශාමි පඤ්ඤාමි පිහයාමි
අභිජප්පාමි. මහෙසිති මහෙසි භගවා, මහත්තං සිලකඛකං එසි ගවෙසි
පරියෙසිති මහෙසි -පෙ-කහං නරාසභො'නි මහෙසිති 'වාචාභිකඤ්ඤාමි
මහෙසි තුංහං.'

තථ සුඤ්ඤාන නිශෙසාසනති තුංහං වචනං බාසාරං දෙසනං අනුසිට්ඨිං.
සුඤ්ඤා සුඤ්ඤා උග්ගහෙඤ්ඤා උපධාරිඤ්ඤා උපලකඛිඤ්ඤාති⁶ 'තථ සුඤ්ඤාන
නිශෙසාසං.'

1. දුට්ඨාමිති - මජ්ඣිම, සායං,
2. විවරාති විහරාති - මජ්ඣිම, සායං,
3. පකාසෙති - ව - වි - ක -

4. අනුසංසනං, අනුසිට්ඨං - මජ්ඣිම,
අනුසංස. ස,
5. උපලකඛිඤ්ඤාති - ව - ක

සිකෙට්ඨ නිබ්බානමත්තනොති: 'සිකට්ඨ'ති තිසෙකා සිකට්ඨා: අධිසිල සිකට්ඨා අධිවිත්තසිකට්ඨා අධිපඤ්ඤාසිකට්ඨා -පෙ- අයං අධිපඤ්ඤාසිකට්ඨා. නිබ්බානමත්තනොති අත්තනො රාගස්ස නිබ්බාපනාය දෙසස්ස නිබ්බාපනාය, මොහස්ස නිබ්බාපනාය, කොධස්ස නිබ්බාපනාය උපනාහස්ස නිබ්බාපනාය -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සමාය උපසමාය චූපසමාය නිබ්බාපනාය පටිභිසංඝාය පටිපසංඝායා අධිසිලමි සිකෙට්ඨයා, අධිවිත්තමි සිකෙට්ඨයා, අධිපඤ්ඤමි සිකෙට්ඨයා, ඉමා තිසෙකා සිකට්ඨායො ආවජ්ජන්තො සිකෙට්ඨයා, ජානන්තො සිකෙට්ඨයා, පසංගන්තො සිකෙට්ඨයා, පච්චවෙකට්ඨන්තො සිකෙට්ඨයා, විත්තං සමාදහන්තො සිකෙට්ඨයා, සංඛාය අධිචූචන්තො සිකෙට්ඨයා, විරියං පණ්ණහන්තො සිකෙට්ඨයා, සතිං උපවසිපෙන්නො සිකෙට්ඨයා, විත්තං සමාදහන්තො සිකෙට්ඨයා, පඤ්ඤාය පජානන්තො සිකෙට්ඨයා, අභිඤ්ඤායං අභිජානන්තො සිකෙට්ඨයා, පරිඤ්ඤාසං පරිජානන්තො සිකෙට්ඨයා, පහාසබ්බං පජ්හන්තො සිකෙට්ඨයා, භාවෙනබ්බං භාවෙන්තො සිකෙට්ඨයා, සවජ්ජාඛබ්බං සවජ්ජකරොන්තො සිකෙට්ඨයා, ආචරෙයා සමාචරෙයා සමාදයා වර්තෙයාති 'සිකෙට්ඨ නිබ්බානමත්තනො.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“පුළුඡාමි තං භාවා බ්‍රාහ්මි මම තං (ඉච්චායසමා ධොතකො)
චාවාහිකඛාමි මහෙසි තුංහං,
තච සුඤ්ඤාන නිග්ගසාසං
සිකෙට්ඨ නිබ්බාන මත්තනො”ති.

5-2.

තෙන භාතප්පං කරොහි (ධොතකාති භගවා)
ඉධෙව නිපකො සතො,
ඉතො සුඤ්ඤාන නිග්ගසාසං
සිකෙට්ඨ නිබ්බානමත්තනො.

තෙන භාතප්පං කරොහිති ආතප්පං කරොහි, උසසාහං කරොහි, උසසාලාහි කරොහි, ටාමං කරොහි, ධිතිං කරොහි, විරියං කරොහි, ජඤ්ඤං ජනෙහි, සංජනෙහි උපවසිපෙහි සමුච්චිපෙහි නිබ්බන්තෙහි අභිනිබ්බන්තෙහිති 'තෙනභාතප්පං කරොහි.'

1. විත්තං අධිවිත්තනො-පහ
විත්තං අධිවිත්තනො-ව-වි-හ

ධොතකාති හගවාති: හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. හගවාති භාරවාධිවචනමෙනං. -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදිදං 'හගවා'ති ධොතකාති හගවා.

ඉදෙව නිපකො සතොති 'ඉධා'ති ඉමිසසා දිවසියා ඉමිසසා ඛන්තියා ඉමිසසා රුපියා ඉමසමි. ආදයෙ ඉමසමි. ධම්මෙ ඉමසමි. විනයෙ ඉමසමි. ධම්මවිනයෙ ඉමසමි. පාවචනෙ ඉමසමි. බ්‍රහ්මචරියෙ ඉමසමි. යඤ්ඤාසනෙ ඉමසමි. අත්තභාවෙ ඉමසමි. මනුසකලොකෙ. නිපකොති නිපකො පණ්ණිනො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණි විභාථි මෙධාථි. සතොති චතුරි කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙනො¹ සතො -පෙ- සො වුවචති සතොති 'ඉදෙව නිපකො සතො.'

ඉතො සුඤ්ඤා නිග්ගොසනාති ඉතො මහං වචනං බ්‍රාහ්මණං දෙසනං අනුසිවසි.¹ සුඤ්ඤා සුඤ්ඤා උග්ගහෙතා² උපාධාරසිතා උප උකඛසිතාති 'ඉතො සුඤ්ඤා නිග්ගොසං.'

සිකෙඛ නිබ්බානමත්තනොති 'සිකඛා'ති තිසෙසා සිකඛා: අධිසිලසිකඛා අධිවිත්තසිකඛා අධිපඤ්ඤාසිකඛා -පෙ- අයං අධිපඤ්ඤාසිකඛා. නිබ්බාන මත්තනොති අත්තනො රාගසං නිබ්බාපනාය, දෙසසං නිබ්බාපනාය මොහසං නිබ්බාපනාය, කොධසං උපනාහසං නිබ්බාපනාය -පෙ- සබ්බා කුසලාභිසංඛාරානං සමාය උපසමාය චූපසමාය නිබ්බාපනාය පටි නිසංග්ගාය පටිපසංග්ගාය අධිසිලමපි සිකෙඛයා, අධිවිත්තමපි සිකෙඛයා, අධිපඤ්ඤමපි සිකෙඛයා, ඉමා තිසෙසා සිකඛායො ආවර්ජනො සිකෙඛයා, ජාතනො සිකෙඛයා, -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොතො සිකෙඛයා ආවරෙයා සමාවරෙයා සමාදය වරෙයාති 'සිකෙඛ නිබ්බානමත්තනො.'

තෙනාහ හගවා:

“තෙන භ්‍රාතෘං කරොති (ධොතකාති හගවා)
ඉදෙ, ව නිපකො සතො,
ඉතො සුඤ්ඤා නිග්ගොසං
සිකෙඛ නිබ්බානමත්තනො”ති.

1. අනුසංගං අනුසිවසි-ම ඡ සං.

2. උග්ගහිතා - පන-උග්ගහිතා-ම ඡ සං.

5-3

පසසාමහං දෙවමනුසසලොකෙ
අකිඤ්චනං බ්‍රාහ්මණං ඉරියමානං.¹
තං තං නමසසාමි සමනනවකචු
පමුඤ්ච මං සකක කථංඛකථාහි.

පසසාමහං දෙවමනුසසලොකෙති 'දෙවා'ති නයො දෙවා: සමමුති දෙවා උපපතතිදෙවා විසුඤ්චිදෙවා. කතමෙ සමමුතිදෙවා: සමමුතිදෙවා වුවවනති රාජානො ව රාජකුමාරා ව දෙවියො ව ඉමෙ වුවවනති සමමුති දෙවා. කතමෙ උපපතතිදෙවා: උපපතතිදෙවා වුවවනති චතුම්භාරාජිකා දෙවා තාවතිංසා දෙවා යාමා දෙවා තුසිතා දෙවා නිම්මාණරති දෙවා පරනිමිතවසවතති දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා, යෙ ව දෙවා තදුක්ඛරිං² ඉමෙ වුවවනති උපපතතිදෙවා. කතමෙ විසුඤ්චිදෙවා: විසුඤ්චිදෙවා වුවවනති තථාගතසාවකා අරහතො ධිණ්ණසවා, යෙ ව පච්චෙකසමුද්ධා³ ඉමෙ වුවවනති විසුඤ්චිදෙවා, භගවා සමමුතිදෙවානං ව උපපතතිදෙවානං ව විසුඤ්චිදෙවානං ව දෙවො ව අතිදෙවො ව දෙවාතිදෙවො ව සිහසිහො නාගනාගො ගණිගණි මුරිමුරි රුජරාජා. පසසාමහං දෙවමනුසසලොකෙති මනුසසලොකෙ දෙවං පසසාමි අතිදෙවං පසසාමි දෙවාතිදෙවං පසසාමි දකඛාමි ඔලෙකෙමි හිජ්ඣායාමි උපපරිකඛාමිති 'පසසාමහං දෙව මනුසසලොකෙ.'

අකිඤ්චනං බ්‍රාහ්මණං ඉරියමානානි 'අකිඤ්චනානි රාගකිඤ්චනං දෙසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිට්ඨිකිඤ්චනං කිලෙසකිඤ්චනං දුච්චරිතකිඤ්චනං, තෙ කිඤ්චනා බුද්ධිසස භගවතො පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවච්ඡිකතා අනභාවකතා⁴ ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා බුද්ධො අකිඤ්චනො. බ්‍රාහ්මණොති භගවා සත්තන්තං ධම්මානං බාහිතන්තා බ්‍රාහ්මණො: සකකායදිට්ඨි බාහිතා හොති, විචිකිච්ඡා බාහිතා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො බාහිතො හොති, රාගො බාහිතො හොති, දෙසො බාහිතො හොති, මොහො බාහිතො හොති, මානො බාහිතො හොති. බාහිතාසස හොති පාපකා අකුසලා ධම්මා සඛකිලෙසිකා පොනොහට්ඨා⁵ සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

1. බ්‍රාහ්මණ ඉරියමාණං-ව-වි-ක- බ්‍රාහ්මණදීර්ඝ ම:නං-ම ජ සං
2. තදුක්ඛරි - ම ජ සං, සා
3. පච්චෙක බුද්ධා - ම ජ සං
4. අනභාවකතා - ම ජ සං, සා
5. පොනොහට්ඨා - පන-ක-

1 “බාහෙකා¹ සබ්බපාපකානි (සභියානි හගවා)
විමලො සාධු සමාහිතො ධීතකො,
සංසාරමතිවච්ඡි කෙවලි සො
අසිතො තාදී පච්චරතෙ² ස බ්‍රහ්මා.” ^a

ඉරියමානානි වරතනං විහරතනං ඉරියතනං³ වතෙතනං පාලෙතනං
යපෙතනං යාපෙතනානි ‘අකිඤ්චනං බ්‍රාහ්මණං ඉරියමානං.’

තං තං නමස්සාමි සමනතචක්ඛුති ‘තතත්’ හගවතනං හණති.
නමස්සාමිති කායෙන වා නමස්සාමි, වාචාය වා නමස්සාමි, විතෙතන වා
නමස්සාමි, අනිත්තපටිපත්තියා වා නමස්සාමි, ධම්මානුධම්මපටිපත්තියා වා
නමස්සාමි, සකකරොමි ගරුකරොමි මානෙමි පූජෙමි. සමනතචක්ඛුති
‘සමනතචක්ඛු වුවවති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං, හගවා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන
උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සම්පතො’
සමනතාගතො.

2. “න තස්ස අද්දිට්ඨි⁴මිද්ධි කිඤ්චි
අලො අවිඤ්ඤාතමජාතිතබ්බං
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යද්ධි නෙය්‍යං
තථාගතො තෙන සමනතචක්ඛු”ති. ^a

‘තං තං නමස්සාමි සමනතචක්ඛු’

පමුඤ්ච මං සකක කථාකථාභිති ‘සකකා’ති සකෙකා හගවා
‘සකාකුලා පබ්බජිතො’තිපි සකෙකා, අථවා ‘අභිසං මහභග්‍යො ධනවා’තිපි
සකෙකා, තසසිමාහි ධනාහි, සෙය්‍යථිදං⁵; සභාධනං සීලධනං භිරිධනං
ඕත්තපපධනං සුතධනං වාගධනං පඤ්ඤාධනං සතිපට්ඨානධනං
සම්මපපධනධනං ඉඤ්චපාදධනං ඉන්ද්‍රියධනං බලධනං බොජ්ඣංගධනං
මහධනං ඵලධනං හිබ්බානධනං, ඉමෙහි අනෙකච්චිධෙහි ධනරතනෙහි
අභිසං මහාධනො ධනවාති’පි සකෙකා.

1. බාහිකා - ම ජ සං.
2. පච්චරති බ්‍රහ්මා - ව-වි-ක-
3. ඉරියතනං - ම ජ සං-සං
4. පමුපෙතො - ස
සමුපෙතො - ම ජ සං

5. අද්දිට්ඨ - සං
6. සෙය්‍යථිදං - ම ජ සං
a. සුතකභිසං - සභිය සුතක

අථවා සකෙකා 'පහු විෂචි අලමනො සුරො වීරො වික්කනො
අභිරු අවජමති අනුත්‍රාසි අපලාසී, පභින භයහෙරවො චිගතලොමහංසො,
තිපි සකෙකා, 'කථංකථා' වුවවති විවිකිච්ඡා, දුකෙච්ඡ කඛ්ඛා, දුකච්ඡප්පදයෙ
කඛ්ඛා, දුකච්ඡතිරොධෙ කඛ්ඛා, දුකච්ඡතිරොධගාලිතියා පටිපදය කඛ්ඛා
පුබ්බන්ත කඛ්ඛා, අපරන්ත කඛ්ඛා, පුබ්බන්තාපරන්ත කඛ්ඛා,
ඉදපපච්චයනාපටිච්චසමුපපනොසු ධම්මස්ස කඛ්ඛා. යා එවරුපා කඛ්ඛා
කඛ්ඛායනා කඛ්ඛාසිතතං විමති විචිකිච්ඡා ඥෙඤ්ඤකං ඥෙධාපපො
සංසයො අනෙකංසගාහො ආසපපනා පරිසපපනා අපරියොගාහනා
ථම්මිතතං¹ විතතස්ස මනො විලොඛා. පමුඤ්ච මං සක්ක කථංකථාහිති
මුඤ්ච මං, පමුඤ්ච මං, මොචෙහි මං පමොචෙහි මං, උභිර මං, සමුභිර මං,
උච්ඡාපෙහි මං, කථං කථා සලලනොති 'පමුඤ්ච මං සක්ක කථංකථාහි.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො;

“පසකාමනං දෙව මනුස්සලොකෙ
අකිඤ්චනං බ්‍රාහ්මණං ඉරියමානං,
තං තං නමස්සාමි සමන්තවක්ඛු
පමුඤ්ච මං සක්ක කථංකථාහි”ති.

5-4

නාහං සහිස්සාමි² පමොචනාය
කථංකථාං ධොතක කඤ්චිලොකෙ
ධම්මඤ්ච සෙට්ඨා ආජානමානො³
එවං තුවං ඔසමිමං තරෙසි.

නාහං සහිස්සාමි පමොචනායාති නාහං තං සකෙකාමි මුඤ්ඤිතුං,
පමුඤ්ඤිතුං මොචෙතුං පමොචෙතුං උභිරිතුං සමුභිරිතුං⁴ උච්ඡාපෙතුං
සමුච්ඡාපෙතුං කථංකථාසලලනොති එවමපි නාහං සහිස්සාමි පමොචනාය.
අථවා න ඊහාමි, න සමිහාමි, න උසසනාමි, න වායමාමි න උසස හං
කරොමි, න උසසාලනි කරොමි⁵, න චාමං කරොමි, න ධිති කරොමි,
න විරියං කරොමි, න ඡන්දං ජනෙමි, න සඤ්ජනෙමි, න නිබ්බන්තෙමි
න අභිතිබ්බන්තෙමි, අසසඤ්ඤි⁶ පුග්ගලෙ අවජන්තෙ කුසිතෙ භීතවිරියෙ
අපපටිපජ්ජමානො ධම්මඥසනායාති එවමපි 'නාහං සහිස්සාමි පමොචනාය:

1. ජම්මිතතං - මජ්ඣං, සං, සි
2. සමිස්සාමි - සං
3. අජානමානො - ව. වි, ක
4. උභිරාපෙතුං සමුභිරාපෙතුං - පන

5. නඋසසාලනි කරොමි - ප, ව, වි-ක
6. අසසඤ්ඤි - ප-ව-වි-ක
7. අවජන්තෙ - ම ජ සං, සං

අථවා නඤ්ඤා කෙවි මොව්වා, තෙ යදි මොව්වය්‍යා, සකෙන ථාමෙන සකෙන බලෙන සකෙන විරියෙන සකෙන පරක්කමෙන සකෙන පුරිසථාමෙන අත්තනා සම්මාපට්ඨපදං අනුලොමපට්ඨපදං අපච්ඡිනිකපට්ඨපදං අභිසංඝපට්ඨපදං ධම්මානුධම්මපට්ඨපදං පටිපස්සමානා මොව්වය්‍යානි¹ එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය' වුත්තං හෙතං භගවතා: 'යො වත වුඤ්ඤා, අත්තනා පලිපපලිපකො උරං පලිපපලිපතං උඤ්ඤාසිති නොනං යානං විජ්ජති, යො වත වුඤ්ඤා, අත්තනා අදකො අවිනිනො අපරිනිබ්බුතො උරං දමෙස්සති විනෙස්සති පරිනිබ්බාපෙස්සති නොනං යානං විජ්ජති'²ති³

එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය'

වුත්තමි හෙතං භගවතා:

3 !අත්තනාව කතං පාපං අත්තනා සංකිලිස්සති
අත්තනා අකතං පාපං අත්තනාව විසුජ්ඣති
සුද්ධි දසුද්ධි පච්චත්තං නාඤ්ඤාමඤ්ඤා^a විසොධයෙ'ති.^b

එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය'.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“එවමෙව ඛො බ්‍රාහ්මණ, තිට්ඨතෙව නිබ්බානං තිට්ඨති හිබ්බානගාමි මග්ගො තිට්ඨාමහං සමා පෙනා, අථ ව උත මම සාවකා මයා එවං ඔවදියමානා එවං අනුසාසියමානා අපෙපකවෙව අවචන්තිට්ඨං නිබ්බානං ආරාධෙත්ති, එකවෙව නාරුධෙත්ති. එඤ්ඤා කාහං බ්‍රාහ්මණ, කුරොමි මග්ගකඛාදි^c බ්‍රාහ්මණ තථාගතො, මග්ගං බුද්ධා ආවිකන්ති, අත්තනා පටිපස්සමානා මුඤ්ඤාය්‍යු'ති.”

එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය.'

1. මුංවෙය්‍යානි - පන, ව, වී, ක	a මජ්ඣිම නිකාය - සලලොඛ සුත්ත
2. නාඤ්ඤා අඤ්ඤා - ප, ටි, වී, ක	b ධම්මපද - අත්තර්ග්ග
3. මග්ගකඛාදි - පන	c මජ්ඣිමනිකාය - ගණක මොගගලාන සුත්ත

කථංකථිං ධොතක කඤ්චි ලොකෙති කථංකථිං දුග්ගලං 'සකඩං
සච්චෙට්ඨං' සද්දොසෙකං සච්චිකිට්ඨං. කඤ්චිති කඤ්චි ධිතතියං
වා බ්‍රාහ්මණං වා ටොසං වා සුද්දං වා ගහවස් වා පඤ්ඤිතං වා දෙවං වා
මනුසං වා. ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති.
'කථංකථිං ධොතක කඤ්චි ලොකෙ,'

ධම්මඤ්ච සෙට්ඨං ආජානමානො¹ති 'ධම්මං සෙට්ඨං' වුවන්
'අමතං තිබ්බානං' යො යො සබ්බසංඝරසමට්ඨා සබ්බපටිපට්ඨිකග්ගො
තණ්හකධයො විරාගො තිරොධො තිබ්බානං. සෙට්ඨන් අග්ගං සෙට්ඨං
ච්ඡෙට්ඨං පාමොකධං උත්තමං පවරං ධම්මං. ආජානමානොති ආජාන-
මානො විජානමානො පටිවිජානමානො පටිවිජ්ඣමානොති 'ධම්මඤ්ච
සෙට්ඨං ආජානමානො.'

එවං තුවං ඔසමිමං තරෙසීති එවං තුං කාමොසං භවාසං දිට්ඨංසං
අවිජ්ජාසං තරෙය්‍යාසි උත්තරෙය්‍යාසි පතරෙය්‍යාසි සමතික්කමෙය්‍යාසි
විතිවක්කෙය්‍යාසිති 'එවං තුවං ඔසමිමං තරෙසී'ති.

තෙනාහ භගවා;

“නාහං සභිසංඝාමි පමොවනාය (ධොතකාති භගවා)
කථංකථිං ධොතක කඤ්චි ලොකෙ,
ධම්මඤ්ච සෙට්ඨං ආජානමානො
එවං තුවං ඔසමිමං තරෙසී”ති.

5-5

අනුසාස ඩ්‍රුග්ගෙම, කරුණායමානො (ඉව්වායස්මා ධොතකො)
ච්චෙකධම්මං යමහං විජ්ඣෙද්දං,
යථාහං ආකාසොව² අධ්‍යාපජ්ජමානො³
ඉධෙව සන්තො අසිතො වරෙය්‍යං.

අනුසාස ඩ්‍රුග්ගෙම, කරුණායමානොති 'අනුසාස ඩ්‍රුග්ගෙම'ති අනුසාස
ඩ්‍රුග්ගෙම, අනුගණ ඩ්‍රුග්ගෙම, අනුකම්ප ඩ්‍රුග්ගෙමති 'අනුසාස ඩ්‍රුග්ගෙම.'
කරුණායමානොති කරුණායමානො අනුද්දාමානො⁴ අනුරක්ඛමානො
අනුගණ මානො අනුකම්ප මානොති 'අනුසාස ඩ්‍රුග්ගෙම කරුණායමානො.'

1. සච්චං - ම ඡ සං, ස්‍යා

2. අජානමානො - ව, වි, ක

3. අනුදයමානො - ම ඡ සං

3. ආකාසො ව-ස්‍යා

4. අධ්‍යාපජ්ජමානො -ස්‍යා

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“අනුසාස බ්‍රහ්ම, කරුණායමානො
විට්ඨකධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යං,
යථාහං ආකාසොව අබ්‍යාපජ්ජමානො
ඉධෙව සනෙතා අසිතො වරෙය්‍ය”න්ති.

5-6

කිත්තයිසසාමි තෙ සන්තිං (ධොතකාති හගවා)
දිට්ඨං ධම්මං¹ අනීතිහං,
යං විදිතං සනො වරං
තරෙ ලොකෙ විසන්තිකං.

කිත්තයිසසාමි තෙ සන්තින්ති: රාගස්ස සන්තිං දෙසස්ස සන්තිං මොහස්ස සන්තිං කොධස්ස සන්තිං උපනාහස්ස - මකඛස්ස - පළාසස්ස - ඉසකාය - මච්ඡරියස්ස - මායාය - සාංගේය්‍යස්ස - ඵම්හස්ස - සාරම්හස්ස - මානස්ස - අති මානස්ස - මදස්ස - පමාදස්ස - සබ්බකිලෙස්සන්තං - සබ්බදුච්චරිත්තන්තං - සබ්බ දර්ශන්තං - සබ්බපරිලාහන්තං - සබ්බසන්තාපාන්තං - සබ්බා කුසලාභිසංඛාරන්තං සන්තිං උපසන්තිං චූපසන්තිං ත්‍රිබ්බුතිං පටිපපස්සදධිං කිත්තයිසසාමි, පකිත්තයිසසාමි ආවිකක්ඛිසසාමි දෙසිසසාමි පඤ්ඤපෙසසාමි පට්ඨපෙසසාමි විචාරිසසාමි විහජිසසාමි උත්තානීකරිසසාමි පකාසෙසසාමිති ‘කිත්තයිසසාමි තෙ සන්තිං.’

ධොතකාති හගවාති ‘ධොතකා’ති හගවා .තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලභති. හගවාති ගාරවාධිවචනාමෙන. -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤන්ති යදිදං හගවාති ‘ධොතකාති හගවා.’

දිට්ඨං ධම්මං අනීතිහන්ති ‘දිට්ඨං ධම්මං’ති දිට්ඨං ධම්මං ඤාතෙ ධම්මං තුලිතෙ ධම්මං තීරිතෙ ධම්මං විහුතෙ ධම්මං විහාවිතෙ ධම්මං ‘සබ්බෙ සංඛාරා අතිවමා’ති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මං’න්ති දිට්ඨං ධම්මං ඤාතෙ ධම්මං තුලිතෙ ධම්මං තීරිතෙ ධම්මං විහුතෙ ධම්මං විහාවිතෙ ධම්මං එවමි දිට්ඨං ධම්මං.

1. දිට්ඨං ධම්මං - පන -ව-වි-ක

අප්ථා දුකට දිවෙයි දුකට කප්පිසකාමී, සමුදයෙ දිවෙයි සමුදය කප්පිසකාමී, හිරොධෙ දිවෙයි හිරොධ කප්පිසකාමී, මග්ග දිවෙයි මග්ග කප්පිසකාමී' කී එවමේ 'දිවෙයි ධම්මෙ'. අප්ථා 'සන්ධිකං අකාලිකං එතිපසිකං ඔපනයිකං පව්වතං ටෙදිතබ්බං විඤ්ඤානිති එවමේ 'දිවෙයි ධම්මෙ' අනිත්තනති න ඉතිඤ්ඤා¹ න ඉති කිරාය න පරමපරාය න පිටකසමුදය න තකකහෙතු න නයහෙතු න ආකාරපරිවිතකෙකන' න දිට්ඨිතිඤ්ඤානකතනති යා සාමං සයමගිඤ්ඤානං අතතපව්වකට්ඨමං නං කප්පිසකාමීති 'දිවෙයි ධම්මෙ අනිත්ත' නති

යං විදිතං සතො වරතති: යං විදිතං කතං තුලයිතං තීරයිතං විභාවයිතං විභුතං කතං 'සබ්බ සංඛාරා අභිව්වා'ති විදිතං කතං තුලයිතං තීරයිතං විභාවයිතං විභුතං කතං 'සබ්බ සංඛාරා දුක්ඛා'ති - 'සබ්බ ධම්මා අනත්තා'ති -ප- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං හිරොධධම්ම'නති විදිතං කතං තුලයිතං තීරයිතං විභාවයිතං විභුතං කතං. සතොති: චතුරි කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙතො සතො -ප- සො වුවවති 'සතො'. වරතති: වරතො විහරතො ඉරියතො වරෙතො පාලෙතො යපෙතො යාපෙතොති 'යං විදිතං සතො වරං.'

තරෙ ලොකෙ විසතතිකතති: 'විසතතිකා' වුවවති තණහා. "යො රාගො සාරාගො -ප- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං." විසතතිකාති කෙනාවෙයින විසතතිකා -ප- විසවා විස්තාති 'විසතතිකා.' ලොකෙති අපායලොකෙ -ප- ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසතතිකතති ලොකෙ ටෙසා විසතතිකා² ලොකෙ ටෙතං විසතතිකා³ සතො තරෙයා උත්තරෙයා පතරෙයා සමතිකකමෙයා විතිවරෙතොයාති 'තරෙ ලොකෙ විසතතිකං'

නොනාහ භගවා:

"කිත්තප්පිසකාමී තෙ සතතිං (ධර්මාකාති භගවා)
දිවෙයි ධම්මෙ අනිත්තං
යං විදිතං සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකතති".

1. න ඉතිත්තනති - ව,වි,ක
ඉතිඤ්ඤා-ම ජ සං

2. ලොකෙ වා සා විසතතිකා - ව,ව,වි
3. ලොකෙ වා තං විසතතිකං - ව,වි,ක,

5-7

තඤ්චාභං අභිනාදුමි
මහෙසි සන්තිමුත්තමං.
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

තඤ්චාභං අභිනාදුමිති 'තං'ති තුඤ්ඤං වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසිට්ඨං.¹ නාදුමි, අභිනාදුමි මොදුමි අනුමොදුමි ඉච්ඡාමි සාදියාමි පඤ්ඤාමි උභයාමි අභිජජ්ජාමිති 'තඤ්චාභං අභිනාදුමි.'

මහෙසි සන්තිමුත්තමන්ති 'මහෙසි'ති මහෙසී හගවා, 'මහනං සිලකකිකං එසි ගවෙසි පරියෙසි'ති මහෙසි. මහනං සමාධිකකිකං -පෙ- කභං දෙවදෙවො කභං නරාසනො'ති මහෙසි. සන්තිමුත්තමන්ති 'සන්ති' වුච්චති අමතං නිබ්බානං, "යො සො සබ්බසංඛාරස්මථො සබ්බපටි පටිනිසංගො තණ්හකකියො විරාගො තිරොධො නිබ්බානං උත්තමන්ති අඤ්ඤා සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොකකි උත්තමං පවරන්ති' 'මහෙසි සන්ති මුත්තමං.'

යං විදිතා සතො වරන්ති යං විදිතං කතා -පෙ- 'සබ්බෙ සංඛාරා අභිච්ඡා'ති විදිතං කතා තුලසිතා තීරසිතා විභාවසිතා විභූතං කතා, 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා'ති -'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මන්ති විදිතං කතා තුලසිතා තීරසිතා විභාවසිතා විභූතං කතා. සතොති චතුහි කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙතො සතො -පෙ- සො වුච්චති සතෙ. වරන්ති චරන්තො -පෙ- යාපෙතොති 'යං විදිතා සතො වරං.'

තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති 'විසතතිකා' වුච්චති තණ්හා. "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. විසතතිකාති කෙනටෙඨන විසතතිකා: -පෙ- 'විසවා විස්වා'ති විසතතිකා. ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති ලොකෙවෙසා විසතතිකා ලොකෙවෙතං විසතතිකං සතො තරෙය්‍ය² උත්තරෙය්‍ය -පෙ- උත්තිවත්තෙය්‍යාති 'තරෙ ලොකෙ විසතතිකං'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"තඤ්චාභං අභිනාදුමි
මහෙසි සන්තිමුත්තමං,
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං"න්ති.

1. අනුප්පථං - ව,වි,සනා,
අනුසිට්ඨං-මජ්ඣ.

2. කි. මහෙසි - මජ්ඣ.

5-8

යං කිඤ්චි සමපජානාසි' (ධොතකාති හගවා)
 උද්ධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙක,
 එතං විදිතා සංඛ්‍යාති ලොකෙ
 හවාහවාය මාකාසි තණ්හං.

යං කිඤ්චි සමපජානාසිති යං කිඤ්චි සමපජානාසි ආජානාසි විජානාසි පටිවිජානාසි පටිවිජ්ඣාසිති 'යං කිඤ්චි සමපජානාසි'. ධොතකාති හගවාති 'ධොතකා'ති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලභති. හගවාති ගාරවාධි වචන මෙනං - පෙ - සවිජ්ඣාපඤ්ඤාති යදිදං හගවාති 'ධොතකාති හගවා'.

උද්ධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකති 'උද්ධ' නති අනාගතං, අධොති අතීතං, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකති උච්චුප්පන්නං. 'උද්ධ'නති දෙවලොකො, 'අධො'ති අපාලලොකො, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකති මනුස්සලොකො, අභවා උද්ධනති කුසලා ධම්මා, 'අධො'ති අකුසලා ධම්මා. 'තිරියං වාපි මජ්ඣෙක'ති අබ්‍යාකතා ධම්මා. උද්ධනති අරුපධාතු, 'අධො'ති කාමධාතු, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙක'ති රූපධාතු. උද්ධ නති සුඛා වෙදනා. 'අධො'ති දුක්ඛා වෙදනා, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙක'ති අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා. 'උද්ධ'නති උද්ධං පාදතලා 'අධො'ති අධො කෙසමස්සා, 'තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙක'ති වෙමජ්ඣෙකති උද්ධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙක'.

එතං විදිතා සංඛ්‍යාති ලොකෙති සංඛ්‍යා එසො ලග්ගනං එතං බ්‍රහ්මනං එතං පළිබ්බාධො¹ එසොති ඤාතා ජාතිතා තුලඤ්ඤා තීරඤ්ඤා විහාප්ඨිතා විභූතං කතාති 'එතං විදිතා සංඛ්‍යාති ලොකෙ'.

හවාහවාය මාකාසි තණ්හනති 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා සද්දතණ්හා - පෙ - ධම්මතණ්හා. හවාහවායාති හවාහවාය කම්මහවාය පුනඛහවාය, කාමහවාය, කම්මහවාය කාමහවාය පුනඛහවාය, රූපහවාය කම්මහවාය රූපහවාය පුනඛහවාය, අරුපහවාය කම්මහවාය අරුපහවාය පුනඛහවාය පුනපුනහවාය පුනපුනගතියා² පුනපුන උප්පතියා පුනපුනපටිසන්ධියා පුනපුන අත්තගාවාහිතිබ්බතතියා තණ්හා මාකාසි, මා ජනෙසි මා සඤ්ඤෙසි මා නිබ්බතෙසි මාහිතිබ්බතෙසි, පජහ විනොදෙහි බ්‍යත්තිකරොහි අනාගං ගමෙහිති 'හවාහවාය මාකාසි තණ්හනති'.

තෙනාහ හගවා:

"යං කිඤ්චි සමපජානාසි (ධොතකාති හගවා)
 උද්ධං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣෙක,
 එතං විදිතා සංඛ්‍යාති ලොකෙ
 හවාහවාය මාකාසි තණ්හ"නති.

සහගාථාපරියොසානා - පෙ - 'සත්ථා මෙ හතෙන හගවා සාවකො හමසම්'ති.

ධොතක සුත්ත නිදෙසො පඤ්ඤිමො.

1. සංජානාමි - ව, වී
 2. එවං විදිතා - පන

3. පළිබ්බාධො - මජ්ඣං
 4. පුනපුන ජාතියා - පන

6. උපසිව සුත්තනිදෙසො

6-1

එකො අහං සකක, මහත්තමොසං (ඉච්චායසමා උපසිවො)
අනිසසිතො නො විසභාමි තාරිතුං
ආරම්මණං බ්‍රුහි සමන්තවක්ඛු
යං නිසසිතො ඔසමිමං තරෙය්‍යං.

එකො අහං සකක මහත්තමොසනති 'එකො'ති පුග්ගලො වා
මෙ දුතියො නත්ති, ධම්මො වා මෙ දුතියො නත්ති, යං වා පුග්ගලං
නිසසාය, ධම්මං වා නිසසාය මහත්තං කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං
අවිජ්ජොසං තරෙය්‍යං උත්තරෙය්‍යං පතරෙය්‍යං සමතිකකමෙය්‍යං
විතිවතෙතය්‍යනති එකො. සකකාති සකෙකා, භගවා 'සකසකුලා
පබ්බජිතොති'පි සකෙකා. අථවා 'අඤ්ඤා මහභුතො ධනවාති'පි සකෙකා.
තසසිමංති ධනාති, සෙය්‍යපීදං: සභාධනං සීලධනං ඡිරිධනං ඔත්තප්පධනං
සුත්තධනං වාගධනං පඤ්ඤාධනං සතිපට්ඨානධනං -පෙ- හිබ්බනධනං,
ඉමෙහි අනෙකෙහි ධනරතනෙහි¹ අඤ්ඤා මහභුතො ධනවාති'පි සකෙකා.
අථවා සකෙකා පහු වීඨවි අලමනෙතා² සුරො වීරො³ විකකනෙතා
අභිරු අච්ඡමහි අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිත්තයහෙරවො විග්ගලොම
හංසො'තිපි සකෙකාති 'එකො අහං සකක මහත්තමොසං'.

ඉච්චායසමා උපසිවොති 'ඉච්චා'ති පදසන්ති -පෙ- ආයසමාති
පියවචනං -පෙ- උපසිවොති තසස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං -පෙ- අභිලාපොති
'ඉච්චායසමා උපසිවො'.

අනිසසිතො නො විසභාමි තාරිතුනති අනිසසිතො'ති පුග්ගලං වා
අනිසසිතො, ධම්මං වා අනිසසිතො, නො විසභාමි, න උසභාමි, න
සඤ්ඤාමි, න පටිබලො, මහත්තං කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං
අවිජ්ජොසං තරිතුං උත්තරිතුං පතරිතුං සමතිකකමිතුං විතිවතතිතුනති
'අනිසසිතො නො විසභාමි තාරිතුං'.

1. ධම්මරතනෙහි - ව,වි

2. පහු වීඨවි අලමනෙතා - ව,වි,ක

3. වීරො - ව,වි

ආරම්භණං බ්‍රුහි සමනාවකඛුති 'ආරම්භණ'න් ආලම්භනං¹ නිසසයං උපනිසසයං. බ්‍රුහිති ආවිකඛාහි දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාහි උත්තානී කරොහි පකාසෙහි. සමනත වකඛුති 'සමනත වකඛු' වුවමති සබ්බංඤ්ඤතඤ්ඤාණං, භග්වා තෙන සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණෙන උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපනො² සමපනො³ සමනතාගතො.

“න තසං අද්දිට්ඨමිධස්සී කිඤ්චි
අතො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදස්සී නෙය්‍යං
තථාගතො තෙන සමනත වකඛු”ති. ⁴

‘ආරම්භණං බ්‍රුහි සමනත වකඛු.’

යං නිසසිතො ඔසමිමං තරෙය්‍යන්ති ‘යං නිසසිතො’ති යං පුග්ගලං වා නිසසිතො, ධම්මං වා නිසසිතො, මහත්තං කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං අවිජජ්ජාසං තරෙය්‍යං උත්තරෙය්‍යං පතරෙය්‍යං සමතිකක මෙය්‍යං ටිතිවතෙතෙය්‍යන්ති ‘යං නිසසිතො ඔසමිමං තරෙය්‍යං.’

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“එතකා අහං සකක මහත්තමොසං (ඉච්චායසමා උපසිවො)
අනිසසිතො නො විසභාමි තාරිතුං
ආරම්භණං බ්‍රුහි සමනත වකඛු
යං නිසසිතො ඔසමිමං තරෙය්‍යං”න්ති

6-2

ආකිඤ්චඤ්ඤා පෙකඛමානො සතිමා (උපසිවො’ති භගවා)
නස්සීති නිසසාය තරස්ස ඔසං
කාමෙ පහාය විරතො කථාහි
තණ්හකඛයං නත්තමහාහිපසස⁴.

ආකිඤ්චඤ්ඤා පෙකඛමානො සතිමා සො බ්‍රාහ්මණො පකතියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තිලාභී සන්තංයෙව⁵ නිසසයං න ජානාති ‘අයං මෙ නිසසයො’ති තසං භග්වා නිසසයං ව ආවිකඛති, උත්තරිඤ්ච නියාන සථං. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං සතො සමාපජ්ජන්තා තතො වූමස්සීන්තා තස්ස ජාතෙ උත්තරෙවනස්සිකෙ ධම්මෙ අනිච්චිතො පෙකඛමානො දුක්ඛතො - රොගතො - ගණ්ඨතො - සලලතො - අසතො - ආබාධතො - ජරතො - ජලොකතො - ජීතිතො - උපද්දවතො - භයතො - උපස්සග්ගතො - වලතො - පහසිදුතො - අද්ධුවතො - අතාණතො - අලොනතො - අසරණතො -

1. ආරම්භණං අලම්භණං - ම ජ සං, ස්‍යා
2. උපපනො - කස්සි
3. සමුප පනො - ම ජ සං

4. රත්තමහාහිපසස - ස්‍යා
5. සමාපත්තිලාභියෙව - ම ජ සං, ස්‍යා
6. පටිසම්භිද්ධග්ග - ඤාණ කථා, ඉන්ද්‍රිය කථා

අසරණිභූතතො - රිත්තතො - තුවජතො - සුඤ්ඤතො - අන්තතො - ආදීනවතො - විපරිනාමධම්මතො - අසාරණතො - අසමුලතො වධකතො විහවතො' - සාසවතො - සක්කතො - මාරාමිසතො - ජාතිධම්මතො - ජරාධම්මතො - ව්‍යාධිධම්මතො - මරණධම්මතො - සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්සපායාසධම්මතො - සංකිලෙසිකධම්මතො - සමුදයධම්මතො - අත්ඨිමතො - අසාදතො - ආදීනවතො - නිසාරණතො - පෙක්ඛමානො දක්ඛමානො ඔලොකයමානො නිජ්ඣායමානො උපපරික්ඛමානො. සතිමාති "යා සති අනුසාති පටිසාති -පෙ- සමමාසති අයං වුව්ඨි සති' ඉමාය සතියා උපෙතො භොති -පෙ- සමන්තාගතො යො වුව්ඨි සතිමාති 'ආකිඤ්චඤ්ඤං පෙක්ඛමානො සතිමා.'

උපසිවාති හගවාති 'උපසිව'ති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති, හගවාති ගාරවාධිවචනමෙනං -පෙ- සව්ඡිකාපඤ්ඤතති යදිදං හගවාති 'උපසිවාති හගවා'

නාස්ති නිසසාය තරස්ස ඔසනති 'නස්ති කිඤ්චි'ති ආකිඤ්චඤ්ඤයතන සමාපතති' කිං කාරණං 'නස්ති කිඤ්චි'ති ආකිඤ්චඤ්ඤයතන සමාපතති විඤ්ඤණඤ්ඤායතනසමාපතති සතො සමාපජ්ජිතා තතො වුට්ඨතිතා තඤ්ඤං ව විඤ්ඤණං අභාවෙති ව්‍යභාවෙති¹ අනාරාධාපෙති² 'නස්ති කිඤ්චි'ති පසසති, තංකාරණං 'නස්ති කිඤ්චි'ති ආකිඤ්චඤ්ඤයතන සමාපතති, තං නිසසාය³ උපනිස්සාය ආලම්බනං⁴ කරිතා කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං අවිජ්ජොසං තරස්ස උත්තරස්ස පතරස්ස සමතික්කමස්ස විතිවතතස්සති 'නාස්ති නිසසාය තරස්ස ඔසං'.

කාමෙ පභාය වීරතො කථාහීති 'කාමා'ති උද්ගතතො දෙව කාමා: වඤ්ඤකාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුවචන් වඤ්ඤකාමා -පෙ- ඉමෙ වුවචන්ති කිලෙසකාමා. කාමෙ පභායාති වඤ්ඤකාමෙ පරිජානිතා කිලෙස කාමෙ පභාය පජනිතා විනෝදෙතා බ්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතාති 'කාමෙපභාය'. වීරතො කථාහීති 'කථංකථා' වුවචති විවිකිච්ඡා, දුක්ඛ කඤ්ඤා -පෙ- ථමිහන්තං⁵ විතතස්ස මනෝවිලෝබො. කථංකථාය ආරතො වීරතො පටිවීරතො නික්කන්තො නිසංඝො විප්පස්සන්තො' විසංස්සන්තො විමරියාදිකන්තො වෙතසා විහරතිති එවමි 'වීරතො කථාහී'. අථවා ද්වතතිංසාය තිරච්ඡානකථාය ආරතො වීරතො පටිවීරතො නික්කන්තො නිසංඝො විප්පස්සන්තො' විසංස්සන්තො විමරියාදිකන්තො වෙතසා විහරතිති එවමි වීරතො කථාහීති 'කාමෙ පභාය වීරතො කථාහී.'

1. හවතො විහවතො - ව, වි	5. ආලම්බණං - ම ඡ සං,
2. විභාවෙති - ම ඡ සං, සාය	ආරම්භණං, ආලම්බණං-සාය
3. අනතරධායති - ව, වි,	6. ජමිහන්තං - ම ඡ සං, සාය
4. ...සමාපතති නිස්සාය - ම ඡ සං	7. විප්පවුතො - ම ඡ සං, ව

තණ්හකමයං නත්තමහාභිපසසාති 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ-
ධම්මතණ්හා 'නත්තං' වුවවති¹ රත්ති, අහොති දිවසො, රත්තිඤ්ච දිවා ච
තණ්හකමයං රාගකමයං දෙසකමයං මොහකමයං ගතිකමයං උපපත්තිකමයං
පටිසංක්ඛිකමයං භවකමයං සංසාරකමයං² වට්ඨකමයං පසං, අභිපසං දකඛි
ඔලොකය නිජ්ඣාය උපපට්ඨකමාති 'තණ්හකමයං නත්තමහාභිපසස.'
මෙත්තාහ භගවා:

“ආකිඤ්චඤ්ඤං පෙකබ්බානො සතීමා (උපසිවොති භගවා)
නත්ති නිසසාය තරස්ස ඔසං,
කාමෙ පහාය විරතො කථාහි
තණ්හකමයං නත්තමහාභිපසසා”ති.

6-3

සබ්බෙසු කාමෙසු යො විතරාගො (ඉව්වායසමා උපසිවො)
ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො හිත්ථ මඤ්ඤං³
සඤ්ඤවිමොකෙහි පරමෙ'ධිමුත්තො
තිට්ඨෙ තු සො⁴ තත්ථ අනාත්තයායි.⁵

සබ්බෙසු කාමෙසු යො විතරාගොති: 'සබ්බෙසු'ති සබ්බෙන සබ්බං.
සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසං පරියාදියනවචනමනං 'සබ්බෙසු'ති.
කාමෙසුති 'කාමා'ති උද්දනතො දෙව කාමා වඤ්ඤාකාමා ච කිලෙසකාමා ච
--පෙ- ඉමෙ වුචන්ති වඤ්ඤාකාමා -පෙ- ඉමෙ වුචන්ති කිලෙසකාමා.
සබ්බෙසු කාමෙසු යො විතරාගොති සබ්බෙසු කාමෙසු යො විතරාගො
විගතරාගො වත්තරාගො වත්තරාගො මුත්තරාගො පභිත්තරාගො පටි-
නිසංථය රාගො විකම්මනතොති 'සබ්බෙසු කාමෙසු යො විතරාගො.'

ඉව්වායසමා උපසිවොති 'ඉව්වා'ති පදසන්ධි -පෙ- ආයසමාති පියවචන
මෙතං -පෙ- උපසිවොති තසං බ්‍රාහ්මණසං නාමං -පෙ- අභිලාපොති
ඉව්වායසමා උපසිවො.

ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො හිත්ථමඤ්ඤොති: හෙට්ඨිමා ජ සමාපත්තියො
හිත්වා වජ්ජිත්වා පටිච්චජිත්වා අතිකකම්භිත්වා සමතිකකම්භිත්වා විතිවත්තිත්වා
ආකිඤ්චඤ්ඤයතනසමාපත්තිං නිසසිතො අසසිතො අලලීතො⁶ උදගතො
සමුදගතො අපේක්ඛාසිතො අධිමුත්තොති 'ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො
හිත්ථමඤ්ඤං.'

1. රත්තනති - සාය

2. භව සංසාරකමයං - ප,ව,වි.

3. හිත්වාමඤ්ඤං - ව,වි,මජ්ඣං, - ස

4. තිට්ඨෙයං සො - ව,වි.

5. අනාත්තයායි - ප,ව,වි - ස

6. නිසසිතො අලලීතො - ව,වි,මජ්ඣං

සඤ්ඤාවීමොකං පරමෙධිමුත්තොති 'සඤ්ඤාවීමොකං' වුවහිති සත්තසඤ්ඤාසමාපත්තියො, යාවතා සඤ්ඤාසමාපත්ති, තාසං¹ ආකිඤ්ඤාසනනසමාපත්ති වීමොකං අග්ගො ව සෙට්ඨා ව වීසෙට්ඨා ව පාමොකං ව උත්තමො ව පචරො ව, පරමෙ අග්ගෙ සෙට්ඨ වීසෙට්ඨ පාමොකං උත්තමෙ පචරෙ අධිමුත්තිවීමොකං අධිමුත්තො නත්තාධිමුත්තො තච්චරිතො තඤ්ඤාලොකං තඤ්ඤාලොකො තනතිත්තො තප්පොත්තො තප්පොත්තො තදධිමුත්තො තදධිපත්තෙයොති 'සඤ්ඤාවීමොකං පරමෙධි මුත්තො.'

තිට්ඨං තු සො තස් අනාත්මයායිති 'තිට්ඨං තු'ති සංසයප්පච්ඡා වීමති-ප්පච්ඡා ඉච්ඡාප්පච්ඡා අනෙකංසප්පච්ඡා 'ඵචං තු ඛො න තු ඛො කිත්තං ඛො කප්පංඛො'ති 'තිට්ඨං තු'. තස්මාති ආකිඤ්ඤාසනනෙ, අනාත්මයායි²ති අනාත්මයායි අවිච්ඡාමානො,³ අවිගච්ඡාමානො අනත්තරධායමානො අපරිභාය මානො, අඵවා අරුණමානො අදුස්සමානො . අමුක්ඛමානො අකිලිස්සමානොති 'තිට්ඨං තු සො තස් අනාත්මයායි.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො වීතරාගො (ඉච්චායස්මා උපසිවො)
ආකිඤ්ඤං තිස්සිතො භිත්තිමඤ්ඤං,
සඤ්ඤාවීමොකං පරමෙධිමුත්තො
තිට්ඨං තු සො තස් අනාත්මයායි”ති.

6-4

සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො වීතරාගො (උපසිවාති හගවා)
ආකිඤ්ඤං තිස්සිතො භිත්තිමඤ්ඤං,
සඤ්ඤාවීමොකං පරමෙධිමුත්තො⁴
තිට්ඨං යා සො තස් අනාත්මයායි.

සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො වීතරාගොති 'සබ්බස්ස'ති සබ්බන් සබ්බං-සබ්බං සබ්බං අසෙසං තිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං 'සබ්බස්ස'ති. කාමෙස්සති 'කාමා'ති උද්දානො දෙව කාමා වජ්ජකාමා ව කිලෙස-කාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුවහිති වජ්ජකාමා -පෙ- ඉමෙ වුවහිති කිලෙස-කාමා. සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො වීතරාගොති සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො වීතරාගො -පෙ- පටිනිස්සංඨාරාගො විකම්මානතොති 'සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො වීතරාගො.'

1. සඤ්ඤාසමාපත්තිනං - මජ්ඣං, සං

2. අනාත්මයායි - කස්සපි

3. අවෙධි මානො - සං

4. පරමෙධිමුත්තො - ව, වී

උපසිවාති භගවාති 'උපසිවා'ති භගවා නං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති, භගවාති භාරවාධිවචනාමෙන. -පෙ- 'සච්ඡිකාපඤ්ඤානති යදිදං භගවාති 'උපසිවාති භගවා'

ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො භික්ඛුඤ්ඤානාභි භෙට්ඨිමා ජ යමා පනතියො භික්ඛා වජ්ඣා පරිවජ්ඣා අතික්කම්භා සමතික්කම්භා වීතිවතතික්ඛා ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසමාපනති. නිසසිතො අසසිතො අලලිතො උපගතො සමුපගතො අජේකාසිතො අධිමුත්තොති 'ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො භික්ඛුඤ්ඤං'

සඤ්ඤාවීමොකෙඛ පරමෙධිමුත්තොති 'සඤ්ඤාවීමොකඛා' වුච්ඡානති යනනසඤ්ඤාසමාපනතියො, යාවතා සඤ්ඤාසමාපනතී තාසං ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසමාපනතිවීමොකෙඛා අග්ගො ව සෙට්ඨො ව විසෙට්ඨො ව පාමොකෙඛා ව උත්තමො ව පචරො ව, පරමෙ අග්ගෙ සෙට්ඨ විසෙට්ඨ පාමොකෙඛ උත්තමෙ පචරෙ අධිමුත්තිවීමොකෙඛනාධිමුත්තො නත්‍රාධිමුත්තො තදධිමුත්තො -පෙ- තදධිපතෙයොති 'සඤ්ඤාවීමොකෙඛ පරමෙධිමුත්තො.'

තිට්ඨෙය්‍ය සො තස්ස අනාත්‍රයාසීති 'තිට්ඨෙය්‍යා'ති තිට්ඨෙය්‍ය සට්ඨිකප්පසහසාහී, තස්මාති ආකිඤ්චඤ්ඤායනන. අනාත්‍රයාසීති අනාත්‍රයාසී අවිච්චමානො අවිගච්ඡමානො¹ අනන්තරධායමානො අපරි-භායමානො, අථවා අරජ්ජමානො අදුස්සමානො අමුක්ඛමානො අකිලිසසමානොති 'තිට්ඨෙය්‍ය සො තස්ස අනාත්‍රයාසී.'

මතනාහ භගවා:

“සබ්බසුකාමෙසු යො වීතරාගො (උපසිවාති භගවා)
ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො භික්ඛුඤ්ඤං,
සඤ්ඤාවීමොකෙඛ පරමෙධිමුත්තො
තිට්ඨෙය්‍ය සො තස්ස අනාත්‍රයාසී”ති.

1. අධිගච්ඡමානො - ව,ච

6-5

තිට්ඨං වෙ සො තඤ්ඤානුයාසී
 ඥානමපි වසානං¹ සමන්තචක්ඛු,
 තඤ්ඤානුයාසී සිතිසියා² විමුක්තො
 චචෙට්ඨ³ විඤ්ඤාණං තථාච්චසං,

තිට්ඨං වෙ සො තඤ්ඤානුයාසීති සචෙ සො තිට්ඨංයා සච්ඡි-
 කප්පසහසානි; තඤ්ඤානුයාසීති ආකිඤ්ඤානුයාසනෙන. ආනුයාසීති ආනුයාසී
 අවිච්ඡිමානො අවිගච්ඡමානො අනන්තරධායමානො අපරිභායමානො.
 අථවා අරජ්ජමානො අද්දසමානො අමුක්ඛමානො අකිලිසමානොති
 ‘තිට්ඨං වෙ සො තඤ්ඤානුයාසී.’

ඥානමපි වසානං සමන්තචක්ඛුති ‘ඥානමපි වසානං’නති ඥානමපි වසානං
 බහුති වසානි බහුති වසසතානි බහුති වසසහසානි බහුති වසසත-
 සහසානි බහුති කප්පානි බහුති කප්පතානි බහුති කප්පසහසානි
 බහුති කප්පසහසහසානි. සමන්තචක්ඛුති ‘සමන්තචක්ඛු’ වූවති
 සබ්බඤ්ඤාණං -පෙ- තථාගතො තෙන සමන්තචක්ඛුති ‘ඥානමපි
 වසානං¹ සමන්තචක්ඛු’

තඤ්ඤානුයාසී සිතිසියා විමුක්තො චචෙට්ඨ විඤ්ඤාණං තථාච්චසංති
 තඤ්ඤානුයාසී සිතිසියා විමුක්තො තිට්ඨං වූවා සසංතො අවිපරි-
 නාමධර්මො සසංතිසමං තථෙව තිට්ඨංයා.’ අථවා තස්ස විඤ්ඤාණං
 චචෙය්‍ය උච්ඡේදයා නසෙය්‍ය විනසෙය්‍ය න භවෙය්‍ය⁴ පුනඛ්ච
 පටිසන්ධිඤ්ඤාණං තිබ්බතෙය්‍ය කාමධාතුයා වා රූපධාතුයා වා අරූප-
 ධාතුයා වා’ති ආකිඤ්ඤානුයාසනං සමාපන්නස්ස⁵ සසංතඤ්ඤා උච්ඡේදඤ්ඤා
 පුළුච්ඡති උද්භූ තඤ්ඤානුයාසී අනුපාදිසෙය්‍යා තිබ්බතධාතුයා පරිනිබ්බායෙය්‍ය
 අථවා තස්ස විඤ්ඤාණං චචෙය්‍ය, පුන පටිසන්ධිඤ්ඤාණං තිබ්බතෙය්‍ය
 කාමධාතුයා වා රූපධාතුයා වා අරූපධාතුයා වා’ති ආකිඤ්ඤානුයාසනං
 උපපන්නස්ස පරිනිබ්බානඤ්ඤා පටිසන්ධිඤ්ඤා පුළුච්ඡති⁶. තථා ච්චසංති
 තථාච්චසං තාදිසස්ස තස්සණ්ඨිතස්ස⁷ තප්පකාරස්ස තප්පටිභාගස්ස⁸
 ආකිඤ්ඤානුයාසනං උපපන්නස්සාති තඤ්ඤානුයාසී සිතිසියා විමුක්තො
 චචෙට්ඨ විඤ්ඤාණං තථාච්චසං

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“තිට්ඨං වෙ සො තඤ්ඤානුයාසී
 ඥානමපි වසානං සමන්තචක්ඛු,
 තඤ්ඤානුයාසී සිතිසියා විමුක්තො
 චචෙට්ඨ විඤ්ඤාණං තථාච්චසං”ති.

1. ඥානමපි වසානි - ප, ව, වී, ච්ඡසං, ඥ	5. උපපන්නස්ස - පන
2. තඤ්ඤානුයාසී - පන, තඤ්ඤානුයාසී - ව, වී	6. වූවති - පන
3. භවෙට්ඨ - ව, වී	7. තස්සණ්ඨිතස්ස - පන
4. චචෙය්‍ය - ප, ව, වී, ක භවෙය්‍යාති - ච්ඡසං	8. තප්පටිභාගස්ස - පන

6-6

අව්චි යථා වාතවෙගෙන ඛින්නා (උපසිවා'ති හගවා)
අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සඤ්ඤං.
එවං මුතී නාමකායා විමුක්තො
අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සඤ්ඤං.

අව්චි යථා වාතවෙගෙන ඛින්නාති - 'අව්චි' වුවහි ජාලසිඛා, වාතාති පුරස්ථිමා වාතා, පච්ඡිමා වාතා, උත්තරා වාතා, දක්ඛිණා වාතා, සරජා වාතා, අරජා වාතා,¹ සීතා වාතා, උණ්ණා වාතා, පරික්තා වාතා, අධිමත්තා වාතා, කාලව්‍යාතා,² වෙරලිව්‍යාතා, පකඛ්‍යාතා, සුපණ්ණව්‍යාතා, තාලපණ්ණ වාතා, විදුපනව්‍යාතා, වාතවෙගෙන ඛින්නාති වාතවෙගෙන ඛින්නා උක්ඛින්නා නුන්නා පනුන්නා ඛින්නා වික්ඛින්නාති 'අව්චි යථා වාතවෙගෙන ඛින්නා, 'උපසිවාති හගවා'.

අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සඤ්ඤාති - 'අඤ්ඤං පලෙති'ති අඤ්ඤං පලෙති, අඤ්ඤං ගමෙති, අඤ්ඤං ගව්ඡති, ගිරුජ්ඣති, වූපසමති, පටිපාසකභිකෘති. න උපෙති සඤ්ඤාති සඤ්ඤං න උපෙති, උදෙසං න උපෙති, ගණනං න උපෙති, පණ්ණාතිං න උපෙති, පුරස්ථිමං වා දිසං ගතො, පච්ඡිමං වා දිසං ගතො, උත්තරං වා දිසං ගතො, දක්ඛිණං වා දිසං ගතො, උඳං වා ගතො, අධො වා ගතො, නිරියං වා ගතො, විදිසං වා ගතොති සො හෙතු නස්සී, පච්චයො නස්සී, කාරණං නස්සී යෙන සඤ්ඤං ගව්ඡයාති අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සඤ්ඤං.

එවං මුතී නාමකායා විමුක්තොති 'එව'න්ති ඔපමමසමපටිපාදනං, මුතීති 'මොනං' වුවහි ඤාණං - පෙ-සඤ්ඤාජාල මතිවච සො මුතී. නාමකායා විමුක්තොති සො මුතී පකතියා පුබ්බව රූපකායා විමුක්තො, තදභිසමතික්කමා වික්ඛින්නපහනෙන පභිනො, තස්ස මුතීනො හවන්තං ආගමි වන්තොරො අරියමිත්තො පටිලඤ්ඤා භොනති, චතුත්තං අරියමිත්තො පටිලඤ්ඤා නාමකායො ච රූපකායො ච පරිඤ්ඤාතො භොනති, නාමකායස්ස ච රූපකායස්ස ච පරිඤ්ඤාතත්තො නාමකායා ච රූපකායා ච මුක්තො විමුක්තො සුචිමුක්තො අවචන්තං අනුපාදවීමොකොනාති 'එවං, මුතී නාමකායා විමුක්තො.'

1. අසරජාවාතා - පන

2. කාලව්‍යාතාති - පන- පොස්සක නස්සී

අඤ්ඤා පලෙඤ්ඤා න උපෙඤ්ඤා සංඛාරානි 'අඤ්ඤා පලෙඤ්ඤා'ති: අනුපාදිසෙසාය භික්ඛානාධාතුයා පරිනිබ්බායති, න උපෙඤ්ඤා සංඛාරානි: අනුපාදිසෙසාය භික්ඛානාධාතුයා පරිනිබ්බුතො සංඛාරානි උපෙඤ්ඤා න උපෙඤ්ඤා ගණනං න උපෙඤ්ඤා, පණ්ණාසකං න උපෙඤ්ඤා, බ්‍රහ්මඤ්ඤානි වා බ්‍රාහ්මඤ්ඤානි වා වෙසෙසානි වා සුද්දෙසානි වා ගහට්ඨානි වා පබ්බජිතොති වා දෙවොති වා මනුසොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සංඝොති වා අසංඝොති වා නෙවසංඝොති වා සො හෙතු නස්සී, පච්චයො නස්සී, කාරණං නස්සී, යෙන සංඛාරානි ගවේශයාති 'අඤ්ඤා පලෙඤ්ඤා න උපෙඤ්ඤා සංඛාරානි.'

තෙනාහ භගවා:

“අඤ්ඤා යථා වාතවෙගෙන ධීරතා (උපසිවොති භගවා)
අඤ්ඤා පලෙඤ්ඤා න උපෙඤ්ඤා සංඛාරානි,
එවං මුනී නාමකායා විමුක්තො
අඤ්ඤා පලෙඤ්ඤා න උපෙඤ්ඤා සංඛාරානි”.

6-7

අඤ්ඤා ගතො සො උදා වා සො නස්සී
උද්ගු වෙ සසසතිසා අරොගො,
තං මෙ මුනී සාධු විශාකරොති
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.

අඤ්ඤා ගතො සො උදා වා සො නස්සීති: සො අඤ්ඤා ගතො උද්ගු නස්සී, සො භිරුද්ධො උච්ඡින්නො විනට්ඨොති 'අඤ්ඤා ගතො සො උදා වා සො නස්සී'.

උද්ගු වෙ සසසතිසා අරොගොති 'උද්ගු භිවෙච්චා ධූවො සසසතො අවිපරිනාමධම්මො සසසතිසමං තථෙව තිට්ඨෙය්‍යාති 'උද්ගු වෙ සසසතිසා අරොගො.'

තං මෙ මුනී සාධු විශාකරොති 'ත'න්ති: යං පුච්ඡාමි, යං යාචාමි, යං අපේක්ඛාමි, යං පසාදෙමි. මුනීති 'මොනං' වුච්චති ඤාණං -පෙ- සංඛාරානි මනිව්ව සො මුනි. සාධු විශාකරොති: සාධු ආවිකාහි දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාහි විහරාහි උත්තාරිකරොති පකාසෙහිති 'තං මෙ මුනී සාධු විශාකරොති'.

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති: තථා හි තෙ විදිතො තුලිතො තීරිතො විභූතො විභාවිතො එස ධම්මොති 'තථා හි තෙ විදිතො එසධම්මො'.

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“අඤ්ඤාං ගතො සො උදවා සො නඤ්ඤාං
උද්‍යු වෙ සසසනියා අරොගො,
තං මෙ චුතී සාධු විශාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො”ති.

6-8

අඤ්ඤාං ගතස්ස න පමාණමඤ්ඤා (උපසිවොති හගවා)
යෙන නං වජ්ජ¹ තං තස්ස නඤ්ඤාං,
සබ්බස්ස ධම්මස්ස සමුත්තස්ස
සමුත්තො වාදපථාපි සබ්බො.

අඤ්ඤාං ගතස්ස න පමාණමඤ්ඤාති: 'අඤ්ඤාං ගතස්සා'ති අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බතස්ස රූපපමාණං නඤ්ඤාං, වෙදනාපමාණං නඤ්ඤාං, සඤ්ඤාපමාණං නඤ්ඤාං, සංඛාරපමාණං නඤ්ඤාං, විඤ්ඤාණපමාණං නඤ්ඤාං. නඤ්ඤා න සන්ඤා න සංවිජ්ජති නුඤ්ඤාති. පභිනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපසසඤ්ඤාං අභිබ්බප්පත්තිකං ඤ්ඤාණගතිනා දඬුණති 'අඤ්ඤාං ගතස්ස න පමාණමඤ්ඤා. උපසිවොති හගවාති-පෙ-

යෙන නං වජ්ජ තං තස්ස නඤ්ඤාති: යෙන රාගෙන වදෙය්‍යං, යෙන දොසෙන වදෙය්‍යං, යෙන මොහෙන වදෙය්‍යං, යෙන මානෙන වදෙය්‍යං, යාය දිට්ඨියා වදෙය්‍යං, යෙන උභධම්මෙන වදෙය්‍යං, යාය විචිකිච්ඡාය වදෙය්‍යං, යෙන අනුසයෙන වදෙය්‍යං, රතොති වා දුට්ඨොති වා මුලොති වා විනිබ්බොති වා පරාමට්ඨොති වා විකෙඛපගතොති වා අනිට්ඨානොති වා ථාමගතොති වා තෙ අභිසංඝාරා පභිනා, අභිසංඝාරානං පභිනතො ගතියා යෙන වදෙය්‍යං තොරසිකොති වා තිරිච්ඡානායොතිකොති වා පෙතතිවිසයිකොති වා මනුසොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤාති වා අසඤ්ඤාති වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාති වා සො හෙතු නඤ්ඤා, පච්චයො නඤ්ඤා, කාරණං නඤ්ඤා, යෙන වදෙය්‍යං කප්පෙය්‍යං හණෙය්‍යං දිපෙය්‍යං වොහරෙය්‍යනති 'යෙන නං වජ්ජ තං තස්ස නඤ්ඤා.'

1. වජ්ජ - මෙස.

සබ්බස්ස ධම්මස්ස සමුහතෙසුති: සබ්බස්ස ධම්මස්ස සබ්බස්ස ඛණ්ඩස්ස සබ්බස්ස ආයතනෙසු සබ්බස්ස ධාතුස්ස¹ සබ්බස්ස ගතිස්ස සබ්බස්ස උපපත්තිස්ස සබ්බස්ස පටිසන්ධිස්ස සබ්බස්ස භවෙස්ස සබ්බස්ස සංසාරෙස්ස සබ්බස්ස වට්ඨෙස්ස උභතෙසු සමුහතෙසු උභතෙසු සමුභතෙසු උප්පාටි තෙසු සමුප්පාටිතෙසු පභීතෙසු සමුච්ඡින්නෙසු වූපසන්නෙසු පටිපක්ඛනෙසු අභබ්බප්පත්තිතෙසු ඤාණගතිනා දසිස්සුති 'සබ්බස්ස ධම්මස්ස සමුහතෙසු.'

සමුහතා වාදපථාපි සබ්බස්ස: 'වාදපථා' වුච්චන්ති කිලෙසා ව ඛණ්ඩා ව අභිසංඛාරා ව, තස්ස වාද ව වාදපථා ව අධිවචනාති ව අධිවචනපථා ව නිරුත්ති ව නිරුත්තිපථා ව පඤ්ඤාත්ති ව පඤ්ඤාත්තිපථා ව උභතා සමුහතා උභතා සමුභතා උප්පාටිතා සමුප්පාටිතා පභීතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපක්ඛනා අභබ්බප්පත්තිතා ඤාණගතිනා දසිස්සුති 'සමුහතා වාදපථාපි සබ්බස්ස.'

තෙනාහ භගවා:

“අස්සං ගතස්ස න පමාණමස්සී (උපසිවාති භගවා)
 යෙන නං චර්ජ් තං තස්ස නස්සී,
 සබ්බස්ස ධම්මස්ස සමුහතෙසු
 සමුහතා වාදපථාපි සබ්බස්ස”ති.

සහ ගාථාපට්ඨානානා යෙ තෙ බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං -පෙ- පඤ්ඤාලිකො නමස්සමානො නිසින්නො භොති 'සස්සං මෙ භගෙන භගවා සාවකො හමස්මි'ති.

උපසිවසුත්තනිදෙසො ඡට්ඨො.

1. සබ්බස්ස, ධාතුස්ස - මජ්ඣ.

7. නඤ සුඤ්ඤානදෙසො

7-1

සනති ලොකෙ මුනායො (ඉච්චායසමා නඤ)
ජනා වදන්ති තයිදං කථංසු,
ඤාණුපපන්නං නො මුනිං වදන්ති¹
උද්භු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නං²

සනති ලොකෙ මුනායොති 'සනති'ති සනති සංවිජ්ජන්ති අත්ථි උපලබ්භන්ති. ලොකෙති අපාය ලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. මුනායො ති මුනිනාමකා ආජීවකා ගිගණකා ජට්ඨා කාපසා, 'සනති ලොකෙ මුනායො' -පෙ- ඉච්චායසමා නඤ.

ජනා වදන්ති තයිදං කථංසුති 'ජනා'ති ඛතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙසසා ව සුද්දා ව ගහට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව මනුසසා ව. වදන්තිති කථෙන්නති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. තයිදං කථංසුති සංසයපුච්ඡා, වීම්භිපුච්ඡා, දෙවළභකපුච්ඡා, අනෙකංසපුච්ඡා, එවිතත්ත ඛො න තුඛො කිතත්ත ඛො කථන්ත ඛොති 'ජනා වදන්ති තයිදං කථංසු.'

ඤාණුපපන්නං නො මුනිං වදන්තිති අට්ඨසමාපත්තිඤ්ඤාණෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඤ්ඤාණෙන වා උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උපපන්නං සලපන්නං³ සමන්තාගතං මුනිං වදන්ති කථෙන්නති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තිති 'ඤාණුපපන්නං නො මුනිං වදන්ති'.

උද්භු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නන්ති උද්භු අනෙකවිඤ්ඤාභිජීවිතානුයොගෙන උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උපපන්නං සමපන්නං සලන්තාගතං මුනිං වදන්ති කථෙන්නති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තිති 'උද්භු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"සනති ලොකෙ මුනායො (ඉච්චායසමා නඤ)
ජනා වදන්ති තයිදං කථංසු,
ඤාණුපපන්නං නො මුනිං වදන්ති
උද්භු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නං"ති.

1. මුනි නො වදන්ති - මජ්ඣිම, සායා
මුනිං නො වදන්ති-ස

2. ජීවිතෙත්තූ පපන්නං - සායා
3. සමුපපන්නං - මජ්ඣිම, සායා

7-2

න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන
මුනිධ නඤ්ඤා කුසලා වදන්ති,
විසේනිකස්වා අනිසා නිරාසා
වරන්ති යෙ තෙ මුනායොති බ්‍රූමි.

න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙනාති 'න දිට්ඨියා'ති න දිට්ඨසුද්ධියා,
න සුත්තියාති න සුත්තසුද්ධියා. න ඤාණෙනාති නපි අවධිසමාපත්තිඤ්ඤාණෙන,
නපි පඤ්චාභිඤ්ඤාඤ්ඤාණෙන, නපි මිච්ඡාඤ්ඤාණෙනාති 'න දිට්ඨියා න සුත්තියා
න ඤාණෙන'.

මුනිධ නඤ්ඤා කුසලා වදන්ති 'කුසලා'ති යෙ තෙ ධර්මකුසලා ධාතු
කුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුදායකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා
සම්මප්පධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා
බොජ්ඣංගකුසලා මහාකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා
දිට්ඨසුද්ධියා වා සුත්තසුද්ධියා වා අවධිසමාපත්තිඤ්ඤාණෙන වා
පඤ්චාභිඤ්ඤාඤ්ඤාණෙන වා මිච්ඡාඤ්ඤාණෙන වා දිට්ඨෙන වා සුතෙන වා
උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උප්පන්නං සම්පන්නං සම්පන්නාගතං
මුනිං න වදන්ති න කථෙන්නති න භණන්ති න දීප්පන්ති න
වොහරන්ති 'මුනිධ නඤ්ඤා කුසලා වදන්ති.'

විසේනිකස්වා අනිසා නිරාසා වරන්ති යෙ තෙ මුනායොති බ්‍රූමිති:
'සෙනා' වුච්චති මාරසෙනා, කායදුච්චරිතං මාරසෙනා, වච්ඡුච්චරිතං මාර
සෙනා, මනෝදුච්චරිතං මාරසෙනා, රාගො මාරසෙනා, දෙසො මාරසෙනා,
මොහො මාරසෙනා, කොධො මාරසෙනා, උප්පාදො - මකෙඛා -
පළාසො - ඉසසා - මව්ඤ්ජියං - මායා - සායං - ඵලො - සාරමො -
මානෝ - අතිමානෝ - වද්දෙ - පමාදෙ - සබ්බෙ කිලෙසා - සබ්බෙ
දුච්චරිතා - සබ්බෙ දර්ශා - සබ්බෙ පරිලාහා - සබ්බෙ සත්තාපා - සබ්බකුසලාහි
සබ්බාරා මාරසෙනා.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

1. "කාමා තෙ පඨමා සෙනා දුක්ඛා අරති වුච්චති
තතිසා බුද්ධිපාසා තෙ වතුන්ති තණ්හා පවුච්චති.
2. පඤ්චමි¹ ටිනමිඤ්ඤං තෙ ජට්ඨා භිරු පවුච්චති
සත්තමි විවික්චිතං තෙ මකෙඛා ඵලො තෙ අවධිමා²

1. පංචමං-ච, වී, මජ්ඣං සූතං.

2. අවධි මො-මජ්ඣං, සූතං.

3. ලාභො සිලොකො සක්කාරො මිච්ඡාලොභො ච යො යසො
යො චක්කානං සමුක්කංසෙ පරෙ ච අවජානති.¹

4. එසා නමුච්චි තෙ² සෙනා කණ්ණසකාභිප්පහාරිණී
න නං අසුරො ජිනාති ජෙතා ච ලහතෙ සුඛ³තති.

යතො චතුභි අරියමග්ගෙහි සබ්බා ච මාරසෙනා, සබ්බෙ ච පටි-
සෙතිකරා කිලෙසා ජිනා ච පරාජිනා ච භග්ගා. විප්පලග්ගා⁴ පරමමුඛා
තෙන වුච්චන්ති⁵ ‘විසෙතිකතා’. අනිසාති: රාගො නිසො, දෙසො නිසො,
මොහො නිසො, කොධො නිසො, උපනාහො නිසො, -පෙ- සබ්බා-
කුසලාභිසංකාරා නිසා. යෙසං එතෙ නිසා පභිතා සමුවර්ණනා වූපසන්නා
පටිප්පසංඛා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දසිං තෙ වුච්චන්ති ‘අනිසා’
නිරාසාති: ‘ආසා’ වුච්චති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා
ලොභො අකුසලමුලං⁶ යෙසං එසා ආසා තණ්හා පභිතා සමුවර්ණනා
වූපසන්නා පටිප්පසංඛා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දසිං තෙ වුච්චන්ති
‘තිරාසා’. යෙති: අරහතො ඛිණ්ණසවා. විසෙතිකතා අනිසා නිරාසා
චරන්ති යෙ තෙ මුත්තයොති බුමිති: යෙ තෙ විසෙතිකතා අනිසා ච
තිරාසා ච චරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති චතොන්ති පාලොන්ති යපෙන්ති
යාපෙන්ති, තෙ ලොකෙ ‘මුත්තයො’ති බුමි, ආවිකකාමි දෙසෙමි
පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහරාමි උසසානිකරොමි පකාසෙමිති.
‘විසෙතිකතා අනිසා තිරාසා චරන්ති යෙ තෙ මුත්තයොති බුමි.’

තෙනාහ භගවා:

“න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන
මුනිධ නඤ්ඤා කුසලා වදන්ති,
විසෙති කතා අනිසා තිරාසා
චරන්ති යෙ තෙ මුත්තයොති බුමි⁷ති.”

1. අවජානාති-මර්ශ.

2. තෙ, න මුච්චි-සා.

3. විප්පලග්ගා-සා, පන.

4. තෙ, වුච්චන්ති-සා.

5. සුත්ත නිපාත-පටිපාන සුත්ත.

6. ධම්මසංගහි-විකුප්පාද කණ්ඩ-

7-3

යෙ කෙවි'මෙ සමණබ්බාහමණා සෙ (ඉච්චායසමා නැරූ)
 දිට්ඨන සුතෙතාපි¹ වදනති සුද්ධිං.
 සීලබ්බතෙතාපි වදනති සුද්ධිං.
 අනෙකරූපෙන වදනති සුද්ධිං.
 කච්චිසු² නෙ භගවා තඤ්ඤා යතා වරතා³
 අතාරු⁴ ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිස
 පුච්ඡාමි නං භගවා බ්‍රූහි මෙතං.

යෙ කෙවි'මෙ සමණබ්බාහමණා සෙති: 'යෙ කෙවි'ති: සබ්බෙන සබ්බං
 සබ්බං සබ්බං⁵ අසෙසං ක්‍රියෙසංසං පරියාදියනවචනමෙතං 'යෙ කෙවි'ති.
 සමණාති: යෙ කෙවි ඉතො ඛනිකා පබ්බජ්ජපගතා පරිබ්බාජකසමාපන්නා.
 බ්‍රාහ්මණාති: යෙ කෙවි භොවාදිකාති 'යෙ කෙවි මෙ සමණබ්බාහමණාසෙ'
 -පෙ- 'ඉච්චායසමා නැරූ.'

දිට්ඨන සුතෙතාපි වදනති සුද්ධිනති: දිට්ඨනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං.
 පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති, කථෙන්නති, භණන්ති
 දීපයන්ති වොහරන්ති. සුතෙතපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං
 අපරිමුත්තිං වදනති, කථෙන්නති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. දිට්ඨන
 සුතෙතපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති,
 කථෙන්නති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති 'දිට්ඨන සුතෙතාපි වදනති
 සුද්ධිං.'

සීලබ්බතෙතාපි වදනති සුද්ධිනති: සීලෙනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං.
 මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති කථෙන්නති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති,
 වනෙනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති
 කථෙන්නති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති, සීලබ්බතෙතාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං
 පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති කථෙන්නති භණන්ති, දීපයන්ති
 වොහරන්ති සීලබ්බතෙතාපි වදනති සුද්ධිං.

අනෙකරූපෙන වදනති සුද්ධිනති: අනෙකවිධවත⁶ කොතුහලමඛගලෙන⁷
 සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති, කථෙන්නති
 භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති 'අනෙකරූපෙන වදනති සුද්ධිං.'

1. දිට්ඨසුතෙතාපි-චජසං.
 දිට්ඨසුතෙතාපි-ප, ව, වි, සා.
 2. කච්චිසු-කච්චිකාච්ච.
 කිං විසු- ව, වි.
 3. යතා වරතා- ව, වි, ක.

4. අතාරු- ව, වි, ක.
 5. අසෙස නිසෙසං- ස.
 6. අනෙක විවිධ- සා.
 අනෙකවිධා වත-ව, වි, ක.
 7. කොතුහල මඛගලෙන- පන, සා.

කවචිසු නෙ හගවා තඤ්ඤා යනා වරනනාති: 'කචිසු'ති: සංසයපුච්ඡා, විමතිපුච්ඡා, දෙවළහකපුච්ඡා, අනෙකංසුපුච්ඡා, එවනනු බො න නු බො කිනනු බො කථනනු බොති 'කචිසු.' තෙති: දිලිගතිකා, හගවාති ගාරවාධි වචනමෙතං -පෙ- සච්ඡිකා පඤ්ඤාති යදිදං හගවාති 'කචිසු නෙ හගවා' තඤ්ඤා යනා වරනනාති: 'තඤ්ඤා'ති: සකාය දිලියා සකාය ඛනනියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා. යනාති: යනා පටියනා¹ ගුණා ගොපිතා සංවුතා. වරනනාති: වරනා විහරනා² ඉරියනා වනෙනා පාලෙනා යපෙනා යාපෙනාති 'කචිසු නෙ හගවා තඤ්ඤා යනා වරනනා'.

අතාරු³ ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිසාති: ජාතිජරාමරණං අතරිංසු, උතාරිංසු පතරිංසු සමතිකකම්මංසු විතිවතතිංසු. මාරිසාති: පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසපතිසාධිවචනමෙතං 'මාරිසා'ති 'අතාරු ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිසා.'

පුච්ඡාමි තං හගවා බුඬි මෙතනති: 'පුච්ඡාමි ත'නති: පුච්ඡාමි තං, යාවාමි තං, අප්පකසාමි තං, පසාදෙමි තං, කථයස්ස මෙති. 'පුච්ඡාමි තං' හගවාති -පෙ- සච්ඡිකා පඤ්ඤාති යදිදං 'හගවා'ති. බුඬි මෙතනති: බුඬි ආවිකකාහි දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පටධිපෙහි විවරාහි විහජාහි උතාරාහි කරොහි පකාසෙහිති 'පුච්ඡාමි තං හගවා බුඬි මෙතං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (ඉච්චායසමා නැර) දිට්ඨොන සුතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
සිලබ්බතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුඤ්ඤං,
කචිසු නෙ හගවා තඤ්ඤා යනා වරනනා
අතාරු ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිසා,
පුච්ඡාමි තං හගවා බුඬි මෙතං”නති.

7-4

යෙ කෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (නැරති හගවා) දිට්ඨොන සුතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
සිලබ්බතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුඤ්ඤං,
කිඤ්ඤාපි නෙ තඤ්ඤා යනා වරනනා
නාතරිංසු ජාතිජරනති බුඬි.

යෙ කෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙති: 'යෙ කෙවි'ති: සබ්බෙන සබ්බං සබ්බං සබ්බං අසෙසං හිසෙසං පරියාදියනවචනමෙතං යෙ කෙවිති සමණාති: යෙ කෙවි ඉතො බනිද්ධා පබ්බජ්ජපගතා පරිබ්බාජක සමාපනතා. බ්‍රාහ්මණාති: යෙ කෙවි භොවාදිකාති 'යෙ කෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ' නැරති හගවාති -පෙ-

1. යනනා පටියනනා-මජ්ඣං.
2. විවරනනා-පන.

3. අතාරු-පන
4. දිට්ඨ සුතෙනාපි- ව, වි, ක, සා.
දිට්ඨස්ස තෙනාපි-මජ්ඣං.

දිවෙස්න සුතනානි වදනනි සුද්ධිනනි: දිවෙස්නපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති, කථෙන්නති භණ්ණනති දීපයනති වොහරනති, සුතනානි සුද්ධිං -පෙ- දිවෙස්න සුතනානි සුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති, කථෙන්නති භණ්ණනති දීපයනති වොහරනති 'දිවෙස්න සුතනානි වදනති සුද්ධිං'.

සිලබ්බතනානි වදනනි සුද්ධිනනි: සිලෙතපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති කථෙන්නති භණ්ණනති දීපයනති වොහරනති, වතනපි සුද්ධිං -පෙ- වොහරනති, සිලබ්බතනානි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං -පෙ- වදනති, කථෙන්නති භණ්ණනති දීපයනති වොහරනති 'සිලබ්බතනානි වදනති සුද්ධිං'.

අනෙක රූපෙන වදනනි සුද්ධිනනි: අනෙකවිධ වතකොඤ්ඤාමහලොකා¹ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදනති කථෙන්නති භණ්ණනති දීපයනති වොහරනති 'අනෙක රූපෙන වදනති සුද්ධිං'.

කිඤ්චාපි තෙ තස්ස යතා චරන්ති: 'කිඤ්චාපි'ති: පදසන්ධි පදසංසංඝා ප'පාරිසුරි අකඛරසමවායො බ්‍යාඤ්ඤාසිලිට්ඨතා පදනුපුබ්බතාපෙනං 'කිඤ්චාපි'ති. තේති දිව්ඤ්ඤාතා. තස්සාති: සකාය දිව්ඤ්ඤා සකාය බ්‍යාඤ්ඤා සකාය රූපිකා සකාය ලොකිකා. යතාති යතා පටිසන්ධිං ගුණතා ගොපිතා රක්ඛිතා සංවුතා. චරන්ති: චරන්ති විහරන්ති² ඉරියන්ති වතනනති පාලෙන්නති යපෙන්නති යාපෙන්නති 'කිඤ්චාපි තෙ තස්ස යතා චරන්ති'.

නානරිංසු ජාතිජරන්ති බ්‍රුමිති: ජාතිජරාමරණං න නරිංසු, න උත්තරිංසු න පතරිංසු, න සමනිකකම්මිංසු, න විනිවත්තිංසු ජාතිජරාමරණං අභිකම්මනා අනිසසටා,³ අනනිකකතා අසමනිකකතා අභිනිවත්තා අනෙතා ජාතිජරාමරණං පරිවත්තනති, අනෙතා සංසාරපටෙ පරිවත්තනති, ජාතියා අනුගතා, ජරාය අනුසටා, බ්‍යාධිතා අභිභූතා මරණෙන අබ්‍යාහතා, අනාණා අලොකා අසරණා අසරණිභූතාති. 'බ්‍රුමි' ආවිකනාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානි කරොමි පකාසෙමිති 'නානරිංසු ජාතිජරන්ති බ්‍රුමි'.

තෙතාහ භගවා:

“යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (නානුති භගවා)
දිවෙස්න සුතනානි වදනති සුද්ධිං
සිලබ්බතනානි වදනති සුද්ධිං
අනෙකරූපෙන වදනති සුද්ධිං
කිඤ්චාපි තෙ තස්ස යතා චරන්ති
නානරිංසු ජාතිජරන්ති බ්‍රුමි”ති.

1. අනෙකවිධ කොඤ්ඤා මංගලෙන - මජ්ඣිම
අනෙකවිධ වතන කොඤ්ඤා මංගලෙන - සායා
2. යතා පටිසන්ධිං - ච, වි, ක, මජ්ඣිම.

3. විවරනති. පන.

4. අනිසසතා සායා.

7-5, 6

යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (ඉව්වායසමා නන්ද)
දිට්ඨන සුතෙතාපි¹ වදන්ති සුද්ධිං.
සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.
අනෙකරූපෙන වදන්ති සුද්ධිං.

තෙ චෙ මුනී බ්‍රෑහ්ම අනොඝතිණේණ
අථ කො වරහි දෙවමනුසාලොකෙ,
අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිඝ
පුච්ඡාමී තං භගවා බ්‍රෑහ්ම මෙතං.

යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙති: 'යෙ කෙවි'ති: සබ්බෙන සබ්බං
සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනාවචනමෙතං 'යෙ කෙවි'ති.
සමණාති: යෙ කෙවි ඉතො බ්‍රහ්මා පබ්බජ්ජපගතා පරිබ්බාජකසමාපන්නා.
බ්‍රාහ්මණාති: යෙ කෙවි හො වාදිකාති 'යෙ කෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණාසෙ.'
ඉව්වායසමා නන්දති -පෙ-

දිට්ඨන සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිනති: දිට්ඨනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං
පසුරිද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති, කථෙන්නති භණන්නති දීපයන්නති
වොහරන්නති, සුතෙතාපි සුද්ධිං. -පෙ- දිට්ඨන සුතෙතාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං
පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්නති භණන්නති
දීපයන්නති වොහරන්නති 'දිට්ඨන සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං.'

සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිනති: සිලෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං
මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්නති භණන්නති දීපයන්නති
වොහරන්නති. වතෙතාපි සුද්ධිං. -පෙ- වොහරන්නති, සිලබ්බතෙතාපි සුද්ධිං'
විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති, කථෙන්නති භණන්නති
දීපයන්නති වොහරන්නති 'සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධිං'.

අනෙකරූපෙන වදන්ති සුද්ධිනති: අනෙකවිධවතකොතුහල මඩ්භලෙන
සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්නති
භණන්නති දීපයන්නති වොහරන්නති 'අනෙකරූපෙන වදන්ති සුද්ධිං.'

තෙ චෙ මුනී බ්‍රෑහ්ම අනොඝතිණේණති: 'තෙ චෙ'ති; දිට්ඨිගතිකෙ.
මුනීති: 'මොනා' වුට්ඨති ඤාණං. -පෙ- සධ්දිජාලමතිට්ඨ සො මුනි.'

1. දිට්ඨසුතෙතාපි- ම ජ සං.

බුද්ධි අනොසතිණෙණි: කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං අවිජ්ජාසං අතිණෙණ අනාතිකකතො අභිමතිකකතො අවිතිවතො අනොස ජාතිජරාමරණෙ පරිවතොතො අනොසංසාරපථෙ පරිවතොතො, ජාතියා අනුගතෙ ජරාය අනුසංථො ඛ්‍යාධිනා අභිභූතෙ මරණෙන අඛ්‍යාතො අනාණෙ අලොකො අසරණෙ අසරණී භූතො. බුද්ධිති: බුද්ධි ආවික්ඛාසි දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විචරසි විහජසි උත්තානිකරොසි පකාසෙසිති 'තෙ චෙ චුති බුද්ධි අනොසතිණෙණ.'

අථ කො චරති දෙවමනුසංලොකෙ අනාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති: අථ කො එසො සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සමුග්ගකෙ සසසමණ බ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුසංය ජාතිජරාමරණං අනාරි උත්තාරි පනාරි සමතිකකම් විතිවතාසි. මාරිසාති: පියවචනං ගරු වචනං සගාරව-සප්පතිසංඛ්‍යාධිවචනමෙනං 'මාරිසා'ති 'අථ කො චරති දෙව මනුසංලොකෙ අනාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස'.

පුච්ඡාමි තං භගවා බුද්ධි මෙතනාති: 'පුච්ඡාමි ත'තති: පුච්ඡාමි තං, යාවාමි තං, අජ්ඣසාමි තං, පසාදෙමි තං. භගවාති ගාරවාධිවචන-මෙනං -පෙ- සවජ්ඣාපඤ්ඤාති යදිදං 'භගවා'ති. බුද්ධි මෙතනාති: බුද්ධි ආවික්ඛාසි දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විචරාති විහජාති උත්තානි කරොති පකාසෙසිති. පුච්ඡාමි තං භගවා බුද්ධි මෙනං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණාසෙ (ඉච්චායසමා නන්ද)
දිට්ඨොන සුතෙනාපි වදන්ති සුද්ධිං.
සිලබ්බතෙනාපි වදන්ති සුද්ධිං.
අනෙකරූපෙන වදන්ති සුද්ධිං.
තෙ චෙ චුති බුද්ධි අනොසතිණෙණ
අථ කො චරති දෙවමනුසංලොකෙ,
අනාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස
පුච්ඡාමි තං භගවා බුද්ධි මෙනාති”.

7-7

නාහං සබ්බං සමණ්‍යාගමණාසෙ (නඤ්ඤි හගවා)
 ජාතිජරාය හිවුතාති බුමි,
 යෙ සිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
 සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං
 අනෙකරූපමපි පහාය සබ්බං
 තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
 තෙ වෙ නරා¹ ඔසතිණණාති බුමි.

නාහං සබ්බං සමණ්‍යාගමණාසෙ නඤ්ඤි හගවා ජාතිජරාය හිවුතාති බුමිති: නාහං නඤ, සබ්බං සමණ්‍යාගමණා ජාතිජරාය ආවුතා හිවුතා ඔවුතා² පිහිතා පටිවජ්ජනා පටිකුජ්ජනාති වදුමි, අස්සි තෙ සමණ්‍යාගමණා යෙසං ජාතිව ජරාමරණඤ්ච ජහිතා උච්ඡින්නාමුලා තාලා-වතථුකතා අනභාවකතා³ ආයතිං අනුප්පාදධම්මොති බුමි. ආවික්ඛාමී දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානීකරොමි පකාසෙමිති. 'නාහං සබ්බං සමණ්‍යාගමණාසෙ නඤ්ඤි හගවා ජාතිජරාය හිවුතාති බුමි'.

යෙ සිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බන්ති: යෙ සබ්බා දිට්ඨසුද්ධියො පහාය ජහිතා පජහිතා විනොදෙතා බ්‍යන්ති කරිතා අනභාවං ගමෙතා, යෙ සබ්බා සුතසුද්ධියො⁴ පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා මුතසුද්ධියො⁵ පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා දිට්ඨසුතමුතසුද්ධියො පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා සීලසුද්ධියො පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා වතසුද්ධියො පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා සීලබ්බතසුද්ධියො පහාය ජහිතා පජහිතා විනොදෙතා බ්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතාති 'යෙ සිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං.'

අනෙකරූපමපි පහාය සබ්බන්ති: අනෙකවිධවතකොතුහල මඛලලන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පහාය ජහිතා පජහිතා විනොදෙතා බ්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතාති 'අනෙකරූපමපි පහාය සබ්බං'.

තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ තෙ වෙ නරා ඔසතිණණාති බුමිති: තණහාති: රූපතණහා, සඤ්ඤතණහා, ගන්ධතණහා, රසතණහා, ඵොට්ඨබ්බ-තණහා, ධම්ම තණහා. තණහං පරිඤ්ඤායාති: තණහං තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජා-හිතා ඤාතපරිඤ්ඤාය තීරණපරිඤ්ඤාය පහානපරිඤ්ඤාය.

1. තෙ වෙ නඤ- පන.

2. ඔවුතා- ස්වා.

3. අනභාවං ගතං- ව, වී, ක.

අනභාවං කතං- මජ්ඣ.

4. සුත දිට්ඨියො- ව, වී, ක.

5. මුත දිට්ඨියො පහාය- ව, වී, ක.

කතමා ‘ඤාතපරිඤ්ඤා’ තණහං ජානාති¹ ‘අයං රූපතණහා අයං සද්දතණහා අයං ගඤ්ඤතණහා අයං රසතණහා අයං ඵොට්ඨධ්වතණහා අයං ධර්මතණහා’ති. ජානාති¹ පසසති, අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා ‘තීරණපරිඤ්ඤා’ ඵවං ඤාතං කතමා තණහං තීරෙති: අභිඤ්ඤා දුක්ඛඤ්ඤා රොගඤ්ඤා ගණ්ඤා -පෙ- හිසාරණඤ්ඤා තීරෙති, අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා ‘පභානපරිඤ්ඤා’ ඵවං තීරයිතො තණහං පජහති විනොදෙති ඛාන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. වුත්තං හෙතං හගවතා: “යො භික්ඛවෙ, තණහාය ජඤ්ජරාගො තං පජහථ, ඵවං සා තණහා පභිනා හවිසසති උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤකතා අනභාවකතා² ආයතිං අනුපපාදධම්මො”ති.⁴ අයං පභානපරිඤ්ඤා.

තණහං පරිඤ්ඤායාති: තණහං ඉමාහි තිභි පරිඤ්ඤාහි පරිජාතිතො. අනාසවාසෙති: වතනාරො ආසවා; කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො. යෙසං ඉමෙ ආසවා පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුපපාදධම්මො. තෙ වුච්ඡන්ති අනාසවා අරහන්තො ඛිණාසවා.

තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ තෙ වෙ නරා ඔස තිණණාති බුමිතිං යෙ තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවා තෙ කාමොසං තිණණා, භවොසං තිණණා, දිට්ඨාසං තිණණා, අවිජ්ජාසං තිණණා, සබ්බසංසාරපථං තිණණා උත්තිණණා නිත්තිණණා³ අතික්කන්තා සමතික්කන්තා විතිවත්තාති බුමි ආවිකඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති ‘තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ තෙ වෙ නරා ඔසතිණණාති බුමි’ති.

තෙනාහ හගවා;

“නාහං සබ්බෙ සම්මාගම්මාසෙ (නන්දති හගවා)
ජාතිජරාය නිවුතාති බුමි,
යෙ සිධ දිට්ඨංව සුතං මුතං වා⁴
සීලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං
අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බං
තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ
තෙ වෙ නරා ඔසතිණණාති බුමි”ති.

1. පජානාති- පන, සා.

2. අනභාවං ගතා- ව, වී, ක, සා.

3. ඔතිණණ නිත්තිණණං- පන

4. යෙසිධ දිට්ඨංව සුතං මුතංව-ව, වී, ක, ම

5. ඛිතධි සංසුත්ත-භාරවග්ග.

7-8

එතාහිනන්දම් වචො මහෙසිනො (ඉච්චායසමා නන්ද)
සුක්කිත්තං ගොතම නුපධිකං
යෙසිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං
අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බං,
තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
අහමපි තෙ ඔසතිණ්ණා'ති බ්‍රූමි.

එතාහිනන්දම් වචො මහෙසිනොති: 'එත'නති: තුඤ්ඤං වචනං බ්‍යාපථං
දෙසනං අනුසිට්ඨං.¹ නන්දම් අහිනන්දම් මොදුම් අනුමොදුම් ඉච්ඡාමි සාදියාමි
පඤ්ඤාමි පිහයාමි අභිජප්පාමි. මහෙසිනොති මහෙසි² හගවා මහතං
සිලබ්බතං එසි ගවෙසි පරියෙසිති මහෙසි -පෙ- කහං දෙවදෙවො කහං
නරාසහොති මහෙසිති 'එතාහිනන්දම් වචො මහෙසිනො'.

සුක්කිත්තං ගොතම නුපධිකනති: 'සුක්කිත්ත'නති: ස්වාච්ඡිකිත්තං³ සුදෙ
සිතං සුපඤ්ඤපිතං සුපට්ඨපිතං සුවිච්චං⁴ සුවිහතතං සුඋත්තානිකතං
සුපකාසිතං ගොතම නුපධිකනති: 'උපධි' වුච්චනති කිලෙසා ව බන්ධා ව
අභිසංඛාරා ව උපධිපභානං උපධිවූපසමං උපධිපට්ඨිනිස්සංගං⁵ උපධි
පට්ඨපසංගං⁶ අමතං නිබ්බානනති 'සුක්කිත්තං ගොතම නුපධිකං.'

යෙ සිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බනති
යෙ සබ්බා දිට්ඨසුද්ධියො පභාය ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යානති
කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා, යෙ සබ්බා සුතසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා
මුතසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා දිට්ඨසුතමුතසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා
සිලසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා ව්‍යසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා සිලබ්බත
සුද්ධියො පභාය ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යානතිකරිත්වා අනභාවං
ගමෙත්වාති 'යෙ සිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං'.

අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බනති: අනෙකවිධව්‍යවකාතුහලමධිග
ලෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිපුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං පභාය ජහිත්වා
පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යානතිකරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති 'අනෙක
රූපමපි පභාය සබ්බං.'

1. අනුසන්ධි- ව, වී, ක
2. කිං මහෙසි-මජ්ඣං.
3. සු ආච්ඡිකිත්තං- මජ්ඣං, සා.
4. සු විච්චිතං- පන.

5. උපධි නිස්සංගං- ව, වී, ක, මජ්ඣං.
උපධිපට්ඨිනිස්සංගො- සා.
6. පට්ඨපසංගං- ව, වී, ක, මජ්ඣං.

තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ අහමපි තෙ ඔසතිණණාති බුමිති: 'තණහා'ති: රූපතණා සද්දතණා ගන්ධතණා රසතණා ඵොට්ඨබ්බතණා ධම්මතණා, තණහං පරිඤ්ඤායාති: තණහං තිභි පරිඤ්ඤාහි පරිජාතිකා ඤාතපරිඤ්ඤාය තීරණපරිඤ්ඤාය පභානපරිඤ්ඤාය.

කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා: තණහං ජානාති: 'අයං රූපතණා, අයං සද්දතණා, අයං ගන්ධතණා, අයං රසතණා, අයං ඵොට්ඨබ්බතණා, අයං ධම්මතණා'ති ජානාති¹ පසසති, අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා: එවං ඤාතං කතං තණහං තීරෙති අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඨතො සලලතො අසතො ආබාධතො පරතො පලොකතො ථීතිතො උපද්දවතො භයතො උපසංඝගතො චලතො පහඞ්ගතො අද්ධුවතො අතාණතො අලෙනතො අසරණතො අසරණිභූතතො රිතතො තුව්ඡතො දුඤ්ඤතො අනත්තතො ආදීනවතො විපරිනාමධම්මතො අසාරකතො අසමුලතො² වධකතො විභවතො සාසවතො සඞ්ඛිතො මාරාමිසතො ජාතිධම්මතො ජරාධම්මතො ව්‍යාධිධම්මතො මරණධම්මතො සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාස ධම්මතො සඞ්ඛිලෙසධම්මතො සමුදයතො අත්ඞ්ගමතො අසොදතො³ ආදීනවතො නිසංසරණතො තීරෙති, අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පභානපරිඤ්ඤා: එවං තීරයිකා තණහං පජ්ඣති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති, අයං පභානපරිඤ්ඤා, තණහං-පරිඤ්ඤායාති: තණහං ඉමාහි තිභි පරිඤ්ඤාහි පරිජාතිකා. අනාසවාති: චතොරො ආසවා: කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො, යෙසං ඉමෙ ආසවා පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවක්ඛතා අනභාවකතා⁴ ආයතිං අනුපපාදධම්මං. තෙ වුවෙනති අනාසවා අරහන්තො ඛිණාසවා.

තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ අහමපි තෙ ඔසතිණණාති බුමිති: යෙ තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවා අහමපි තෙ කාමොසං තිණණං, භවොසං තිණණං, දිට්ඨොසං තිණණං, අවිජ්ජොසං තිණණං, සබ්බසංසාරපථං තිණණං උත්තිණණං ග්‍රිහ්‍යතිණණං අතිකකන්තා සමතිකකන්තා විර්වන්තාති බුමිති වදමිති 'තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ අහමපි තෙ ඔසතිණණාති බුමිති.

තෙනාහං යො බ්‍රාහ්මණො.

“එතාහිනඤ්ඤාමි වචො මහෙසීනො
දුක්ඛිත්තං ගොතම නුපධිකං,
යෙසිධ දිට්ඨං ව දුතං මුතං වා
සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං
අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බං
තණහං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ
අහමපි තෙ ඔසතිණණාති බුමිති”ති.

නඤ සුත්තනිදෙසො සත්තමො

1. පජානාති- සා.

2. අසාරතො අසමුලතො- ව, වි, ක-.

3. අසාරතො- ව, වි, ක.

4. අනභාවං ගතං- ව, වි, ක.

8. හෙමක සුත්තනිදෙසො

8-1

යෙමෙ පුබ්බෙ වියාකංසු- (ඉච්චායසමා හෙමකො)
 හුරං ගොතමසාසනා
 ඉච්චාසි ඉති හවිස්සති
 සබ්බං තං ඉතිභිතිහං,
 සබ්බං තං තකකච්ඡිසිනං.
 නාහං තස්ස අභිරමිං.

යෙමෙ පුබ්බෙ වියාකංසුති: 'යෙ'ති: යො ව බාවරි බ්‍රාහ්මණො, යෙ වඤ්ඤා තස්ස ආචරියා, තෙ සකං දිඤ්ඨිං සකං ඛන්තිං සකං රුචිං සකං ලද්ධං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං ව්‍යාකංසු ආචික්ඛිංසු, දෙසයිංසු පඤ්ඤාපිංසු පට්ඨපිංසු විවරිංසු විහජිංසු උත්තානිදකංසු¹ පකාසෙසුනති 'යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු; ඉච්චායසමා හෙමකොති: -පෙ-. හුරං ගොතම සාසනාති: හුරං ගොතමසාසනා, පරං ගොතමසාසනා, පුරං ගොතමසාසනා, පටිමතරං ගොතමසාසනා බුද්ධසාසනා ජිනසාසනා තථාගතසාසනා, දෙවදෙවසාසනා,² අරහත්තසාසනාති 'හුරං ගොතම සාසනා'.

ඉච්චාසි ඉති හවිස්සති: එවං කිර ආසි, එවං කිර භවිස්සතිති 'ඉච්ච සි ඉති හවිස්සති'.

සබ්බං තං ඉතිභිතිහනති: සබ්බං තං ඉතිභිතිහං, ඉතිකිරුය, පරමපරාය පිටකසම්පදාය තකකච්ඡෙතු නයහෙතු ආකාරපරිවිනකෙකන දිව්ඤ්ඤානාකඛන්තියා න සාමං සයමනිඤ්ඤාතං න අත්තපච්චක්ඛධම්මං කප්පිංසුති 'සබ්බං තං ඉතිභිතිහං.'

සබ්බං තං තකකච්ඡිසිනනති: සබ්බං තං තකකච්ඡිසිනං විතකකච්ඡිසිනං සංකප්පච්ඡිසිනං කාමචිතකකච්ඡිසිනං ව්‍යාපාදචිතකකච්ඡිසිනං විනිංසා- විතකකච්ඡිසිනං ඤාතිචිතකකච්ඡිසිනං ජනපදචිතකකච්ඡිසිනං අමරචිතකක- ච්ඡිසිනං පරානුද්දයතා³ පටිසංයුත්තචිතකකච්ඡිසිනං ලාභසකකාරසිලාක- පටිසංයුත්තචිතකකච්ඡිසිනං අනවඤ්ඤාති පටිසංයුත්තචිතකකච්ඡිසිනනති සබ්බං තං තකකච්ඡිසිනං'

1. උත්තානි-මකංසු- ප.

2. දෙව දෙවසාසනා යන්න ප-ව-වි-ක- වෙන පොත්වල නැත.

3. පරානුදය- මජ්ඣං

පරානුදය- පන

නාහං තස් අභිරමිනති නාහං තස් අභිරමිං න විද්දිං¹ නාධිගච්ඡිං න පටිලභිනති² 'නාහං තස් අභිරමිං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො;

“යෙ මෙ පුබ්බ විශාකංසු (ඉච්චායසමා හෙමකො)
භුරං ගොතම සාසනා,
ඉච්චාසි ඉති හදිසාති
සබ්බං තං ඉතිහිතිහං,
සබ්බං තං තකකච්ඡිනං
නාහං තස් අභිරමි”නති

8-2

ඤාං ච මෙ ධම්මමකඛාති
තණ්හා නිග්ගහනං³ මුනි,
යං විදිඤා සතො චරං
තරෙ ලොකෙ විසත්ඤං.

ඤාං ච මෙ ධම්මමකඛාතීති 'ඤා'නතී භගවතො භණති. ධම්මමකඛාතීති 'ධම්ම'නතී ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣිකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාඤාං සවාසඤ්ඤාං කෙවලාරිපුණ්ණං පරිසුඤාං බ්‍රහ්මචරියං, චතතාරො සති පටිඤ්ඤා චතතාරො සම්මප්පධානෙ චතතාරො ඉද්ධිපාදෙ පඤ්චිඤ්ඤානි පඤ්ඤාබලානි සත්තංඤාඤ්ඤාදිග අරියං අවස්ථාපිතං මග්ගං නිබ්බානඤ්ඤා නිබ්බානගාමිනිඤ්ඤා පටිපදාං අකඛාති ආවිකඛාති, දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පටිපදාපෙති විවරාති විහරාති උත්තාරිකරොති පකාසෙති 'ඤාං ච මෙ ධම්මමකඛාති'

තණ්හා නිග්ගහනං මුනීති තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා, තණ්හානිග්ගහනං තණ්හාපහනං⁴. තණ්හාවුපසමං තණ්හාපටිනිසංගං තණ්හා පටිපසංසද්ධිං අමනං නිබ්බානං. මුනීති 'මොනං' වුච්චති ඤාණං. -පෙ- සධගජාලමනිවච සො මුනීති තණ්හානිග්ගහනං මුනි'

යං විදිඤා සතො චරනති යං විදිතං කඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විභාවසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා 'සබ්බං සඤ්ඤා අනිච්ඡා'ති විදිතං කඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විභාවසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා 'සබ්බං සඤ්ඤා අනිච්ඡා'ති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මනති විදිතං කඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විභාවසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා. සතොති චතුර්ති කාරණෙති සතො; කායෙ කායානුපසංගාසති-පට්ඨානං භාවෙතො සතො -පෙ- සො වුච්චති සතො. චරනති චරනො විහරනො⁵ ඉරියනො චතොනො පාලොනො යපෙනො යාපෙනො ති යං විදිඤා සතොචරං.'

1. රතීනවිදි පන
2. රතීනපටිලභිනති- පන.
3. නිග්ගහනං- පන.

4. තණ්හා නිප්පහනං තණ්හා පහනං-ම,ව,වි,ක.
5. විවරනො- ව,වි,ක.

තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති 'විසතතිකා' වුවන් තණ්හා, "යො-
රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං." විසතතිකාති
කෙනටෙයන විසතතිකා -පෙ- විසතා විතතාති විසතතිකා. ලොකෙති
අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ බ්‍රහ්මලොකෙ ඛාතුලොකෙ
ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති ලොකෙවෙසා විසතතිකා,
ලොකෙවෙතං විසතතිකං සතො තරෙයං උත්තරෙයං පතරෙයං
සමතිකකමෙයං විජිවිතොයන්ති 'තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“කං ච මෙ ධම්මකතාහි
තණ්හාතිග්ගාතනං¹ මුනි,
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති.

8-3

ඉධ දිට්ඨසුතමුත-
විඤ්ඤානෙසු පියරූපෙසු (හෙමක)
ජ්ඣරාගටිනොදනං
තිබ්බානපදමච්චුතං²

ඉධ දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤානෙසුති 'දිට්ඨ'න්ති චක්ඛුතා දිට්ඨං, සුතන්ති
සොධෙන සුතං, මුතන්ති ඝාතෙන ඝායිතං ජිව්හා සායිතං, කායෙන
චුට්ඨං, විඤ්ඤාතන්ති මනසා විඤ්ඤාතන්ති 'ඉධ දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤානෙසු.'

පියරූපෙසු හෙමකාති 'කිඤ්චලොකෙ පියරූපං සාතරූපං: චක්ඛුං
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සෙතං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, ඝාතං
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, ජිව්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, කායො
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපා
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සද්දං ලොකෙ - ගන්ධා ලොකෙ - රසා
ලොකෙ - ඵොට්ඨබ්බා ලොකෙ - ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං,
චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සොතච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ-
සාතච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ - ජිව්හාච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ - කායච්ඤ්ඤාණං
ලොකෙ- මනොච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. චක්ඛුසම්පසංඝා

1. නිසාතනං- පත

2. තිබ්බානං පරමච්චුතං- ච, වි, ක

ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සොත- සාන- ජිවහා-කායසමථසෙසා
 ලොකෙ- මනොසමථසෙසා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, චක්ඛුසමථසසථා
 වේදනා ලොකෙ -පෙ- සෙත- සාන-ජිවහා -කාය- මනොසමථසසථා
 වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපසංඝස්ස ලොකෙ- සද්දසංඝස්ස
 ලොකෙ -පෙ- ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්මසංඝස්ස ලොකෙ පියරූපං
 සාතරූපං, රූපසංඝෝත්තා ලොකෙ -පෙ- සද්ද- ගන්ධ- රසඵොට්ඨංඛ-
 ධම්මසංඝෝත්තා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපතණ්හා ලොකෙ
 -සද්දතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්ම තණ්හා
 ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- සද්ද-
 ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්මවිතකෙකා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං.
 රූපවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සද්දවිචාරො ලොකෙ -පෙ-
 ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපනති
 'පියරූපෙසු හෙමක.'

ඡන්දරාග විනොදනනති¹ 'ඡන්දරාගො'ති "යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො
 කාමරාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසිනෙහො කාමපරිලාහො
 කාමමුච්ඡා කාමජේඛාසානං කාමොසො කාමයොගො කාමුපාදනං
 කාමච්ඡන්දනීවරණං."

ඡන්දරාග විනොදනනති ඡන්දරාගප්පහානං ඡන්දරාගවුපසමං, ඡන්දරාග-
 පටිත්තිසංගතං ඡන්දරාගපටිප්පසංදාධි² අමතං ගිඤ්ඤානනති 'ඡන්දරාග
 විනොදනං.'

නිඤ්ඤානපදමච්චුතනති ගිඤ්ඤානපදං තණ්හපදං ලෝභපදං සරණපදං
 අභයපදං, අච්චුතනනති නීවරං දූවං සසාතං අවිචරිතාම ධර්ම නති 'නිඤ්ඤාන
 පදමච්චුතං.'

තෙනාහ භගවා:

“ඉධ දිට්ඨස්සතමුත
 විඤ්ඤාතෙසු පියරූපෙසු (හෙමක)
 ඡන්දරාගවිනොදනං
 නිඤ්ඤානපදමච්චුත”නති.

1. ඡන්ද විනොදනති- ම.

2. ඡන්දරාග පටිප්පසංදාධි- ම, ව, වි, ක.

8-4

එතදඤ්ඤාය යෙ සතා
දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා,
උපසන්නා ච තෙ සද්ද
තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තිකං.

එතදඤ්ඤාය යෙ සතාති: 'එත'නති අමතං නිබ්බානං. "යො සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බුපධිපටිතිසසංගො තණ්හකකියො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං." අඤ්ඤායාති අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා: 'සංඛෙ සංඛාරා අනිවචා'ති අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා, 'සංඛෙ සංඛාරා දුක්ඛා'ති -පෙ- සංඛෙ ධම්මා අනත්තාති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සංඛං තං නිරෝධධම්මෙනති අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා' යෙති අරහතො ඛිණ්ණාසවා. සතාති චතුර්ති කාරණෙහි සතා: කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවිතතො සතා -පෙ- තෙ වුවවනති සතාති 'එතදඤ්ඤාය යෙ සතා.'

දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතාති: 'දිට්ඨධම්මා'ති: දිට්ඨධම්මො, ඤාතධම්මො, තුලිතධම්මො, තීරිතධම්මො, විභාවිතධම්මො. 'සංඛෙ සංඛාරා අනිවචා'ති දිට්ඨධම්මො -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සංඛං තං නිරෝධධම්මෙනති දිට්ඨධම්මො ඤාතධම්මො තුලිතධම්මො තීරිතධම්මො විභාවිතධම්මො, අභිනිබ්බුතාති රාගස්ස භික්ඛාපිතතො භිබ්බුතා, දෙසස්ස භික්ඛාපිතතො භිබ්බුතා, මොහස්ස භික්ඛාපිතතො භිබ්බුතා, කොධස්ස -පෙ- උපනාහස්ස -පෙ- සංඛාකුසලාභිසංඛාරානං සත්තතො සමිතතො වූපසමිතතො භිජ්ඣාතතො නිබ්බුතතො විගතතො පටිපසංඝඤ්ඤාතො සත්තං උපසන්නා වූපසන්නා භිබ්බුතා පටිපසංඝඤ්ඤාති 'දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා'

උපසන්නා ච තෙ සද්දති: 'උපසන්නා'ති: රාගස්ස උපසමිතතො නිබ්බාපිතතො උපසන්නා, දෙසස්ස - මොහස්ස - කොධස්ස - උපනාහස්ස - පෙ - සංඛාකුසලාභි සංඛාරානං සත්තතො සමිතතො උපසමිතතො භිජ්ඣාතතො භිබ්බුතතො විගතතො පටිපසංඝඤ්ඤාතො සත්තං උපසන්නා වූපසන්නා භිබ්බුතා පටිපසංඝඤ්ඤාති 'උපසන්නා.' තෙති අරහතො ඛිණ්ණාසවා, සද්දති සද්ද සංඛෙද්ද සංඛකාලං නිවචකාලං ධූවකාලං සතතං සමිතං අඛෙඛාතිණ්ණං පොඛොනුපොඛං උදෙකොධිකජාතං අවිචි සත්තති: සහිතං එසසිතං, පුරෙහතං පච්ඡාසනං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිමයාමං කාලෙ ජුණ්ණෙ වයෙසෙ භෙමතො ගිම්හෙ පුරිම වයො ඛිණ්ණෙ මජ්ඣිමෙ වයොඛිණ්ණෙ පච්ඡිමෙ වයොඛිණ්ණෙති 'උපසන්නා ච තෙ සද්ද.'

1. අධිවිසත්තාති සමිතං -පන.
අවිපස සත්තනාති පහිතං - කඨි.
අවිස සත්තාති පහිතං - විදා.

තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තිකන්ති: 'විසත්තිකා' වුවත් තණ්හා, "යො
 රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං, 'විසත්තිකා'ති
 කෙනටෙයින විසත්තිකා -පෙ- විසතාවිත්තාති විසත්තිකා. ලොකෙති
 අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තිකන්ති
 ලොකෙවෙසා විසත්තිකා, ලොකෙවෙතං විසත්තිකං තිණ්ණා උත්තිණ්ණා¹
 නිත්තිණ්ණා අතික්කන්තා සමතික්කන්තා විතිවත්තාති 'තිණ්ණා ලොකෙ
 විසත්තිකං'

තෙතාහ භගවා:

"ඵතද්දකුසුය යෙ සතා
 දිට්ඨධම්මාභිතිබ්බුතා
 උපසන්නා ච තෙ සද්ද
 තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තික"න්ති

සහමාථාපරියොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ භගවා 'සාවකොභමසමි'ති

හෙමක සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. ඔතිණ්ණා උත්තිණ්ණා- සහ.

9. තොදෙය්‍ය සුත්තනිදෙසො

9-1

යසම්. කාමා න වසන්ති- (ඉව්වායසමා තොදෙය්‍යො)
තණ්හා යසස න විජ්ජති,
කථංකපා ව යො තිණේණා
විමොක්ඛො තසස කිදිසො¹

යසම්. කාමා න වසන්තිති: යසම්. කාමා න වසන්ති, න සංවසන්ති න ආවසන්ති න පරිවසන්තිති 'යසම්. කාමා න වසන්ති' ඉව්වායසමා තොදෙය්‍යොති -පෙ-

තණ්හා යසස න විජ්ජතිති: තණ්හා යසස නත්ති, න සන්ති² න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති ඤාණගතිනා දඩ්ඨාති 'තණ්හා යසස න විජ්ජති'

කථංකපා ව යො තිණේණාති: කථංකපා ව යො තිණේණා උතතිණේණා හිතතිණේණා අතිකකතො සමතිකකතො විතිවතොති 'කථංකපා ව යො තිණේණා.'

විමොක්ඛො තසස² කිදිසොති: විමොක්ඛො තසස කිදිසො, කිං සංකප්පො කිංකාරො, කිංපටිභාගො, ඉව්ජනබ්බොති විමොක්ඛං පුච්ඡතිති විමොක්ඛො තසස කිදිසො'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යසම්. කාමා න වසන්ති (ඉව්වායසමා තොදෙය්‍යො)
තණ්හා යසස න විජ්ජති,
කථංකපා ව යො තිණේණා
විමොක්ඛො තසස කිදිසො”ති

9-2

යසම්. කාමා න වසන්ති (තොදෙය්‍යොති හගවා)
තණ්හා යසස න විජ්ජති,
කථංකපා ව යො තිණේණා
විමොක්ඛො තසස නාපරො,

යසම්. කාමා න වසන්තිති: යසම්. කාමා න වසන්ති, න සංවසන්ති, න ආවසන්ති, න පරිවසන්තිති 'යසම්. කාමා න වසන්ති'. තොදෙය්‍යොති හගවාති -පෙ-

1. කිං දිසො- ක-
2. න සති- මජ්ඣං.

තණ්හා යසස න විජජති: 'තණ්හා'ති: රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා. යාසොති: අරහතො ඛිණාසවසස. තණ්හා යසස නවිජජති තණ්හා යසස නත්ථි, න සන්ති න සං විජජති තුපලබ්බති, පභිනා සමුවජ්ඣනා වුපසනා පටිපසසද්ධා අහබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා ද්ධිමාති 'තණ්හා යසස න විජජති.' කථංකථා ව යො තිණේණාති: 'කථංකථා' වුච්චති විවිකිච්ඡා, දුකෙක කඛ්ඛා -පෙ- උමහිතතනං¹ විතතසස මනොවිලෙඛො. යොති: යො සො අරහං ඛිණාසවො. කථංකථා ව යො තිණේණාති කථංකථා ව යො තිණේණා, උතතිණේණා, ගිතතිණේණා අතිකකතො සමතිකකතො විතිවතොති 'කථංකථා ව යො තිණේණා.'

විමොකෙඛා තසස නාපරොති: නත්ථි තසස අපරො විමොකෙඛා, යෙන විමොකෙඛන විමුච්චෙය්‍ය විමුක්තො සො කතං තසස විමොකෙඛන කරණියන්ති විමොකෙඛා තසස නාපරො' තෙනාහ භගවා:

“යස්මිං කාමා න වසන්ති (තොදෙයාති භගවා)
තණ්හා යසස න විජජති,
කථංකථා ව යො තිණේණා
විමොකෙඛා තසස නාපරොති:

9-3

තිරාසසො සො² උද ආසසානො
පඤ්ඤාණවා සො උද පඤ්ඤකප්පි,
මුත්තිං අහං සකක යථා විජඤ්ඤං
තං මෙ වියාවිකම් සමන්තවකුට්ඨං.

තිරාසසො සො උද ආසසානොති ගිත්තණේණා³ සො උද්භු සතණේණා, රූපෙ ආසිංසති⁴ සද්දෙ-- ගතෙ-- රසෙ-- ඵොට්ඨබ්බෙ-- කුලං ගණං ආවාසලාහං යසං පසංසං-- සුඛං චිවරං-- පිණ්ඩපාතං-- සෙනාසනං ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්කාරං කාමධාතුං-- රූපධාතුං-- අරූපධාතුං-- කාමහවං-- රූපහවං-- අරූපහවං-- සඤ්ඤාහවං-- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවං-- ඵකචොකාරහවං-- චතුචොකාරහවං-- අසඤ්ඤාහවං පඤ්ඤාචොකාරහවං-- අතිතං අනාගතං පච්චුප්පනං-- දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ ආසිංසති⁴ ඉච්ඡති සාදියති පඤ්ඤාති පිහෙති අභිජප්පතිති 'තිරාසසො සො උද ආසසානො.'

1. ජමහිතතනං-- මජ්ඣං.
2. තිරාසසො සො-- පන.
තිරාස සො සො-- වි.

3. නි තණ්හා-- ව, වි, ක.
4. ආසිංසති-- ව, වි, ක, මජ්ඣං.

පඤ්ඤාණවා සො උදපඤ්ඤකපපි¹ති: 'පඤ්ඤාණවා සො'ති: පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණි විභාවි මෙධාවි. උද පඤ්ඤකපපිති: උද්‍යු අවස්සමාපත්ඤාණෙන වා පඤ්ඤාභිඤ්ඤාණෙන වා ට්ව්ඡාඤාණෙන වා තණ්හාකපං වා දිට්ඨිකපං වා කපෙති, ජනෙති සංජනෙති ගිබ්බකෙතති අභිගිබ්බකෙතති 'පඤ්ඤාණවා සො උද පඤ්ඤකපපි.'

මුනිං අහං සකක යථා විජඤ්ඤනති: 'සකකා'ති සකෙකා හගවා, සකසතුලා පබ්බජිතො තිපි සකෙකා. අථවා අදෙඨා මහඥානො ධනවා තිපි සකෙකා, තස්සිමානි ධනාහි, සෙය්‍යථිදං: සඤ්ඤාධනං සීලධනං භිරිධනං ඕත්තප්පධනං සුතධනං වාගධනං පඤ්ඤාධනං සතිපට්ඨානධනං සමමප්පධානධනං ඉද්ධිපාදධනං ඉන්ද්‍රියධනං බලධනං බොජ්ඣංගධනං මහ්ඤධනං ඵලධනං නිබ්බානධනනති. තෙනි අනෙකථිධෙහි ධනරතනෙනි අදෙඨා මහඥානො ධනවාතිපි සකෙකා. අථවා පහු විසවි අලමනො සුරො වීරො විකකනො අභිරු අව්ඡමහි අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිනහය හෙරවා විගතලොමහංසොතිපි සකෙකා. මුනිං අහං සකක යථා විජඤ්ඤනති: සකක, යථා අහං මුනිං ජානෙය්‍යං ආජානෙය්‍යං විජානෙය්‍යං පටිවිජානෙය්‍යං පටිවිජේඛය්‍යනති 'මුනිං අහං සකක යථා විජඤ්ඤං'.

තං මෙ වියාවිකඛ සමනතවකඛුති: 'තං'ති: යං පුච්ඡාමි, යං යාවාමි, යං අජේඛිසාමි, යං පසාදෙමි. වියාවිකඛාති: ආවිකඛාහි දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාහි උත්තානිකරොහි පකාසෙහි. සමනත වකඛුති: 'සමනතවකඛු' වුවවති සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණං -පෙ- තථාගතො තෙන සමනතවකඛුති 'තං මෙ වියාවිකඛ සමනතවකඛු.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“ගිරාසසො සො උද ආසසානො
පඤ්ඤාණවා සො උද පඤ්ඤකපපි,¹
මුනිං අහං සකක යථා විජඤ්ඤං
තං මෙ වියාවිකඛ සමනතවකඛුති.

1. උද සඤ්ඤ කපපි- පන.

තිරාසයො සො න සො¹ ආසසානො
පඤ්ඤාණවා සො න ච පඤ්ඤකප්පි,
එවමපි තොදෙය්‍ය, මුනිං විජාන
අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං.

තිරාසයො සො න සො ආසසානොති: හිත්තණ්ණා සො න සො
සත්තණ්ණා සො රූපෙ නාසිංසති² සද්දෙ- ගතෙ- -පෙ- දිට්ඨසුතමුත
විඤ්ඤානබ්බෙ ධම්මෙ නාසිංසති² න ඉවජති න³ සාදියති න පඤ්ඤි න
පිසෙති නාහිපපතිති 'තිරාසයො සො න සො ආසසානො'.⁴

පඤ්ඤාණවා සො න ච පඤ්ඤකප්පිති³ 'පඤ්ඤාණවා'ති පඤ්ඤාණො
පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණි විභාවි මෙධාවි. න ච පඤ්ඤකප්පිති
අට්ඨසමාපත්තී ඤාණෙන වා පඤ්ඤාභිඤ්ඤා ඤාණෙන වා මිච්ඡාඤාණෙන වා
තණ්ණා කප්පං වා න කප්පෙති, දිට්ඨිකප්පං වා න කප්පෙති, න ජනෙති,
න සංජනෙති, න හිංසකෙති, නාහිහිංසකෙතිති 'පඤ්ඤාණවා සො න
ච පඤ්ඤකප්පි'.

එවමපි තොදෙය්‍ය මුනිං විජානාති: 'මුනි'ති: 'මොනං වුච්ඡති ඤාණං
-පෙ- සබ්බජාලමතිච්ච සො මුනි. එවමපි තොදෙය්‍ය මුනිං විජානාති
තොදෙය්‍ය එවං මුනිං ජාන, පටිජාන පටිවිජාන පටිවිජ්ඣාති 'එවමපි
තොදෙය්‍ය මුනිං විජාන'.

අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තනාති: 'අකිඤ්චන'නාති: රාගකිඤ්චනං
දෙසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිට්ඨිකිඤ්චනං කිලෙස-
කිඤ්චනං දුච්චරිතකිඤ්චනං, යසෙසතාති කිඤ්චනාති⁴ පභිනාති සමුච්ඡින්නාති
වුපසන්නාති පටිපදානාති, අහබ්බුප්පත්තිකාති ඤාණග්ගිනා දඩ්ඨාති සො
වුච්ඡති අකිඤ්චනො. කාමාති උද්දනතො ජෙඤ්ඤා කාමා වක්ඛකාමා ච කිලෙස-
කාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුච්ඡන්ති වක්ඛකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්ඡන්ති
කිලෙසකාමා. භවාති ජෙඤ්ඤා හවා කම්මහවො ච පටිසංඝිකො භි
සුතඛ්ඛවො -පෙ- අයං පටිසංඝිකො සුතඛ්ඛවො.

1. න ච- මජ්ඣ.

2. නා සිසති- ව, වි, ක. මජ්ඣ.

3. පඤ්ඤකප්පිති- පන.

4. එතෙ කිඤ්චනා- සතා.

අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තනති: අකිඤ්චනං පුග්ගලං කාමෙ ව
හවෙ ව අසත්තං අලග්ගං¹ අලග්ගිතං අපලිබ්බදං ගිකඛිතං ගිසසටං
විප්පමුත්තං විසංග්ගත්තං විමරියාදී කතෙන වෙතසා විහරන්තනති 'අකිඤ්චනං
කාමහවෙ අසත්තං.'

තෙනාහ භගවා;

"ගිරාසසො සො න සො ආසසානො
පඤ්ඤාණවා සො න ව පඤ්ඤකප්පි
ඵවම්පි තොදෙය්‍ය මුනිං විජාන
අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං"නති.

සහ ගාථාපරියොසානං -පෙ- සඨා මෙ හතෙත භගවා සාවකො භමසමිති.

තොදෙය්‍ය සුත්තනිදෙසො සමකෙතා.

10. කප්ප සුත්තනිදෙසො.

10-1

මජ්ඣෙ ඝරස්මිං තිට්ඨතං (ඉව්වායස්මා කප්පො)
 සිංහ ජායා මහබ්බයෙ,
 ජරාමච්චුපරෙතානං
 දීපං පබ්බුහි මාරිස
 කුඤ්ඤා මෙ දීප¹ මකකානි
 යථාදිදං නාපරං සියා.

මජ්ඣෙ ඝරස්මිං තිට්ඨතනති: 'සරො' වුච්චති සංසාරො. ආගමනං
 ගමනං ගමනාගමනං කාලං ගති භවාහවො වුති ව උපපත්ති ව නිබ්බතති ව
 හෙදෙ ව² ජාති ව ජරා ව මරණං ව. සංසාරස්ස පුරිමා³ කොටි න පඤ්ඤායති,
 පච්ඡිමාපි කොටි න පඤ්ඤායති, මජ්ඣෙව සංසාරෙ⁴ සත්තා සීතා පතිට්ඨිතා
 අලලිතා උපගතා දජ්ඣාසිතා අධිමුක්තා.

කපං සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති: එත්තකා ජාතියො
 වට්ඨං වත්ති⁵, තතො පරං න වත්තිති⁶ හෙවං නත්ථි. එවමපි සංසාරස්ස
 පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති. එත්තකානි ජාතිසත්තානි වට්ඨං වත්ති, තතො
 පරං න වත්තිති හෙවං නත්ථි. එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න
 පඤ්ඤායති. එත්තකානි ජාතිසහසසානි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති.
 හෙවං නත්ථි, එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති. එත්තකානි
 ජාතිසහසහසසානි වට්ඨං වත්ති. තතො පරං න වත්තිති හෙවං නත්ථි.
 එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති. එත්තකා ජාති කොටියො
 වට්ඨං වත්ති. තතො පරං න වත්තිති හෙවං නත්ථි. එවමපි සංසාරස්ස
 පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති. එත්තකානි ජාතිකොටිසත්තානි වට්ඨං වත්ති
 තතො පරං න වත්තිති හෙවං නත්ථි. එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි
 න පඤ්ඤායති. එත්තකානි ජාතිකොටිසහසසානි වට්ඨං වත්ති තතොපරං
 න වත්තිති හෙවං නත්ථි. එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති
 එත්තකානි ජාතිකොටිසහසහසසානි වට්ඨං වත්ති තතොපරං න වත්තිති
 හෙවං නත්ථි. එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති. එත්තකානි
 වසානි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නත්ථි.

1. දීපං- ව, ටි, ක.

2. නිරොධොච- ව, ටි, ක.

3. පුරිමාපි- මජ්ඣ.

4. මජ්ඣෙ ව- සා.

5. වට්ඨං වට්ඨති- ස

වට්ඨං වත්තිති- ටි.

6. වත්තිති- මජ්ඣ., ස.

වත්තිති- සා.

එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි වස්සසතාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි වස්සසහසසාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි වස්සසතසහසසාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකා වස්සකොටියො වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි වස්ස කොටි සතාහි වට්ඨං වත්ති තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි වස්සකොටිසහසසාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි වස්සකොටිසතසහසසාහි වට්ඨං වත්ති තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි කප්පාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි කප්පසතාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි කප්පසහසසාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි කප්පසතසහසසාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකා කප්පකොටියො වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. එත්තකාහි කප්පකොටි සතාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති, හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති, එත්තකාහි කප්පකොටිසහසසාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති, එත්තකාහි කප්පකොටිසතසහසසාහි වට්ඨං වත්ති, තතො පරං න වත්තිති හෙවං නස්සී. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති. වුත්තං හෙතං භගවතා:

“අනාමනංකොයං භික්ඛවෙ, සංසාරො පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤයති අවිජ්ජා නිවර්ණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සංධාවතං සංසරතං. එවං දීඝරත්තං ඛො භික්ඛවෙ, දුක්ඛං පච්චත්තුහුතං තිප්පං පච්චත්තුහුතං ඛ්‍යායනං පච්චත්තුහුතං කට්ඨි වඩ්ඨිතා,¹ යාවඤ්ඤිදං භික්ඛවෙ, අලංමච සබ්බසංඝාරොජු භිබ්බිත්ථිතුං, අලං චිරජ්ජිතුං, අලං චිත්‍රච්චිතුං නති. එවමි සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤයති.

1. වඩ්ඨිතං—සක

කථං සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති: එතතකා ජාතියො වට්ඨං වත්තිස්සති, තතො පරං න වත්තිස්සතිති හෙවං නාස්මි. එවමපි සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති, එතතකාති ජාතියතාති-එතතකාති ජාතියහස්සාති - එතතකාති ජාතියතසහස්සාති -පෙ-එතතකා ජාතිකොට්ඨියො එතතකාති ජාතිකොට්ඨියතාති එතතකාති ජාතිකොට්ඨියහස්සාති-එතතකාති ජාතිකොට්ඨි සතසහස්සාති,-එතතකාති වස්සාති-එතතකාති වස්සසතාති- එතතකාති වස්සසහස්සාති- එතතකාති වස්සසතසහස්සාති- එතතකා වස්සකොට්ඨියො - එතතකාති වස්සකොට්ඨියතාති-එතතකාති වස්සකොට්ඨියහස්සාති- එතතකාති වස්සකොට්ඨිසතසහස්සාති-එතතකාති කප්පාති- එතතකාති කප්පසතාති-එතතකාති කප්පසහස්සාති-එතතකාති- කප්පසතසහස්සාති එතතකා කප්පකොට්ඨියො-එතතකාති කප්පකොට්ඨියතාති- එතතකාති කප්පකොට්ඨියහස්සාති-එතතකාති කප්පකොට්ඨිසතසහස්සාති වට්ඨං වත්තිස්සති, තතො පරං න වත්තිස්සතිති හෙවං නාස්මි, එවමපි සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති. එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති පච්ඡිමාපි කොට්ඨි න පඤ්ඤායති. මජ්ඣිමනිකායෙ සංඝාරෙ සත්තා ධීතා පතිට්ඨිතා අලලිතා උපගතා අජ්ඣේසිතා අධිවුත්තාති 'මජ්ඣිම සරණං තිට්ඨතං.' ඉට්ඨායස්මාකප්පො -පෙ-

ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බයෙති: කාමොසෙ භවොසෙ දිට්ඨොසෙ අවිජ්ජොසෙ ජාතෙ සංජාතෙ ගිබ්බතෙ අභිගිබ්බතෙ පාකුණ්ණෙ. මහබ්බයෙති: ජාතිහයෙ ජරාහයෙ ව්‍යාධිහයෙ මරණහයෙති 'ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බයෙ'

ජරාමච්ඡිපරෙතානන්ති: ජරාය චුට්ඨානං පරෙතානං, සමොභිතානං සමන්තාගතානං මච්ඡිනා චුට්ඨානං පරෙතානං සමොභිතානං සමන්තාගතානං ජාතියා අනුගතානං ජරාය අනුසට්ඨානං ඛ්‍යාධිතා අභිභූතානං මරණෙන අඛ්‍යාතානං අතාණානං අලෙතානං අසරණානං අසරණීභූතානන්ති 'ජරාමච්ඡිපරෙතානං.'

දීපං පමුඤ්චි මාරිසාති: දීපං තානං ලෙණං සරණං ගතිං පරායනං මුඤ්චි ආවික්ඛාහි දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාහි උත්තාහි කරොති පකාසෙහි. මාරිසාති: පියවචනං ගරුවචනං සභාරවසප්පතිස්සාධි වචනමෙතං මාරිසා'ති 'දීපං'පමුඤ්චි මාරිසි.'

1. දීපං පමුඤ්චි- ව, ඩ, ක.
දීපං. - ව, ඩ, ක.

ඔක්කව මෙ දීපමකඛාහිති: 'ඔ'නාහි: හගවනනං හණති, දීපමකඛාහිති: දීපං තාණං ලෙනං සරණං ගතිං පරායනං අකඛාහි ආවිකඛාහි දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාහි උත්තානීකරොහි පකාසෙහිති ඔක්කව මෙ දීපමකඛාහි'

යථයිදං නාපරං සියාති: යථයිදං දුක්ඛං ඉධෙව තිරුජෙකියා, වූප-සමෙයා අත්ථං ගච්ඡෙයා පටිපපසංමෙයා පුන පටිසන්ධිකං දුක්ඛං න නිබ්බන්තෙයා, කාමධාතුයා වා රූපධාතුයා වා අරූපධාතුයා වා කාමහවෙ වා රූපහවෙ වා අරූපහවෙ වා සඤ්ඤාහවෙ වා අසඤ්ඤාහවෙ වා නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවෙ වා එකචොකාරහවෙ වා චතුචොකාරහවෙ වා පඤ්ඤොචොකාරහවෙ වා පුනගතියා වා උප්පතතියා වා පටිසන්ධියා වා හවෙ වා සංසාරෙ වා චට්ඨෙ වා¹ න ජායෙයා න සංජායෙයා න නිබ්බන්තෙයා නාහිතිබ්බන්තෙයා ඉධෙව තිරුජෙකියා වූපසමෙයා අත්ථංගච්ඡෙයා පටිපපසංමෙයාති 'යථයිදං නාපරං සියා'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“මජ්ඣෙ සරසමි, තිට්ඨතං (ඉච්චා යසමා කප්පො)
ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙ,
ජරාමච්චුපරෙතානං
දීපං පබ්බුහි මාරිස,
උංඤ්ඤ මෙ දීපමකඛාහි.
යථයිදං නාපරං සියා”ති.

10-2

මජ්ඣෙ සරසමි, තිට්ඨතං (කප්පාති හගවා)
ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙ
ජරාමච්චුපරෙතානං
දීපං පබ්බුමි කප්ප තෙ.

මජ්ඣෙ සරසමි, තිට්ඨතනාහි: 'සරො' වූවති සංසාරො, ආගමනං ගමනං ගමනාගමනං කාලං ගති හවාහවො² වුති ච උප්පතති ච නිබ්බතති ච හෙදෙ ච ජාති ච ජරා ච මරණඤ්ඤා. සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති පච්ඡිමාපි කොටි න පඤ්ඤායති -පෙ- මජ්ඣෙව සංසාරෙ සත්තා ධීතා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අජෙකාසිතා අධිමුක්තා. කථං සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති -පෙ- එවං සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති. කථං සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොටි න පඤ්ඤායති -පෙ- එවං සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොටි න පඤ්ඤායති. එවං සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති, පච්ඡිමාපි කොටි න පඤ්ඤායති. මජ්ඣෙව සංසාරෙ සත්තා ධීතා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අජෙකාසිතා අධිමුක්තාති 'මජ්ඣෙ සරසමි, තිට්ඨතං' කප්පාති හගවාති. -පෙ-

1. චලෙඛවා- පන.

2. හවාහවෙ- ප, ව.

ඔස ජාතෙ මහබ්බසෙති: කාමොසෙ හවොසෙ දිට්ඨොසෙ අට්ඨෙජ්ජාසෙ ජාතෙ සංජාතෙ නිබ්බන්තෙ අභිනිබ්බන්තෙ පාතුහුතෙ. මහබ්බසෙති; ජාතිහසෙ ජරාහසෙ ව්‍යාධිහසෙ මරණහසෙති 'ඔස ජාතෙ මහබ්බසෙ'

ජරාමච්චු පරෙතානන්ති: ජරාය චුට්ඨානං පරෙතානං සමොභිතානං සමන්තාගතානං මච්චුතා චුට්ඨානං පරෙතානං සමොභිතානං සමන්තාගතානං ජාතියා අනුගතානං ජරාය අනුසට්ඨානං ව්‍යාධිතා අභිභූතානං මරණෙන අබ්බාහතානං අතාණානං අලෙනානං අසරණානං අසරණිභූතානන්ති 'ජරාමච්චුපරෙතානං'

දීපං පඬුමි කප්ප තෙති: දීපං තාණං ලෙනං සරණං ගතිං පරායනං ඬුමි ආවිකධාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානීකරොමි පකාසෙමිති 'දීපං පඬුමි කප්ප තෙ'

තෙනාහ හගවා:

“මජ්ඣෙකි සරසමිං තිට්ඨතං (කප්පාති හගවා)
ඔස ජාතෙ මහබ්බසෙ,
ජරාමච්චුපරෙතානං
දීපං පඬුමි කප්ප තෙ”ති.

10-3

අකිකුන්තං අනාදන්තං - එතං දීපං අනාපරං
භිබ්බානං ඉති නං ඬුමි - ජරාමච්චුපරිකබ්බයං.

අකිකුන්තං අනාදන්තන්ති: 'කිකුන්ත'න්ති: රාගකිකුන්තං දෙසකිකුන්තං මොහකිකුන්තං මානකිකුන්තං දිට්ඨකිකුන්තං කිලෙසකිකුන්තං දුට්ඨරිතකිකුන්තං කිකුන්තප්පභානං කිකුන්තචුපසමො¹ කිකුන්තපට්ඨිස්සග්ගො² කිකුන්තපට්ඨපසංඝො³ අමතං භිබ්බානන්ති අකිකුන්තං. අනාදන්තන්ති: 'ආදන්තං චුච්චති තණ්හා; යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං ආදන්තප්පභානං ආදන්තචුපසමො ආදන්තපට්ඨිස්සග්ගො ආදන්තපට්ඨපසංඝො අමතං භිබ්බානන්ති "අකිකුන්තං අනාදන්තං"

1. කිකුන්තචුපසමං- මජ්ඣං.

2. පට්ඨිස්සග්ගං- මජ්ඣං.

3. පට්ඨපසංඝො- මජ්ඣං.

එතං දීපං අනාපරන්ති: එතං දීපං තණං ලෙනං සරණං ගති පරායනං. අනාපරන්ති: තම්බා පරො අසෙසු දීපො නත්ති, අථ ඛො සො යෙව්¹ දීපො අග්ගො ව සෙට්ඨො ව විසෙට්ඨො ව පාමොකෙඛා ව උක්ඛමො ව පවරො වාති 'එතං දීපං අනාපරං'.

නිබ්බානං ඉති නං බ්‍රුමිති: 'වානා' වුච්ඡති තණ්හා, "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං". වානප්පභානං වාන-වූපසමො වානපට්ඨිකසංගො වානපට්ඨසංගො² අමතං නිබ්බානං. ඉතිති: පදසක්ඛි පදසංසංගො පදපාරිසුරි අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිද්ධිතා පදනුප්පබ්බතා පෙතං³ ඉතිති: බ්‍රුමිති බ්‍රුමි ආවික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උක්ඛානිකරොමි පකාසෙමිති 'නිබ්බානං ඉති නං බ්‍රුමි.'

ජරාමච්චු පරික්ඛයන්ති: ජරාමරණසං පභානං වූපසමො පට්ඨිකසංගො පට්ඨසංගො⁴ අමතං නිබ්බානන්ති 'ජරාමච්චුපරික්ඛයං'.

තෙනාහ භගවා:

"අක්කිඤ්චනං අනාදනං, එතං දීපං අනාපරං
නිබ්බානං ඉති නං බ්‍රුමි ජරාමච්චුපරික්ඛයං"න්ති

10-4

එතදඤ්ඤාය⁵ යෙ සතා - දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා
න තෙ මාරවසානුගා - න තෙ මාරසං පඤ්ඤා⁶.

එතදඤ්ඤාය යෙ සතාති: 'එත'න්ති: අමතං නිබ්බානං "යො සො සබ්බ-සංඛාරසමථො සබ්බුප්පට්ඨිකසංගො තණ්හාකඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං." අඤ්ඤායාති: අඤ්ඤාය ජානිතො තුලඤ්ඤා තීරඤ්ඤා විභාවඤ්ඤා විභූතං කතො. සබ්බෙ සංඛාරා අනිවර්තං -පෙ- 'යා කිඤ්ඤි සම්මුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං නති අඤ්ඤාය ජානිතො තුලඤ්ඤා තීරඤ්ඤා විභාවඤ්ඤා විභූතං කතො. යෙති අරහතො: ථිඤ්ඤා සතාති: චතුර්තිකාරණෙහි සතා: කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවිතතො සතා -පෙ- තෙ වුච්ඡන්ති 'සතා'ති 'එතදඤ්ඤාය යෙ සතා.'

1. යො ඵලං- මජ්ඣ.
2. වානපට්ඨසංගො- මජ්ඣ.
3. මෙතං- ව, ටී, ක.
4. භාවෙතො- මජ්ඣ, සා.
5. එතදඤ්ඤා- ව, ටී, ක.
6. පට්ඨං- සා.
පට්ඨං- ව, ටී, ක.

දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතාති: 'දිට්ඨධම්මා'ති: දිට්ඨධම්මා ඤාතධම්මා තුලිත-
ධම්මා තීරිතධම්මා විභූතධම්මා විභාවිතධම්මා. අභිනිබ්බුතාති: රාගස්ස¹
නිබ්බාපිතතා නිබ්බුතා, දෙසස්ස -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානා සනතතා
සමිතතා වූපසමිතතා විජ්ඣාතතා නිබ්බුතතා විගතතා
පටිපසස්සභිතා සනතා උපසනතා වූපසනතා නිබ්බුතා පටිපසස්සභිතා
'දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා.'

න තෙ මාරවසානුගාති: 'මාරො'ති: "යො සො මාරො කණ්ණො
අධිපති අත්තංගු නළුචි පමණබඤ්ඤා. න තෙ මාරවසානුගාති: න තෙ
මාරස්ස වසෙ වත්තනති, නපි මාරො තෙසු වසං වතෙතති තෙ මාරං ච
මාරපක්ඛං ච මාරපාසං ච මාරබලිසං ච මාරාමිසං ච මාරවිසයං ච
මාරනිවාපං ච² මාරගොවරං ච මාරබන්ධනං ච අභිභුයා අභිභවිතො
අජේඤ්ඤාසුරිතො පරියාදිසිතො මද්දිතො වරනති විහරනති ඉරියනති
වතෙතනති පාලෙතති යපෙතති යාපෙතති 'න තෙ මාරවසානුගා.'

න තෙ මාරස්ස පද්ධගුති:³ න තෙ මාරස්ස පද්ධා පද්ධවරා⁴ පරි-
වාරිකා සිසා⁵ බුද්ධස්ස තෙ භවගතො පද්ධා පද්ධවරා⁶ පරිවාරිකා
සිසාති 'න තෙ මාරස්ස පද්ධගුති.

තෙනාහ භගවා:

"එතදඤ්ඤාය යෙ සතා දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා,
න තෙ මාරවසානුගා න තෙ මාරස්ස පද්ධගුති.

ඝහ ගාථාපරියොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ භතො භගවා සාවමකා
භවස්මි'ති

කප්ප සුත්තනිදෙසොසො සමතො.

1. ලොභස්ස - ව, ටී, ක.
2. මාරනිවාපං ව, මජ්ඣ.
3. පට්ඨගුති- ඝා.
පට්ඨගුති- ව, ටී, ක.

4. පට්ඨා පට්ඨවරා- ව, ටී, ක.
5. පරිවාරිකා සිසා- මජ්ඣ, ව, ටී, ක.
6. 'පට්ඨා පට්ඨවරා- ව, ටී, ක, ඝා.

11. ජතුකණ්ණි සුත්තනිර්දේශො.

11-1

සුත්තානං වීර අකාමකාමීනි (ඉව්චායසමා ජතුකණ්ණි)
ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමං,
සන්තිපදං බ්‍රුහි සභාජනෙතත¹
යථාතච්ඡං භගවා බ්‍රුහි මෙතං,

සුත්තානං වීර අකාමකාමීනි: 'සුත්තා'ති: සුත්තා සුඤ්ඤා උග්ගහෙත්වා
උපධාරෙත්වා උපලක්ඛයිත්වා 'ඉතිපි සො භගවා අරහං -පෙ- බුද්ධා
භගවා'ති 'සුත්තානං. වීරාති: ඒරො භගවා, විරියවාති විරො, පහුති විරො²
විසච්ඡිති විරො³ අලලිකෙතාති⁴ විරො, දුරොති විරො, විකකතො
අභිරු අච්ඡමසි අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිනභයනෙරවො විගතලොමහංසොති
විරො..

1. "විරතො ඉධ සබ්බපාපකෙහි
නිරයදුක්ඛමතිච්ච විරියවා සො,
සො විරියවා පධානවා
ඒරො තාදී පවුච්චතෙ තථිතතා"ති. ෧

සුත්තානං වීර.

අකාමකාමීනි: 'කාමා'ති: උද්දනතො චෝ කාමා: වඤ්ඤාමා ව
කිලෙසකාමා ව -පෙ- දුමෙ වුච්චනති වඤ්ඤාමා -පෙ- දුමෙ
වුච්චනති කිලෙසකාමා, බුධිසා භගවතො වඤ්ඤාමා පරිඤ්ඤා
කිලෙසකාමා පභිනා, වඤ්ඤාමානං පරිඤ්ඤාතතො කිලෙසකාමානං.
පභිනතො භගවා න කාමෙ කාමෙති, න කාමෙ පඤ්ඤාති, න කාමෙ
පිහෙති, න කාමෙ අභිජ්ජති, යෙ කාමෙ කාමෙතති කාමෙ
පඤ්ඤාති, කාමෙ උග්ගතති, කාමෙ අභිජ්ජතති, තෙ කාමකාමීනො
රාගරාගිනො සඤ්ඤාසඤ්ඤිනො, භගවා න කාමෙ කාමෙති, න
කාමෙ පඤ්ඤාති, න කාමෙ පිහෙති, න කාමෙ අභිජ්ජති, තස්මා බුද්ධො
අකාමො නිකකාමො වත්තකාමො වත්තකාමො මුත්තකාමො පභින
කාමො පටිනිසංචරිකාමො විතරාගො විගතරාගො විතරාගො විතර-
රාගො මුත්තරාගො පභිතරාගො පටිනිසංචරිකාමො නිව්ඡානො නිබ්බුතො
සිනිහුතො සුඛපටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතිති 'සුත්තානං වීර
අකාමකාමී'. ඉව්චායසමා ජතුකණ්ණිති: ඉව්චාති: පදසන්ධි -පෙ- 'පදනු
පුබ්බතාපෙනං ඉව්චා'ති. ආයසමාති: ඒයවචනං - ප- සප්පතිසාධි
වචනාමෙතං 'ආයසමා ති. ජතුකණ්ණිති: තස්මා බ්‍රාහ්මණස්ස ගොතනං සම්මා
සමඤ්ඤා පඤ්ඤාතති වොහාරොති 'ඉව්චායසමා ජතුකණ්ණි'.

1. සභජනෙතත- මජ්ඣං.
මහාජනෙතත-ව, වී, ක.
2. පහුති විරො- ව, වී, ක.

3. විසච්ඡිති විරො- ව, වී, ක.
4. අලලිකෙතාති- ව, වී, ක.
5. සුත්තනිර්දේශ- සම්මසුත්ත.

ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමනී: 'ඔසාතිග'නී: ඔසාතිගං ඔසං අතිකතනං සමතිකතනං විතිවතනනී 'ඔසාතිගං'. පුට්ඨනී: පුට්ඨං පුච්ඡිතුං යාචිතුං අජ්ඣෙසිතුං පසාදෙතුං. අකාමමාගමනී: අකාමං පුට්ඨං නිකකාමං¹ චතතකාමං චතතකාමං මුත්තකාමං පභීනකාමං පටිනිසංචට්ඨකාමං විතරාගං විගතරාගං චතතරාගං චතතරාගං මුත්තරාගං පභීනරාගං පටිනිසංචට්ඨරාගං ආගමනා ආගතමනා උපාගතමනා සමපතතමනා තයා සද්ධිං සමාගතමනාති 'ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමං.'

සනතිපදං බුද්ධි සභාජනෙතතා²ති: 'සනති'ති: ඒකෙන ආකාමොන සන්තිපි සන්තිපදමපි තමෙව අමතං නිබ්බානං, යො සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨපටිනිසංයො තණ්හකඛයො විරාගො භිරොධො නිබ්බානං.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

සත්තමෙතං පදං, පඤ්ඤමෙතං පදං, යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨපටිනිසංයො තණ්හකඛයො විරාගො භිරොධො නිබ්බානනී. අථාපරෙතාකාරොන යෙ ධම්මා සත්තාධිගමාය සන්තිචුසනාය සන්ති සච්ඡිකිරියාය සංවතතනී, සෙය්‍යපීදං: චතතාරො සතිපට්ඨානා, චතතාරො සමුප්පදානා, චතතාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්ඤානී, පඤ්ඤානී, සත්ත බොජ්ඣංගා, අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො, ඉමෙ වුත්තනී සන්තිපදං සන්තිපදං තාණපදං ලෙනපදං සරණපදං අභයපදං අච්ඡුතපදං අමතපදං නිබ්බානපදං බුද්ධි ආවිකමාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාති විහජාති උත්තානිකරොති පකාසෙති. සභාජනෙතතාති: 'නෙතතං' වුත්තති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං, බුද්ධිසං, භගවතො නෙතතං ච ජිනහාවො ච බොධියා මුලෙ අප්‍රබං අවරිමං එකසම්. බණ් උප්පනො, තසමා බුද්ධො සභාජනෙතතාති 'සන්තිපදං බුද්ධි සභාජනෙතතා.'

යථාතච්ඡං භගවා බුද්ධි මෙතනී: යථාතච්ඡං වුත්තති අමතං නිබ්බානං -පෙ- භිරොධො නිබ්බානං, භගවාති: ගාරවාධිවචනමෙතං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤානී යදිදං භගවාති. බුද්ධි මෙතනී: බුද්ධි ආවිකමාති -පෙ- පකාසෙතිති 'යථාතච්ඡං භගවා බුද්ධි මෙතං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"සුඤ්ඤානං වීර අකාමකාමී (ඉච්චායසමා ජතුකණ්ඨි) ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමං, සන්තිපදං බුද්ධි සභාජනෙතතා යථාතච්ඡං භගවා බුද්ධි මෙතං"නී.

1. නිකාමං- ව, වී, ක.

2. මහාජනෙතතං- ව, වී, ක.

11-2

භගවා හි කාමෙ අභිභුයා ඉරියති
ආදිවෙවාච පඨවිං තෙජී තෙජසා,
පරිත්තපඤ්ඤාසං මෙ භූරිපඤ්ඤා,¹
ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣඤාං
ජාතිජරාය ඉධ විපපහානං.

භගවා හි කාමෙ අභිභුයා ඉරියතීති: 'භගවා'ති භාරවාදිවචනං -පෙ-
සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදිදං භගවාති. කාමාති උද්භූතතො² ඥෙ කාමා:
විතප්පකාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුචන්ති විතප්පකාමා -පෙ-
ඉමෙ වුචන්ති කිලෙසකාමා. භගවා විතප්පකාමෙ පරිජාතිකා කිලෙස
කාමෙ පහාය අභිභුයා අභිභවිකා දර්ශකානන්තිකා පරියාදිසිකා මඤ්ඤිකා³
වරති විහරති ඉරියති වනොති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති 'භගවා හි
කාමෙ අභිභුයා ඉරියති.'

ආදිවෙවාච පඨවිං තෙජී තෙජසාති: 'ආදිවෙවා' වුචති සුරියො, පඨවි
වුචති ජගති, යථා සුරියො තෙජී⁴ තෙජෙන සමන්තාගතො පඨවිං අභිභුයා
අභිභවිකා දර්ශකානන්තිකා පරියාදිසිකා සන්තාපයිකා සබ්බං ආකාසගතං
කමගතං අභිවිහව්ව අකුකාරං විධමෙකා ආලොකං දසසයිකා ආකාසෙ
අනන්තරිකෙති ගගනපරෙ⁵ වෙගෙන ගව්ජති එවමෙව භගවා ඤාණතෙජී⁶
ඤාණතෙජෙන සමන්තාගතො සබ්බං අභිසංඛාරසමුදයං -පෙ- කිලෙසතමං
අවිජ්ජකුකාරං විධමිකා⁷ ඤාණාලොකං දසසයිකා විතප්පකාමෙ
පරිජාතිකා කිලෙසකාමෙ පහාය අභිභුයා අභිභවිකා දර්ශකානන්තිකා
පරියාදිසිකා මඤ්ඤිකා වරති විහරති ඉරියති වනොති' පාලෙති යපෙති
යාපෙතීති ආදිවෙවාච පඨවිං තෙජී තෙජසා.

පරිත්තපඤ්ඤාසං මෙ භූරිපඤ්ඤාති: අහමස්මි පරිත්තපඤ්ඤා
ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ජනනකපඤ්ඤා⁸, කම්මි මහාපඤ්ඤා
පුප්පපඤ්ඤා භාසුපඤ්ඤා⁹ ජවනපඤ්ඤා තික්ඛිපඤ්ඤා ගිබ්බධික-
පඤ්ඤා. භූරි වුචන්ති පඨවි, භගවා තාය පඨවියා සමාය පඤ්ඤාය විපුලාය
විස්ථායාය සමන්තාගතොති පරිත්තපඤ්ඤාසං මෙ භූරිපඤ්ඤා.

1. භූරිපඤ්ඤා-මජ්ඣිම, සායා
2. උද්භූතතො- පන.
3. මඤ්ඤිකා ඉති- මජ්ඣිම නිකාය.
4. තෙජී තෙජසා තෙජෙන- ව, ක, වි, ප-
5. ගගන පරෙ- සායා.

6. ඤාණි ඤාණ තෙජෙන- ව-වි-ක.
7. පවිතෙතති- පන.
8. ජතුකක- මජ්ඣිම.
9. භාස පඤ්ඤා- මජ්ඣිම-ක-

ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣායානති: 'ධම්මනති': ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣේකකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාධං සවාසස්සනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුඤ්ඤං බ්‍රහ්මචරියං චිත්තාරො සතිපට්ඨානො -පෙ- හිබ්බාන හිබ්බස්සානං ගාමිනිස්සං පටිපදං ආවික්ඛාහි දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහරාහි උත්තාරිකරොහි පකාසෙහිති. යමහං විජ්ඣායානති: යමහං ජානෙය්‍යං ආජානෙය්‍යං විජානෙය්‍යං පටිජානෙය්‍යං පටිවිජ්ඣෙය්‍යං අධිගච්ඡෙය්‍යං පසෙසෙය්‍යං සවජ්ජකරෙය්‍යනති ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣායානති.

ජාති ජරාය ඉධ විපප්පානනති- ඉධෙව ජාති ජරාය මරණස්ස පහානං වූපසමං පටිහිස්සංගං පටිපප්පස්සද්ධිං අමතං හිබ්බානනති 'ජාති ජරාය ඉධ විපප්පානං'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො;

"හගවා හි කාමෙ අභිභූය්‍ය ඉරියති
ආදිඉච්ච පඨවිං තෙජී තෙජසා
පරිත්තපඤ්ඤස්ස මෙ භූරිපඤ්ඤ
ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣායානති
ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානන"නති.

11-3

කාමෙසු විනය ගෙඩං (ජතුකණ්ණිහි හගවා)
තෙකම්මං දට්ඨු ඛෙමතො,
උග්ගහිතං හිරතං වා
මා තෙ විජ්ජිස්ස කිස්සන්තං.

කාමෙසු විනය ගෙඩනති: 'කාමා'ති උද්දනතො දෙව කාමා: වජ්ඣකාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වූච්චන්ති වජ්ඣකාමා -පෙ- ඉමෙ වූච්චන්ති කිලෙසකාමා. 'ගෙඩො වූච්චති තණ්හා යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. කාමෙසු විනය ගෙඩනති: කාමෙසු ගෙඩං විනය¹ පටිවිනය පජහ² විනොදෙහි බ්‍යන්තිකරොහි අනභාවං ගමෙහිති කාමෙසු විනය ගෙඩං. ජතුකණ්ණිහි හගවාති: තං බ්‍රාහ්මණං ගොතොනන ආලපති. හගවාති: භාරවාධිවචනමෙතං -පෙ- සවජ්ජකපඤ්ඤනති යදිදං හගවාති 'ජතුකණ්ණිහි හගවා'.

1. විනෙය්‍ය ගෙඩං- සන.

2. පජහාහි- සන.

නෙකබ්බමං දට්ඨු ඛෙමනොති: 'නෙකබ්බමෙ'නි: සමමං පට්ඨං අනුලොමපට්ඨං අපච්ඡිනිකපට්ඨං අනිසංපට්ඨං ධම්මානුධම්මපට්ඨං සීලෙසු පරිපුරකාරිතං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුණආරතං භොජනෙ මත්තඤ්ඤතං ජාගරියානුයොගං සතිසම්පජ්ඣාදං චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ චත්තාරො සමමසාධානෙ චත්තාරො දෙධිපාදෙ පඤ්චිත්‍රියානි පඤ්ඤා බලානි සත්ත බොජ්ඣංගෙ අරියං අට්ඨංගිකං මග්ගං තිබ්බානඤ්ඤා තිබ්බානගාමීතිඤ්ඤා පට්ඨං ඛෙමනො තාණනො ලෙනනො සරණනො අභයනො අච්චුතනො අමතනො තිබ්බානනො දට්ඨුං ජස්සිකා තුලයිකා තීරයිකා විභාවයිකා විභුතං කකාති 'නෙකබ්බමං දට්ඨු ඛෙමනො.'

උග්ගහිතං නිරතං වාති: 'උග්ගහිත'නි: තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජෙක්ඛාසිතං අධිමුත්තං. නිරතං වාති: තිරස්සිතබ්බං¹ මුඤ්චිතබ්බං පජ්ඣිතබ්බං² විනොදෙතබ්බං³ බ්‍යානතිකාරාබ්බං අනභාවං ගමෙතබ්බනි උග්ගහිතං නිරතංවා.

මා තෙ විජ්ජිත්ව කිඤ්ඤානානි රාගකිඤ්ඤානං දෙසකිඤ්ඤානං මොහ-කිඤ්ඤානං මානකිඤ්ඤානං දිට්ඨිකිඤ්ඤානං කිලෙසකිඤ්ඤානං දුට්ඨරිත කිඤ්ඤානං. ඉදං කිඤ්ඤානං තුංගං මා විජ්ජිත්ව, මා සංවිජ්ජිත්ව, පජ්ඣ විනොදෙහි බ්‍යානතිකරොහි අනභාවං ගමෙහිති 'මා තෙ විජ්ජිත්ව කිඤ්ඤානං' තෙනාහ භගවා:

'කාලෙසු විනය ගෙධං (ජතුකණ්ණිති භගවා)
නෙකබ්බමං දට්ඨු ඛෙමනො,
උග්ගහිතං නිරතං වා
මා තෙ විජ්ජිත්ව කිඤ්ඤානං'නි.

11-4

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි⁴
පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්ඤානං
උජෙක්ඛ වෙ තො⁵ ගජෙසසසි
උපසංනො වරිසසසි-.

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහිති: අතීතෙ සංඛාරෙ ආරබ්භ යෙ කිලෙසා උපපජ්ජන්ති, තෙ කිලෙසෙ සොසෙහි විසොසෙහි සුක්ඛාපෙති විසුක්ඛාපෙති අබ්ජං කරොහි පජ්ඣ විනොදෙහි බ්‍යානතිකරොහි අනභාවං ගමෙහිති එවමපි යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි.' අථවා යෙ අතීතා කම්මාහිසංඛාරා අවිපක්කවිපාකා තෙ කම්මාහිසංඛාරා⁶ සොසෙහි විසොසෙහි සුක්ඛාපෙති විසුක්ඛාපෙති අබ්ජං කරොහි පජ්ඣ විනොදෙහි බ්‍යානතිකරොහි අනභාවං ගමෙහිති එවමපි 'යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි.'

1. නිරතංවාති නිරතංවා- මජ්ඣං.
2. විජ්ජිතබ්බං- මජ්ඣං.
3. විනොදිතබ්බං- මජ්ඣං.

4. විසොසෙහි- පත.
5. වෙතො- ව, වි, ක, ම.
6. කම්මාහි සංඛාරා- පත.

11-5

සබ්බසො නාමරූපසමි.
වීතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණ,
ආසවාස්ස¹ න විජ්ජනතී
යෙනි මච්චුවසං වජ්ජ.

සබ්බසො නාමරූපසමි. වීතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණාති: 'සබ්බසො'ති: සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං හිස්සෙසං පටියාදියනවචනමෙතං 'සබ්බසො'ති. නාමනතී: චක්කාරො අරුදිනො ඛන්ධා. රූපනතී: චක්කාරො ච මහාභූතා චතුක්කාඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං. ගෙධො චූචති තණ්හා, "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං". සබ්බසො නාමරූපසමි. වීතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණාති: සබ්බසො නාමරූපසමි. වීතගෙධස්ස විගතගෙධස්ස චක්කගෙධස්ස චක්කගෙධස්ස මුත්තගෙධස්ස පභිනගෙධස්ස පටිතිස්සට්ඨගෙධස්ස විතරාගස්ස විගතරාගස්ස චක්කරාගස්ස චක්කරාගස්ස මුත්තරාගස්ස පභිතරාගස්ස පටිතිස්සට්ඨරාගස්සාති 'සබ්බසො නාමරූපසමි. වීතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණ.'

ආසවාස්ස න විජ්ජනතීති: 'ආසවා'ති චක්කාරො ආසවා: කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො. අස්සාති: අරුතො ඛණාසවස්ස² න විජ්ජනතීති දුමෙ ආසවා තස්ස නත්ථි, න සනතී, න සංවිජ්ජනතී නුපලබ්භනතී, පභිනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපසස්සද්ධා අභබ්බපත්තිකා ඤාණගතිනා දද්ධාති 'ආසවාස්ස න විජ්ජනතී.'

යෙනි මච්චුවසං වජ්ජති: යෙනි ආසවෙනි මච්චුනො වා වසං ගවෙජ්ජයා, මරණස්ස වා වසං ගවෙජ්ජයා, මාරපක්ඛස්ස වා වසං ගවෙජ්ජයා, තෙ ආසවා තස්ස නත්ථි, න සනතී න සංවිජ්ජනතී, නුපලබ්භනතී, පභිනා සමුච්ඡින්නා, වූපසන්තා පටිපසස්සද්ධා අභබ්බපත්තිකා ඤාණගතිනා දද්ධාති 'යෙනි මච්චුවසං වජ්ජති.'

තෙනාහ භගවා:

"සබ්බසො නාමරූපසමි.
වීතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණ,
ආසවාස්ස න විජ්ජනතී¹
යෙනි මච්චුවසං වජ්ජ"ති.

සහගාරාපටියොසානා² -පෙ- සත්ථා මෙ භතෙන, භගවා සාවකො හමිසමි'ති.

ජතුකණ්ණි සුත්තනිදෙසො සමනෙතො

1. ආසවාස න විජ්ජනතී- ව-වි-ක.

2. සහගාරා පටියොසානො- පහ.

12. හද්‍යවුධ සුත්තනිදෙසො

12-1

ඔකං ජහං¹ තණ්හවජ්ඣං අනෙජං (ඉව්වායස්මා හද්‍යවුධො)
නන්දිං ජහං ඔසතිණ්ණං විමුක්තං
කප්පං ජහං අභියාචෙ සුමෙධං
සුඤ්චාන නාගස්ස අපනම්ස්සනති ඉතො.

ඔකං ජහං තණ්හවජ්ඣං අනෙජනති: ඔකං ජහනති: රූපධාතුයා යො ජන්තු යො රාගො යා නන්දි යා තණ්හා යෙ උපයුපාදනා² චේතසො අධිට්ඨානාභි නිවේසානුසයා³, තෙ බුද්ධස්ස භගවතො පභීනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවත්ථකතා අනභාවං ගතා⁴ ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, තස්මා බුද්ධො ඔකඤ්ජෙහො, වේදනාධාතුයා- සංකෘද්ධාතුයා- සංඛාරධාතුයා- විඤ්ඤාණ ධාතුයා- යො ජන්තු යො රාගො යා නන්දි යා තණ්හා යෙ උපයුපාදනා චේතසො අධිට්ඨානාභිනිවේසානුසයා තෙ බුද්ධස්ස භගවතො පභීනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවත්ථකතා අනභාවංගතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, තස්මා බුද්ධො ඔකඤ්ජෙහො. තණ්හවජ්ඣනති, 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා, සා තණ්හා බුද්ධස්ස භගවතො ජිනනා උච්ඡින්නා සම්මුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපෙක්ඛණ්ණා අභබ්බප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දඩ්ඨා, තස්මා බුද්ධො 'තණ්හවජ්ඣං'. අනෙජොති: 'එජා' වුච්ඡති තණ්හා "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං". සා එජා තණ්හා බුද්ධස්ස භගවතො පභීනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවත්ථකතා අනභාවංගතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, තස්මා බුද්ධො අනෙජො, එජාය පභීනනනා අනෙජො භගවා ලාභෙපි න ඉඤ්ජති, අලාභෙපි න ඉඤ්ජති, යසෙපි න ඉඤ්ජති, අයසෙපි න ඉඤ්ජති, පසංසායෙපි න ඉඤ්ජති, නිත්තයෙපි න ඉඤ්ජති, සුඛෙපි න ඉඤ්ජති, දුක්ඛෙපි න ඉඤ්ජති, න වලති, න වේධති, න පච්චේධති, න සමුච්චේධති, තස්මා බුද්ධො අනෙජොති 'ඔකං ජහං තණ්හවජ්ඣං අනෙජං'. ඉව්වායස්මා හද්‍යවුධො. -පෙ-

1. ඔසං ජහං- ව-වි-ක.

2. උපයුපාදනා- මජ්ඣං, භාෂා, ෧.

3. අධිට්ඨානා අභිනිවේසානුසයා- ව-වි-ක.

4. අනභාවං තතා- මජ්ඣං.

නැදිං ජහං ඔසනිණණං විමුක්තනති: 'නැදි' වුට්ති තණ්හා, "යෙ රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං", සා නැදි සා තණ්හා බුඬස්ස හගවතො පභිනා උච්ඡින්නද්දා තාලාවන්තතා අනභාවගතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා බුද්ධො නැදිං ජහො. ඔසනිණණනති: හගවා කාමොසං තිණණො, හවොසං තිණණො දිට්ඨාසං තිණණො, අවිජ්ජාසං තිණණො, සබ්බසංසාරපථං¹ තිණණො, උතතිණණො හිතතිණණො අතිකකතො සමතිකකතො විතිවතො. සො වුත්ථවාසො විණණවරණො -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නැදි තස්ස පුනඛගවොති 'නැදිං ජහං ඔස නිණණං විමුක්තනති: හගවතො රාගො විතං මුත්තං විමුත්තං, සුචිමුත්තං, දෙසා විතං-මොහා විතං-පෙ- සබ්බා-කුසලාභිසංඛාරො විතං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තනති 'නැදිං ජහං ඔසනිණණං විමුත්තං'.

කප්පං ජහං අභියාචෙ සුමෙධනති: කප්පාති දෙවකප්පා: තණ්හා කප්පො ව දිට්ඨිකප්පො ව -පෙ- අයං තණ්හාකප්පො -පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පො, බුඬස්ස හගවතො තණ්හාකප්පො පභිනො, දිට්ඨිකප්පො පටිගිස්සට්ඨො, තණ්හාකප්පස්ස පභිනතො දිට්ඨිකප්පස්ස පටිගිස්සට්ඨතො තස්මා බුද්ධො කප්පං ජහො. අභියාචෙති: යාවාමි දභියාවාමි, අජ්ජායාමි, සාදියාමි, පඤ්ඤාමි, පිහයාමි, ජප්පාමි, අභිජප්පාමි. සුමෙධනති: 'මෙධා' වුට්ති පඤ්ඤා. "සා පඤ්ඤා පජනතා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි" හගවා ඉමාය මෙධාය පඤ්ඤාය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සම්පන්නො² සමන්තාගතො, තස්මා බුද්ධො සුමෙධොති 'කප්පං ජහං අභියාචෙ සුමෙධං.

සුත්වාන නාගස්ස අපනම්සසනති ඉතොති: 'නාගස්සා'ති: නාගො හගවා, ආගං න කරොති නාගො, න ගච්ඡති නාගො, න ආගච්ඡති නාගො -පෙ- එවං හගවා නාගච්ඡති නාගො. සුත්වාන නාගස්ස අපනම්සසනති ඉතොති: තුස්සං වචනං බ්‍යප්පථං රෙයනං අනුසිට්ඨං සුත්වා සුඤ්ඤවා උග්ගහෙත්වා උපධාරයිත්වා උපලක්ඛයිත්වා ඉතො අපනම්සසනති වජ්ජසනති පක්කම්සසනති දිසා විදිසං ගම්සසනති සුත්වාන නාගස්ස අපනම්සසනති ඉතො.'

තෙනාහ මසා බ්‍රාහ්මණො:

"ඔකං ජහං තණ්හාට්ඨිදං අනෙජං -(ඉච්චායස්මා හදාවුඩො)
නැදිං ජහං ඔසනිණණං විමුත්තං,
කප්පං ජහං අභියාචෙ සුමෙධං.
සුත්වාන නාගස්ස අපනම්සසනති ඉතො"ති.

1. සබ්බං සංසාරපථං- සා.ප.

2. සුමෙධොති- ව-වි-ක,

සුමෙධං වුට්ති- මජ්ඣං.

3. සමුපපන්නො- මජ්ඣං.

නානා ජනා ජනපදෙහි සඛගතා
තච වීරා¹ වාක්‍යං අභිකඛබ්බමානා²
තෙසං තුචං සාධු වීයාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.

නානා ජනා ජනපදෙහි සඛගතාති: 'නානා ජනා'ති: ඛතතියා ව
බ්‍රාහ්මණා ව වෙසසා ව සුඤ්ඤා ව ගහට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙව්‍යා ව මනුස්සා ව.
ජනපදෙහි සඛගතාති: අඛයා ව මගධා ව කච්ඡිකා ව කාසියා ව කොසලා ව
වජ්ජියා ව ලෙඤ්ජා ව වේතියඛ්‍යා ව වංසා ව³ කුරුඛ්‍යා ව පඤ්ඤාලා ව
මව්ජා ව සුරසෙනා ව අසසකා ව⁴ දව්‍යතියා ව යොනා ව කම්බොජා ව.
සඛගතාති: සඛගතා සමාගතා සමොහිතා සන්තිපතිතාති 'නානා ජනා
ජනපදෙහි සඛගතා.'

තච වීර වාක්‍යං අභිකඛබ්බමානාති: 'වීරා'ති චිරො භගවා, වීරිය වා
සොති චිරො, දහුති චිරො, විසවිති චිරො, අලමතොතාදි වීරො - 3 -
විගතලොමහංසොති චිරො.

1. "වීරතො ඉධ සබ්බපාපකෙහි
තිරය්‍යකම්මතිඉච වීරියවා සො,
සො වීරියවා පධානවා
චිරො තාදී පවුච්චතෙ තථංතො"ති

තච වීර වාක්‍යං අභිකඛබ්බමානාති: තුඛං වචනං ඛ්‍යාපථං දෙසනං
අනුසිට්ඨං⁵. අභිකඛබ්බමානාති: අභිකඛබ්බමානා ඉච්ඡමානා සාදියමානා
පඤ්ඤාමානා පිඤ්ඤාමානා අභිජ්ජමානාති 'තච වීර වාක්‍යං අභිකඛබ්බමානා.'

තෙසං තුචං සාධු වීයාකරොහිති: 'තෙසං'තති තෙසං ඛතතියානං
බ්‍රාහ්මණානං වෙසසානං සුඤ්ඤානං ගහට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙව්‍යානං
මනුස්සානං. තුචංතති: භගවතං භණති. සාධු වීයාකරොහිති: සාධු
ආචික්ඛාහි දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාහි උතතාහි
කරොහි පකාසෙහිති 'තෙසං තුචං සාධු වීයාකරොහි.'

1. ධිර- ව-වි-ක.

2. අභිසඛබ්බමානා- ව-වි-ක.

3. ඤාගරඛ්‍යා ව- භ්‍යා.

4. අසකා ව- ව-වි-ක.

5. අනුසන්ති- ව-වි-ක.

6. සුත්ත නිපාත සංග්‍රහ සුත්ත

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති: 'තථා හි තෙ විදිතො තුලිතො තිලිතො විභුතො විභාවිතො එස ධම්මොති 'තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.''

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“නානා ජනා ජනපදෙහි සඬග්ගා
තච වීර වාක්‍යා අභිකඤ්චිමානා,
තෙසං තුච්ඡා සාධු වියාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො”ති.

— — —

12-3

ආද්‍යන තණ්හං විනයෙථ සබ්බං (හද්‍රාවුධාති හගවා)
උදධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි,
යං යං හි ලොකසමිං උපාදියන්ති
තෙතෙව මාරො අභිච්ඡි ජන්තුං.

ආද්‍යන තණ්හං විනයෙථ සබ්බන්ති: ‘ආද්‍යන තණ්හං’ වුවහි රූප තණ්හං -පෙ- ආද්‍යන තණ්හං තිං කාරණා වුවහි ආද්‍යන තණ්හං: තාය තණ්හං රූපං ආදියන්ති උපාදියන්ති ගණන්ති පරාමසන්ති දභිතිවිසන්ති, වෙදනා-සංකෘතං- සංඛාරෙ- විකුසුණං- ගතිං- උපපත්තිං- පටිසංකිං- ඥානං- සංසාරං- වට්ඨං- ආදියන්ති උපාදියන්ති ගණන්ති පරාමසන්ති දභිතිවිසන්ති තංකාරණා වුවහි ආද්‍යන තණ්හං. විනයෙථ සබ්බන්ති: සබ්බං ආද්‍යන තණ්හං විනයෙය්‍ය පටිවිනෙය්‍ය පජනෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛන්ධාකරෙය්‍ය අනභාවා ගමෙය්‍යාති ‘ආද්‍යන තණ්හං විනයෙථ සබ්බං. හද්‍රාවුධා’ති හගවා -පෙ-

උදධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි: ‘උදධං’ වුවහි අනාගතං, අධො වුවහි අතීතං, තිරියං වාපි මජ්ඣෙකි පච්චුප්පන්නං. උදධන්ති දෙවලොකො, අධොති නිරයලොකො, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි මනුස්සා ලෝකො. උදධන්ති කුසලා ධම්මො, අධොති අකුසලා ධම්මො, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි අව්‍යාකතා ධම්මො, උදධන්ති සුඛා වෙදනා, අධොති දුක්ඛා වෙදනා තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි අද්දුක්ඛ ඵලා වෙදනා. උදධන්ති අරූපධාතු අධොති කාමධාතු, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි රූපධාතු. උදධන්ති උදධං පාදකලා, අධොති අධො තෙසමසංකා, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි වෙමමජ්ඣෙකි ‘උදධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙකි.’

1. වාපි - පන

2. අපාන තණ්හං -පෙ-

ආද්‍යන තණ්හං - ම ජ හං.

3. උදධන්ති - ම ජ හං,

උදධන්ති වුවහි - සාහ.

යං යං හි ලොකසමිං උපාදියනතිති: යං යං රූපගතං වේදනාගතං සංඝාතං සංඝාරගතං¹ විඤ්ඤාණගතං ආදියනති උපාදියනති ගණනනති පරාමසනති අභිනිවිසනති. ලොකසමිනති: අපායලොකෙ - පෙ - ආයතන-ලොකෙති 'යං යං හි ලොකසමිං උපාදියනති.'

තෙනෙව මාරො අනවති ජනතුනති: තෙනෙව කම්මාභිසංඛාරවසෙන පටිසන්ධිකො ඛන්ධමාරො ධාතුමාරො ආයතනමාරො ගතිමාරො උප-පත්තිමාරො පටිසන්ධිමාරො භවමාරො සංසාරමාරො වට්ඨමාරො අනෙති අනුගච්ඡති අනුබ්බිකො හොති. ජනතුනති සත්තං නරං මාන.වි. පොසං පුග්ගලං ජීවං ජාගං ජනතුං ඉන්ද්‍රං (හින්ද්‍රං) මනුජනති තෙනෙව මාරො අනෙති ජනතුං.

තෙනාහ හඳවා:

“ආද්‍යනතණං විත.පෙථ සබ්බං (හද්‍රාවුධාති හඟවා)
උද්ධං අධො තිට්ඨස්ඤ්ඤාපි ඉජ්ඣෙ,
යං යං හි ලොකසමිං උපාදියනති
තෙනෙව මාරො අනෙති ජනතුනති.

12-4

තස්මා පජානං න උපාදියෙථ
භික්ඛු සතො කිස්සන්තං සබ්බලොකෙ,
ආද්‍යනසතෙත ඉති පෙක්ඛමාමනා
පජං ඉමං මව්වුධෙයො විසත්තං.

තස්මා පජානං න උපාදියෙථාති: 'තස්මා ති: තස්මා තංකාරණං තං හෙතු තංපච්චයා² තන්තිද්‍යා, එතං ආදීනවං සම්පසාමානො ආද්‍යන-තණ්ඨායා'ති 'තස්මා.' පජානනති: ජානනො පජානනො ආජානනො විජානනො පටිවිජානනො පටිවිජ්ඣනො.' සබ්බෙ සංඝාරා අභිව්වා'ති ජානනො පජානනො ආජානනො විජානනො පටිවිජානනො පටිවිජ්ඣනො, 'සබ්බෙ සංඝාරා දුක්ඛාති - පෙ - 'යං කිස්සෙ සමුදයධම්මං සබ්බං තං ගිරොධධම්ම'නති ජානනො පජානනො ආජානනො විජානනො පටිවිජානනො පටිවිජ්ඣනො. න උපාදියෙථාති රූපං නාදි-යෙය්‍ය න උපාදියෙය්‍ය න ගණනෙය්‍ය න: පරාමසෙය්‍ය නාභිනිවිසෙය්‍ය වේදනං- සංඝාතං- සංඝාරං- විඤ්ඤාණං- ගතිං- උපපත්තිං- පටිසන්ධිං- භවං- සංසාරං- වට්ඨං නාදියෙය්‍ය න උපාදියෙය්‍ය න ගණනෙය්‍ය න පරාමසෙය්‍ය නාභිනිවිසෙය්‍යාති 'තස්මා පජානං න උපාදියෙථ.'

1. අභිසංඝාරගතං - පං -

2. තප්පච්චයා - ව-වි-ක. ම ජ සං

භික්ඛු සතො කිඤ්චනං සබ්බලොකෙති: භික්ඛුන් පුච්ඡජ්ජනකලාණං-
කො වා භික්ඛු, යෙව්මො වා¹ භික්ඛු, සතොති චතුභි කාරණෙහි සතො:
කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙතො සතො -පෙ- යො
වුච්චති සතොති 'භික්ඛු සතො.' කිඤ්චනනති: කිඤ්චි රුජගතං වේදනා
ගතං සඤ්ඤාගතං සංකාරගතං විඤ්ඤාණගතං. සබ්බලොකෙති: සබ්බආපාය-
ලොකෙ සබ්බච්ඡුසසලොකෙ සබ්බදෙවලොකෙ සබ්බබ්බකලොකෙ සබ්බ
ධාතුලොකෙ සබ්බආයතනලොකෙති 'භික්ඛුසතො කිඤ්චනං සබ්බ
ලොකෙ.'

ආද්‍යනසතෙත ඉති පෙක්ඛමානොති: 'ආද්‍යනසතො' වුච්චති යෙ
රුපං ආදියනති උපාදියනති ගණනනති පරාමසනති අභිනිවිසනති,
වේදනං- සඤ්ඤං- සංකාරං- විඤ්ඤාණං- ගතිං- උපපත්තං- පටිසන්ධිං-
හව්වා- සංසාරං- චට්ඨං- ආදියනති උපාදියනති ගණනනති පරාමසනති අභිනි-
විසනති. ඉතිති පදසන්ධි -පෙ- පදනුප්පබ්බතා මෙතං ඉතිති. පෙක්ඛමානොති
දක්ඛමානො දිස්සමානො භස්සමානො ඔලොකියමානො භිජ්ඣායමානො
උප්භිජ්ඣායමානො උපපට්ඨකමානොති 'ආද්‍යනසතෙත ඉති පෙක්ඛමානො.'

පජා ඉමං මච්චුට්ඨෙය්‍යෙ විසත්තනති: 'පජාති සත්තාධිවචනං' මඬ්චු-
ට්ඨෙය්‍යා වුච්චති කිලෙසා ච ඛකා ච අභිසංකාරා ච. පජා මච්චුට්ඨෙය්‍යෙ
මාරට්ඨෙය්‍යෙ මරණට්ඨෙය්‍යෙ සත්තා විසත්තා ආසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා
පළිබ්බද්ධා. යථා භික්ඛුබ්බිලෙ වා නාගුත්තෙ වා හණ්ඩං සත්තං විසත්තං
ආසත්තං ලග්ගං ලග්ගිතං පළිබ්බද්ධං, එවමෙවං පජා මච්චුට්ඨෙය්‍යෙ මාර-
ට්ඨෙය්‍යෙ මරණට්ඨෙය්‍යෙ සත්තා විසත්තා ආසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පළි-
බ්බද්ධාති පජා ඉමං මච්චුට්ඨෙය්‍යෙ විසත්තං.'

තෙනාහ භගවා:

“කසමා පජානං න උපාදියෙථ
භික්ඛු සතො කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ,
ආද්‍යනසතෙත ඉති පෙක්ඛමානො.
පජා ඉමං මච්චුට්ඨෙය්‍යෙ විසත්තං”නති.

සහ ගාථා පරියොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ භතො, භගවා සාවිමකා
හමසමි'ති.

හද්‍රාවුධ සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. සෙක්ඛො වා -ප-ච-වි-ක ඔ ජ සං

13. උදය සුඤ්ඤානිඳෙසො

13-1

කොසිං වීරජමාසිනං (ඉත්ථායසමා උදයො)
කතකිච්චං අනාසවං,
පාරගුං සබ්බධම්මානං,
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං
අඤ්ඤාදිමොක්ඛං පබ්බුච්ඡි
අවිජජායපහෙදනං.

කොසිං වීරජමාසිනානි: කොසිති කොසි හදවා, පඤ්ඤානෙහි කොතෙන කොසි, දුතියෙනෙහි කොතෙන කොසි, තතියෙනෙහි කොතෙන කොසි, චතුසොතෙනෙහි කොසි, සවිතකක සවිචාරෙනෙහි කොතෙන කොසි, අවිතකක විචාරමත්තෙනෙහි කොතෙන කොසි, අවිතකකඅවිචාරෙනෙහි කොතෙන කොසි, සප්පිතිකෙනෙහි කොතෙන කොසි, භිප්පිතිකෙනෙහි කොතෙන කොසි, සාතසහගතෙනෙහි කොතෙන කොසි, උපෙක්ඛාසහගතෙනෙහි කොතෙන කොසි, සුඤ්ඤාතෙනෙහි කොතෙන කොසි, අනිච්ඡිතෙනෙහි කොතෙන කොසි, අප්පණ්ණිකෙනෙහි කොතෙන කොසි, ලොකියෙනෙහි කොතෙන කොසි, ලොකුත්තරෙනෙහි කොතෙන කොසි. කොතරතො එකත්තමනුස්සුතො සද්ධාගරුකොති කොසි. වීරජනි: රාගො රජො, දොසො රජො, මොහො රජො, කොට්ඨො රජො, උපනායො රජො - ටෙ-සබ්බ කුසලාහිසංඛාරා රජා. තෙ රජා බුද්ධස්ස හඳවතො පභිනා උච්ඡිත්තා-මුලා තාලාවච්ඡිකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුපාදධම්මො. තස්මා බුද්ධො අරජො වීරජො භීරජො රජාපගතො රජවිප්පභිනො රජවිප්පමුත්තො¹ සබ්බරජවීතිවත්තො.

1. “රාගො රජො න ච පන රෙණු වුවුති
රාගසෙසනං අධිවචනං රජොති,
එතං රජං විප්පජ්ඣති² චක්ඛුමා
තස්මා ජිනො විගතරජොති වුවුති.
2. දොසො රජො න ච පන රෙණු වුවුති
දොසසෙසනං අධිවචනං රජොති,
එතං රජං විප්පජ්ඣති චක්ඛුමා
තස්මා ජිනො විගතරජොති වුවුති.

1. විප්පමුත්තො - ප.

2. විප්පජ්ඣති - ම ජ සං.

3. මොහො රජො න ව පන රෙණු වුච්චති
මොහසෙසනං අධිවචනං රජොති,
එතං රජං විසජ්ඣති චක්ඛුමා
තස්මා ජිනො විගතරජොති වුච්චති''ති.

විරජා.

ආහිතනති: හිසිනො හගවා පාසාණකෙ වෙනියෙති¹ ආසිනො.

4. ''නගසං පසෙස ආසිනං මුත්ති දුක්ඛසං පාරගු,
සාවකා පඨිරුපාසනති ටෙවිජ්ජා මච්චුහාසිනො''ති.

එවමපි හගවා ආසිනො, අථවා හගවා සංඛොසුක්ඛකපටිපසසද්ධිතො
ආසිනො, වුත්ථවායො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නත්ති
තස්ස සුනඛහවො''ති එවමපි හගවා ආසිනොති ක්කාසිං විරජමාසිනං
ඉවවායසමා උදයො -පෙ-

කතකිච්චං අනාසවනති: බුද්ධසං හගවතො කිච්චාකිච්චං
කරණියාකරණියං පභීනං උච්ඡින්නමුලං තාලාවඤ්ඤකතං අනභාවකතං²
ආයතිං අනුප්පාදධමමං, තස්මා බුද්ධො කතකිච්චො.

5. ''යසං ව විසතා³ නත්ති ඡින්නසොතස්ස භික්ඛුතො,
කිච්චාකිච්චපභීතස්ස⁴ පරිප්පායො න විජ්ජති''ති

කතකිච්චං අනාසවනති: 'ආසවා'ති වත්තාරො ආසවා: කාමාසවො
හවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො. තෙ ආසවා බුද්ධසං හගවතො
පභීනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුප්පාද
ධමමො තස්මා බුද්ධො අනාසවොති 'කතකිච්චං අනාසවො.'

පාරගුං සබ්බධමොනනති: හගවා⁵ දභි ඤාඤාපාරගු, පරිඤාඤාපාරගු පහාන
පාරගු⁶, භාවනාපාරගු⁷, සච්ඡිකිරියාපාරගු⁸, සමාපත්තිපාරගු, දභිඤාඤා පාරගු,
සබ්බධමොනං, පරිඤාඤාපාරගු සබ්බදුක්ඛානං, පහානපාරගු⁶ සබ්බකිලෙ-
සානං, භාවනාපාරගු චතුත්තං මහානං, සච්ඡිකිරියාපාරගු⁸ නිරොධස්ස,

1. වෙනියෙ ආසිනො-ව-වි-ක.
2. අනභාවංගතං -ව-වි-ක.
අනභාවංකතං -ම ජ සං.
3. පරිපතා -සා.
4. කිච්චා කිච්චං පභීතස්ස -සා.

5. හගවා සබ්බ ධම්මානං -ම ජ සං, සා.
6. පහානාය පාරගු -ප.
7. භාවනාය පාරගු -වි.
8. සච්ඡිකිරියාය පාරගු -වි.

සමාපත්තිපාරග්‍ර සබ්බසමාපත්තිනං, සො වසිප්පතො පාරම්ප්පතො අරියසම්. සීලසම්. වසිප්පතො පාරම්ප්පතො අරියසම්. සමාධිසම්. වසිප්පතො පාරම්ප්පතො අරියාය පඤ්ඤාය, වසිප්පතො පාරම්ප්පතො අරියාය විමුක්තියා. සො පාරගතො පාරම්ප්පතො අත්තගතො අත්තප්පතො, කොට්ඨගතො කොට්ඨප්පතො, පරියන්තගතො පරියන්තප්පතො, වොසානගතො වොසානප්පතො, තාණගතො තාණප්පතො, ලොකගතො ලොකප්පතො, සරණගතො සරණප්පතො, අභයගතො අභයප්පතො, අවච්ඡිනගතො¹ අවච්ඡිනප්පතො, අමතගතො අමතප්පතො, හිංඛානගතො හිංඛානප්පතො. සො වුඤ්චාසො -පෙනාසී තස්ස පුනබ්බවොති 'පාරග්‍ර සබ්බධම්මොනං'.

අසී පඤ්ඤාන ආගමනි: පඤ්ඤාන අසීකාමිනං² ආගතා, පඤ්ඤාන පුච්ඡිකාමිනං ආගතා³, පඤ්ඤාන සොකුකාමා ආගතමිනාති 'එවමපි 'අසී පඤ්ඤාන ආගමං' අථවා පඤ්ඤාසීකානං පඤ්ඤාන පුච්ඡිකාමානං පඤ්ඤාන සොකුකාමානං. ආගමනං අභික්කමනං⁴ උපසංඝමනං පසිරුපාසනං අසී, එවමපි අසී පඤ්ඤාන ආගමං, අථවා පඤ්ඤාගමො තුස්සා අසී, කමපි පහු, කමපි අලමතො මයා පුච්ඡිතං කථෙතං විසංඝෙය්තුං, වහසෙසතං භාරතති එවමපි 'අසී පඤ්ඤාන ආගමං'.

අඤ්ඤාචිමොක්ඛං පමුඤ්ඤිති: 'අඤ්ඤා චිමොක්ඛො' වුච්චති අරහත්තචිමොක්ඛො, අරහත්ත චිමොක්ඛං පමුඤ්ඤිති ආචික්ඛාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විචරාති විහජාති උත්තානිකරොති පකාසෙතිති 'අඤ්ඤාචිමොක්ඛං පමුඤ්ඤිති'

අවිජජාය පහෙදනන්ති අවිජජාය පහෙදනං පහෙදනං පහානං වුපසමො⁵ පටිභිසංගො⁶ පටිපාසකං අමතං හිංඛානන්ති 'අවිජජාය පහෙදනං'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

කුමාරිං විරජමාසීනං (ඉච්චායසමා උදයො)
කතකිච්චං අනාසවං,
පාරග්‍ර සබ්බධම්මොනං
අසී පඤ්ඤාන ආගමං
අඤ්ඤාචිමොක්ඛං පමුඤ්ඤිති
අවිජජාය පහෙදනං⁷ නති

1. අවච්ඡිනගතො - ස.	4. අභික්කමනං - ව-වි-ක.
2. අසීකො ආගතොමහි - ම ජ සං.	5. වුපසමං - ම ජ සං.
3. ආගතො - ම ජ සං.	6. පටිභිසංගො - පන-පටිභිසංගො - ම ජ සං.

පහානං කාමච්ඡදනං (උදයාති භවවා)
 දෙමනස්සාන වුභයං,
 ටීනස්ස ච¹ පනුදනං
 කුකකුච්චානං නිවාරණං.

පහානං කාමච්ඡදනානි: 'ඡදෙද'ති 'යො කාමෙසු කාමච්ඡදෙද කාම-
 රාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසිනොගො කාමපිපාසා කාමපරි-
 ළාගො කාමමුච්ඡා කාමච්ඡෙධාසානං කාමොසො කාමයොගො කාමුපාදනං
 කාමච්ඡදනීවරණං.' පහානං කාමච්ඡදනානි: කාමච්ඡදනං පහානං
 වූපසමං පටිභිස්සංගා පටිපසංගා² අමතං නිබ්බානානි 'පහානං
 කාමච්ඡදනං'. උදයාති භවවාති -පෙ-

දෙමනස්සානවුභයානි: දෙමනස්ස'නි: 'යං චෙතසිකං අසාතං
 චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසමච්ඡස්සජ් අසාතං දුක්ඛං චෙද්ධිකං, චෙතො-
 සමච්ඡස්සජ් අසාතං දුක්ඛං චෙද්ධිකං. දෙමනස්සාන වුභයානි: කාමච්ඡදනං
 ච දෙමනස්සාන ච උභින්නං පහානං වූපසමො පටිභිස්සංගො පටිපසංගා²
 අමතං නිබ්බානානි 'දෙමනස්සානවුභයං.'

ටීනස්ස ච පනුදනානි: 'ටීන'නි 'යා විතතස්ස අකල්ලතා³
 අකල්ලෙඤ්ඤතා ඔලියනා සලලියනා ලීනං ලියනා ලිඝිතතා ටීනං ලියනා
 ලිඝිතතා විතතස්ස.' ටීනස්ස ච පනුදනානි: ටීනස්ස ච පනුදනං පහානං
 වූපසමො⁴ පටිභිස්සංගො පටිපසංගා² අමතං නිබ්බානානි ටීනස්ස ච
 පනුදනං.

කුකකුච්චානං නිවාරණානි: 'කුකකුච්ච'නි: හත්කුකකුච්චමපි කුකකුච්චං
 පාදකුකකුච්චමපි කුකකුච්චං, හත්පාදකුකකුච්චමපි කුකකුච්චං. අකපටියෙ
 කපටියසඤ්ඤිතා, කපටියෙ අකපටියසඤ්ඤිතා, අවජ්ජ චජ්ජසඤ්ඤිතා
 චජ්ජ අවජ්ජසඤ්ඤිතා. 'යං ඒවරූපං කුකකුච්චං කුකකුච්චායනා
 කුකකුච්චාධිකතං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො.
 ඉදං වුච්චති කුකකුච්චං'.

1. ටීනස්ස -ම ඡ සං.

2. දෙමනස්සානි -ම ඡ සං, සං.

3. අකල්ලතා -ප -ව-වි-ක, ම ඡ සං.

4. වූපසමං -ම ඡ සං.

අපි ව දවස කාරණෙහි උපපජ්ජති කුක්කුචං: වෙනසො විප්පට්ඨාරො මනොවිලෙඛො, කතතො ව අකතතො ව¹. කරං කතතො ව අකතතො ව උපපජ්ජති කුක්කුචං. ධෙතසො විප්පට්ඨාරො මනොවිලෙඛො: 'කතං මෙ කායද්වැරිතං අකතං මෙ කායසුචරිත'නි උපපජ්ජති කුක්කුචං. වෙනසො විප්පට්ඨාරො මනොවිලෙඛො' කතං මෙ වජ්ඣවරිතං අකතං මෙ වජ්ඣචරිත'නි -පෙ- කතං මෙ චොද්ධවරිතං අකතං මෙ චොද්ධචරිත'නි -පෙ- කතො මෙ පාණාතිපාතො අකතො මෙ පාණාතිපාතා වෙරමණිති -පෙ- කතං මෙ අදින්නාදනං අකතං මෙ අදින්නාදනා වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ කාමෙසු මිච්ඡාචාරො අකතො මෙ කාමෙසු මිච්ඡාචාරා වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ මුසාවාදෙ අකතො මෙ මුසාවාදා වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ පිසුනාවාචා අකතො මෙ පිසුනාය වාචාය වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ ඵරුසාවාචා අකතො මෙ ඵරුසාය වාචාය වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ සමථප්පලාපො අකතො මෙ සමථප්පලාපා වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ අභිජ්ඣා අකතො මෙ අනභිජ්ඣාති -පෙ- කතො මෙ ව්‍යාපාදෙ අකතො මෙ අඛ්‍යාපාදෙති -පෙ- කතො මෙ මිච්ඡාද්ධි අකතො මෙ සමොද්ධිති උපපජ්ජති කුක්කුචං. වෙනසො විප්පට්ඨාරො මනොවිලෙඛො. එවං කතතො ව අකතතො ව උපපජ්ජති කුක්කුචං. වෙනසො විප්පට්ඨාරො මනොවිලෙඛො.

අදවා 'සිලෙසුඤ්ඤි න පරිපුරකාරී'ති² උපපජ්ජති කුක්කුචං. වෙනසො විප්පට්ඨාරො මනොවිලෙඛො. 'ඉන්ද්‍රියෙසුඤ්ඤි අගුත්තද්වාරො'ති- භොජනෙ අමතකඤ්ඤමිති- ඡාගරියං අනනුයුක්තොමිති- න සතිසම්පජ්ඣෙය්‍යා සමනතාගතොමිති- අභාවිතා මෙ චිත්තාරො සතිපට්ඨානාති- අභාවිතා මෙ චිත්තාරො සමමප්පධානාති- අභාවිතා මෙ චිත්තාරො ඉද්ධිපාදාති- අභාවිතාති මෙ පඤ්ඤිත්තියාති- අභාවිතාති මෙ පඤ්ඤාබලාති- අභාවිතා මෙ සත්ත ඛොජ්ඣාධිකාති- අභාවිතො මෙ අරියො දට්ඨංඛිතිකො මග්ගොති- දුක්ඛං මෙ අපරික්ඛන්‍යනනි- සමුදයො මෙ අපභින්නොති- මග්ගො මෙ අභාවිතොති තිරොධො මෙ අසවජ්ජකතොති උපපජ්ජති කුක්කුචං. වෙනසො විප්පට්ඨාරො මනොවිලෙඛො. කුක්කුචානං නිවාරණානි: කුක්කුචානං ආවරණං ඡ.ව.රණං පහානං වූපසමො³ පටිග්‍රිහ්‍යග්ගො පටිප්පසංඤ්ඤි⁴ අමතං ගිබ්බානනාති කුක්කුචානං ඥ.වාරණං.

තෙනාහ භගවා:

"පහානං කාමච්ඡන්‍යනං (උදයාති භගවා...)
දෙමනස්සාන වූහයං,
ථිතස්ස ව පනුදනං
කුක්කුචානං ඥ.වාරණං"නි.

1. කටතතොව අකටතතොව -පන
2. අපරිපුරකාරීති -ම ඡ සං.

3. උපසමං වූපසමං -ම ඡ සං.
4. පටිග්‍රිහ්‍යග්ගො පටිප්පසංඤ්ඤි -ම ඡ සං.

13-3

උපෙකඛාසතිසංසුද්ධං
ධම්මතකකපුරෙඡවං,
අඤ්ඤාචීමොකඛං පබ්බුමි¹
අවිජ්ජාය පහෙදනං.

උපෙකඛාසතිසංසුද්ධනි: ‘උපෙකඛා’² තී යා චතුසස් කානෙ³ උපෙකඛා උපෙකඛානා අජක්ඛුපෙකඛානා චිත්තසමථො⁴ චිත්තපසාද්ධතා⁵ චිත්තසංසාරණා විත්තසංසාරණා. සතිති: “යා චතුසස් කානෙ උපෙකඛං ආරම්භ සති අනුසස්ති -පෙ- සම්මාසති⁶’. උපෙකඛාසතිසංසුද්ධනි: චතුසස් කානෙ උපෙකඛා ච සති ච සුද්ධා හොනති විසුද්ධා සංසුද්ධා පරිසුද්ධා පරියොද්ධා අනඛං භාවිතපකකිලෙසා මුද්දා කම්මෙති යා යිතා ආනෙඤ්ජප්පත්තාති ‘උපෙකඛාසති සංසුද්ධං’.

ධම්මතකකපුරෙඡවනි: ‘ධම්මතකකා’ වුවනි සම්මාසංකප්පො, සො ආදිතො හොති, පුරතො හොති, පුබ්බඛගමො හොති, අඤ්ඤාචීමොකඛාසාති ඒවමපි ‘ධම්මතකකපුරෙඡවං’. අථවා ‘ධම්මතකකා’ වුවනි සම්මාදිට්ඨි, සා ආදිතො හොති, පුරතො හොති, පුබ්බඛගමා⁷ හොති, අඤ්ඤාචීමොකඛාසාති ඒවමපි ‘ධම්මතකකපුරෙඡවං’. අථවා ‘ධම්මතකකා’ වුවනි චතුසස් චිත්තානං චිත්තානං පුබ්බභාගවිපස්සනා⁸ සා ආදිතො හොති, පුරතො හොති, පුබ්බඛගමා හොති අඤ්ඤාචීමොකඛාසාති ඒවමපි ‘ධම්මතකකපුරෙඡවං’.

අඤ්ඤාචීමොකඛං පබ්බුමිති: ‘අඤ්ඤාචීමොකඛා’ වුවනි අරහත්ත විමොකඛා, අරහත්තවිමොකඛං පබ්බුමි, ආවිකඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි චිත්තාමි විහජාමි උත්තාරිකරොමි පකාසෙමිති ‘අඤ්ඤාචීමොකඛං පබ්බුමි’.

අවිජ්ජාය පහෙදනනි: ‘අවිජ්ජා’ තී “දුකඛ අඤ්ඤානං -පෙ- අවිජ්ජා මොහො අකුසලමුලං.” අවිජ්ජාය පහෙදනනි: අවිජ්ජා පහෙදනං පහානං වුපසමො පටිනිසංගො පටිපසංගාමි අමතං තිබ්බානනි ‘අවිජ්ජාය පහෙදනං’.

තෙනාහ භවවා:

“උපෙකඛාසතිසංසුද්ධං
ධම්මතකකපුරෙඡවං,
අඤ්ඤාචීමොකඛං පබ්බුමි
අවිජ්ජාය පහෙදනනි.”

1. සංඛ්‍රාමි -සතා.

2. චතුසස් කානෙ -ස.

3. විත්තසංසාරණා -වි,වි,ක,
විත්තසමතා -ම ඡ සං.

4. විත්තපපසාද්ධතා -සං.

විත්තපපසාද්ධතා -ම ඡ සං.

විත්තපපසාද්ධතා -සං.

5. පුබ්බඛගමො -ම ඡ සං.

6. විපස්සනා ආදිතො හොති -ප.

7. පහෙදනනි -වි-වි-ක, ම ඡ සං.

13-4

කිං සු සංයොජනො ලොකො
කිං සු තස්ස විචාරණං,
කිසසස්ස විපපහානෙන
භිබ්බානං ඉති වුච්චති.

කිං සු සංයොජනො ලොකොති: කිං ලොකස්ස සංයොජනං ලග්ගනං බ්බන්තං උපකක්ඛලෙසො, කෙන ලොකො යුතො පයුතො ආයුතො සමායුතො ලග්ගො ලග්ගිතො පළිබුද්ධොති 'කිං සු සංයොජනො ලොකො.'

කිං සු තස්ස විචාරණනති: 'කිං තස්ස' චාරණං¹ චිචාරණං පටිචිචාරණං කෙන ලොකො චරති විචාති පටිචිචරතිති 'කිං සු තස්ස විචාරණං.'

කිසසස්ස විපපහානෙන භිබ්බානං ඉති වුච්චති: කිසසස්ස විපපහානෙන වූපසමෙන පටිතිස්සග්ගෙන පටිපසංඝෝයා, භිබ්බානං ඉති වුච්චති පවුච්චති කලීයති භණ්ණියති දිළියති වොහරියතිති 'කිසසස්ස විපපහානෙන භිබ්බානං ඉති වුච්චති'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"කිං සු සංයොජනො ලොකො
කිං සු තස්ස විචාරණං,
කිසසස්ස විපපහානෙන
භිබ්බානං ඉති වුච්චති"ති.

13-5

නන්දිසංයොජනො ලොකො
විතකකස්ස චිචාරණං
තණ්හාය විපපහානෙන
භිබ්බානං ඉති වුච්චති.

නන්දිසංයොජනො ලොකොති: 'නන්දි' වුච්චති තණ්හා, "යො රුඝො සාරාගො - පෙ - අභිජ්ඣා ලොහො අකුසල මුලං" අයං වුච්චති නන්දි. යා නන්දි ලොකස්ස සංයොජනං ලග්ගනං බ්බන්තං උපකක්ඛලෙසො, ඉමාය නන්දියා ලොකො යුතො පයුතො ආයුතො සමායුතො ලග්ගො ලග්ගිතො පළිබුද්ධොති 'නන්දිසංයොජනො ලොකො.'

1. විචාරණං - ම ජ සං, ස්‍යා.
කිං ලොකස්ස විචාරණං - ප.

විතකකසස විචාරණනථි 'විතකකකා'ති¹ නව විතකකා: කාමවිතකකා ව්‍යාපාදවිතකකා විහිංසාවිතකකා ඤාතිවිතකකා ජනපදවිතකකා අමරවිතකකා² පරානුද්දයනාපටිසංසුතො විතකකා ලාභසකකාර සිලොක පටිසංසුතො විතකකා අනවඤ්ඤාතිපටිසංසුතො විතකකා ඉමෙ වුවවනති නව විතකකා. ඉමෙ නවවිතකකා ලොකස්ස චාරණං විචාරණං පටිවිචාරණං. ඉමෙහි නවහි විතකකහි ලොකො චරති විචරති පටිච්චරතිති 'විතකකස්ස විචාරණං.'

තණ්හාය විපපහානෙන නිබ්බානං ඉති වුවවතිති: 'තණ්හා'ති රූප තණ්හා-පෙ-ධම්මතණ්හා, තණ්හාය විපපහානෙන නිබ්බානං ඉති වුවවතිති: තණ්හාය විපපහානෙන වූපසමෙන පටිභිසංගෙන පටිපසංදායා හිබ්බානං ඉති වුවවති පවුවති කප්පිති හණ්පිති දිපිති වොහරිපිතිති 'තණ්හාය විපපහානෙන නිබ්බානං ඉති වුවවති.'

නෙතාහ භගවා:

“නන්දිසංයොජනො ලොකො
විතකකස්ස විචාරණං,
තණ්හාය විපපහානෙන
නිබ්බානං ඉති වුවවති”ති.

13-6

කථං සතස්ස චරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති,
භගවතං පුට්ඨමාගමො³
තං සුඤ්ඤාම චිත්තො තව.

කථං සතස්ස චරතොති: කථං සතස්ස සම්පජානස්ස චරතො විචරතො⁴ ඉරියතො වත්තියතො පාලියතො යපයතො යාපයතොති 'කථං සතස්ස චරතො'.

විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣතිති විඤ්ඤාණං ගිරුජ්ඣති වූපසමෙති අසංගවජති පටිපපසමහතිති 'විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති'.

භගවතං පුට්ඨමාගමොති: බුද්ධං භගවතං පුට්ඨං පුට්ඨිකං යාචිකං අපේක්ඛිසිකං පසාදෙකං ආගමො ආගතමො උපාගතමො සම්පන්නමො තයා සද්ධිං සමාගතමොති 'භගවතං පුට්ඨමාගමො'.

1. විතකකාති - ම ජ සං, ස්‍යා.
2. අමරාවිතකකා - ම ජ සං.

3. පුට්ඨමාගමා - ම ජ සං.
පුට්ඨමාගමම - සු.
4. විචරතො - ච-චි-කස්‍යා ම ජ සං.

තං සුභොම වචො තවාති: 'ත'නති තුය්‍යං වචනං ඛ්‍යප්ථං දෙසනං අනුසිට්ඨිං.¹ සුභොම උග්ගණිතාම ධාරෙම උපධාරෙම උපලක්‍ෂමාති 'තං සුභොම වචො තව'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“කථං සතස්ස වරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති,
හච්ඡන්තං පුච්ඡමාගමිහා
තං සුභොම වචො තවා” ති.

13-7

අස්සකකඤ්ච බ්‍රහ්මදා ව
වෙදනං නාහිනඤ්ඤා
ඵවං සතස්ස වරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති:

අස්සකකඤ්ච බ්‍රහ්මදා ව වෙදනං නාහිනඤ්ඤාති: අජ්ඣන්තං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි² විහරන්තො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති න අජ්ඣාසාය තිට්ඨති³ අහිනඤ්ඤා අහිවදනං අජ්ඣාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජ්ඣති විනොදෙති ඛ්‍යන්තිකරොති අනභාවංගමෙති බ්‍රහ්මදා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරන්තො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති න අජ්ඣා සාය තිට්ඨති අහිනඤ්ඤා අහිවදනං අජ්ඣාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජ්ඣති විනොදෙති ඛ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. අජ්ඣන්තං බ්‍රහ්මදා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරන්තො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති න අජ්ඣාසාය තිට්ඨති අහිනඤ්ඤා අහිවදනං අජ්ඣාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජ්ඣති විනොදෙති ඛ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති.

අජ්ඣන්තං සමුදයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙ නානුපස්සි විහරන්තො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති නාජ්ඣාසාය තිට්ඨති අහිනඤ්ඤා අහිවදනං අජ්ඣාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජ්ඣති විනොදෙති ඛ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති, අජ්ඣන්තං වයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරන්තො -පෙ- අජ්ඣන්තං සමුදයවයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරන්තො -පෙ- බ්‍රහ්මදා සමුදයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරන්තො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති

1. අනුසන්ධිං-ව-වි-ක, අනුසාසනං-ම ඡ. සං

2. අස්සකකං වෙදනං වෙදනානුපස්සි -ප අස්සකකවෙදනානුපස්සි -වි.

3. අජ්ඣාසෙති -ම ඡ සං.

න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනන්දනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරමාසං
 අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. බ්‍යන්තිකා
 වයධමොත්තපසසී වෙදනාසු වෙදනාත්තපසසී විහරන්තො -පෙ- බ්‍යන්තිකා
 සමුදයවයධමොත්තපසසී වෙදනාසු වෙදනාත්තපසසී විහරන්තො -පෙ-
 අරේඛාසාන බ්‍යන්තිකා සමුදයධමොත්තපසසී වෙදනාසු වෙදනාත්තපසසී විහරන්තො
 -පෙ- අරේඛාසානබ්‍යන්තිකා වයධමොත්තපසසී වෙදනාසු වෙදනාත්තපසසී
 විහරන්තො -පෙ- අරේඛාසානබ්‍යන්තිකා¹ සමුදය වයධමොත්තපසසී වෙදනාසු
 වෙදනාත්තපසසී විහරන්තො වෙදනං නාභිනන්දති නාභිවදති න
 අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනන්දනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරමාසං
 අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. ඉමෙහි
 ආදසහි ආකාරෙහි වෙදනාසු වෙදනාත්තපසසී විහරන්තො - පෙ - අනභාවං
 ගමෙති.

අථවා වෙදනං අනිච්ඡතො පසසන්තො වෙදනං නාභිනන්දති නාභිවදති
 න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනන්දනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරමාසං
 අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති.
 වෙදනං දුක්ඛතො - රොගතො - ගණ්ඨතො - සප්පතො² - අසතො -
 ආබාධතො -පෙ- නිසසරණතො පසසන්තො වෙදනං නාභිනන්දති නාභිවදති
 න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනන්දනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං
 පරමාසං අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං
 ගමෙති. ඉමෙහි චතුර්විධාලියාය ආකාරෙහි³ වෙදනාසු වෙදනාත්තපසසී
 විහරන්තො වෙදනං නාභිනන්දති නාභිවදති න අරේඛාසාය තිට්ඨති
 අභිනන්දනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරමාසං අභිනිවෙසං පජහති
 විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති⁴ 'අරේඛාසාන බ්‍යන්තිකා ව
 වෙදනං නාභිනන්දතො'.

එවං සත්තසස වරතොති: එවං සත්තසස සමපජානසස වරතො විවරතො⁵
 ඉරියතො වත්තයතො පාලයතො යපයතො යාපයතොති. 'එවං සත්තසස
 වරතො.'

විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති: පුඤ්ඤාභිසම්බාරසහගතං විඤ්ඤාණං
 අපුඤ්ඤාභිසම්බාරසහගතං විඤ්ඤාණං ආනෙඤ්ජාභිසම්බාරසහගතං
 විඤ්ඤාණං නිරුඤ්ජති වුපසමමති අත්ථං ගව්ඡති පටිපෙසසම්භතිති 'විඤ්ඤාණං
 උපරුජ්ඣති.'

කෙනාහ භගවා:

“අරේඛාසාන බ්‍යන්තිකා ව
 වෙදනං නාභිනන්දතො,
 එවං සත්තසස වරතො
 විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති.

සහගාථාපරියොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ භතෙන, භගවා සාවතො
 හමසමිති.

උදය සුත්තනිදෙදසො සමත්තො.

1. බ්‍යන්තිකාසමුදය වය ධමොත්තපසසී විහරන්තො -ප-ව-වි-ක.	2. ඉමෙහි චතුර්විධාලියාය ආකාරෙහි- ම ඡ සං ඉමෙහි ආචර්‍යාලියාය -සාය.
	3. විහරන්තො -ව-වි-ක, ම ඡ සං

14. පොසාල සුකතිදෙසා

14-1

“යො අතිතං ආදිසති (ඉව්වායසමා පොසාලො)
අනෙජො ජිත්තසංසයො,
පාරගුං සබ්බධම්මානං
අති පසෙදාන ආගමං.

යො අතිතං ආදිසති: ‘යො’ති “යො සො හග්වා සයම්හ අනා-
වරියකො පුබ්බ අනානුසුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සව්වාති අභිසම්බුද්ධිං
තස්මි ව සබ්බඤ්ඤානං පනො ඛලෙසු ව වසිභාවං අතිතං ආදිසති හග්වා
අනානො ව පරෙසං ව අතිතමි ආදිසති අනාගතමි ආදිසති පච්චසන්නමි
ආදිසති. කථං හග්වා අනානො අතිතං ආදිසති: හග්වා අනානො අතිතං
එකමි ජාතිං ආදිසති, දෙවමි ජාතියො ආදිසති, තිස්සොපි ජාතියො ආදිසති
චතස්සොපි ජාතියො ආදිසති, පඤ්ඤොපි ජාතියො ආදිසති, දඤ්ඤොපි ජාතියො
ආදිසති, විසමි ජාතියො ආදිසති, තිස්සමි ජාතියො ආදිසති, චත්තොපි
සමි ජාතියො ආදිසති, පඤ්ඤොපි- ජාතියො ආදිසති, ජාතිසතමි-
ජාතිසහසමි- ජාතිසතසහසමි- අනෙකෙපි සංවට්ඨකපෙ- අනෙකෙපි
විවට්ඨකපෙ- අනෙකෙපි සංවට්ඨ විවට්ඨකපෙ ආදිසති: අමුත්තාසිං එවංනාමො
එවංගොතො එවංචණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවේදී එවමායු-
පරියොතො, සො තතො වුතො අමුත්ත උදපාදිං තත්තාපාසිං එවංනාමො එවං-
ගොතො එවංචණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවේදී එවමායු-
පරියොතො, සො තතො වුතො ‘ඉධුපපනොති’ ඉති සාකාරං සඋදෙසං
අනෙකවිතිතං පුබ්බධම්මාසං ආදිසති. එවං හග්වා අනානො අතිතං ආදිසති.

කථං හග්වා පරෙසං අතිතං ආදිසති: හග්වා පරෙසං අතිතං එකමි
ජාතිං ආදිසති, දෙවමි ජාතියො ආදිසති -පෙ- අනෙකෙපි සංවට්ඨ
විවට්ඨකපෙ ආදිසති අමුත්තාසිං එවංනාමො එවංගොතො එවංචණො
එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවේදී එවමායුපරියොතො, සො තතො
වුතො අමුත්ත උදපාදිං තත්තාපාසිං එවංනාමො එවංගොතො එවංචණො
එවමාහාරො එවං සුඛදුක්ඛපටිසංවේදී එවමායුපරියොතො, සො තතො
වුතො ‘ඉධුපපනොති’ ඉති සාකාරං සඋදෙසං අනෙකවිතිතං
පුබ්බධම්මාසං ආදිසති, එවං හග්වා පරෙසං අතිතං ආදිසති.

1. ඉධුපපනොති-ප-ව-ව-ස.

හගවා පඤ්ච ජාතකසතානි¹ භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, මහාපදගියසුත්තං² භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, මහාසුදසකගියසුත්තං භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, මහාගොවිඤ්ඤාසුත්තං භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, මාසදෙවියසුත්තං³ භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, වුත්තං හෙතං හගවතා:

“අතීතං ඛො වුත්තු, අද්ධානං අරභ්භ තථාගතස්ස සත්තානුසාරී ඤාණං හොති, සො යාවතකං ආකඞ්ඛති තාවතකං අනුසාරති, අනාගතං ච ඛො වුත්තු, -පෙ- පච්චුප්පනාඤ්ච ඛො වුත්තු, අද්ධානං ආර තථාගතස්ස ඛොධිජං ඤාණං උපපජ්ජති අයමනතිමා ජාති නස්සිද්ධි පුනඛ්භවො”ති.⁴ ඉන්ද්‍රියපරොපරියතතඤාණං⁵ තථාගතස්ස තථාගතබලං. සත්තානං ආසයානුසයඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, යමකපාටිභීරෙ ඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණං⁶ තථාගතස්ස තථාගතබලං, සබ්බඤ්ඤාතඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, අනාවරණඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, සබ්බස්ස අසබ්බමප්පටිභතමනාවරණඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, එවං හගවා අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතමපි ආදිසති, අනාගතමපි ආදිසති, පච්චුප්පනමපි ආදිසති, ආර්ඪ්ඨකති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විහජති උත්තානීකරොති පකාසෙතිති: යො අතීතං ආදිසති. ඉවායස්මා පොසාලො -පෙ-

අනෙජො ජිනා සංසයොති ‘එජා’වුවති තණ්හා ‘යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං” සා එජා තණ්හා බුද්ධස්ස හගවතො පභීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවඤ්ඤතා අනභාවකතා⁷ ආයතිං අනුප්පාදධම්මො තස්මා බුද්ධො ‘අනෙජො’. එජාය පභීනන්තා අනෙජො, හගවා ලාභෙපි න ඉඤ්ජති -පෙ- දුක්ඛෙපි න ඉඤ්ජති න චලති න චෙධති නප්පචෙධති න සමපචෙධතිති ‘අනෙජො’. ජිනා සංසයොති: ‘සංසයො’ වුවති විවික්චජා, “දුක්ඛකඞ්ඛා-පෙ-ඵමිතිතතං” විතතස්ස මනොවිලෙඛො.” යො සංසයො බුද්ධස්ස හගවතො පභීනො ජිනො උච්ඡින්නො සමුච්ඡින්නො වූපසනො පටිනිසසංගො පටිප්පසසද්ධො අහබ්බුප්පත්තියො ඤාණගිනා දංඤා. තස්මා බුද්ධො ජිනාසංසයොති ‘අනෙජො ජිනාසංසයො.’

1. පඤ්ච ජාතිසතානි -පහ.

2. සුත්තනතං -ම ඡ සං.

3. මස දෙවිය සුත්තනතං -ස
මසා දෙවිය සුත්තනතං -පහ.

4. ඉන්ද්‍රිය පරොපරියතත ඤාණං -පහ.

5. දිසතිකාය - පාසාදිකසුත්ත.

6. මහා කරුණා සමාපත්තියා ඤාණං

-ප-ව-වි-ඤ

7. අනභාවකතා -ම ඡ සං.

7. ඡමිතිතතං - ම ඡ සං, සත්තා

පාරගුං සබ්බධම්මානන්ති: හගවා අභිඤ්ඤාපාරගු පරිඤ්ඤාපාරගු පහානපාරගු භාවනාපාරගු සව්ච්ඡිද්ධියාපාරගු සමාපත්තිපාරගු අභිඤ්ඤා-පාරගු සබ්බධම්මානං. -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස සුනම්හවො'ති 'පාරගුං සබ්බධම්මානං'.

අත්ති පඤ්ඤාන ආගමන්ති පඤ්ඤාන අත්තිකම්හා ආගතං -පෙ- වහසෙය්නං භාරන්ති ඒවම්පි අත්ති පඤ්ඤාන ආගමං:

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යො අතීතං ආදිසති -(ඉව්වායස්මිං පොසාලො)
අනෙජො ජිත්තංසංසයො,
පාරගුං සබ්බධම්මානං
අත්ති පඤ්ඤාන ආගම”න්ති.

14-2

විභූතරූපසඤ්ඤිස්ස¹
සබ්බකායපපහායිනො,
අජ්ඣත්තං ව බ්‍හිද්ධං ව
නත්ති කිඤ්චිති පසස්සතො,
ඤාණං සක්කානුප්පව්ඡාමි
කථං නෙය්‍යො තථාවිධො.

විභූතරූපසඤ්ඤිස්සයාති 'කතමා රූපසඤ්ඤා': රූපාවචර සමාපත්තිං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුබ්බවිහාරිස්ස වා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජාගිතතං අයං රූපසඤ්ඤා. විභූතරූපසඤ්ඤිස්සාති: වතසෙය්‍යා අරූපසමාපත්තියො පටිලඤ්ඤා² රූපසඤ්ඤා විභූතා භොගන්ති³ විගතා අතික්කාන්තා සමතික්කාන්තා විතිවත්තාති 'විභූතරූපසඤ්ඤිස්ස'.

සබ්බකායපපහායිනොති සබ්බො තස්ස පටිසන්ධිකො රූපකායො පභිනො තදබ්‍යසමතික්කමා වික්කම්හනපපහානෙනා පභිනො තස්ස රූප-කායොති 'සබ්බකායපපහායිනො'.

අජ්ඣත්තඤ්ච බ්‍හිද්ධං ව නත්ති කිඤ්චිති පසස්සතොති: 'නත්ති කිඤ්චි'ති ආකිඤ්ච ඤ්ඤායතන සමාපත්ති, කිංකාරණා 'නත්ති කිඤ්චි'ති ආකිඤ්ච ඤ්ඤා-යතනසමාපත්ති, යං විඤ්ඤාණඤ්ජායතනසමාපත්තිං සතො සමාපජ්ජන්තො තතො වුට්ඨහිත්වා තඤ්ඤෙව විඤ්ඤාණං අභාවෙති විභාවෙති අත්තර-ධාපෙති 'නත්ති කිඤ්චි'ති පසස්සති. තංකාරණා 'නත්ති කිඤ්චි'ති ආකිඤ්ච ඤ්ඤායතනසමාපත්තිති 'අජ්ඣත්තඤ්ච බ්‍හිද්ධං ව නත්ති කිඤ්චිති පසස්සතො'.

1. රූපං සඤ්ඤිස්ස - පහ

2. ලාභිස්ස - ස්‍යා

3. විභූතා භොගි - ප-වි

ඤාණං සක්කානුප්පව්ජාමිති 'සක්කා'ති සකෙකා හගවා, සක්කාකුලා පබ්බජිතොතිපි සකෙකා, -පෙ- පභිනාහයහෙරවො විගතලොමහංසො- තිපි සකෙකා. 'ඤාණං සක්කානුප්පව්ජාමිති තස්ස ඤාණං පුච්ඡාමි'*² කිදිසං කිංසංඝිතං කිංපකාරං කිංපටිභාගං ඉවජිතබ්බහති 'ඤාණං සක්කානු පුච්ඡාමි.'

කථං නෙය්‍යා තථාච්චෙධොති: කථං සො නෙතබ්බො වීනෙතබ්බො අනුනෙතබ්බො පඤ්ඤපෙතබ්බො භිජ්ඣාපෙතබ්බො පෙකෙඛිතබ්බො පසාදෙතබ්බො, කථං නෙත උත්තරිං ඤාණං උප්පාදෙතබ්බං. තථාච්චෙධොති තථාච්චෙධො තාදිසො තස්සංඝිතො තප්පකාරො තප්පටිභාගො යො සො ආකිඤ්ඤාසන්නසමාපත්තිලාභීති 'කථං නෙය්‍යා තථාච්චෙධො'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“විභුතරූපසඤ්ඤිස්ස
සබ්බකායප්පහායිනො,
අජ්ඣත්තඤ්ඤා ඛහිද්ධා ව
නත්ති කිඤ්චිති පසසනො,
ඤාණං සක්කානුප්පව්ජාමි
කථං නෙය්‍යා තථාච්චෙධො”ති.

14-3

විඤ්ඤාණච්ඡිතිකියො සබ්බො (පොසාලාති හගවා)
අභිජානං තථාගතො,
තිට්ඨන්තමෙනං ඡානාති
අධිවුත්තං¹ තප්පරායනං²

විඤ්ඤාණච්ඡිතිකියො සබ්බොති හගවා අභිසංඛාරවසෙන චතසසා විඤ්ඤාණච්ඡිතිකියො ඡානාති, පටිසන්ධිවසෙන සත්තවි ඤ්ඤාණච්ඡිතිකියො ඡානාති.

කථං හගවා අභිසංඛාරවසෙන චතසසා වි ඤ්ඤාණච්ඡිතිකියො ඡානාති: වුත්තං හෙතං හගවතා: “රූප්පයං³ වා භික්ඛවෙ, වි ඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති⁴ රූපාරම්මණං රූපපතිට්ඨං නාසුපසෙවනං වුද්ධිං විරුල්ලිං වෙදුලුං ආපජ්ජති, වෙදුනුපයං⁵ වා භික්ඛවෙ -පෙ- සඤ්ඤාපයං වා භික්ඛවෙ -පෙ- සංඛාරූපයං වා භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති සංඛාරාරම්මණං සංඛාරපතිට්ඨං නාසුපසෙවනං වුද්ධිං විරුල්ලිං වෙදුලුං ආපජ්ජති”ති.” එවං හගවා අභිසංඛාරවසෙන චතසසා විඤ්ඤාණච්ඡිතිකියො ඡානාති.

1. විවුත්තං - ස්‍යා ම ඡ සං

2. තප්පරායනං - ස.

3. රූප්පයං - ස්‍යා,

* පඤ්ඤා පුච්ඡාමි සබ්බද්ධං පුච්ඡාමි ති - මජ්ඣං - අධික පාඨො

2 බ්‍රාහ්මණ සංප්‍රකෘත - උපයවග්ග - උපයසුත්ත

4. තිට්ඨය්‍යා - ම ඡ සං

5. වෙදුනානුපායං - පන, වෙදුනුපාය - ස්‍යා

කථං හගවා පටිසන්ධිවසෙන සත්ථිඤ්ඤාණධර්මියො ජානාති: වුත්තං හෙතං හගවතා: සනති භික්ඛවෙ, සත්ථා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො සෙය්‍යථාපි මනුසසා එකවෙව ව දෙවා එකවෙව ව විතිපාතිකා, අයං පඨමා විඤ්ඤාණධර්මි. සනති භික්ඛවෙ, සත්ථා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා පඨමාභිතිබ්බත්තා, අයං දුතියා විඤ්ඤාණධර්මි. සනති භික්ඛවෙ, සත්ථා එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො සෙය්‍යථාපි දෙවා ආහසකරා, අයං තතියා විඤ්ඤාණධර්මි. සනති භික්ඛවෙ, සත්ථා එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්ණකා.¹ අයං චතුස්ථි, විඤ්ඤාණධර්මි, සනති භික්ඛවෙ, සත්ථා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතිකකමා පටිසංඤ්ඤානං අත්ථංගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාශො’ති ආකාශානඤ්ඤායතනුපගා, අයං පඤ්ඤමි² විඤ්ඤාණධර්මි. සනති භික්ඛවෙ, සත්ථා සබ්බසො ආකාශානඤ්ඤායතනං සමතිකකම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණං’ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනුපගා, අයං ඡට්ඨා විඤ්ඤාණධර්මි. සනති භික්ඛවෙ, සත්ථා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමතිකකම ‘නස්සි තිඤ්ඤි’ති ආකිඤ්ඤා ඤ්ඤායතනුපගා, අයං සත්තමා³ විඤ්ඤාණධර්මි⁴. එවං හගවා පටිසන්ධිවසෙන සත්ථිඤ්ඤාණධර්මියො ජානාතිති ‘විඤ්ඤාණධර්මියො සබ්බා’ පොසාලාති හගවා’ති -පෙ-

අභිජානං තථාගතොති: ‘අභිජාන’නති. අභිජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිජ්ඣන්තො. තථාගතොති: වුත්තං හෙතං හගවතා: “අතීතං වෙපි වුඤ්ඤ, හොති අභූතං අතච්ඡං අනස්සංභිතං නෙතං තථාගතො බ්‍යාකරොති, අතීතං වෙපි⁵ වුඤ්ඤ, හොති භූතං තච්ඡං අනස්සංභිතං තම්පි තථාගතො න බ්‍යාකරොති, අතීතං වෙපි වුඤ්ඤ, හොති භූතං තච්ඡං අස්සංභිතං තත්‍ර කාලඤ්ඤා තථාගතො හොති තස්ස පඤ්ඤාසංචාරණාය. අනාගතං වෙපි වුඤ්ඤ, හොති -පෙ- පච්චුප්පන්නං වෙපි වුඤ්ඤ, හොති අභූතං අතච්ඡං අනස්සංභිතං න තං තථාගතො බ්‍යාකරොති⁶ පච්චුප්පන්නං ඤ්ඤෙපි වුඤ්ඤ, හොති භූතං තච්ඡං අනස්සංභිතං තම්පි තථාගතො න බ්‍යාකරොති, පච්චුප්පන්නං ඤ්ඤෙපි වුඤ්ඤ, හොති භූතං තච්ඡං අස්සංභිතං තත්‍ර කාලඤ්ඤා තථාගතො හොති තස්ස පඤ්ඤාසංචාරණාය. ඉති ඛො වුඤ්ඤ, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නස්ස ධම්මෙස්ස තථාගතො කාලවාදී භූතවාදී අස්ථවාදී ධම්මවාදී විනයවාදී. තස්මි ‘තථාගතොති වුවන්ති.

1. සුභකිණ්ණා - පන,
2. චතුස්ථි -
3. පඤ්ඤමා - සා,
4. සත්තමි - පන, සා, මජ්ඣ.

5. අතීතං වෙපි - පන
6. තං තථාගතො න බ්‍යාකරොති - පන.
a සත්තකධර්මතර - අව්‍යාකතවග්ග

යං ඛො චුඤ්ඤා, සදෙවකසස ලොකසස සමාරකසස සබ්බභවකසස
සසසමභවබ්බභවිකා පඡාය සදෙවමනුසසාය දිට්ඨං සුතං මුතං වි ඤාඤාතං
පත්තං පරියෙසිතං, අනුච්චරිතං මනසා, සබ්බං තං තථාගතෙන
අභිසම්බුද්ධං, තස්මා ‘තථාගතො’ති චුච්චති. යඤ්ඤා ඛො චුඤ්ඤා,
රතතිං තථාගතො අනුගතරං සමා සම්බොධිං අභිසම්බුද්ධාති,
යඤ්ඤා රතතිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානා ධාතුයා පරිනිබ්බායති, යං එතස්මිං
අනතරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති, සබ්බං තං තථෙව භොති, නො
අඤ්ඤාථා, තස්මා ‘තථාගතො’ති චුච්චති. යථාචාදී චුඤ්ඤා, තථාගතො
තථාකාරී, යථාකාරී තථාචාදී, ඉති යථාචාදී තථාකාරී යථාකාරී තථාචාදී,
තස්මා ‘තථාගතො’ති චුච්චති. සදෙවකෙ චුඤ්ඤා, ලොකෙ සමාරකෙ
සබ්බභවකෙ සසසමභවබ්බභවිකා පඡාය සදෙවමනුසසාය තථාගතො අභිභූ
අනභිභූතො අඤ්ඤාදද්වු දෙසා වසවතති. තස්මා ‘තථාගතො’ති චුච්චති’’ති,
අභිජානං තථාගතො’.

තිට්ඨන්ත මෙතං ජානාතිති: භගවා ඉධට්ඨකොඤ්ඤව ජානාති කමමාහි සඛාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා, අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං භිරයං උපපජ්ජිසුති'ති. භගවා ඉධට්ඨකොඤ්ඤව¹ ජානාති කමමාහි සඛාරවසෙන අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා තිරවජානායොතිං උපපජ්ජිසුති'ති. භගවා ඉධට්ඨකොඤ්ඤව ජානාති කමමාහි සඛාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා පෙතති විසයං² උපපජ්ජිසුති'ති. භගවා ඉධට්ඨකොඤ්ඤව ජානාති කමමාහි සඛාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා මනුසසසු 'උපපජ්ජිසුති'ති. භගවා ඉධට්ඨකොඤ්ඤව ජානාති කමමාහි සඛාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො සුපට්ඨනො කායසස භෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිසුති'ති.

විෂය. භෞත. භෞතික :

1. ଦୁଇପାଖିଆ - ଉ ଥ ଙ.

2. ବିକଳବିଳାସ:-

၄. နိမိတ်အားဖြင့် - ဗာဏသုတ်

“ඉදාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං පුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: ‘තථායං පුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤා මග්ගං සමාරුලේඛා, යථා කායසස භෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජිසසති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං පුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං පුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤා මග්ගං සමාරුලේඛා යථා කායසස භෙද පරමමරණා තීරව්ජාන යොනිං උපපජ්ජිසසති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං පුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං පුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤා මග්ගං සමාරුලේඛා, යථා කායසස භෙද පරමමරණා පෙතතිවිසයං උපපජ්ජිසසති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං පුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං පුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤා මග්ගං සමාරුලේඛා, යථා කායසස භෙද පරමමරණා මනුසෙසසු උපපජ්ජිසසති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං පුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං පුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤා මග්ගං සමාරුලේඛා, යථා කායසස භෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිසසති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං පුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං පුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤා මග්ගං සමාරුලේඛා යථා ආසවානං ඛයා අනාසවං චේතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාචිමුත්තිං දිට්ඨං ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සමජ්ඣායා උපසම්පජ්ජ විහරති”ති. ‘තිට්ඨතනමෙනං ජානාති’.

අධිමුත්තං¹ තප්පරායණං²ති: ‘අධිමුත්ත’නති ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනො³ අධිමුත්තිවිමොකෙඛනං⁴ අධිමුත්තං⁵, තත්ත්වාධිමුත්තං තදධිමුත්තං තදධිපතෙයාං⁶. අථවා හගවා ජානාති: ‘අයං පුග්ගලො රූපාධිමුත්තො සද්ධාධිමුත්තො ගන්ධාධිමුත්තො රසාධිමුත්තො චෝඨංඛාධිමුත්තො කුලාධිමුත්තො ගණාධිමුත්තො ආවාසාධිමුත්තො ලාභාධිමුත්තො යසාධිමුත්තො පසංසාධිමුත්තො සුඛාධිමුත්තො චිත්තාධිමුත්තො පිණ්ඩානාධිමුත්තො සෙනාසනාධිමුත්තො ගිලානපඨවයභෙසජ්ජපරිසාරාධිමුත්තො සුත්තනාධිමුත්තො විනයාධිමුත්තො අභිධම්මාධිමුත්තො ආරක්ඛකඛාධිමුත්තො පිණ්ඩානාධිමුත්තො පංසුකුලිකඛාධිමුත්තො තෙවිවරිකඛාධිමුත්තො සපද්නවාට්ඨකඛාධිමුත්තො ඛලුපච්ඡාහතතිකඛාධිමුත්තො නොසජ්ජකඛාධිමුත්තො යථාසනාතිකඛාධිමුත්තො පට්ඨමජ්ඣානාධිමුත්තො දුතියජ්ඣානාධිමුත්තො

1. විමුත්තිං - පන, ස්‍යා	3. ධිමුත්තනති විමොකෙඛනං-ම ඡ සං
2. ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනං - ම ඡ සං	4. විමුත්තං - ස්‍යා
෫. මජ්ඣිමනිකාය - මහාසිහනාදසුත්ත	5. තදධිපතෙයාං -ථ-වි-ක-ම ඡ සං,

තනියජ්ඣානාදිවුත්තො චතුස්ඡ්ඤානාදිවුත්තො ආකාසානඤ්ඤායතනසමා-
පත්තාදිවුත්තො¹ විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තාදිවුත්තො ආකිඤ්ඤා-
යතනසමාපත්තාදිවුත්තො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තාදිවුත්තොති
අදිවුත්තං. තපපරායණන්ති: ආකිඤ්ඤායතනමයං තපපරායණං කම්මප-
රායණං විපාකපරායණං කම්මගරුකං පටිසන්ධිගරුකං. අඋවා හගවා ජානාති
'අයං දුග්ගලො රුපපරායණො -පෙ- නෙවස ඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්ති
පරායණොති 'අදිවුත්තං තපපරායණං'.

තෙනාහ හගවා :

“විඤ්ඤාණධ්වනියො සබ්බො (පොසාලාති හගවා)
අභිජානං ත.ථාගතො,
තිට්ඨත්තං මෙනා ජානාති
අදිවුත්තං තපපරායණං” තති.

14-4

ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං ඤාතො නන්දිසංයොජනං ඉති,
එවමෙනං² අභිඤ්ඤාය තතො තස්ස විපසංති,
එතං ඤාණං තථං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වුසිමතො,

ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං ඤාතොති 'ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං' වුවන්
ආකිඤ්ඤායතනසමාපතනිකො කම්මාභිසංඛාරො, ආකිඤ්ඤායතන-
සමාපතනිකං කම්මාභිසංඛාරං ආකිඤ්ඤායතනසමාපතොති ඤාතො ලග්ගනන්ති
ඤාතො ඛන්ධනන්ති ඤාතො පළිබොධොති ඤාතො ජානිතො තුලයිතො
තීරයිතො විභාවයිතො විභූතං කතොති 'ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං ඤාතො'.

නන්දිසංයොජනං ඉතිති 'නන්දිසංයොජනං' වුවන් අරුපරාගො,
අරුපරාගෙන තං කම්මං ලග්ගං ලග්ගිතං පළිබුද්ධං, අරුපරාගං නන්දි-
සංයොජනන්ති ඤාතො ලග්ගනන්ති ඤාතො ඛන්ධනන්ති ඤාතො පළිබොධොති
ඤාතො ජානිතො තුලයිතො තීරයිතො විභාවයිතො විභූතං කතො. ඉතිති
පදසන්ධි පදසංසංගො පදපාරිපුරි අකඛරසමවායො බ්‍යඤ්ඤාසිලිට්ඨතා
පදනුප්පබ්බතාපෙතං 'ඉති'ති. 'නන්දිසංයොජනං ඉති'.

1. සමාපත්තාදිවුත්තො - පහ
2. එවමෙනං - ව-වි-ක.
3. සංගවොති වුවන්-ව-වි-ක, ම ජ සං

එවමෙතං අභිඤ්ඤායාති එවං එතං අභිඤ්ඤාය ජානිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතාති 'එවමෙතං අභිඤ්ඤාය'.

තතො තස්ම විපස්සති 'තස්මා'ති ආකිඤ්ඤායනනං සමාපජ්ජිතා තතො වුට්ඨතිතා තස්ම ජාතෙ විත්තවෙතයිතෙ ධම්මෙ අනිවරතො විපස්සති දුක්ඛතො විපස්සති රොගතො -පෙ- නිසසරණතො විපස්සති දුක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතිති 'තතො තස්ම විපස්සති'.

එතං ඤාණං තථං තස්සාති එතං ඤාණං තථං භූතං යාපාචං අවිපරිතං තස්සාති 'එතං ඤාණං තථං තස්ස'.

බ්‍රාහ්මණස්ස වුසිමතොති 'බ්‍රාහ්මණො'ති සත්තත්තං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො -පෙ- අසිතො තාදී පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මාති. බ්‍රාහ්මණස්ස වුසිමතොති පුට්ඨජ්ජනකල්‍යාණං උපාදය සත්තසෙඛා¹ අප්පත්තස්ස² පත්තියා, අනාධිගතස්ස අධිගමාය, අසව්ඡිකතස්ස සව්ඡිකිරියාය වසන්ති සංවසන්ති ආවසන්ති පරිවසන්ති, අරහා වුසිතවා කතකරණියො ඔභිතභාරො අනුප්පත්තසද්ධො පරික්ඛිණ්ණවසංයොජනො සම්මද්දඤ්ඤා විමුක්තො සො වුද්ධවාසො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණ සංසාරො නස්මි තස්ස පුනාබ්බවො'ති 'බ්‍රාහ්මණස්ස වුසිමතො'.

තෙනාහ භගවා:

“ආකිඤ්ඤායසම්භවං ඤාතො නන්දිසංයොජනං ඉති,
එවමෙතං අභිඤ්ඤාය තතො තස්ම විපස්සති.
එතං ඤාණං තථං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වුසිමතො”ති.

සහ ගාථාපරිසොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ භගවා සාවකොහමස්මි'ති.

පොසාල සුත්තනිදෙසො සම්මතො

1. සත්තසෙඛා - ව-වි-ක-ම ජ සං

2. අප්පත්තස්ස - ව-වි-ක

15. මොසරාජ සුත්තනිදේශසං

15-1

ද්වාහං සකකං¹ අපුච්ඡිසං (ඉට්ඨායසමා මොසරාජා)
න මෙ බ්‍යාකාසි වකච්ඡමා,
යාච තතියඤ්ච දෙවිසි
බ්‍යාකරොතිති මෙ සුතං,

ද්වාහං සකකං අපුච්ඡිසන්නි යො බ්‍රාහ්මණො ද්විකම්මං බුද්ධං
භගවතං පඤ්ඤං අපුච්ඡි, තස්ස භගවා පඤ්ඤං දුට්ඨො න බ්‍යාකාසි
තදන්තරා² ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ඉන්ද්‍රියපරිපාකො භවිස්සතිති. සකකන්නි
සකකා භගවා සත්‍යකුලා³ පබ්බජිතොතිපි සකකා, අථවා අනුච්ඡා
මහද්ධනො ධනවාතිපි සකකා, තස්සිමාති ධනාති, සෙය්‍යපීඨං සද්ධාධනං
සිලධනං හිරිධනං භික්ඛප්පධනං සුතධනං වාගධනං පඤ්ඤධනං
සතිපට්ඨානධනං සමමප්පධානධනං ඉද්ධිපාදධනං ඉන්ද්‍රියධනං බලධනං
බොජ්ඣක්ඛධනං භික්ඛධනං ඵලධනං, තිබ්බානධනං ඉමෙහි අනෙක
විධෙහි ධනරතනෙහි අකිංචි මහද්ධනො ධනවාතිපි සකකා. අථවා
පසු විසවි අලමකො සුරො විරො විකකනො අභිරු අච්ඡමි අනුත්‍රාසි
අපලාසි පභිනභයහෙරවො විගතලොමහංයොතිපි සකකා. ද්වාහං
සකකං අපුච්ඡිසන්නි ද්වාහං සකකං අපුච්ඡිසං අයාචිසං අරේඛිසං
පසාදිසන්නි 'ද්වාහං සකකං අපුච්ඡිසං'. ඉට්ඨායසමා මොසරාජති - පෙ-

න මෙ බ්‍යාකාසි වකච්ඡමාති 'න මෙ බ්‍යාකාසි'ති න මෙ බ්‍යාකාසි,
න ආවිකි, න දෙසෙසි, න පඤ්ඤපෙසි, න පට්ඨපෙසි, න විවි, න විහජි,
න උත්තාති අකාසි, න පකාසෙසි. වකච්ඡමාති භගවා පඤ්ඤති වකච්ඡති
වකච්ඡමා, මංසවකච්ඡනාපි වකච්ඡමා, දිබ්බවකච්ඡනාපි වකච්ඡමා, පඤ්ඤවකච්ඡනාපි
වකච්ඡමා, බුද්ධවකච්ඡනාපි වකච්ඡමා, සමන්තවකච්ඡනාපි වකච්ඡමා.

කථං භගවා මංසවකච්ඡනාපි වකච්ඡමා: 'මංස වකච්ඡමි භගවතො පඤ්ඤ
වණ්ණං සංවිජ්ජන්ති' නිලො ව වණ්ණං පිතකො ව වණ්ණං ලොහිත
කො ව වණ්ණං කණ්ණං ව වණ්ණං ඔදනො ව වණ්ණං. අකිං-
ලොමාති ව භගවතො' යත් ව අකිංලොමාති පතිට්ඨිතාති තං නිලං
හොති සුනිලං පාසාදිකං දසකතෙය්‍යං උමමාපුප්ඵසමානං⁴ තස්ස පරතො
පිතකං හොති සුපිතකං සුවණ්ණවණ්ණං පාසාදිකං දසකතෙය්‍යං කණ්ණ-
කාඋපුප්ඵසමානං, උභතො ව අකිංකුට්ඨි' භගවතො ලොහිතකාති යොන්ති.

1. සකක - සරා,
2. වකච්ඡමනනතරා - සරා,
3. සාත්‍යකුලා - වි-ක
4. පඤ්ඤවණ්ණං සංවිජ්ජි- ව-වි-ක

5. 'අකිංලොමාති ව භගවතො'
- ම ජ සං, නත්ති
6. උමා පුප්ඵසමානං - ම ජ සං,
උමිමාරපුප්ඵ සමානං - ව-වි-ක-සරා
7. අකිං කුට්ඨි - සත

සුලොභිතකානි පාසාදිකානි දසසනෙයානි ඉන්ද්‍රගොපකසමානානි, මජ්ඣිමනිකායං නොති සුකණ්ඨං අලුබ්¹ සිනිද්ධං පාසාදිකං දසසනෙයං. අභ්‍යර්ථකසමානං² තසස උරතො ඔදනං හොති සුඛදනං³ සෙනං පණ්ඩරං පාසාදිකං දසසනෙයං. ඔසධිතාරකසමානං, තෙන හගවා පකතිතෙන මංසවකුන්තා අත්තභාවපරියාඋතොන පුරිමසුවරිතකමොභිතිබ්බතොන සමන්තා යොජනං පසාති දිවාචෙ ව රත්ඤ්ඤා. යදහි චතුරඛයාමන්තාගතො අනුකාරො නොති, සුරියො ව අඤ්ඤා උතො හොති⁴ කාළපකෙඛා ව උපපාසපො හොති, තිබ්බො ව වනසණ්ඨො හොති, මහා ව කාළ මෙඤ්ඤා⁵ අබ්භවතිතො හොති. එවරුපෙ චතුරඛයාමන්තාගතෙ අනුකාරෙ සමන්තා යොජනං පසාති.

කථං හගවා දිබ්බෙන චකුන්තාපි චකුන්තා: හගවා දිබ්බෙන චකුන්තා විසුද්ධන අතිකකන්තාමානුසකෙන සතො පසාති වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණ්ණිනෙ සුවණ්ණ දුබ්බණ්ණ සුගතෙ දුගතෙ යථාකමුඛපගෙ සතො පජානාති, ඉමෙ වත හොතොතො සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්ඡවරිතෙන සමන්තාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකමසමාදානා තෙ කායසා හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං තිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන හොතොතො සත්තා කායසුවරිතෙන සමන්තාගතා වච්චි සුවරිතෙන සමන්තාගතා මනොසුවරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සමොදිට්ඨිකා සමොදිට්ඨිකමසමාදානා තෙ කායසා හෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නාති. ඉත් දිබ්බෙන චකුන්තා විසුද්ධන අතිකකන්තාමානුසකෙන සතො පසාති වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණ්ණිනෙ සුවණ්ණ දුබ්බණ්ණ සුගතෙ දුගතෙ යථාකමුඛපගෙ සතො පජානාති, ආකඛිතිමානො ව හගවා එකමි ලොකධාතුං පසෙසයා, දෙවි ලොකධාතුං පසෙසයා, තිසෙසාපි ලොකධාතුං පසෙසයා, වතසෙසාපි ලොකධාතුං පසෙසයා, පඤ්ඤාපි ලොකධාතුං පසෙසයා, දසපි ලොකධාතුං පසෙසයා, විසමි ලොකධාතුං පසෙසයා, තිංසමි ලොකධාතුං පසෙසයා, වරුංචිසමි ලොකධාතුං පසෙසයා, පඤ්ඤාසමි ලොකධාතුං පසෙසයා, සතමි ලොකධාතුං පසෙසයා, සහසමි වූලනිකං ලොකධාතුං පසෙසයා, ද්විසහසමි මජ්ඣිමිකං ලොකධාතුං පසෙසයා, තිසහසමි මහාසහසමි ලොකධාතුං පසෙසයා, යාවතා⁷ පන ආකඛිතියා තාවතකං පසෙසයා, ඒ වං පරිසුද්ධං⁸ හගවතො දිබ්බචකුන්තා. එවං හගවා දිබ්බෙන චකුන්තාපි චකුන්තා.

1. ආලුකා - පන

2. අභ්‍යර්ථක - සා.

3. ඔදනා සුඛදනා - පන.

4. අඤ්ඤා ගමිකො, හොති - සා.

5. අකාලමෙඤ්ඤා - සා.

6. තිසහසමි ලොකධාතුං පසෙසයා.

මහාසහසමි ලොකධාතුපසෙසයා -

ම ජ සං.

7. යාවතකං - ම ජ සං.

8. එවං විසුද්ධං - ප-ව-වි-ක.

කථං භගවා පඤ්ඤාවක්ඛනාපි වක්ඛමා: භගවා මහාපඤ්ඤා පුට්ඨ-
පඤ්ඤා භාසපඤ්ඤා ජවනපඤ්ඤා¹. තික්ඛිපඤ්ඤා හිබ්බධිකපඤ්ඤා
පඤ්ඤාපහදකුසලො පභින්නාඤ්ඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො². වතුච්චසා-
රජ්ජප්පකො දසබලධාරී පුරිසාසභො පුරිසසීභො පුරිසනාගො පුරිසා-
ජඤ්ඤා පුරිසධොරකො අනන්තඤ්ඤාණො අනන්තකෙජො අනන්තයසො
අධිස්සා මහද්ධනො ධනවා නොතා විනොතා අනුනොතා පඤ්ඤාපෙතා
තිස්සිකාපෙතා පෙකෙඛිතා පසාදෙතා. සො හි භගවා අනුප්පන්නස්ස
මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස, මග්ගස්ස සඤ්ජනොතා, අනස්සාතස්ස
මග්ගස්ස අස්සාතා, මග්ගඤ්ඤා, මග්ගවිදු මග්ගකොවිදො මග්ගානුගා ව
පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්තාගතා.

සො හි භගවා ජානං ජානාති, පස්සං පස්සති, වක්ඛිභුතො ඤාණ-
භුතො ධර්මභුතො බ්‍රහ්මභුතො වක්ඛා පවක්ඛා අස්ස ස්වකොතො,
අමතස්ස දුතා ධම්මස්සාමි³ තථාගතො, නස්සි තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං
අදිට්ඨං අවිදිතං අසව්ජ්ජතං අඵසසිතං⁴ පඤ්ඤාය, අතීතං අනාගතං
පච්චුප්පන්නං⁵ උපාදාය සබ්බං ධම්මං සබ්බාකාරොත බුද්ධස්ස භගවතො
ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති. යං කිඤ්චි නොයාං නාම අස්සි ධම්මං
ජානිතබ්බං⁶ අත්තඥො වා පරඥො වා උභයඥො වා දිට්ඨධම්මිකො වා
අඥො සම්පරාසිකො වා අඥො, උක්ඛානො වා අඥො, ගමනිරො වා
අඥො, ගුලෙහා වා අඥො, පටිච්ඡන්තො වා අඥො, නොයො වා අඥො,
නිතො වා අඥො, අනවජ්ජා වා⁷ අඥො, හික්ඛිලෙසො වා අඥො,
චොදනොවාඅඥො, පරමඥො වා අඥො⁸. සබ්බං තං අනෙකාබුද්ධ ඤාණෙ
පරිවක්ඛති, සබ්බං කායකම්මං බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවක්ඛති
සබ්බං වචිකම්මං ඤාණානුපරිවක්ඛති, සබ්බං මනොකම්මං ඤාණානුපරිවක්ඛති,

1. ජවනප ඤාණා භාසපඤ්ඤා - ම ජ සං.

2. අධිගතපටිසම්භිදප්පකො - ම ජ සං.

3. ධම්මසාමි - ස්වා.

4. අඵසසිතං - ස්වා.

5. අතීතානාගත පච්චුප්පන්නං - ස්වා.

6. අස්සි, ජානිතබ්බං - ම ජ සං, ස්වා.

7. අවිරොධො අඥො වා - පන.

8. පරමඥො වා - ම ජ සං, ස්වා.

අතීතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පට්භතං ඤාණං, අනාගතෙ අප්පට්භතං ඤාණං, පච්චුප්පතො අප්පට්භතං ඤාණං, යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතීක්කමිඤ්ඤා ඤාණං නප්පවත්තති¹. ඤාණං අතීක්කමිඤ්ඤා නෙය්‍යපථො නත්ථි, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා, යථා ද්විත්තං සමුග්ගපටලානං සමමා ඵස්සිනානං². හෙට්ඨමං සමුග්ගපටලං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපටලං හෙට්ඨමං නාතිවත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ³. ඵවලෙව බුද්ධස්ස භගවතො නෙය්‍යඤ්ඤා ඤාණඤ්ඤා අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො. යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතීක්කමිඤ්ඤා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතීක්කමිඤ්ඤා නෙය්‍ය පථො නත්ථි, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා.

සබ්බධම්මෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති, සබ්බෙ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපටිබ්ඛා ආකඛිඛාපටිබ්ඛා⁴ මනරිකාරපටිබ්ඛා විත්තුපපාදපටිබ්ඛා සබ්බසතෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති, සබ්බෙසංච සත්තානං භගවා ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං ජානාති, අධිමුත්තිං ජානාති, අපරජකෙඛි මහාරජකෙඛි තික්කිඤ්ඤියෙ මුද්දියෙ සවාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤපයෙ දුච්ඤ්ඤපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සතෙත ජානාති. සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්බමකො සසසමණ්ණාහමිණී පජා සදෙවමනුසසා අනෙතාබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති. යථා යෙ කෙවි මච්ඡකච්ඡපා අත්තමසො තම්භිතිමිඛලං උපාදය අනෙතා මහාසමුද්දෙ පටිවත්තන්ති. ඵවලෙව සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්බමකො සසසමණ්ණාහමිණී පජා සදෙවමනුසසා අනෙතා බුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති⁵. යථා යෙ කෙවි පකම් අත්තමසො ගුරුලං චෙනතෙය්‍යං උපාදය ආකාසස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති. ඵවමෙව යෙපි තෙ⁶. සාරිපුත්තස්මා පඤ්ඤය සමත්තාගතා, තෙපි බුද්ධඤාණස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති. බුද්ධඤාණං දෙවමනුසසානං පඤ්ඤං ඵරිඤ්ඤා අභිභවිඤ්ඤා තිට්ඨති. යෙපි තෙ ඛත්තිය පණ්ණිතා බ්‍රාහ්මණපණ්ණිතා ගහපතිපණ්ණිතා සමණපණ්ණිතා ගිජුණා ක පරප්පවාදා වාලලවිට්ඨපා චොභිඤ්ඤා⁷ මඤ්ඤා චරන්ති පඤ්ඤාගතෙන්⁸ දිට්ඨිගතන්ති, තෙ පඤ්ඤා අභිසංඛරිඤ්ඤා අභිසංඛරිඤ්ඤා තථාගතං උපසංකමිඤ්ඤා පුච්ඡන්ති ගුණානි ව පටිච්ඡන්තානිව කට්ඨිතා විසසජ්ජිතා⁹ව¹⁰. තෙ පඤ්ඤා භගවතා¹¹ භොගන්ති ගිඤ්ඤිට්ඨකාරණා. උපසංකිත්තකා ව තෙ භගවතො සමපජ්ජන්ති. අථ ඛො භගවා ච තත්ථි අතිරොචක යදිදං පඤ්ඤයාති. ඵවං භගවා පඤ්ඤාවකබ්‍රුතාපි වකබ්‍රුමා.

1. ඤාණං න පරිවත්තති - පන.

2. දුට්ඨිතානං - ම ඡ සං, ස්‍යා.

3. අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො - ම ඡ සං.

4. ආකඛිත පටිබ්ඛා. - පන

5. සමාරකො ලොකො සබ්බමකො ලොකො - ම ඡ සං

6. පරිවත්තන්ති - ම, වි, ක.

7. යෙකෙවි තෙ - පන

8. තෙ භිඤ්ඤානා - ස්‍යා, ව, වි, ක.

9. දිට්ඨිගතෙහ - පන.

10. කට්ඨිතා විසසජ්ජිතා - ව, වි, ක, ම ඡ සං

11. භගවතො - ව, වි, ක.

කථං හගවා බුද්ධවක්ඛනාපි වක්ඛමා: හගවා බුද්ධවක්ඛනා ලොකං ඔලොකෙන්නා:¹ අද්දස සතෙත අපපරජකෙඛ මහාරජකෙඛ තික්ඛිඤ්ඤෙය මුදිඤ්ඤෙය සවාකාරෙ දවාකාරෙ සුච්ඤ්ඤප්පෙය දුච්ඤ්ඤප්පෙය අප්පෙකවෙව පරලොකවජ්ජහයදසසාවිනො² විහරන්ත, අප්පෙකවෙව න පරලොකවජ්ජ-හයදසසාවිනො විහරන්ත. සෙය්‍යථාපි නාම උපපලිහියං වා පදුමිතියං වා පුණ්ඩරිකිතියං වා අප්පෙකවචානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරිකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවද්ධානි උදකානුග්ගතානි අනෙතානිමුග්ග-පොසිති, අප්පෙකවචානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරිකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවද්ධානි සමොදකං ධීතානි,³ අප්පෙකවචානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරිකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවද්ධානි උදකා අවුග්ගමිති තිට්ඨන්ති අනුපලික්ඛන්ති උදකෙන. එවමෙව හගවා බුද්ධවක්ඛනා ලොකං ඔලොකෙන්නා අද්දස සතෙත අපපරජකෙඛ මහාරජකෙඛ තික්ඛිඤ්ඤෙය මුදිඤ්ඤෙය සවාකාරෙ දවාකාරෙ සුච්ඤ්ඤප්පෙය දුච්ඤ්ඤප්පෙය අප්පෙකවෙව පරලොකවජ්ජහයදසසාවිනො විහරන්ත, අප්පෙකවෙව න පරලොකවජ්ජහයදසසාවිනො විහරන්ත.

“ජානාති හගවා” අයං පුග්ගලො රාගවරිතො අයං දෙසවරිතො අයං මොහවරිතො, අයං විතක්ඛවරිතො අයං සද්ධාවරිතො අයං ඤාණවරිතො. රාගවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කථෙති.⁴ දෙසවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස මෙත්තාභාවනං ආවික්ඛති, මොහ වරිතං හගවා පුග්ගලං⁵ උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය⁶ කාලෙන ධම්මෙසවනෙ කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවාසෙ නිවේදෙති, විතක්ඛවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආනාපානසති. ආවික්ඛති, සද්ධාවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස පසාදනියං නිලීනං ආවික්ඛති බුද්ධසුඛොධිං ධම්මසුඛමෙතං සම්භස්සප්පට්ඨෙති. සීලානි ච අත්තන්තො. ඤාණවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස විපසංනානිමිත්තං ආවික්ඛති අනිච්චාකාරං දුක්ඛාකාරං අනත්තාකාරං.

1. වොලොකෙන්නා - ම ඡ සං.
2. දසසාවිනෙ - ව, වි, ක.
3. සමොදකං තිට්ඨන්ති - ප-

4. අසුභං කථං - පන
5. මොහවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස - ම ඡ සං.
6. උද්දෙස පරිපුච්ඡාය - පන.

1. “සෙලෙ යථා ප තමුඤ්ඤිවසීතො
 යථාපි පසෙස ජනතං සමන්තතො,
 තථුපමං ධම්මමයං සුමෙධ,
 පාසාදුමාරායා සමන්තවකුචු
 සොකාවතීණණං ජනතමපෙතසොකො
 අවෙකඛසසු ජාතිජරාභිභූත”තඤ්ඤි,

එවං හගවා බුඤ්ඤිවකුචුනාපි වකුචුමා:

කථං හගවා සමන්තවකුචුනාපි වකුචුමා: ‘සමන්තවකුචු’ වුවනි සංඝඤ්ඤිතඤ්ඤා, හගවා සංඝඤ්ඤිතඤ්ඤොන¹ උපතො සමුපතො උපාගතො සමුපාගතො උපපතො සමපතො² සමන්තාගතො.

2. “න තසස අද්දිට්ඨමිධස්සි කිඤ්ඤි
 අථථා අවිඤ්ඤාතමජානිතඛං
 සඛං අභිඤ්ඤාසි යදස්සි නොයාං
 තථාගතො තෙන සමන්තවකුචු”ති^b

එවං හගවා සමන්තවකුචුනාපි වකුචුමාති ‘න මෙ බ්‍යාකාසි වකුචුමා.’

යාවතතිඤ්ඤා දෙවිසි බ්‍යාකරොතිති චෙසුකන්ති: යාව තතිසං බුද්ධො සහධමංකං පඤ්ඤං පුට්ඨො බ්‍යාකරොති නො සංසාරෙතිති³ එවං මයා උග්ගහිතං, එවං මයා උපධාරිතං, එවං මයා උපලක්ඛිතං. දෙවිසිති: හගවා⁴ දෙවො වෙව ඉසි වාති දෙවිසි. යථා රාජපබ්බජිතා⁵ වුවනති රාජීසයො, බ්‍රාහ්මණපබ්බජිතා⁶ වුවනති බ්‍රාහ්මණීසයො, එවමෙව හගවා දෙවො වෙව ඉසි වාති දෙවිසි. අථථා හගවා පබ්බජිතොතිපි ඉසි, මහත්තං සිලකඛන්ධං එසි ගවෙසි පරියෙසිතිපි ඉසි, මහත්තං සමාධිකඛන්ධං - පෙ - මහත්තං පඤ්ඤාකඛන්ධං - මහත්තං විමුක්තිකඛන්ධං - මහත්තං විමුක්තිඤ්ඤා - දසසනකඛන්ධං එසි ගවෙසි පරියෙසිතිපි ඉසි, මහතො තමොකායසස පදුළනං එසි ගවෙසි පරියෙසිතිපි ඉසි, මහතො විප්ප්‍රාසසස පහෙදනං එසි ගවෙසි පරියෙසිතිපි ඉසි, මහතො තණ්හාසප්ප්‍රසස අබ්බහනං⁷ - පෙ - මහතො දිට්ඨිඝ්ඛිකාටසස විනිවෙදිතං - මහතො මානද්විජසස පපාතනං - මහතො අභිසංඛාරසස වූපසමං - මහතො ඔසසස නිඤ්ඤං, -

1. සඛිඤ්ඤාතෙන ඤාණෙන - ව, වි, ක.	4. හගවා වෙව - ම ජ සං.
2. සමුපපතො - ම ජ සං.	5. රාජා පබ්බජිතා - ම ජ සං.
3. නො සමපායතිති - ස්‍යා.	6. බ්‍රාහ්මණ පබ්බජිතා - ම ජ සං.
නොසංසාරෙතිති - ක.	7. අබ්බුළහනං - ස්‍යා,
a. දිසතිකාය - මහාපදන සුත්ත, මජ්ඣිමනිකාය - අරියපරියෙසනසුත්ත - බොධිරාජ කුමාර සුත්ත, බ්‍රාහ්මණසංයුත්ත - පඨව්වග්ග, ඉතීවුත්තක - දුතියවග්ග.	
b. පටිසම්බද්ධග්ග - ඤාණකථා - ඉන්ද්‍රියකථා.	

මහතො භාරස්ස නිකෙඛිජනං- මහතො සංසාරවට්ඨස්ස උපවෙජ්ඣං-
මහතො සන්තොසස්ස නිබ්බාජනං- මහතො පරිලාභස්ස පටිපාසස්සද්ධිං-
මහතො ධම්මධජස්ස උස්සාපනං ඒසි ගවෙසි පරියෙසිතිපි ඉසි. මහතෙන
සතිපට්ඨානෙ මහතෙන සම්මප්පධානෙ මහතෙන ඉද්ධිපාදෙ මහත්තානි
ඉඤ්ජියානි මහත්තානි බ්ලානි මහතෙන බොජ්ඣංගෙන මහත්තං අරියං
අවස්ථිතිකං මහතං මහත්තං පරමධං අමතං නිබ්බානං ඒසි ගවෙසි
පරියෙසිතිපි ඉසි. මනෙසංකොඤ්චා සතෙහි ඵසිතො ගවෙසිතො
පරියෙසිතො කහං බුද්ධො කහං භවො කහං දෙවදෙවො කහං
නරාසහොතිපි ඉසිති යාව තතියඤ්ඤ දෙදිසි බ්‍යාකරොතිති මෙ සුතං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො :

“ඤ්ඤාහං සකකං අප්පච්ඡිස්සං (ඉච්චායස්මා මොසරාජා.)
න මෙ බ්‍යාකාසි චක්ඛුමා,
යාව තතියඤ්ඤ දෙදිසි
බ්‍යාකරොතිති මෙ සුත”න්ති.

15-2

අයං ලොකො පරො ලොකො
බ්‍රහ්මලොකො සද්දෙවකො,
දිට්ඨිං තෙ නාහිජානාති
ගොතමස්ස යසස්සිතො.

අයං ලොකො පරො ලොකොති: ‘අයං ලොකො’ති මනුස්ස ලොකො
‘පරො ලොකො’ති මනුස්සලොකං යටෙඨා සංඛො පරො ලොකො’ති
අයං ලොකො පරො ලොකො’.

බ්‍රහ්මලොකො සද්දෙවකොති — සද්දෙවකො ලොකො සමාරකො
සබ්‍රහ්මකො සංසම්මානබ්‍රාහ්මණී පජා සද්දෙවමනුස්සාති ‘බ්‍රහ්මලොකො
සද්දෙවකො.

දිට්ඨිං තෙ නාහිජානාති- තුස්සං දිට්ඨිං බ්‍රහ්මං රූපිං ලභ්‍යං අජ්ඣාසයං
අධිප්පායං ලොකො න ජානාති: ‘අයං ඒවාදිට්ඨිකො ඒවාබ්‍රහ්මකො ඒවා-
රූපිකො ඒවාලභ්‍යකො ඒවාඅජ්ඣාසයො ඒවාඅධිප්පායො’ති න ජානාති
න පස්සති න දක්ඛති නාධිගමෙති න විඤ්ඤති න පටිලහතිති ‘දිට්ඨිං තෙ
නාහිජානා’ති.

ගොතමස්ස යසස්සිනොති: හගවා යසප්පත්තොති යසස්සි, අථවා හගවා සක්කතො භරුක්කතො මානිතො සුඡිතො අපචිතො ලාභී විවරපිණ්ඩපාත සෙත්තාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති යසස්සිති 'ගොතමස්ස යසස්සිනො.'¹

තෙත්තාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“අයං ලොකො පරො ලොකො
බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකො,
දිව්‍යං තෙ නාභිජානාති,
ගොතමස්ස යසස්සිනො”ති.

15-3

ඵවං අභික්කන්තදස්සාවිං.
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං,
කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං.
මච්චුරාජා න පස්සති.

ඵවං අභික්කන්තදස්සාවිනති: ඵවං අභික්කන්තදස්සාවිං අග්ගදස්සාවිං සෙව්ඤ්ඤාවිං විසෙට්ඨදස්සාවිං පාමොක්ඛදස්සාවිං උත්තමදස්සාවිං පරමදස්සාවිනති 'ඵවං අභික්කන්තදස්සාවිං'.

අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමන්ති: පඤ්ඤාත්ථිකම්මා ආගතා¹ - පෙ - වහසෙසතං භාරන්ති, ඵවමිති 'අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං.'

කථං ලොකං අවෙක්ඛන්ත නති: කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං පච්චචෙක්ඛන්තං තුලයන්තං තීරයන්තං විභාවයන්තං විභූතං කරොන්තන්ති 'කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං'.

මච්චුරාජා න පස්සතිති: මච්චුරාජා න පස්සති න දක්ඛති නාධිගච්ඡති න විඤ්ඤති න පටිලභතිති 'මච්චුරාජා න පස්සති'.

තෙත්තාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“ඵවං අභික්කන්තදස්සාවිං.
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං,
කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං.
මච්චුරාජා න පස්සති”ති.

1. පඤ්ඤාන අත්ථිකො ආගාතොමි - ම ජ ම.

15-4

සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සු
(මොසරාජ) සද්ද සතො,
අත්තානුදිට්ඨිං උභවව¹
එවං මච්චුනරො පියා
එවං ලොකං අවෙක්ඛන්තං
මච්චුරාජා න පසස්සි

සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සුති: 'ලොකො'ති-නිරයලොකො තිරවජානලොකො පෙත්තිවිසයලොකො මනුස්සලොකො දෙවලොකො ඛන්ධලොකො ධාතුලොකො ආයතන ලොකො අයං ලොකො පරො ලොකො බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකො. "අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච: 'ලොකො ලොකො'ති භන්තෙ වුවුති, කිත්තං වතා නු ඛො භන්තෙ ලොකොති වුවුතිති: ලුප්පති ඛො භික්ඛු තස්මා ලොකො'ති වුවුති. කිඤ්ච ලුප්පති, චක්ඛුං ඛො භික්ඛු ලුප්පති, රූපා ලුප්පති, චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං ලුප්පති, චක්ඛුසම්ඵසො ලුප්පති, යමපිදං චක්ඛුසම්ඵසා පච්චයා උපපජ්ජති වෙද්ධිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි ලුප්පති, සොතං ලුප්පති, සද්ද ලුප්පති-සානං ලුප්පති, ගන්ධා ලුප්පති-පිට්ඨා ලුප්පති, රසා ලුප්පති-කායො ලුප්පති, ඵොට්ඨංඛා ලුප්පති-මනො ලුප්පති, ධම්මා ලුප්පති, මනොවිඤ්ඤාණං ලුප්පති, මනො-සම්ඵසො ලුප්පති, යමපිදං මනොසම්ඵසා පච්චයා උපපජ්ජති, වෙද්ධිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමපි ලුප්පති, ලුප්පතිති ඛො භික්ඛු තස්මා ලොකො'ති වුවුතිති."

සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සුති: (ඒහි කාරණෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛති: අවසියපච්ඡින්නසලුකඛණවසෙන වා, තුච්ඡ-සංඛි.ර² සමනුපසානාවසෙන වා, කථං අවසිය පච්ඡින්නසලුකඛණවසෙන සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛති: රූපෙ වසො න ලබ්භති, වේදනාය වසො න ලබ්භති, සංඤ්ඤාය වසො න ලබ්භති, සංඛාරෙසු වසො න ලබ්භති, විඤ්ඤාණෙ වසො න ලබ්භති. දුක්ඛං හෙතං භගවතා: රූපං භික්ඛුවෙ අනත්තා, රූපං ච භිදං භික්ඛුවෙ අත්තා අභවිස්ස, නයිදං රූපං ආබ්බාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්භෙත්ථ ච රූපෙ එවං මෙ රූපං භොතු, එවං මෙ රූපං මා අභොසී'ති. යස්මා ච ඛො භික්ඛුවෙ රූපං අනත්තා, තස්මා රූපං ආබ්බාධාය සංවත්තෙති³, න ච ලබ්භති රූපෙ එවං මෙ රූපං භොතු, එවං මෙ රූපං මා අභොසී'ති. වේදනා අනත්තා, වේදනා ච භිදං භික්ඛුවෙ අත්තා අභවිස්ස, නයිදං වේදනා අබ්බාධාය සංවත්තෙය්‍ය,

1. උභවව- ව-වි-ක.

2. අවසියපච්ඡින්න- සා.

3. සලායතන සංයුක්ත - ගිලානවග්ග.

3. ධාතු සංඛාර - ව, වි, ක.

4. සංවත්තෙති රූපෙ න ලබ්භති - පහ

ලබ්‍හථ ච වේදනාය එවං මෙ වේදනා භොතු, එවං මෙ වේදනා මා අභොසිති. යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ වේදනා අනත්තා, තස්මා වේදනා ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්‍හති වේදනාය එවං මෙ වේදනා භොතු, එවං මෙ වේදනා මා අභොසිති. සඤ්ඤා අනත්තා, සඤ්ඤා ච භිදං, භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසං, නයිදං සඤ්ඤා ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය. ලබ්‍හථව සඤ්ඤාය එවං මෙ සඤ්ඤා භොතු, එවං මෙ සඤ්ඤා මා අභොසිති, යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ සඤ්ඤා අනත්තා, තස්මා සඤ්ඤා ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්‍හති¹ සඤ්ඤාය එවං මෙ සඤ්ඤා භොතු, එවං මෙ සඤ්ඤා මා අභොසිති. සංඛාරා අනත්තා, සංඛාරා ච භිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසංසු නයිදං සංඛාරා ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්‍හථ ච සංඛාරෙසු එවං මෙ සංඛාරා භොත්තු, එවං මෙ සංඛාරා මා අභෙසුන්ති. යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ සංඛාරා අනත්තා, තස්මා සංඛාරා ආබාධාය සංවත්තන්ති, න ච ලබ්‍හති සංඛාරෙසු එවං මෙ සංඛාරා භොත්තු, එවං මෙ සංඛාරා මා අභෙසුන්ති. විඤ්ඤාණං අනත්තා, විඤ්ඤාණං ච භිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසං, නයිදං විඤ්ඤාණං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්‍හථ ච විඤ්ඤාණෙ එවං මෙ විඤ්ඤාණං භොතු, එවං මෙ විඤ්ඤාණං මා අභොසිති. යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ විඤ්ඤාණං අනත්තා, තස්මා විඤ්ඤාණං ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්‍හති විඤ්ඤාණෙ එවං මෙ විඤ්ඤාණං භොතු, එවං මෙ විඤ්ඤාණං මා අභොසිති.*

කථං තුවජ්‍යසංඛාරසමනුප්‍රසන්නාවූසන සුඤ්ඤාතො ලොකං අවෙසංඛති: රූපෙ සාරො න ලබ්‍හති, වේදනාය සාරො න ලබ්‍හති, සඤ්ඤාය සාරො න ලබ්‍හති, සංඛාරෙසු සාරො න ලබ්‍හති, විඤ්ඤාණෙ සාරො න ලබ්‍හති. රූපං අසාරං² නිස්සාරං සාරාපගතං නිවච්ඡාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා, නිවෙවන වා ධූවෙන වා සසංතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා, වේදනා අසාරා³ නිස්සාරා සාරාපගතා-සඤ්ඤා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා-සංඛාරා අසාරා නිස්සාරා සාරාප ගතා-විඤ්ඤාණං අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං නිවච්ඡාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිවෙවන වා ධූවෙන වා සසංතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා.

1. නව ලබ්‍හති - ම ජ සං

2. අසාරං - ම ජ සං, ස්‍යා.

3. අසාරා - ම ජ සං, ස්‍යා.

*. මරණී - ස්‍යාමක්ඛර පොසකෙසු “නායං භික්ඛවෙ කායො” ඉව්වාදිකං සංසුත්තනිකායෙ සුත්තන්තං එස ජකතින්තං තං ජන පරතො යුජ්ජති

යථා පන නළො අසාරො¹ නිසසාරො සාරාපගතො, යථා එරණ්ඩා අසාරො නිසසාරො සාරාපගතො, යථා උදුඬොරො අසාරො නිසසාරො සාරාපගතො, යථා සෙතව්වෙජා² අසාරො නිසසාරො සාරාපගතො, යථා පාරිහදුකො³ අසාරො නිසසාරො සාරාපගතො, යථා ඵෙණ්ඩිණ්ඩා⁴ අසාරො නිසසාරො සාරාපගතො, යථා උදකච්චවුළකං⁵ අසාරං නිසසාරං සාරාපගතං, යථා මරිචි අසාරා නිසසාරා සාරාපගතා, යථා කදලිකඛ්ඤා⁶ අසාරො නිසසාරො සාරාපගතො, යථා මායා අසාරා නිසසාරා සාරාපගතා. එවමෙව රූපං අසාරං නිසසාරං සාරාපගතං, නිවචසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාර සාරෙන වා, නිවෙඤ්ඤා වා ධූවෙන වා සසසතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා. වෙදනා අසාරා නිසසාරා සාරාපගතා- සඤ්ඤා අසාරා නිසසාරා සාරාපගතා- සංඛාරා අසාරා නිසසාරා සාරාපගතා- විඤ්ඤාණං අසාරං නිසසාරං සාරාපගතං. නිවචසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා, නිවෙඤ්ඤා වා ධූවෙන වා සසසතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා. එවං තුච්ඡ සංඛාරසමනුපසස්නාවසෙන සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති. ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

අපි ව ඡහාකාරෙහි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති: වකච්ඡං සුඤ්ඤං අනෙතන වා අත්තනියෙන වා නිවෙඤ්ඤා වා ධූවෙන වා සසසතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා, සොකං සුඤ්ඤං-සානං සුඤ්ඤං-ජීවහා සුඤ්ඤං-කායො සුඤ්ඤං- මනො සුඤ්ඤං අනෙතන වා අත්තනියෙන වා නිවෙඤ්ඤා වා ධූවෙන වා සසසතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා. රූපා සුඤ්ඤං-සඤ්ඤා සුඤ්ඤං- ගන්ධා සුඤ්ඤං- රසා සුඤ්ඤං- ඵොට්ඨබ්බා සුඤ්ඤං- ධම්මා සුඤ්ඤං අනෙතන වා අත්තනියෙන වා නිවෙඤ්ඤා වා ධූවෙන වා සසසතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා, වකච්ඡවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං -පෙ- මනො විඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං වකච්ඡසම්ඵසෙකා සුඤ්ඤං -පෙ- මනොසම්ඵසෙකා සුඤ්ඤං- වකච්ඡසම්ඵසෙජා වෙදනා සුඤ්ඤං -පෙ- මනොසම්ඵසෙජා- වෙදනා සුඤ්ඤං -පෙ- රූපසඤ්ඤා සුඤ්ඤං -පෙ- ධම්මසඤ්ඤා සුඤ්ඤං- රූපසංවේතනා සුඤ්ඤං -පෙ- ධම්මසංවේතනා සුඤ්ඤං- රූපතණ්හා සුඤ්ඤං- රූපවිතකෙකා සුඤ්ඤං-රූපවිචාරො සුඤ්ඤං -පෙ- ධම්ම- විචාරො සුඤ්ඤං අනෙතනවා අත්තනියෙන වා නිවෙඤ්ඤා වා ධූවෙන වා සසසතෙන වා අවිපරිධම්මෙන වා. එවං ඡහාකාරෙහි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

1. අසසාරො - ම ඡ සං, සා.
2. සෙතව්වෙජා - ම ඡ සං, සා.
3. පාරිහදුකො - ම ඡ සං, සා.

4. යථා ව ඵෙණ්ඩිණ්ඩා, සා.
5. යථා ව උදුඬුලකං - සා.
6. යථා ව කදලිකඛ්ඤා - සා.

අපි ව දසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛති: රූපං රික්තතො තුව්ඡතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො අසාරකතො වධකතො විභවතො අස මුලතො සාසවතො සංඛිතතො. වේදනා-සංඤ්ඤා-සංඛාර-විඤ්ඤාණං-චුතිං උපපත්තිං-පටිසංක්ඛි-භවං-සංසාරවට්ඨං. රික්තතො තුව්ඡතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො අසාරකතො වධකතො විභවතො අසමුලතො සාසවතො සංඛිතතො. එවං දසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛති.

අපි ව ද්වාදසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛති: රූපං න සත්තො න ජීවො න නරො න මානවො න ඉන්ද්‍රියාණාං පුරිසො න අත්තා න අත්තනියං. නාභං න මම න කොචි න කස්සචි. වේදනා-සංඤ්ඤා-සංඛාරා-විඤ්ඤාණං න සත්තො න ජීවො න නරො න මානවො න ඉන්ද්‍රියාණාං පුරිසො න අත්තා න අත්තනියං. නාභං න මම න කොචි න කස්සචි. එවං ද්වාදසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛති. චුත්තං භෙතං භගවතා: “නායං භික්ඛවෙ, කායො තුම්භාකං, නපි අඤ්ඤාසං, පුරාණමිදං භික්ඛවෙ, කම්මං අභිසංඛිතං අභිසංඤ්ඤානසිතං වේදනියං දට්ඨබ්බං තත්‍ර¹ භික්ඛවෙ සුතවා අරියසාවතො පටිච්චසමුප්පාදං යෙව සාධුකං යොනිසො මනසිකරොති: ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්ස ප්‍රාද්‍ය ඉදං උපපජ්ජති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති, යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති. අවිජ්ජායතෙව අසෙසවීරාගනිරොධා සංඛාරනිරොධො සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො -පෙ- එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො භොති’ති”. එවමිති සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛති චුත්තං භෙතං භගවතා “යං භික්ඛවෙ න තුම්භාකං තං පජ්ඣථ, තං වො පභීනං දිසරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. නිඤ්ඤා භික්ඛවෙ න තුම්භාකං රූපං භික්ඛවෙ න තුම්භාකං, තං පජ්ඣථ. තං වො පභීනං දිසරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. වේදනා භික්ඛවෙ න තුම්භාකං තං පජ්ඣථ.

1. තත්‍ර ටො-ම ඡ සං.

2. සංයුක්ත නිකාය - කථාරම්භජය වග්ග

සා වො පභිනා දිසරතං භිතාය සුඛාය භවිසසති. සඤ්ඤා භික්ඛවෙ
න තුමහාකං තං පජභථ, සා වො පභිනා දිසරතං භිතාය සුඛාය
භවිසසති. සංඛාරා භික්ඛවෙ න තුමහාකං තෙ පජභථ තෙ වො පභිනා
දිසරතං භිතාය සුඛාය භවිසසති. විඤ්ඤාණං භික්ඛවෙ න තුමහාකං
තං පජභථ, තං වො පභිනා දිසරතං භිතාය සුඛාය භවිසසති.
තං කිං මඤ්ඤථ¹ භික්ඛවෙ යං ඉමස්මිං ඡෙතවනො තිණකට්ඨසාධා
පලාසං තං ජනො හරෙය්‍ය වා දහෙය්‍ය වා යථාපව්වයං වා කරෙය්‍ය,
අපි නු තුමහාකං ඒවමසස, අමෙහ ජනො හරති වා දහති වා යථාපව්ව
යං වා කරොතිති? නො හෙතං හතෙනං, තං කිසස හෙතු: න භි
නො එතං² හතෙන, අත්තා වා අත්තනියං වා'ති. එවමෙව ඛො
භික්ඛවෙ යං න තුමහාකං තං පජභථ, තං වො පභිනා දිසරතං
භිතාය සුඛාය භවිසසති. කිඤ්ඤ භික්ඛවෙ න තුමහාකං: රූපං භික්ඛව
න තුමහාකං තං පජභථ, තං වො පභිනා දිසරතං භිතාය සුඛාය
භවිසසති.³ වෙදනා-සඤ්ඤා-සංඛාරා-විඤ්ඤාණං භික්ඛව න තුමහාකං
තං පජභථ තං වො පභිනා දිසරතං භිතාය සුඛාය භවිසසති''ති,
එවමපි සුඤ්ඤානොලොකං අවෙසබ්බති.

ආයස්මා ආනන්දෙ හගවන්තං එතදවොච: “සුඤ්ඤා ලොකො
සුඤ්ඤා ලොකොති හතෙන වුච්ඡති, කිත්තාවතා නු ඛො හතෙන
සුඤ්ඤා ලොකොති වුච්ඡති? යස්මා ච ඛො ආනන්ද, සුඤ්ඤං
අනෙතන වා අත්තනියෙන වා, තස්මා සුඤ්ඤා ලොකොති වුච්ඡති.
කිඤ්ඤානන්ද සුඤ්ඤං අනෙතන වා අත්තනියෙන වා: වක්ඛං ඛො ආනන්ද
සුඤ්ඤං අනෙතන වා අත්තනියෙන වා, රූපා සුඤ්ඤා-වක්ඛවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං,
වක්ඛුසම්ඵසසා සුඤ්ඤා- යමිදං වක්ඛුසම්ඵසසපව්වයා උපපජ්ඣති
වෙද්ධිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි සුඤ්ඤං අනෙතන
වා අත්තනියෙන වා. සොතං සුඤ්ඤං-සද්දං සුඤ්ඤං-සානං සුඤ්ඤං-ගජ්ඣා
සුඤ්ඤං-ජිවහා සුඤ්ඤං-රසා සුඤ්ඤං-කායො සුඤ්ඤං-චොච්චිඛ්ඛා සුඤ්ඤං-

1. සෙය්‍යථාපි - ම ඡ සං

3. පසංසෙ - සො

2. එවං - භ, ව, වි, ක

මනො සුඤ්ඤා - ධම්මා සුඤ්ඤා - මනොවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤා - මනොසම්ඵසංසා
සුඤ්ඤා - යම්පිදං මනොසම්ඵසංසව්වයා උප්පජ්ඣති වෙදයිතං සුඛං වා
දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තම්පි සුඤ්ඤාං අනෙතන වා අත්තනියෙන වා,
යසමා ව ඛො ආනන්ද සුඤ්ඤාං අනෙතන වා අත්තනියෙන වා, තස්මා
'සුඤ්ඤා ලොකො'ති වුවවති ති.^a

එවම්පි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

භාසිතම්පි හෙතං:

“සුද්ධං ධම්මසම්ප්පාදං සුද්ධං සංඛාරසන්නතිං,
පසංනතස්ස යථාභූතං න භයං හොති ගාමණි.
තිණ්‍කට්ඨසමං ලොකං යද් පඤ්ඤාය පසති,
නාඤ්ඤාං පත්ථයතෙ⁴ කිංචි අඤ්ඤාං අප්පට්ඨසක්ඛියා”ති.^b

එවම්පි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

වුත්තං හෙතං භගවතා: “එවම්පි ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු රූපං සමනෙත
සති යාවතා රූපස්ස ගති. වෙදනං සමනෙතසති යාවතා වෙදනාය ගති.
සංඤ්ඤා සමනෙතසති යාවතා සංඤ්ඤාය ගති. සංඛාරෙ සමනෙතසති යාවතා
සංඛාරානං ගති. විඤ්ඤාණං සමනෙතසති යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති,
යම්පිස්ස හොති අභන්ති වා මමන්ති වා අසමීති වා, තම්පි තස්ස
න හොති”ති.^c එවම්පි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛස්සති; සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛස්ස
පට්ඨවෙක්ඛස්ස දක්ඛස්ස තුලෙහි තිරෙහි විභාවෙහි විභූතං කරොහිති
'සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛස්ස'.

මොසරාජ සද්ද සතොති 'මොසරාජා'ති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං ආලපති.
සද්දති සබ්බකාලං - පෙ - උච්ඡිමෙ වයො ඛන්ධි. සතොති-වතුහි කාරණෙහි
සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසතිඋධ්‍යානං භාවෙතො සතො - පෙ -
සො වුවවති සතො'ති 'මොසරාජ සද්ද සතො'.

4. පත්ථය - සතා.

a. චන්ධසංයුතත-න තුමභාකවග්ග.

ඃ. සංයුත නිකාය - ඡන්දවග්ග

ඃ. අධිමුත්ත ථෙරගාරා

ඃ. සංයුත නිකාය ආසිවිසවග්ග

අත්තානුදිට්ඨිං උභවවාති — ‘අත්තානුදිට්ඨිං’ වුවකි විසතිවැඩිකා සකකායදිට්ඨිං. “ඉධ අසසුතවා පුට්ඨස්ස නො අරියානං අදසසාවි අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනිතො සප්පරිසානං අදසසාවි සප්පරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පරිසධම්මෙ අවිනිතො ‘රූපං අත්තතො සමනුපසසති, රූපවතං වා අත්තානං, අත්තති වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තං, වේදනං— සංඝඤ්ඤං— සංඛාරං— විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසසති, විඤ්ඤාණවතං වා අත්තානං, අත්තති වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං, යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං, දිට්ඨිකතොරො දිට්ඨි විසුකායිකං දිට්ඨිවිපස්සිතං දිට්ඨිසංයොජනං, ගාහො පතිට්ඨාහො¹. අභිනිවෙසො පරාමාසො කුමමගො මිච්ඡාපපො මිච්ඡතං කිසොයතනං විපරියෙසගාහො විපරිතගාහො විපල්ලාසගාහො මිච්ඡාගාහො අයාථාචකස්මිං යාථාචකන්ති ගාහො යාචතා ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති².’” අයං අත්තානුදිට්ඨිං. අත්තානුදිට්ඨිං උභවවාති අත්තානුදිට්ඨිං උභවව සමුහව උද්ධරිතා සමුද්ධරිතා උප්පාටයිතා සමුප්පාටයිතා උප්පෙතො විනොදෙතො බ්‍යානති කරිතො අනභාවං ගමෙතොති³ ‘අත්තානුදිට්ඨිං උභවව’.

ඵවං මච්චුතරො සියාති: ඵවං මච්චුපි තරෙය්‍යාසි, ජරාපි තරෙය්‍යාසි, මරණමපි තරෙය්‍යාසි උත්තරෙය්‍යාසි පතරෙය්‍යාසි සමතිකකමෙය්‍යාසි විතිවකෙතය්‍යාසිති ‘ඵවං මච්චුතරො සියා.’

ඵවං ලොකං අවෙකඛන්තන්ති: ඵවං ලොකං අවෙකඛන්තං පච්ච-වෙකඛන්තං තුලයන්තං තීරයන්තං විහාටයන්තං විභූතං කරොන්තන්ති ‘ඵවං ලොකං අවෙකඛන්තං.’

මච්චුරාජා න පසසතිති: මච්චුපි මච්චුරාජා මාරොපි මච්චුරාජා මරණමපි මච්චුරාජා. න පසසතිති—මච්චුරාජා න පසසති න දසකති නායි ගව්‍යති න විඤ්ඤති න පටිලබ්භති. වුත්තං හෙතං භගවතා: “සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤ පවතෙ ව මානො විසසෙයො ගව්‍යති විසසෙයො තිට්ඨති, විසසෙයො නිසීදති, විසසෙයො සෙය්‍යං කප්පති තං කිසස හෙතු: අනාපාටගතො භික්ඛවෙ, ලුඤ්ඤ. ඵවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතකකං සවිචාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පයමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං චූචති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකම්මකාසි මාරං, අපදං වධිතො මාරවික්ඛුං අදසසනං ගතො පාපිමතො.

1. පටිග්ගාහො - ම.ජ.සං

2. විහබග

3. අත්තානං මෙතොති- ම-ව-ව-ක

පුනවපරං භික්ඛවෙ භික්ඛු විතක්කවිචාරානං වුපසමා අජ්ඣන්තං සමපසාදනං චෙතසො ඵකොදිහාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පිත්ථුඛං දුතියං ඤානං -පෙ- තතියං ඤානං -පෙ- චතුසං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චන් භික්ඛවෙ භික්ඛු අඤ්ඤාමකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරචක්ඛුං අදස්සනං ගතො පාපිමනො.

පුනවපරං භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝ සඤ්ඤානං අත්ථඛගමා නානත්තස ඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනතොතා ආකාසොත්ථි ආකාසානඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අඤ්ඤාමකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරචක්ඛුං අදස්සනං ගතො පාපිමනො.

පුනවපරං භික්ඛවෙ භික්ඛු ආකාසානඤ්ඤායතනං සමතික්කමම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති වි ඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, සබ්බසො විඤ්ඤාණ ඤ්ඤායතනං සමතික්කමම නත්ති කිඤ්ඤිති ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, සබ්බසො ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කමම සඤ්ඤාචෙද්ධිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති, පඤ්ඤාය වසස දිස්වා ආසවා පරික්ඛණ්ණං භොගති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අඤ්ඤාමකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරචක්ඛුං අදස්සනං ගතො පාපිමනො. තිණ්ණො ලොකෙ විසතතිකං සො විසසොග්ගො ගවජති, විසසොග්ගො තිට්ඨති; විසසොග්ගො නිසීදති, විසසොග්ගො සෙය්‍යං කපෙපති, තං කිසසං ගහතු, අනාපාඨගතො භික්ඛු පාපිමනොති^෧ 'මච්චුරාජා න පසසති'ති. •

තෙනාහ භගවා;

සුඤ්ඤාතො ලොකං අවෙක්ඛග්ගු
මොසරාජා සද්ද සතො,
අත්තානුදිට්ඨිං උගච්ච
ඵවං මච්චුතරො සියා,
ඵවං ලොකං අවෙක්ඛන්තං,
මච්චුරාජා න පසසතිති.

සහගාථාපරියොසානා - පෙ - සාවකො භමසමිති

මොසරාජ සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

^෧ මජ්ඣිම නිකාය - නිවාසසුත්ත.

16. පිඩිගිය සුතතනිදෙසා

16-1

පීණේණාහමසම් අබලො විවණේණා (ඉව්වායසමා පිඩිගියො)
නෙතතා න සුද්ධා සවනං න ඵාසු,
මාහං නසසං මොමුහො අනතරාව¹
ආවිසබ්බ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යං
ජාතිජරාය ඉධ විප්පහානං.

පීණේණාහමසම් අබලො විවණේණාති: 'පීණේණාහමසමිති - පීණේණා
වුද්ධා මඤ්ජුකො අද්ධගතො වයො අනුප්පතො විසංවසසතිකො ජාතියා
අබලොති අබලො දුබ්බලො අප්පබලො අප්පථාමො.² විවණේණාති විත
වණේණා විගතවණේණා විතච්ඡිතවණේණා. යා සා පුරිමා සුභාවණේනිහා
සා අනතරහිතා ආදිනවො පාතුහුකොති 'පීණේණාහමසම් අබලො
විවණේණා.'

ඉව්වායසමා පිඩිගියොති - පෙ -

නෙතතා න සුද්ධා සවනං න ඵාසුති: නෙතතා අසුද්ධා අවිසුද්ධා
අපරිසුද්ධා අවොද්දතා. නො තථා චක්ඛුතා රූපෙ පසංඝමිති නෙතතා
න සුද්ධා. සවනං න ඵාසුති-සොතා අසුද්ධා අවිසුද්ධා අපරිසුද්ධා අවොද්දතා.
නො තථා සොතෙන සද්දං සුණාමිති නෙතතා න සුද්ධා සවනං න ඵාසු.

මාහං නසසං මොමුහො අනතරාවාති: 'මාහං නසසං-මාහං නසසං
මාහං විතසසං මාහං පනසසං. මොමුහොති-මොමුහො³ මොහමුලො
අවිඤ්ඤා අවිජ්ජාගතො අකුසල්ලං අවිහාසී දුප්පකුසල්ලං. අනතරාවාති-තුය්‍යං
ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං අනකුසල්ලං අනධිගන්තං. අවිදිත්වා අපටිලභිත්වා
අඵසසංසිත්වා අසච්ඡිකරිත්වා අනතරායෙව කාලංකරෙය්‍යන්ති 'මාහං නසසං
මොමුහො අනතරාව'.

1. අනතරාය,-සා. පන

2. ජාතියා අබලො දුබ්බලො-ව, ජ, ක

3. මොහමුලො - මජ්ඣ.

ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යානි: ‘ධම්ම’නි-ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣිකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාධං සබ්බසුඤ්ඤානං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිපුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං, වත්තාරො සතිපට්ඨානො වත්තාරො සම්මප්පධානො වත්තාරො ඉද්ධිපාදො, පඤ්ඤාදියානි පඤ්ඤා බ්‍රාහ්මී සත්ත බොජ්ඣංගො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං නිබ්බානංඤ්ඤා නිබ්බානගාමිනිඤ්ඤා පටිපදං ආවික්ඛ, දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාහි උත්තරානිකරොහි පකාසෙහිති ‘ආවික්ඛ ධම්මං’. යමහං විජ්ඣෙය්‍යානි යමහං ජානෙය්‍යං ආජානෙය්‍යං විජානෙය්‍යං පටිවිජානෙය්‍යං පටිවිජෙජ්ඣය්‍යං අධිගච්ඡෙය්‍යං එසෙය්‍යං.¹ සවජ්ඣකරෙය්‍යානි ‘ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යානි’.

ජාතිජරාය ඉධ විප්පහානානි ඉධෙව ජාතිජරාමරණස්ස පහානං වුප්පමං පටිභිස්සග්ගං පටිප්පස්සාදිං අමතං නිබ්බානානි ‘ජාතිජරාය ඉධ විප්පහානං’.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“ජිනණ්ණාහමස්මි අබ්බො විචණ්ණො (ඉච්ඡායසමා පිඬුගියො)
නෙත්තං න සුද්ධං සවනං න ඵ සු
මාහං නස්සං මොවුහො අත්තරොව,
ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යං
ජාතිජරාය ඉධ විප්පහානං”නි

16 - 2

දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤමානො (පිඬුගියාති හගවා)
රූපපනි රූපෙසු ජනා පමත්තා,
තස්මා තුවං පිඬුගිය අප්පමත්තො
ජහස්සු රූපං අපුනබ්බවාය.

දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤමානොති: ‘රූප’නි-වත්තාරො ව මහාභූතා විතුත්තඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදය රූපං. සත්තා රූපහෙතු රූපපච්චයා රූප කාරණා හඤ්ඤානි විහඤ්ඤානි උපහඤ්ඤානි උපසාදියනි² රූපෙ සති විවිධා කම්මකාරණා කාරෙත්ති.³ කසාහිපි තාලෙත්ති චෙත්තනහිපි තාලෙත්ති අභිද්ධකෙහිපි තාලෙත්ති, හස්සමිපි ජිහ්වත්ති, පාදමිපි ජිහ්වත්ති, හස්සපාදමිපි ජිහ්වත්ති, කණ්ණමිපි ජිහ්වත්ති,

1. පසෙය්‍යං-ව, වි, ක

2. උපසංතයනානි - ස්‍යා.

3. විවිධ කම්ම කාරණ

නාසමි ජිඤ්ඤානී, කණ්ණනාසමි ජිඤ්ඤානී, බ්ලහිඨථාලිකමි කරොනානී,
 සංඛමුණ්ඩිකමි කරොනානී රාහුමුඛමි කරොනානී, ජොතිමාලිකමි කරොනානී
 හත්ථපජ්ජොතිකමි කරොනානී, ඵරකවතතිකමි කරොනානී, වීරකවාසි
 කමි කරොනානී, ඵණ්ණයාසකමි කරොනානී බලිසමංඝකමි කරොනානී,
 කහාපණ්ණකමි¹ කරොනානී, බාරාපතවජ්ජකමි කරොනානී, පළිසපරිවතති
 කමි කරොනානී පළාලපිට්ඨි²කමි කරොනානී, තණෙනපි තෙලෙන
 ඡිසිඤ්ඤානී, සුනාබෙහිපි බාදුපෙනානී. ජීවනං මි සුලෙ උත්තාසෙනානී,
 අසිනාපි සීසං ජිඤ්ඤානී. එවං සත්තා රූපහෙතු රූපපච්චයා රූපකාරණා
 හඤ්ඤානී විහඤ්ඤානී උපහඤ්ඤානී උපසානීයනානී³. එවං
 හඤ්ඤාමානො විහඤ්ඤාමානො උපහඤ්ඤාමානො උපසානීයමානො දිස්වා
 පසයිතා තුලයිතා තීරයිතා විහාපයිතා විහුතං කතවාති 'දිස්වාන
 රූපෙසු විහඤ්ඤාමානො'.

පිඩගියාති-හගවා තං බ්‍රහ්මණං නාමෙන ආලපති, හගවාත්-ගාරවාධි-
 වචන මෙනං - පෙ - සවජ්ජා පඤ්ඤානති. යදිදං හගවාති 'පිඩගියාති හගවා'.

රූපපනති රූපෙසු ජනා පමත්තාති: 'රූපපනති'ති රූපපනති කුප්පනති
 පිළියනති⁴ සට්ඨයනති⁵ බ්‍යාධිතා දෙමනස්සිතා භොනති වක්ඛුරොගෙන
 රූපපනති, කුප්පනති පිළියනති සට්ඨයනති බ්‍යාධිතා දෙමනස්සිතා
 භොනති, සොතරොගෙන - පෙ - කායරොගෙන - ඩංසමකසවාතාතප
 සිරිංසපසමථසෙසන රූපපනති කුප්පනති. පිළියනති සට්ඨයනති බ්‍යාධිතා
 දෙමනස්සිතා භොනතිති රූපපනති රූපෙසු. අථවා වක්ඛුසමිං භීයමානො
 භායමානො පරිභායමානො වෙමානො⁶ විගච්ඡමානො අනතරධායමානො
 රූපපනති - පෙ - දෙමනස්සිතා භොනති. සොතසමිං- සානසමිං- ජීවහාය
 කායසමිං- රූපසමිං- සද්දසමිං- ගන්ධසමිං- රසසමිං- ඵොට්ඨධ්වසමිං.
 කුලසමිං- ගණසමිං- ආවාසසමිං- ලාභසමිං- යසසමිං- පසංසාය-
 සුඛසමිං- විවරසමිං- පිණ්ඩපාතසමිං- සෙනාසනසමිං- ගිලානපච්චය
 හෙසජ්ජපරික්ඛාරසමිං භීයමානො භායමානො පරිභායමානො වෙමානො⁷
 විගච්ඡමානො අනතරධායමානො රූපපනති කුප්පනති පිළියනති සට්ඨයනති
 බ්‍යාධිතා දෙමනස්සිතා භොනතිති එවමි 'රූපපනති රූපෙසු'. ජනාති
 ඛතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙසසා ව සුද්ද ව ගහට්ඨා ව පඤ්චිතා ව දෙවා ව
 චත්තුසසා ව. පමත්තාති. පමාදෙ වත්තඛෙධා: කායදුච්චරිතෙන වා වචී
 දුච්චරිතෙන වා මනොදුච්චරිතෙන වා පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්තසස
 වොසසග්ගො⁸ වොසසග්ගානුපදනං කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය
 අසකකච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනවච්චිතකිරියතා⁹ ඔලීන-
 වුත්තිතා නිකඛිත්තජ්ඣතා නිකඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා
 අබ්‍රාලිකමමං අනාදිච්චානං අනානුයොගො පමාදෙ. 1 යො ඵවරූපො
 පමාදෙ පමජ්ජනා පලජ්ජිතත්තං අයං වුච්චති පමාදෙ''. ඉමීනා පමාදෙන
 සමත්තාගතා ජනා පමත්තාති 'රූපපනති රූපෙසු ජනා පමත්තා'.

1. කහාපණ්ණකමි - ම ඡ සං	5. සට්ඨයනති -ව, වි, ක
2. පළාලපිට්ඨකමි- ම ඡ සං	6. විහායමානො -ව, වි, ක
3. උපසාරියනති - ව, වි, ක	7. වොසග්ගො මඡසං
4. පිළියනති -ව-වි-ක, සාය	8. අනවච්චිත කිරියතා - ම ඡ සං
9. විහබ්‍ධ-බුද්ධකච්චපු විහබ්‍ධ	9. අනවච්චිත කාරියා -ව, වි, ක

තසමා තුවං පිඩගිය අප්පමනෙතාති: 'තසමා'ති- තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පවට්ඨයා තංගිදනා එවං ආදීනවං සම්පසාමානො රූපෙසුති තසමා තුවං පිඩගිය. අප්පමනෙතාති සකකට්ඨකාරී සාතට්ඨකාරී - පෙ - අප්පමාදෙ කුසලෙසු ධම්මෙ සුති 'තසමා තුවං පිඩගිය අප්පමනෙතා'.

ජහස්ස රූපං අපුනබ්බවායාති: 'රූප'නති: වත්තාරො මහාභූතා චතුක්කස්ථ මහාභූතානං උපාදය රූපං, ජහස්ස රූපනති- ජහස්ස රූපං, පඤ්ඤා රූපං, විනොදෙහි රූපං, බ්‍යානනිකරොහි රූපං, අනභාවං ගමමහි රූපං. අපුනබ්බවායාති යථාතෙ රූපං ඉධෙව හිරුරේඛයා පුන පටිසංකිකො හට්ඨා න නිබ්බන්ධෙතයා කාමධාතුයා වා රූපධාතුයා වා අරූපධාතුයා වා කාමහට්ඨෙ වා රූපහට්ඨෙ වා අරූපහට්ඨෙ වා සඤ්ඤා හට්ඨෙ වා අසඤ්ඤාහට්ඨෙ වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහට්ඨෙ වා එකවොකාරහට්ඨෙ වා චතුර්වොකාරහට්ඨෙ වා පඤ්ඤාවොකාරහට්ඨෙ වා පුනගතියා වා උපපතතියා වා පටිසංකිකා වා හට්ඨෙ වා සංසාරෙ වා වට්ඨෙ වා න ජනෙයා න සංජනෙයා න නිබ්බන්ධෙතයා නාහි හිබ්බන්ධෙතයා, ඉධෙව හිරුරේඛයා, වූපසමෙයා අත්ථං ගච්ඡෙයා පටිපසස්සමෙහයාති 'ජහස්ස රූපං අපුනබ්බවායා'.

තෙනාහ භගවා:

“දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤමානෙ (පිඩගියාති භගවා)
රූපනති රූපෙසු ජනා පමත්තා,
තසමා තුවං පිඩගිය අප්පමනෙතා
ජහස්ස රූපං අපුනබ්බවායා”ති.

16-3

“දිසා චතසෙසා විදිසා චතසෙසා
උදධං අධො දසදිසා ඉමායො,
න තුය්‍යං අදිට්ඨං අසුතාමුතං වා
අථො අවිඤ්ඤානං කිඤ්චනමත්ථි ලොකෙ
ආවිකම්භ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙයං
ජාතිජරායං ඉධ විපක්ඛානං.

දිසා චතසෙසා විදිසා චතසෙසා උදධං අධො දසදිසා ඉමායොති දසදිසා,

න තුය්‍යං අදිට්ඨං අසුතාමුතං වා අතො අවිඤ්ඤානං කිඤ්චනමත්ථි ලොකෙ ති තුය්‍යං අදිට්ඨං අසුතං අමුතං අවිඤ්ඤානං කිඤ්චි අත්තකො වා පරකො වා උභයකො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අතො සම්පරාධිකො වා අතො උත්තරො වා අතො ගම්මරො වා අතො ගුල්මො වා අතො පටිවජ්ජනො වා අතො නෙයො වා අතො නිතො වා අතො අනවජ්ජො වා අතො හිකම්මලො වා අතො වොදනො වා අතො පරමකො වා අතො නත්ථි, න සනති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති 'න තුය්‍යං අදිට්ඨං අසුතාමුතං වා අථො අවිඤ්ඤානං කිඤ්චනමත්ථි ලොකෙ.'

1. අසුතං අමුතං - ම ඡ සං.

අසුතං මුතං වා - සු

2. කිඤ්චි නමත්ථි - ම ඡ සං, යා - කිඤ්චිතං අත්ථි - සු

3. ජාතිජරායං - ස්‍යා

4. පරමකො වා - ම ඡ සං යා

ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣන්ති ධම්ම'නති ආදිකල්යාණං
 -පෙ- ගිබ්බානඤ්ච ගිබ්බානගාමිතිඤ්ච පටිපදං ආවිකඛාහි දෙසෙහි
 පඤ්ඤාපෙහි උච්ඡිපෙහි උච්ඡාහි විහජාහි උත්තානිකරොහි පකාසෙහි.
 යමහං විජ්ඣන්ති යමහං ජානෙය්‍යං ආජානෙය්‍යං විජානෙය්‍යං
 පටිවිජානෙය්‍යං පටිවිජේඛියං අධිගච්ඡෙය්‍යං එසෙය්‍යං¹ සච්ඡි-
 කරෙය්‍ය'නති 'ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣන්ති'.

ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානානති 'ඉධෙව ජාතිජරාමරණස්ස පහානං
 වූපසමං පටිගිස්සන්තං පටිප්පසංඤ්ඤිං අමතං ගිබ්බානානති ජාතිජරාය
 ඉධ විපප්පානං.'

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“දිසා චතසෙසා විදිසා චතසෙසා
 උද්ධං අධො දසදිසා ඉමායො,
 න තුස්සං අදිට්ඨං අසුතාමුතං වා.
 අථො අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චනමඤ්ච ලොකෙ
 ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣන්ති
 ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානං'නති

16-4

තණ්හාධිපනෙත මනුෂෙ පෙකඛමානො (පිඩගියාති හගවා)
 සත්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ
 තසමා තුවං පිඩගිය අප්පමතෙතා
 ජහස්සු තණ්හං අපුනබ්බවාය.

තණ්හාධිපනෙත² මනුෂෙ පෙකඛමානොති 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා
 -පෙ- ධම්මතණ්හා, තණ්හාධිපනෙතති තණ්හාඅධිපනෙත තණ්හානුගෙ
 තණ්හානුගතෙ තණ්හානුසට්ඨෙ තණ්හායාපනෙත³ පටිපනෙත අභිගුතෙ
 පරියාදිත්තවිතෙත. මනුෂෙති සත්තාධිවචනං. පෙකඛමානොති පෙකඛ
 මානො දකඛමානො ඔලොකයමානො ගිජ්ඣායමානො උප්පරික්ඛය-
 මානොති 'තණ්හාධිපනෙත මනුෂෙ පෙකඛමානො.

පිඩගියාති හගවාති -පෙ-

1. පසෙසය්‍යං- ච, ටි, ක
 2. තණ්හාවිපනෙත ටි, ක

3. තණ්හායපනෙත - ච ජ සං

සත්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙති: 'සත්තාපජාතෙ'ති ජාතියා සත්තාපජාතෙ ජරාය සත්තාපජාතෙ ව්‍යාධිනා සත්තාපජාතෙ මරණෙන සත්තාපජාතෙ සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසෙහි සත්තාපජාතෙ නොරසිකෙන දුක්ඛන සත්තාපජාතෙ -පෙ- දිට්ඨිබ්‍යසනෙන දුක්ඛන සත්තාපජාතෙ ඊතිජාතෙ උපද්දව ජාතෙ උපසංඝජාතෙහි 'සත්තාපජාතෙ. ජරසා පරෙතෙති ජරාය ඵ්ථෙධි පරෙතෙ සමොභිතෙ සමනනාගතෙ ජාතියා අනුගතෙ ජරාය අනුසට්ඨෙ බ්‍යාධිනා අභිභූතෙ මරණෙන අධ්‍යාහතෙ අකාණෙ අලෙන් අසරණෙ අසරණිභූතෙති 'සත්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ'.

තසමා තුවං පිඩගිය අපමනෙතාති: 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංභතු තප්පවයා තංතිදනා, එවං ආදීනවං සම්පසමානො තණ්හායාති, 'තසමා තුවං පිඩගිය. අපමනෙතාති සක්කච්චකාරී -පෙ- අපමාදෙ කුසලෙස්ස ධම්මස්සති 'තසමා තුවං පිඩගිය අපමනෙතා'.

ජහස්සු තණ්හං අපුනබ්භවායාති තණ්හාති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්ම-තණ්හා. ජහස්සු තණ්හනති ජහස්සු තණ්හං පජහස්සු තණ්හං විනොදෙහි තණ්හං, බ්‍යන්ති කරොහි තණ්හං අනභාවං ගමෙහි තණ්හං. අපුනබ්භවායාති යථා තෙ-පෙ-දුන පටිසන්ධිකො භවො නතිබ්බකෙතය්‍ය, කාමධාතුයාවා රූපධාතුයාවා අරූපධාතුයාවා කාමභවෙ වා රූපභවෙ වා අරූපභවෙ වා සඤ්ඤා භවෙ වා අසඤ්ඤාභවෙ වා නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෙ වා එකවොකාර-භවෙ වා චතුරවොකාරභවෙ වා පඤ්චවොකාරභවෙ වා පුනගතියා වා උපපත්තියා වා පටිසන්ධියා වා භවෙ වා සංසාරෙවා වට්ටි වා න ජනෙය්‍ය න සංජනෙය්‍ය න භිබ්බකෙතය්‍ය නාහිනිබ්බකෙතය්‍ය ඉධෙව තිරුජ්ජකියා වුපසබ්බෙතය්‍ය අත්ථංගච්ඡය්‍ය පටිපපසංගෙහය්‍යාති 'ජහස්සු තණ්හං අපුනබ්භවාය.'

තෙනාහ භගවා:

තණ්හාධිපතො මනුජෙ පෙක්ඛවානො- (පිඩගියාති භගවා)
සත්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ,
තසමා තුවං පිඩගිය අපමනෙතා
ජහස්සු තණ්හං අපුනබ්භවායා'ති.

සහගාථාපරියොසානා තෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං එකච්ඡන්දු එක පයොගා එකාධිපායා එකවාසනවාසිනා තෙසං නොකපාණසහසානා-විරජං විතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං භිරොධධම්මෙන. තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස විරජං විතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි.

විලලනිදෙස පාළි

පිඩගිය සුත්තනිදෙසො

යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මෙනි. සහ ධම්මචක්ඛුස්ස පටිලාභා අපිනප්පවාකචීර්දණ්ඩකමණ්ඩලු කෙසා ච මඤ්ඤ ච අනුතරහිතා භණ්ඩුකාසායවත්ථසනො සංකාපිපතච්චරධරො භික්ඛු අනිත්ථපටිපත්තිසා පඤ්ඤාලකො භගවතං නමස්සමානො ගිහිනො භොති 'සත්ථා මෙ භගවා සාවකො 'හමසමී'ති.¹

පිඩගිය සුත්තනිදෙසො සමතො.

1. වත්ත වරක - පන

2. සාවකො හමසමීති - පන

17. පාරායනානුගිති නිදසුන

“ඉදුවොව හඟවා මගධෙසු විහරනෙකා පාසාණකෙ වෙතියේ පරිවාරකසොළසානං බ්‍රාහ්මණානං අජක්ඛට්ඨා පුට්ඨා පුට්ඨා පඤ්ඤා ධ්‍යානාසි.”

ඉදමවොව හඟවාති ඉමං පාරායනං¹ අඳවාව. හඟවාති ගාරාවාසි-
වචනමෙතං -පෙ- ස්වජිකාපක්කානි යදිදං “හඟවාති ඉදමවොව
හඟවා.”

මගබෙසු විහරනෙතා පාසාණකෙ වෙතියෙති 'මගබෙසු'ති
මගධනාමකෙ ජනපදෙ විහරනෙතාති වරනෙතා විහරනෙතා ඉරියනෙතා
වනෙතනො පාලෙතනො යපෙතනො යාපෙතනො. පාසාණකෙ
වෙතියෙති. පාසාණකවෙතියං වුවුවති බුඩ්ධාසනානති මගබෙසු විහරනෙතා
පාසාණකෙ වෙතියෙ.

පරිවාරක සෞළඝානං බ්‍රාහ්මණානාහි පිබිභියො බ්‍රාහ්මණො
බාවරිස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පදෙධා පද්ධවරො පරිවාරකො සිසෙසා. තෙන²
'තෙ සෞළඝාති එවමි පරිවාරකසෞළඝානං බ්‍රාහ්මණානං. අථවා තෙ
සෞළඝබ්‍රාහ්මණා බුද්ධස්ස භගවතො පද්ධා පද්ධවරා පරිවාරකා සිසසාති
එවමි පරිවාරකසෞළඝානං බ්‍රාහ්මණානං.

අප්‍රකීටෙයා පුටෙයා පුටෙයා පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසීති 'අප්‍රකීටෙයා'ති
 අප්‍රකීටෙයා අප්‍රකීටෙයා. පුටෙයා පුටෙයාති පුටෙයා පුටෙයා පුට්ඨිකො
 පුට්ඨිකො යාචිකො යාචිකො අප්‍රකීටෙයා අප්‍රකීටෙයා පසාදිකො
 පසාදිකො. පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසීති පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසි ආචිකම් දෙසෙසි
 පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විචරි විහරි උත්තාරීඤ්ඤාසි පකාසෙසීති 'අප්‍රකීටෙයා
 පුටෙයා පුටෙයා පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසි. තෙනෙනං වුච්චති: "ඉදමචොච භගවා
 මග්ගධෙසු විහරන්තො පාසාණකෙ චෙතියෙ පරිවාරිකසොළසානං
 බ්‍රාහ්මණානං අප්‍රකීටෙයා පුටෙයා පුටෙයා පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසි"ති.

“එකමෙකසස වෙයි පඤ්ඤාසස අත්මඤ්ඤාසස ධම්මමඤ්ඤාසස ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජය්‍යා, ගවේෂයෝව පරාමරණසස පරං පාරං ගමන්තියා ඉමෙ ධම්මාති තසමා ඉමසා ධම්මපරියායසස පාරායනං තෙව අධිවචනං.”

1. **ඉදං පාරායනං**—මි ජ ස, ච, වි, ක

2. ପିତୃତ୍ୱଭାର—ଏ ଥିଲା

එකමෙකසස වෙපි පඤ්ඤාසසාති: එකමෙකසස වෙපි අජිත උඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි තිසෑලෙනෙතයාඋඤ්ඤාසස. එකමෙකසස වෙපි පුණ්ණකපඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි මෙත්තගුඋඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි ධොතකඋඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි උපසිවපඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි නාඤ්ඤාපඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි ගෙමකඋඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි තොදෙයාඋඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි කප්පපඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි ජතුකණ්ණිපඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි හද්‍රාවුධඋඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි උදයඋඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි පොසාලඋඤ්ඤාසස, එකමෙකසස වෙපි මොසරාජපඤ්ඤාසස එකමෙකසස වෙපි පිබ්බියපඤ්ඤාසසාති එකමෙකසස වෙපි පඤ්ඤාසස.

අත්ථ මඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤායාති: සෙව්ව පඤ්ඤා ධම්මො, විසංජනං අත්ථො, අත්ථමඤ්ඤායාති අත්ථං අඤ්ඤාය ජානිතො තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං කතාති අත්ථමඤ්ඤාය. ධම්මමඤ්ඤායාති ධම්මං අඤ්ඤාය ජානිතො තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං කතාති 'අත්ථමඤ්ඤාය ධම්ම මඤ්ඤාය'.

ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජයාති: සම්මාපටිපදං අනුලොමපටිපදං අපච්ඡිනිකපටිපදං අත්ථකපටිපදං ධම්මානුධම්මපටිපදං පටිපජ්ජයාති 'ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජයා'.

ගවෙජයොව ජරාමරණස්ස පාරනති: ජරාමරණස්ස පාරං වුව්චති අමතං හිබ්බානං "යො සො සබ්බසම්ඛාරසමථො සබ්බුපධිපටිතිස්සග්ගො තණ්හකම්මයා වීරාගො හිරොධො හිබ්බානං" ගවෙජයොව ජරාමරණස්ස පාරනති ජරාමරණස්ස පාරං ගවෙජයා, පාරං අධිගවෙජයං පාරං අධි ඵසෙසයා, පාරං සච්ඡිකරෙයාති ගවෙජයොව ජරාමරණස්ස පාරං.

පාරං ගමනියා ඉමෙ ධම්මාති; ඉමෙ ධම්මො පාරං ගමනියා පාරං පාපෙතති පාරං සංපාපෙතති පාරං සමනුපාපෙතති ජරාමරණස්ස තරණාය සංචික්ඛනති 'පාරං ගමනියා ඉමෙ ධම්මො'ති.

තසමා ඉමස්ස ධම්මපරියායසසාති: 'තසමා'ති තසමා තංකාරණො තංගෙතු තප්පවයා තානිද්දා. ඉමස්ස ධම්මපරියායසසාති ඉමස්ස පාරායනස්සාති 'තසමා ඉමස්ස ධම්මපරියායස්ස.'

පාරායනං කෙව ආදිවචනනති 'පාරං' වුවවති, අමතං නිබ්බානං -පෙ-
තිරොධො නිබ්බානං, අයනං වුවවති මනො, සෙය්‍යපීඨං: සමොදිට්ඨි -පෙ-
සමො සමාධි. ආදිවචනනති සඛිං සමඤ්ඤ පඤ්ඤාති වොහාරො නාමං
නාමකමං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති ඛ්‍යඤ්ඤං අභිලාපොති 'පාරායනං
කෙව ආදිවචනං .

තෙනෙතං වුවවති:

“එකමෙකස්ස වෙපි පඤ්ඤාස්ස අත්ථිඤ්ඤාය ධම්මඤ්ඤාය
ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජය්‍යා ගවෙජ්ජයොව ජරාමරණස්ස පාරං
ප රක්ඛමනියා ඉමෙ ධම්මා”ති තස්මා ඉමස්ස ධම්මපරියායස්ස පාරායනං
කෙව ආදිවචනනති’.

1. “අපිතො තිස්සමෙතෙතෙය්‍යො පුණ්ණකො අථ මෙතනගු
ධොතකො උපසිට්ඨො ව නෙදො ව අථ භෙමකො,
2. තොදෙය්‍යකස්සා දුග්ගො ජතුකණ්ඨො ව පණ්ඨිතො
හද්‍රාවුධො උද්දො ව පොසාලො වාපි බ්‍රාහ්මණො,
මොසරාජා ව මෙධාවී පිඬ්ඨියො ව මහාඉසි
3. එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ජුං¹ සමපනවරණං ඉසිං
පුච්ඡන්තා නිපුණ පඤ්ඤා බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමුං.”

එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ජුනති ‘එතෙ’ති යොළස පාරායනියා බ්‍රාහ්මණො.
බුද්ධොති “යො යො භගවා ස්‍යමිහු අනාවරියකො පුබ්බ
අනානුසුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චාති අභිසම්බුද්ධිං, තස්මිං ව සබ්බඤ්ඤාතං
පතෙතං බලෙසු ව වසිභාවං.. බුද්ධොති කෙනෙට්ඨන බුද්ධො: බුද්ධිතා
සච්චාතිති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤාතාය
බුද්ධො, සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො, අනඤ්ඤානෙය්‍යතාය බුද්ධො,
විසච්ඡිතාය බුද්ධො, ධිණ්‍යාවසඛිතාතෙත බුද්ධො නිරුපකතිලෙසසඛිතා
තෙත බුද්ධො, එකතනිතරාගොති බුද්ධො එකතනිතරෙදෙසොති
බුද්ධො, එකතන විතලොගොති බුද්ධො, එකතනතිකතිලෙසොති බුද්ධො
එකායනමග්ගං ගතොති, බුද්ධො එකො අනුතරං සමොසමොධිං
අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො. අබුද්ධිවිහතන්තා බුද්ධිපටිලාභාති බුද්ධො.
බුද්ධොති තෙතං නාමං මාතරං කතං, න පිතං කතං, න භාතරං කතං,
න භග්නියා කතං, න මිත්තාමචෙවති කතං, නඤ්ඤාතිසාලොභිතෙති කතං,
න සමණබ්‍රාහ්මණෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනතිකමෙතං
බුද්ධානං භගවතං නාමං බොධියා මුලෙ සහ සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාස්ස පටිලාභා
සම්පිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධොති. එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ජුනති එතෙ
බුද්ධං උපාගමිංසු, උපසඤ්ඤමිංසු, පසුරුපාසිංසු, පරිපුඤ්ඤිංසු; පරිපඤ්ඤිං-
සුති ‘එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ජු’.

1. අභිඤ්ඤායතාය-ම ජ සං

2. උපාගවජිංසු-ව වි ක

සමපනතවරණං ඉසිනති: වරණං වුච්චති සිලපාරමිසත්ති,¹ සිලසංවරොපි වරණං, ඉන්ද්‍රියසංවරොපි වරණං, භොජනෙ මත්තඤ්ඤතාපි වරණං, ජාගරියානුයොගොපි වරණං, සත්තපි සද්ධම්මො වරණං වත්තාරිපි ක්කානාති වරණං, සමපනතවරණනති: සමපනතවරණං සෙට්ඨ වරණං විසෙට්ඨවරණං පාමොක්ඛවරණං උත්තමවරණං පචරවරණං. ඉසිති: ඉසි භගවා, මහත්තං සිලකුක්ඛං එසි ගට්ඨෙසි පරියෙසිති ඉසි -පෙ- මහෙසකෙක්ඛති වා සතෙති එසිතො, ගට්ඨෙසිතො, පරියෙසිතො 'කභං බුද්ධො කභං භගවා කභං දෙවදෙවො කභං නරාසභොති ඉසිති 'සමපනතවරණං ඉසි'.

පුච්ඡනතා නිපුණෙ පඤ්ඤාති: 'පුච්ඡනතා'ති පුච්ඡනතා යාවත්තං අපේක්ඛ්‍යත්තං පසාදෙත්තං. නිපුණෙ පඤ්ඤාති: ගමභිරෙ දුද්දොස දුරුත්තං බොධෙ සතො පණ්ණෙ අත්තකාවචරෙ නිපුණෙ පණ්ණිතවෙදනීයෙ පඤ්ඤාති 'පුච්ඡනතා නිපුණෙ පඤ්ඤා'.

බුද්ධං සෙට්ඨං උපාගමුනති: 'බුද්ධො'ති "යො සො භගවා -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධො"ති. සෙට්ඨනති: අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරං බුද්ධසෙට්ඨං. උපාගමුනති: උපාගමිංසු උපසංකම්පිංසු පසුරුපාසිංසු පරිපුච්ඡිංසු පරිපඤ්ඤිංසුති 'බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමු'.

තෙනෙතං වුච්චති:

"එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ඤං සමපනතවරණං ඉසි.
පුච්ඡනතා නිපුණෙ පඤ්ඤා බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමු"නති.

4.

තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසි² පඤ්ඤා පුට්ඨො යථා තථං පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙන තොසෙසි බ්‍රහ්මණෙ මුත්ති.

තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසිති: 'තෙස'නති සොළසත්තං³ පාරායනියානං බ්‍රාහ්මණානං. බුද්ධොති: යො "සො භගවා -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධො"ති. බ්‍යාකාසිති තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසි ආචික්ඛි දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විචරි විභජි උත්තාරී අකාසි පකාසෙසිති "තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසි"

1. සිලපාරමිසත්ති-ම ඡ සං

2. පබ්‍යාකාසි-ම ඡ සං

3. පඤ්ඤා -ම ඡ සං

4. සොළසානං -ම ඡ සං

පඤ්ඤා පුට්ඨා යථාතථානි: 'පඤ්ඤා පුට්ඨා'ති පඤ්ඤා පුට්ඨා, පුට්ඨිතො යාචිතො අජෙඤ්ඤිතො පසාදිතො. යථාතථානි: යථා ආචික්ඛිතං තථා ආචික්ඛී, යථා දෙසිතං තථා දෙසෙසි, යථා පඤ්ඤාපෙතං තථා පඤ්ඤාපෙසි, යථා පට්ඨපෙතං තථා පට්ඨපෙසි, යථා විවරිතං තථා විවරි, යථා විහජිතං තථා විහජී, යථා උක්ඛානිකානං තථා උක්ඛානිකාකසී, යථා පකාසෙසිතං තථා පකාසෙසිති 'පඤ්ඤා පුට්ඨා' යථා තථං.'

පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙනාති: පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙන ආචික්ඛිතෙන දෙසනෙන¹ පඤ්ඤාපනෙන පට්ඨපනෙන විවරණෙන විහජනෙන උක්ඛානිකමෙතෙන පකාසනෙනාති පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙන.

තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ මුනීති 'තොසෙසි'ති තොසෙසි විතොසෙසි පසාදෙසි ආරාධෙසි අත්තමනෙ අකාසී. බ්‍රාහ්මණෙති: සොළස පාරායනියො බ්‍රාහ්මණො. මුනීති: 'මොනං' වුච්චති ඤාණං -පෙ- සංගජාලමතිථං සො මුනීති 'තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ මුනි'.

තෙතෙනං වුච්චති:

“තෙසං බුද්ධො ඛ්‍යාතාසි පඤ්ඤා පුට්ඨා¹ යථා තථං
පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙන තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ මුනි”ති,

5

තෙ තොසිතා චක්ඛුමතා බුද්ධනාදිවච්චනා
බ්‍රහ්මචරියමචරිංසු වරපඤ්ඤාසං සන්තිතෙ.

තෙ තොසිතා චක්ඛුමතාති: 'තෙ'ති සොළසපාරායනියා බ්‍රාහ්මණො. තොසිතාති තොසිතා විතොසිතා පසාදිතා ආරාධිතා අත්තමනා කතාති 'තෙ තොසිතා.' චක්ඛුමතාති: භගවා පඤ්ඤාභි චක්ඛුභි චක්ඛුමා. මංසචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා, දිඛ්චක්ඛුනාපි චක්ඛුමා -පෙ- භගවා සමන්තචක්ඛුනාපි චක්ඛුමාති 'තෙ තොසිතා චක්ඛුමතා'.

බුද්ධනාදිවච්චනාති 'බුද්ධා'ති යො සො භගවා -පෙ- සචජිකා පඤ්ඤානී යදිදං බුද්ධාති. ආදිවච්චනාති: 'ආදිවච්චා' වුච්චති සුරියො සො ගොතමො ගොතෙතො භගවාපි ගොතමො ගොතෙතො, භගවා සුරියසං ගොතාඤ්ඤාකමො² ගොතාබ්ච්ච, තස්මා බුද්ධො ආදිවච්චනාති බුද්ධනාදිවච්චනාති.

1. පඤ්ඤා -ම ජ සං
2. අත්තමන-ච චි ක
3. ගොතනං ඤානතො-පන

බ්‍රහ්මවරියමවරිංසුති 'බ්‍රහ්මවරියං' වුනුනි අසඳුම්මසමාපත්තියා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණි විරමණා¹ අතිරියා අකරණං අනාත්තියාපත්ති වෙලාඅනාතිකකමො සෙතුසානො. අපිව නිප්පරියාය වසෙන බ්‍රහ්මවරියා වුනුනි අරියො අවධිබ්බිකො මහො, සෙය්‍යපීදං. සමොද්ධි සමො සංකප්පො සමොවාචා සමොකම්මනො සමොආචීවො සමොවායාමො සමොසති සමොසමාධි. බ්‍රහ්මවරියමවරිංසුති බ්‍රහ්මවරියං ආවරිංසු² සමාදයවතතිංසුති 'බ්‍රහ්මවරිය මවරිංසු.'

වරපඤ්ඤාසස සනතිකෙති: වරපඤ්ඤාසස අග්ගපඤ්ඤාසස සෙට්ඨ-පඤ්ඤාසස විසෙට්ඨපඤ්ඤාසස පාමොක්ඛිපඤ්ඤාසස උත්තමපඤ්ඤාසස පචර-පඤ්ඤාසස. සනතිකෙති: සනතිකෙ සාමන්තා ආසනො අවිදුරෙ උපකමෙති වරපඤ්ඤාසස සනතිකෙ.

තෙනො වුවවති:

“තෙ තොසිනා චක්ඛුමනා බ්‍රුද්ධනාදිනි බ්‍රහ්මවරියමවරිංසු වරපඤ්ඤාසස සනතිකෙ”ති.

6.

එකමෙකසස පඤ්ඤාසස යථා බ්‍රුද්ධන දෙසිතං තථා යො පටිපජ්ජය්‍ය ගෙට්ඨ පාරං අපාරතො³.

එකමෙකසස පඤ්ඤාසසාති: එකමෙකසස අර්තපඤ්ඤාසස එකමෙකසස තිසංමෙකසස පඤ්ඤාසස - පෙ - එකමෙකසස පිබ්බියපඤ්ඤාසසාති 'එකමෙකසස පඤ්ඤාසස'.

යථා බ්‍රුද්ධන දෙසිතනති: බ්‍රුද්ධා'ති යොසො හගවා සයමු - පෙ - සවිකිකාපඤ්ඤාසස යදිදං බ්‍රුද්ධා'ති. යථා බ්‍රුද්ධන දෙසිතනති: යථා බ්‍රුද්ධන ආවිකිකං දෙසිතං පඤ්ඤාපිතං පට්ඨපිතං විවරිතං විහරිතං⁴ උත්තාරිකතං පකාසිතනති යථා බ්‍රුද්ධන දෙසිතං.

තථා යො පටිපජ්ජය්‍යාති: සමොපට්ඨදං අනුලොමපට්ඨදං අපච්චික-පට්ඨදං අත්ථපට්ඨදං ධම්මානුධම්මපට්ඨදං පටිපජ්ජය්‍යාති තථා යො පටිපජ්ජය්‍ය.

1. විරමණ මඡසං.
2. අවරිංසු මඡසං.

3. අපාරතො-පහ
4. විහරිතං-හරා

ගවේෂ පාරං අපාරතොති: පාරං වුවිති අමතං ගිබ්බානං - පෙ - ගිරොධො ගිබ්බානං. 'අපාරං' වුවිති කිලෙසා ව බන්ධා ව අභිසංඛාරා ව. ගවේෂ පාරං අපාරතොති: අපාරතො පාරං ගවේෂයා පාරං අධිගවේෂයා පාරං එසෙසයා පාරං සවිජ්ඣකරොයාති 'ගවේෂ පාරං අපාරතො.'

තෙනෙනං වුවිති:

“එකමෙකසා පඤ්ඤාසා යථා බුද්ධින දෙසිතං
යථා යො පටිපජ්ජයා ගවේෂ පාරං අපාරතො”ති.

7.

අපාරා පරං ගවේෂයා භාවෙනො මග්ගමුක්ඛමං
මග්ගො සො පාරං ගමනාය තස්මා පාරායනං ඉති

අපාරා පාරං ගවේෂයාති: 'අපාරං' වුවිති කිලෙසා ව බන්ධා ව අභිසංඛාරා ව 'පාරං' වුවිති. අමතං ගිබ්බානං - පෙ - තණ්හකුසො විරාගො ගිරොධො ගිබ්බානං. අපාරා පාරං ගවේෂයාති: අපාරා පාරං ගවේෂයා, පාරං අධිගවේෂයා, පාරං එසෙසයා, පාරං සවිජ්ඣකරොයාති 'අපාරා පාරං ගවේෂයා.'

භාවෙනො මග්ගමුක්ඛමනාති: 'මග්ගමුක්ඛමං' වුවිති අරියො අවබ්බිකො ටෙග්ගො, සෙයාපීදං; සමමාදිධි - පෙ - සමමා සමාධි. මග්ගමුක්ඛමනාති: ටෙග්ගං අග්ගං සෙව්ඨං විසෙව්ඨං පාමොක්ඛං උක්ඛමං පවරං. භාවෙනොති: භාවෙනො ආසෙවෙනො බහුලිකරොතොති 'භාවෙනො මග්ගමුක්ඛමං'.

මග්ගො සො පාරං ගමනායාති.

1. මග්ගො පඤ්ඤා පථො පඤ්ඤා¹ අඤ්ඤං වට්ඨමායනං
නාවා උක්ඛංසෙතු ව කුලොපා ව හිසි සංකමො.²

පාරං ගමනායාති: පාරං ගමනාය පාරං සමපාපනාය පාරං සමනු පාපනාය ජරාමරණස්ස තරණායාති 'මග්ගො සො පාරං ගමනාය.'

තස්මා පාරායනං ඉතිති: 'තස්මා'ති තස්මා තංකාරණං තංහෙතු තස්මාදයා තංහිදනා. 'පාරං' වුවිති අමතං ගිබ්බානං - පෙ - ගිරොධො ගිබ්බානං. 'අයනං' වුවිති මග්ගො, ඉතිති පදසන්ධි - පෙ - පදනුප්පබ්බතා පෙතං ඉති'ති. 'තස්මා පාරායනං 'ඉති'.

තෙනෙනං වුවිති:

“අපාරා පාරං ගවේෂයා භාවෙනො මග්ගමුක්ඛමං
මග්ගො සො පාරං ගමනාය තස්මා පාරායනං ඉතිති.

1. පථො අදෙධා-ව, වී

2. උක්ඛංසෙතු පකුලොපා සංකමො-හා

8.

පාරායනමනුගායිසං (ඉව්වායසමා පිඩ්භියො)
(යථා අද්දකම් තථා අකඛායි) විමලො හුරි මෙධසො
නික්ඛාමො නිබ්බන්තො නාගො කිසස හෙතු වුසා හණ්.

පාරායනමනුගායිසසනති: ගීතමනුගායිසං කට්ඨමනුකථයිසං,¹
හණිතමනුහණිසං, ලපිතමනුලපිසං, හාසිතමනුහායිසසනති 'පාරායන
මනුගායිසං'.

ඉව්වායසමා පිඩ්භියොති 'ඉව්වා'ති පදසන්ධි -පෙ- පද්‍යුද්ධිතාපෙන.
'ඉව්වා'ති. ආයසමාති පියවචනං ගරුචචනං සගාරවසපාතිසාධිවචනාමෙන.
'ආයසමා'ති. පිඩ්භියොති: තසං ථෙරසං නාමං සඛිං සමඤ්ඤ පඤ්ඤානති
වොහාරො නාමං නාමකමං නාමධෙයං. නිරුක්ති ඛාඤ්ඤානං අභිලාපොති
'ඉව්වායසමා පිඩ්භියො'.

යථා අද්දකම් තථා අකඛායිති: යථා අද්දකම් තථා අකඛායි, ආචිකම්
දෙසෙයි පඤ්ඤාපෙයි පට්ඨපෙයි විවරි විහජි උත්තානිඅකායි පකාසෙයි.
'සබ්බං සඛිං රා අනිව්වා'ති යථා අද්දකම් තථා අකඛායි ආචිකම් දෙසෙයි
පඤ්ඤාපෙයි පට්ඨපෙයි විවරි විහජි උත්තානි අකායි පකාසෙයි. 'සබ්බං
සඛිං දුකඛාති -පෙ- 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධ
ධම්මං'නති යථා අද්දකම් තථා අකඛායි, ආචිකම් දෙසෙයි පඤ්ඤාපෙයි
පට්ඨපෙයි විවරි විහජි උත්තානිඅකායි පකාසෙයිති 'යථා අද්දකම් තථා
අකඛායි'.

විමලො හුරි මෙධසොති: 'විමලො'ති රාගො මලං, දොසො මලං,
මොහො මලං, කොධො- උපනාහො -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසඛිං රා මලා,
තෙ මලා බුද්ධිසං හගවතො පභිනා උච්ඡින්නමුලා දාලාවස්සකතා අනභාව
කතා² ආයතිං අනුපාදධම්මො. තසමා බුද්ධො අවලො³. විමලො,
නිමමලො, මලාපගතො මලවිපාභිතො මලවිපාමුක්තො⁴. සබ්බමලවිති-
වක්තො. 'හුරි' වුච්ඡති. පඨවි⁵. හගවා තාය⁶. පඨවිසමාය පඤ්ඤාය
විපුලාය වික්කාය සමනනාගතො. 'මෙධා' වුච්ඡති පඤ්ඤා, "යා පඤ්ඤා
පජානතා-පෙ-අමොහො ධම්මිව්වයා සම්මාදිට්ඨි." හගවා ඉමාය මෙධ ය
පඤ්ඤාය උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපතො
සමුපතො⁷ සමනනාගතො තසමා බුද්ධො සුමෙධසොති 'විමලො
හුරි මෙධසො.'

1. කට්ඨමනුගායිසං - සා
2. අනභාව කතා - ම ඡ සං
3. අමලො බුද්ධො - ම ඡ සං
4. මලවිමුක්තො - ම ඡ සං

5. පඨවි - ම ඡ සං
6. හගවා ඉමාය - සා
7. සමුපතො ම-ඡ සං, සා

නිකකාමො නිබ්බන්තො නාගොති: 'කාමා'ති උද්ගතතො දෙව කාමා: වස්තුකාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුවන්ති වස්තුකාමා -පෙ- ඉමෙ වුන්ති කිලෙසකාමා, බුද්ධිසස භගවතො වත්තුකාමා පරිඤ්ඤා කිලෙසකාමා පභිනා, වත්තුකාමානං පරිඤ්ඤානන්තා කිලෙසකාමානං පභිනන්තා භගවා න කාමෙ කාමෙති න කාමෙ ඉච්ඡති න කාමෙ පඤ්ඤති න කාමෙ පිහෙති න කාමෙ අභිජපෙපති. යෙ කාමෙ කාමෙත්ති, කාමෙ ඉච්ඡන්ති, කාමෙ පඤ්ඤන්ති, කාමෙ පිහෙත්ති, කාමෙ අභිජපෙපන්ති, තෙ කාමකාමිනො රාගරාගිනො සංඝඤ්ඤාදිනො. භගවා න කාමෙ-කාමෙති න කාමෙ ඉච්ඡති, න කාමෙ පඤ්ඤති, න කාමෙ පිහෙති, න කාමෙ අභිජපෙපති, තසමා බුද්ධොදකාමො ගිකකාමො උත්තකාමො වත්තකාමො උත්තකාමො පභිනකාමො පටිනිසංචරකාමො, විතරාගො විගතරාගො වත්තරාගො වත්තරාගො උත්තරාගො පභිනරාගො පටිනිසංචරාගො, ගිව්ජාතො ගිබ්බතො සීතිභූතො සුඛපටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතො අත්තනා විහරතිති 'නිකකාමො'. නිබ්බන්තොති: රාගො වනං, දෙසො වනං, මොහො වනං, කොධො වනං, උපනාහො වනං -පෙ- සම්මාදුසලාභිසංඛාරා වනා. තෙ වනා බුද්ධිසස භගවතො පභිනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවස්තුකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා බුද්ධො අවන්තො විවන්තො ගිබ්බතො වනාපගතො වනවිපසභිතො වනවිපසමුක්තො¹ සම්බවනවිති-වන්තොති 'නිබ්බන්තො'. නාගොති: නාගො භගවා, ආගං නකරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, න ආගච්ඡතිති නාගො -පෙ- එවං භගවා න ආගච්ඡතිති නාගොති' ගිකකාමො ගිබ්බන්තො නාගො.

කිසස හෙතු මුසා හණෙති: 'කිසසහෙතු'ති කිසස හෙතු, කිංහෙතු, කිංකාරණා කිංචිදනා, කිංපවුද්ධාති 'කිසසහෙතු. මුසාහණෙති මුසා හණෙය්‍ය, කපෙය්‍ය දිපෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය. මුසා හණෙති: මොසව-ජ්ජං හණෙය්‍ය මුසාවාදං හණෙය්‍ය, අනරියවාදං හණෙය්‍ය, ඉධෙකවෙවා සහග්ගතො²වා පරිසගතො³ වාඤ්ඤිමජ්ඣගතො වා පුගලිජ්ඣගතො වා රාජ කුලලිජ්ඣගතො වා අභිනිතො සකඛිපුට්ඨො එහමෙහා පුරිස, යං ජානාසි,තං වදෙහි'ති සො අජානං වා ආහ 'ජානාමි'ති, ජානංවා ආහ 'න ජානාමිති, අපසං වා ආහ 'පසසාමි'ති, පසං වා ආහ 'න පසසාමි'ති. ඉති අත්තහෙතු වා පරහෙතු වා ආමිසකිඤ්ඤිකම්මහෙතු වා සම්පජානමුසා භාසති,⁴ ඉදං වුවචති මොසවජ්ජං,

1. වනවිමුක්තො - ම ඡ සං

2. සහගතො - ම ඡ සං

3. පරිසගතො - ම ඡ සං

4. මජ්ඣිමනිකාය - සාලෙය්‍යදුත්ත, තිකඩගුත්තර - පුගලවග්ග

අපිව තිභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති: පුබ්බවසස හොති මුසා හණ්ඩකන්ති හණ්ඩකසස හොති 'මුසාහණ්ඩිති' හණ්ඩකස හොති 'මුසා මයා හණ්ඩ'න්ති: ඉමෙහි තිභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති. අපිව චතුර්භාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති: පුබ්බවසස හොති 'මුසාහණ්ඩක'න්ති හණ්ඩකස හොති 'මුසා හණ්ඩි'ති හණ්ඩකස හොති 'මුසා මයා හණ්ඩ'න්ති විනිධාය දිට්ඨිං. ඉමෙහි චතුර්භාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති.

අපිව පඤ්චභාකාරෙහි- ජ්ඣාකාරෙහි- සත්භාකාරෙහි- අට්ඨභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති: පුබ්බවසස හොති 'මුසා හණ්ඩකන්ති හණ්ඩකස හොති: 'මුසා හණ්ඩි'ති හණ්ඩකස හොති 'මුසා මයා හණ්ඩ'න්ති, විනිධාය දිට්ඨිං විනිධාය ඛන්තිං විනිධාය රූපිං විනිධායා සඤ්ඤං විනිධාය භාවං. ඉමෙහි අට්ඨභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති කිසස හෙතු මුසා හණ්ඩි කිසස හෙතු මුසා හණ්ඩයා කථෙයා දිපෙයා වොහරෙයාති 'කිසස හෙතු මුසා හණ්ඩ':

තෙනාහ ථෙරො උඞ්ඨියො:

පාරායනමනුගායිසසං (ඉච්චායසමා උඞ්ඨියො)
(යථා අද්දකභි තථා අකඞ්ඨි) විමලො හුරි මෙධසො
නිකකාමො නිබ්බන්තො නාගො කිසස හෙතු මුසා හණ්ඩ''ති.

9.

පභිනමලමොහසස මානමකඛපපහායිනො
හන්දහං කිත්තයිසසාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතං.

පභිනමලමොහසසාති 'මල'න්ති: රාගො මලං, දොසො මලං, මොහො මලං, මානො මලං, දිට්ඨි මලං, කිලෙසො මලං, සබ්බදුච්චරිතං මලං, සබ්බහවගාමිකත්වං මලං, මොහොති, "යං දුකෙඛ අඤ්ඤාණං -පෙ- අපිඤ්ඤාලඞ්ඛි මොහො අකුසලමුලං, අයං චුච්චති මොහො. මලඤ්ඤ මොහො ච බුද්ධසස හගවතො පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවතථුකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, තසමා බුද්ධො පභිනමලමොහොති 'පභිනමල මොහසස'.

මානමකඛපපහායිනොති 'මානො'ති එකවිධෙන මානො: යා විත්තසස උත්තති.

දුට්ඨිධෙන මානො: අත්තුකකංසනමානො පරවම්භනමානො.

තිට්ඨිධෙන මානො: 'සෙයොහමසමි'ති මානො, සදිසො හමසමි'ති මානො, 'භිනො හමසමි'ති මානො.

චතුර්ඛිධෙන මානො: ලාභෙන මානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති පසංසාය මානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති.

පඤ්චධෙන මානො: ලාභිමිති¹ මනාපිකානං රුපානන්ති මානං ජනෙති, ලාභිමිති මනාපිකානං සද්දනං -ගන්ධානං- රසානං- ඓද්ධිකානන්ති. මානං ජනෙති.

ඡක්ඛිධෙන මානො: චක්ඛුසම්පදය මානං ජනෙති, සොන සම්පදය- සාතසම්පදය- ජිව්හාසම්පදය- කායසම්පදය- මනෝසම්පදය මානං ජනෙති.

සත්තධෙන මානො: මානො අතිමානො මානාතිමානො ඕමානො අධිමානො අසම්මානො මිච්ඡාමානො.

අවධිධෙන මානො: ලාභෙන මානං ජනෙති, අලාභෙන ඕමානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, අයසෙන ඕමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, භික්ඛුස මානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති, දුක්ඛෙන ඕමානං ජනෙති.

නවධිධෙන මානො: සෙය්‍යස සෙය්‍යො හවසම්'ති මානො, 'සෙය්‍යස සද්දිසොහවසම්'ති මානො, 'සෙය්‍යස භික්ඛොහවසම්'ති මානො, 'සද්දිසස සෙය්‍යොහවසම්'ති මානො, 'සද්දිසස සද්දිසොහවසම්'ති මානො, 'සද්දිසස භික්ඛොහවසම්'ති මානො, 'භික්ඛස සෙය්‍යොහවසම්'ති මානො, 'භික්ඛස සද්දිසොහවසම්'ති මානො, 'භික්ඛස භික්ඛොහවසම්'ති මානො.²

දසධිධෙන මානො: ඉධෙකච්චො මානං ජනෙති ජාතියා වා භොකෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොසාඤ්ඤාය වා ධනෙන වා අර්ජනෙන වා කම්මයතනෙන වා සිත්තයතනෙන වා විජ්ජාධානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වසුත්තා.

'යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤීතතං උත්තති උත්තමො ධර්මා සම්පග්ගාමො කෙතුක්ඛමානා විතතසං. අයං දුම්මති මානො.

1. ලාභිමිති-උ, ටි, ක

2. අධිමානො අසම්මානො-ට, ටි, ක

මකෙබ්බාති: 'යො මකෙබ්බා මකබ්බායනා මකබ්බාසිතතං. නිච්චුරියං. නිච්චුරියකමමං. අයං චුච්චති මකෙබ්බා. බුද්ධස්ස භගවතො මානො ච මකෙබ්බා ච පභිනා, උච්ඡින්නාමුලා තාලාවතථුකතා අනභාවකතා ආයති. අනුප්පාදාමමා. තස්මා බුද්ධො මානමකබ්බපභාසිති 'මානමකබ්බපභාසිතො'.

හන්දහං කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතනි - 'හන්දහ'නි: පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපුරි අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදනු-පුබ්බතාපෙතං.¹ 'හන්දහ'නි. කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතනි: වණ්ණනා උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං සමන්තාගතං. වාවං ගිරං බ්‍යප්පථං උදිරණං කිත්තයිස්සාමි දෙසිස්සාමි² පඤ්ඤපෙසසාමි පට්ඨපෙසසාමි විවරිස්සාමි ච්ඡිද්ධිස්සාමි උත්තානිකරිස්සාමි පකාසිස්සාමිති 'හන්දහං කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතං.'

තෙනාහ ථෙරො පිබ්බියො;

“පභින මලමොහස්ස මානමකබ්බපභාසිතො
හන්දහං කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතං”නි.

10

තමොනුදෙ බුද්ධො සමන්තවකඛු
ලොකනනගු සබ්බභවාතිට්ඨො,
අනාසවො සබ්බදුක්ඛපභිතො
සච්චවහයො බුග්ගෙම උපාසිතො³ මම.

තමොනුදෙ බුද්ධො සමන්තවකඛුති - 'තමොනුදෙ'ති: රාගතමං දෙස-තමං මොහතමං මානතමං දිට්ඨිතමං කිලෙසතමං දුට්ඨරිතතමං අනුකරණං අවකඛුකරණං⁴ අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරෝධිකං විසාතපකම්මං අනිබ්බාන සංවත්තනිකං නුදි පනුදි පජ්ඣි විනොදෙසි බ්‍යන්තිඅකාසි අනභාවං ගමෙසි. බුද්ධාති: “යො සො භගවා -ථෙප- සච්ඡිකා පඤ්ඤතති, යදිදං බුද්ධාති. 'සමන්තවකඛු' වුච්චති සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණං -ථෙප- තථාගතො තෙන සමන්තවකඛුති 'තමොනුදෙ බුද්ධො සමන්තවකඛු.'

1. පදනුපුබ්බතා මෙතං -ව-වි-ක
2. සමපන්නං -ව-වි-ක, ම ජ සං

3. ත්‍රිභවුපාසිතො - ස්වා
පොසකෙසුගස්සී
4. අවකඛුකරණං - ම ජ සං ව-වි-ක

ලොකනනගු සබ්බභවාතිවනෙතාති - 'ලොකො'ති: එකොලොකො: හවිලොකො.

දෙව ලොකා: හවිලොකො ව සමභවිලොකො ව, සමපතතිහවි-
ලොකො ව සමපතතිසමභවිලොකො ව, විපතතිහවිලොකො ව
විපතතිසමභවිලොකො ව.

තයො ලොකා: තිසෙසා වේදනා.

චක්ඛාරො ලොකා: චක්ඛාරො ආහාරො.

පඤ්චලොකා: පඤ්චුපාදනකම්මකා.

ඡ ලොකා: ඡ අජ්ඣතතිකාති ආයතනාති.

සත්තලොකා: සත්ත විඤ්ඤාණධර්මකායො.

අවිඨ්ඨලොකා: අවිඨ්ඨ ලොකධර්මකා.

නවිලොකා: නව සත්තභාවකා.

දසලොකා: දස ආයතනාති.

ද්වාදසලොකා: ද්වාදසායතනාති.

අට්ඨාරසලොකා: අට්ඨාරස ධාතුයො.

ලොකනනගුති: හභවා ලොකසස අත්තගතො, අත්තපපතො,
කොට්ඨගතො කොට්ඨපතො, ගිබ්බානගතො, ගිබ්බානපතො, යො
ච්ඡත්ථවාසො විණ්ණවිරණො -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තසස
පුනඤ්ඤවො''ති ලොකනනගු. සබ්බභවාතිවනෙතාති 'හවා'ති දෙව හවා:
කම්මභවො ව පටිසංඤ්ඤා ව පුනඤ්ඤවො. කතමො කම්මභවො:
පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, අයං
කම්මභවො. කතමො පටිසංඤ්ඤා පුනඤ්ඤවො: පටිසංඤ්ඤා රූපං¹
වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං පටිසංඤ්ඤා පුනඤ්ඤවො.
හභවා කම්මභවං ව පටිසංඤ්ඤා ව පුනඤ්ඤවං අතිවතො අතිකතො
විතිවතොති ලොකනනගු සබ්බභවාති වතො.

අනාසවො සබ්බද්දකම්මපහිනොති 'අනාසවො'ති: චක්ඛාරො ආසවා:
කාමාසවො හවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො. තෙ ආසවා බුද්ධසස
හභවිතො පහිනා උච්ඡිද්ධාමුලා තාලාවතථුකතා අනභාවකතා ආයතිං
අනුපපාදධම්මො. තස්මා බුද්ධො අනාසවො. සබ්බද්දකම්මපහිනොති: සබ්බං
තසස පටිසංඤ්ඤා ජාත්දුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං
සොකපරිදේවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛං -පෙ- දිට්ඨිබ්බාසනං දුක්ඛං පහිනං
සමුච්ඡිද්ධං වූපසනං පටිපසසද්ධං අහබ්බුප්පතතිකං ඤ්ණානිතා ද්විතීං,
තස්මා බුද්ධො සබ්බද්දකම්මපහිනොති 'අනාසවො සබ්බද්දකම්මපහිනො.'

1. රූපං-ම ඡ සං සතා.

සච්චවහයො ඩුභෙම උපාසිතො මෙති - 'සච්චවහයො'ති: සච්චවහයො සදිසනාමො සදිසවහයො සච්චසදිසවහයො, විපසසි හගවා සිඛි හගවා වෙසසගු හගවා කකුසන්ධො හගවා කොනාගමනො හගවා කසපො හගවා, තෙ බුද්ධා හගවනො සදිසනාමා, සදිසවහයා, හගවාපි සකාමුති තෙසං බුද්ධානං හගවනානං සදිසනාමො සදිසවහයො. තසමා බුද්ධො සච්චවහයො. ඩුභෙම උපාසිතො මෙති: සො මයා හගවා ආසිතො උපාසිතො පසුරුපාසිතො පරිපුට්ඨතො පරිපඤ්ඤිතොති 'සච්චවහයො ඩුභෙම උපාසිතො මෙ'.

තෙනාහ ඓරො පිඬගියො:

“තමොනුදෙ බුද්ධො සමනතවක්ඛු
ලොකනගු සබ්බභවාතිවනො,
අනාසවො සබ්බදුක්ඛපභිනො
සච්චවහයො ඩුභෙම උපාසිතො මෙ”ති.

11.

ඒථො¹ යථා කුබ්බනකං පහාය
බහුපඵලං කානනමා වසෙය්‍ය,
ඵවම්පහං² අප්පදසෙස පහාය
මහොදධිං හංසොට්ඨ අජ්ඣපනො,³

ඒථො යථා කුබ්බනකං පහාය බහුපඵලං කානනමාවසෙය්‍යාති-
'ඒථො' වුවවති පකඛි. කිං කාරණං ඒථො වුවවති පකඛි: ඒකකිත්තුං
ජායතීති ඒථො මාතුකුට්ඨමහා ච අණ්ඨ කොසමහා ච, තංකාරණං ඒථො
වුවවති පකඛිති ඒථො. යථා කුබ්බනකං පහායාති: යථා ඒථො කුබ්බනකං
රික්ඛවනකං පරික්ඛකං වනං⁴ අප්පඵලං අප්පහකඛිං අප්පොදකං
පහාය ජනිතො අතිකකම්මො සමතිකකම්මො විතිවනොතො අඤ්ඤං
බහුපඵලං බහුහකඛිං බහුරුකඛිං බහුදකං මහතං කානනං වනසණ්ඨිං
අධිගවෙෂය්‍ය විරෙදය්‍ය පටිලභෙය්‍ය, තසමිං ච වනසණ්ඨිං වාසං
කපෙය්‍යාති -දිථො යථා කුබ්බනකං පහාය බහුපඵලං කානනමා
වසෙය්‍ය'.

1. දිථො - ම.ජ.සං ස්‍යා

2. ඵවම්පහං-ම ජ සං-ව-වි-ක.

3. හංසොට්ඨජ්ඣපනො.-පන. ස්‍යා

4. පරික්ඛවනකං අප්පඵලං-ම ජ සං

එවමපහං අපපදසෙස පහාය මහොදධිං හංසොරිව අජ්ඣපනෙතාති-
එව'නති ඔපමසංපටිපාදනං, අපපදසෙස පහායාති: යො ව බාවරි
බ්‍රාහ්මණො යෙ වඤ්ඤා කසස ආවරියා බුද්ධිං හගවතනං උපාදය
අපපදසො, පරික්ඛදසො ථොකදසො ඩුමකදසො ලාමකදසො ඡක්ඛකදසො
වා¹ තෙ අපපදසො පරික්ඛදසො ථොකදසො ඩුමකදසො ලාමක
දසො ඡක්ඛකදසො පහාය පජනිත්වා අතික්කමිත්වා සමතික්කමිත්වා
විතිවතෙතත්වා බුද්ධිං හගවතනං අපමානදසං අග්ගදසං සෙවසදසං
විසෙවසදසං. පාමොක්ඛදසං උක්ඛමදසං පවරදසං අසමං අසමසමං
අපට්ඨසමං අපට්ඨහං අපට්ඨපුග්ගලං දෙවාතිදෙවං නරාසහං පුරිසසිහං
පුරිසනාගං පුරිසාජ්ඣද්දං පුරිසනිසහං පුරිසධොරග්ගං දසබලධාරිං²
අධිගච්ඡිං විජ්ඣං පටිලභිං යථා වා හංසො මහතනං මානසකං වා³
සරං අනොතතනං වා දහං මහාසමුද්දං වා අකෙඛාහං අමිතොදකං
ජලරාසිං අධිගච්ඡියා විජෙදියා පටිලභියා, එවමෙවං බුද්ධිං
හගවතනං අකෙඛාහං අමිතතෙජං ජහිතාඤ්ඤාණං විවට්ඨකඤ්ඤං⁴ පඤ්ඤා
පහෙදකුසලං අධිගතපටිසම්භිදං චතුච්ඡාරජ්ජපතනං සද්ධාධිවුත්තං
සෙතපවුත්තං අභියහාණිං තාදිං තථාපට්ඨද්දං අපරික්ඛං මහතනං
ගම්හිරං අපපමෙයාදුපපරියොගාහංපහුතරතනංසාගරසමං ඡළඛගුපෙක්ඛාය
සමත්තාගතං අතුලං විපුලං අපපමෙයා තං තාදිසං පවදතං මග්ගවාදිනං
මෙරුමිව නගානං ගරුළුමිව ද්විජානං සිහමිව මිගානං උදධිමිව
අණ්ණවානං⁵ අධිගච්ඡිං තං සඤ්ඤාං ජිනපවරං මහෙසිනති 'එවමපහං
අපපදසො පහාය මහොදධිං හංසොරිව අජ්ඣපනෙතාති'.

තෙනාහ ථෙරො පිංගියො:

ද්විජො යථා කුබ්බතකං පහාය
බහුච්චලං කානනං ආවසෙයා,
එවමපහං අපපදසො පහාය
මහොදධිං හංසොරිව අජ්ඣපනෙතාති.

1. ජතුක්කදසො-ම ජ සං,
ජතුක්කදසො-සාය
ජතුක්කදසො-සි
2. දසබලං තාදි-සාය.

3. මානසකං වා-සාය.
4. විවත්ත වකුට්ඨ-පත
5. අත්ථවසාණි-ව වි ක

12,

යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු
 හුරං ගොතමසාසනා
 ඉව්වාසි ඉති භවිසසති
 සබ්බං තං ඉතිහිතිහං
 සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං.

යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසුති 'යෙ'ති යො ව බාවරි බ්‍රාහ්මණො
 යෙ වාසෙකො තසස ආවරියා, තෙ සකං දිට්ඨිං සකං ඛන්තිං සකං රුචිං
 සකං ලභිං සකං අරුඛාසයං සකං අධිප්පායං වියාකංසු ආවිකම්භෙ
 දෙසයිංසු පඤ්ඤාපිංසු පට්ඨපිංසු විවරිංසු විහරිංසු උත්තාරිකංසු
 පකාසෙසුන්ති 'යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු.'

හුරං ගොතමසාසනාති: හුරං ගොතමසාසනා පරං ගොතම
 සාසනා පුරෙ ගොතමසාසනා පටිමතරං ගොතමසාසනා බුද්ධසාසනා
 ජිනසාසනා තථාගතසාසනා දෙවාතිදෙවසාසනා අරහත්තසාසනාති
 'හුරං ගොතමසාසනා,'

ඉව්වාසි ඉති භවිසසතිති එවං කිර ආසි, එවං කිර භවිසසතිති
 'ඉව්වාසි ඉති භවිසසති,'

සබ්බං තං ඉතිහිතිහන්ති: සබ්බං තං ඉතිහිතිහං ඉතිකිරාය පර
 මාරාය පිටකසම්පදාය තකකහෙතු 'නායහෙතු ආකාරපරිවිතකෙකන
 දිට්ඨිත්ථකානකාන්තියා න සාමං සයං අභිඤ්ඤාතං න අත්තපච්චකං
 ධම්මං සුච්ඡිංසුති 'සබ්බං තං ඉතිහිතිහං':

සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනන්ති: සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං
 විතකකවඩ්ඪනං සංකපපවඩ්ඪනං කාමවිතකකවඩ්ඪනං ව්‍යාපාදවිතකක
 වඩ්ඪනං විහිංසාවිතකකවඩ්ඪනං ඤාතිවිතකකවඩ්ඪනං ජනපදවිතකකවඩ්ඪනං
 අමරාවිතකකවඩ්ඪනං පරානුද්දයතාපටිසංයුතවිතකකවඩ්ඪනං ලාභ
 සකකාරපිලොකපටිසංයුතවිතකකවඩ්ඪනං අනවඤ්ඤාතතිපටිසංයුතවිත-
 කකවඩ්ඪනන්ති 'සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං'

තෙතාහ ඓරො චිකිත්තො:

යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු
 හුරං ගොතමසාසනා,
 ඉව්වාසි ඉති භවිසසති
 සබ්බං තං ඉතිහිතිහං
 සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනන්ති.

13.

එකො තමොනුදුසිනො
 ජුතිමා සො පහඩකරො
 ගොතමො හුරිපඤ්ඤාණො
 ගොතමො හුරිමෙධසො.

එකො තමොනුදුසිනොති- 'එකො'ති හගවා පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො, අදුතියවෙධන එකො, තණ්හාය පහානවෙධන එකො, එකතනිතරාගොති එකො, එකතන විතදෙසොති එකො, එකතන විතමොහොති එකො, එකතන භික්ඛලෙසොති එකො, එකායනමග්ග ගතොති එකො, එකං අනුකරං සම්මාසමොධං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

කථං හගවා පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො: හගවා දහරොව සමානො සුසු කාළකෙසො හද්දන යොධ්ධනෙන සමතනාගතො පඨමෙන වයසා අකාමකානං මාතාපිතුනං¹ අස්සමුඛානං රුද්ධකානං විලප්පකානං ඤාති සඞ්ඛං පහාය සබ්බං සරාවාසපළිබොධං ඡිද්දිතො පුත්තදුරපළිබොධං ඡිද්දිතො ඤාතිපළිබොධං ඡිද්දිතො මිත්තාමච්චපළිබොධං ඡිද්දිතො කෙස මස්සං ඔහාරොතො කාසායාති වජ්ඣාති අවජාදෙතො අගාරස්සො අනගාරියං පබ්බජිතො අකිඤ්ඤානභාවං උපගාතො එකො වරති විහරති ඉරියති වතෙතති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'එවං හගවා පබ්බජ්ජා සඞ්ඛාතෙන එකො.'

කථං හගවා අදුතියවෙධන එකො: එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤා ව්‍යාප්තොති පතතාති සෙනාසනාති පටිසෙවති අප්පසද්දාති අප්ප භිංශොසාති විජනවාතාති මනුසසරාහසෙය්‍යකාති² පටිසප්පාන සාරුප්පාති. සො එකො වරති එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති, එකො පටිකකමති, එකො රතො ගිඤ්ඤති, එකො වඩ්ඪමං අධිට්ඨාති, එකො වරති, විහරති ඉරියති වතෙතති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති එවං හගවා අදුතියවෙධන එකො.

කථං හගවා තණ්හාය පහානවෙධන එකො: සො එවං එකො අදුත්තො අප්පමත්තො ආතාපි පහිත්තො විහරන්තො නප්පා නොරඤ්ජරාය ත්වො බොධිරුක්ඛමුලෙ මහාපධානං පදහන්තො මාරං සසෙනං කණ්ණං නමුට්ඨං පමත්තබ්බං විධිමෙතො තණ්හාජාලිති. විසටං³ විසත්තිකං පජ්ඣි විනොදෙසි බ්‍යානති අකාසි, අනභාවං ගමෙසි.

1. මාතාපිතුනං - ම පී ස

3. සරිතං - සතා

2. මනුසසරාහසෙය්‍යකාති - ම පී ස

1. “තණ්හා දුතියො පුරිසො දිසමඛාන සංසරං
ඉස්සාවස්සදාභාවං සංසාරං නාතිඤ්ඤති,
2. එතමාදීනවං ඤාතො තණ්හං දුක්ඛස්ස සමභවං
විතතණ්හො අනාදායො සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ”ති.^a

එවං භගවා තණ්හාය පහානට්ඨන එකො.

කථං භගවා ‘එකතනවිතරාගො’ත් එකො: රාගස්ස පභිනතො එකතන විතරාගොති එකො, දෙසස්ස පභිනතො එකතනවිතදෙසොති එකො, මොහස්ස පභිනතො එකතනවිතමොගොති එකො, කිලෙසානං පභිනතො එකතනඤ්ඤාතිලෙසොති එකො.

කථං භගවා එකායනමග්ගං ගතොති එකො: එකායනමග්ගො වුට්ඨති වතොරො සතිපට්ඨානා -පෙ- අරියො අව්ඨබ්බිකො මග්ගො.

3. “එකායනං ජාත්ඛයනාදසසී
මග්ගං පජානාති භික්ඛානුකම්පී,
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු දුබ්බ
තරිසසනති යෙ ව තරනති ඔස”නති.^b

එවං භගවා එකායනමග්ගං ගතොති එකො.

කථං භගවා එකො අනුතතරං සමමාසමොධාධිං අභිසමුදොධාති එකො: ‘බොධි වුට්ඨති චතුස්ස මග්ගස්ස ඤාණං’ පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිප්පියං පඤ්ඤා බලං -පෙ- ධම්මවිචයසමොධාජ්ඣබ්බො විමංසා විපස්සනා සමමාදිට්ඨි. භගවා තෙන බොධිඤාණෙන ‘සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා’ති බුජ්ඣති, ‘සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා’ත් බුජ්ඣති, ‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ති බුජ්ඣති. -පෙ- ‘යං කිඤ්ඤී සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මං’නති බුජ්ඣති.

අථවා යං බුජ්ඣතිතබ්බං අනුබුජ්ඣතිතබ්බං පටිබුජ්ඣතිතබ්බං සමබුජ්ඣතිතබ්බං අධිගතතබ්බං එසසිතබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං සබ්බං තං තෙන බොධි ඤාණෙන බුජ්ඣති අනුබුජ්ඣති පටිබුජ්ඣති සමබුජ්ඣති අධිගච්ඡි එසසි¹ ස චජාකාසි. එවං භගවා ‘එකො අනුතතරං සමමාසමොධාධිං අභිසමුදොධා’ති එකො.

1. එසසි-ම ඡ සං
චුසෙසි-සා

a ඉතිවත්තක පලි
චතුක්කඛිගුත්තර හණ්ඩගාම වග්ග
සුත්ත නිපාත අවසනානුපසන්නා සුත්ත.

b සතිපට්ඨාන සං නාලොක වග්ග

තමොනුදෙති: හගවා රාගතමං දෙසතමං මොහතමං දිට්ඨිතමං කිලෙසතමං දුච්චරිතතමං අත්තිකරණං අවකඛුකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරෝධිකං විසාතපකඛිකං අනිබ්බානසංවත්තනිකං පනුදි නුදි පජභි විනොදෙසි බ්‍යන්තිකාසි¹ අනභාවං ගමෙසි. ආසිනොති: හිසිනෙකා හගවා පාසාණකෙ වෙතියෙති 'ආසිනො.'

4. නගසස පසෙස ආසිනං මුත්තිං දුක්ඛසස පාරගුං සාවකා පසුරුපාසනති තෙවිජජා මච්චුහාසිනො''ති^a

එවමපි හගවා ආසිනො. අථවා හගවා අපෙපාසසුකකපටිපසසද්ධිතො ආසිනො, සො වුත්ථවාසො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො, නත්ති තසස සුත්තබ්බවො'ති එවමපි හගවා ආසිනොති 'එකො කමොනුදුසිනො.'

ජුතිමා සො පහඩ්ඛරොති - 'ජුතිමා'ති ජුතිමා මතිමා පණ්ඨිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණි විහාපි මෙධාපි. පහඩ්ඛරොති: පහඩ්ඛරො ආලෝකකරො ඔහාසකරො දීප්ඛකරො පදීප්ඛකරො² උපේජාතකරො³ පපේජාතකරො⁴ති 'ජුතිමා සො පහඩ්ඛරො'.

ගොතමො භූරිපඤ්ඤාණොති: ගොතමො භූරිපඤ්ඤාණො ඤාණපඤ්ඤාණො⁵ පඤ්ඤාධිපො පඤ්ඤාකෙතු පඤ්ඤාධිපතෙයො විච්ඡෙදනුලො පටිච්ඡෙදනුලො පෙක්ඛායනබ්බුලො⁶ සමෙක්ඛායනබ්බුලො⁷ විභූතවිහාරි තච්චරිතො තබ්බුලො තභාරුකො තන්තිනෙකා තපෙපානො තප්පබ්බාරො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයො.

5. "ධර්මා රථසස පඤ්ඤාණං ධූමො පඤ්ඤාණමග්ගිනො රාජා රථධිසස පඤ්ඤාණං හත්තා පඤ්ඤාණමිත්ථියා''ති.^b

එවමෙව ගොතමො භූරිපඤ්ඤාණො ඤාණපඤ්ඤාණො පඤ්ඤාධිපො පඤ්ඤාකෙතු පඤ්ඤාධිපතෙයො විච්ඡෙදනුලො පටිච්ඡෙදනුලො පෙක්ඛායනබ්බුලො සමෙක්ඛායනබ්බුලො⁷ විභූතවිහාරි තච්චරිතො තබ්බුලො තභාරුකො තන්තිනෙකා තපෙපානො තප්පබ්බාරො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයොති 'ගොතමො භූරිපඤ්ඤාණො,.

1. බ්‍යන්තිමකාසි-භ්‍යා
2. පදීපකරො-ම ජ සං
3. උපේජාතකරො-පන
4. පපේජාතකරො-පන
5. ඤාණපඤ්ඤාණො-සු.

6. ඛක්ඛායන බ්බුලො-ම ජ සං, භ්‍යා,
7. සමොක්ඛායන ධම්මො- ම ජ සං -භ්‍යා,
a. විසිග්ගසංග්ගහ - මොහලොහසුත්ත
b. දෙවතාසංග්ගහ - රථසුත්ත.

ගොතමො හිරිමෙධසොති- ‘හිරි’ වුවත් පඨවි¹ හඟවා තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය චිත්තාය චිත්තාය සමන්තාගතො. ‘මෙධා’ වුවත් පඤ්ඤා. “යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි” හඟවා ඉමාය මෙධාය උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපඤ්ඤා සමපජනනා² සමන්තාගතො. තස්මා බුද්ධො සුමෙධසොති³ ‘ගොතමො හිරිමෙධසො’.

තෙනාහ ථෙරො දිඛිගියො:

“එතො තමොනුදස්සිතො
ජුතිමා සො පඤ්ඤාපරා,
ගොතමො හිරිපඤ්ඤාණො
ගොතමො හිරිමෙධසො”ති.

14

යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි සන්දිට්ඨිකමකාලිකං,
තණ්හකඛයමනිතිකං යසස නන්ති උපමා කවිවි.

යො මෙ ධම්මමදෙසෙසිති- ‘යො’ති “යො සො හඟවා සඤ්ඤා අනාවරියකො පුබ්බ අනනුසංසුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සවිඤ්ඤා අභිසම්බුද්ධං, තස්මි ව සබ්බඤ්ඤානං පඤ්ඤා බලෙසු ව විසිභාදං. ධම්මමදෙසෙසිති ‘ධම්ම’න්ති ආදිකල්පාණං -පෙ- සාත්ථං සබ්බඤ්ඤානං කෙවලපරිපුණ්ණං, පරිපුණ්ණං බ්‍රහ්මවරියං චක්කාරො සතිපට්ඨානො -පෙ- අරියං අවස්ඨානං මහා, තිබ්බානං ව තිබ්බානගාමිනිං ව පටිපදං ආවික්ඛි දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විවරි විජජි උක්කානිඤ්ඤාසි පකාසෙසිති ‘යො මෙ ධම්ම මදෙසෙසි.’

සන්දිට්ඨිකමකාලිකන්ති: සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං එභිපසෙකං ඔපනයිකං⁴ පවච්ඡානං වෙදිතබ්බං විඤ්ඤානිති. එවමිති⁵ සන්දිට්ඨිකං. අථවා යො දිට්ඨිව ධම්ම අරියං අවස්ඨානං මහා, භාවෙති, තසස මහාසස අනන්තරා සමනන්තරා⁶ අධිගච්ඡතෙව⁷ එලං විජුති පටිලහතිති එවමිති සන්දිට්ඨිකමකාලිකං, යථා මනුසසා කාලිකං ධනං දන්තං අනන්තරා න ලහන්ති⁸ කාලං ආගමෙන්නි, නොවායං ධම්මො. යො දිට්ඨිව ධම්ම අරියං අවස්ඨානං මහා, භාවෙති, තසස මහාසස අනන්තරා සමනන්තරා⁹ අධිගච්ඡතෙව එලං විජුති පටිලහති න පඤ්ඤානං එවං අකාලිකන්ති ‘සන්දිට්ඨිකමකාලිකං’.

1. පථවි - ම ජ සං.

2. සමුපපනො - ම ජ සං.

3. බුද්ධො සුමෙධසොති - පව-වි-ක, හිරිමෙධ
‘සොති-සාය’

4. ඔපනෙය්‍යකං - ම ජ සං.

5. එවං - ම ජ සං, සාය.

6. අනන්තරා සමනන්තරා - පන

7. අධිගච්ඡෙව. ව-වි-ක.

8. අනන්තරා න ලහති. ව-වි-ක.

9. න පරෙසෙ න පරෙසොක - ව-වි-ක

තණකඩයමනීතිකනති: 'තණතා'ති 'රූපතණතා -පෙ- ධම්ම තණතා' තණකඩයනති: තණකඩයං රාගකඩයං දොසකඩයං මොහකඩයං භතිකඩයං උප්පත්තකඩයං පටිසන්ධිකඩයං භවකඩයං සංසාරකඩයං ච්චකඩයං. අනීතිකනති 'ථිත' චූචනති කිලෙසා ච බ්ඤා ච අභිසංඛාරා ච, ථිතප්පනානං ථිතචූපසමං ථිතපට්ඨිසංගහං ථිත පටිපපසංඤ්ඤිං අමතං නිබ්බානනති 'තණකඩයමනීතිකං'.

යසස නත්ති උපමා කවිවිති: 'යසසා'ති නිබ්බානසං තත්ති
උපමාති, උපමා නත්ති උපනිධා නත්ති, සද්දිසං නත්ති' පටිභාගො
නත්ති න සන්තී න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භති, කවිවිති: කවිවි කිංගවි
කථවි අජ්ඣන්තා වා බහිද්ධා වා අජ්ඣන්තා බහිද්ධා වා'ති 'යසස
නත්ති උපමා කවිවි.'

කෙනෙහි ඓතිහාසික පිටිපිටිය:

“යො මෙ ධම්මදෙසෙසි සන්දිඤ්ඤාමකාලිකං,
තණ්හකායමනීතිකං යසස නඤ්ඤි උපමා කවවිති.

15.

**කිහිනු තමා විප්‍රවසයි! මුහුණතම පිඩගිය,
ගොතමා හැරිපකුණා ගොතමා හැරිමෙයි.**

කිහිනු තමන විප්‍රවසනී: කිහිනු බුද්ධතමා විප්‍රවසයි අපෙයි
අපගමන්: විනා හොසිනි 'කිහිනු තමන විප්‍රවසයි.'

මුහුකතමපි පිඩගිණානි: මුහුකතමපි බණමපි ලයමපි වයමපි අද්ධමපිනි
මුහුකතමපි' පිඩගිණානි බාවරි තං ජාමාතරං නාමෙන ආලපන්.

ගොතමා භූරිපඤ්ඤාණාති: ගොතමා භූරිපඤ්ඤාණා ඤාණපඤ්ඤාණා පඤ්ඤාධරා පඤ්ඤාකෙතුමහා පඤ්ඤාධිපතෙයාමහා විචයබහුලා පවිචයබහුලා ථෙකායන.බහුලා සමෙකායන.බහුලා⁴ විභූතවිහාරිමහා තච්චරිතා තඬබ්භුලා තභාරුකා තනතිතතා තප්පානා තප්පකාරා තද්ධම්මතා තද්ධිපතෙයාමහාති 'ගොතමා භූරිපඤ්ඤාණා.'

ගොතමා භූරි මෙධසාති 'භූරි' වුවනි පඨවි, භගවා තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය විපුලාය විඤ්තාය සමන්තාගතො. 'මෙධා' වුවනි පඤ්ඤා "යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමොද්ධි" භගවා ඉමාය මෙධාය පඤ්ඤාය උපෙතො සමුපෙතො උසගතො සමුපගතො උපපතො සම්පතො සමන්තාගතො. තස්මා ඩුද්දධා සුමෙධසොති. 'ගොතම භූරිමෙධසා'.

മെന്താ ടോ പ്രാബല്യം:

15. “කිනඳුනමො විප්‍රවසසි මුහුකතමපි පිඩගිය
ගොතමා භූරිපඤ්ඤාමො ගොතමා භූරිමෙමධසා”ති

1. සදිසා නැව්- ව-වි-ක

2. විපසවිධි - ම ඡ සං

3. අපගවිජ - ම ජ සං

4. සමාකර්මයන්ගේම - ම ජ සං

16. යො තෙ ධම්මදෙසෙසි සන්දිට්ඨිකමකාලිකං,
තණ්හකම්මනිකං යසස නන්ති උපමා කච්චි.

යො තෙ ධම්මදෙසෙසිති: ‘යො සො භගවා -පෙ- තස් ච සබ්බඤ්ඤානං පතොතා, බලෙසු ච වසිභාවං. ධම්මදෙසෙසිති: ‘ධම්ම’නති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣිකල්‍යාණං-පෙ-නිබ්බානං ච නිබ්බානගාමිනිං ච පටිපදං ආචිකම් දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විවරි විහරි උත්තානිඤ්ඤාසි පකාසෙසිති ‘යො තෙ ධම්මදෙසෙසි’.

සන්දිට්ඨිකමකාලිකනති: සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං එනිපස්සිකං ඔපනායිකං පච්චත්තං වෙදිතබ්බං විඤ්ඤාතීති එවමිති සන්දිට්ඨිකං. අථවා යො දිට්ඨිච ධම්මෙ අරියං අට්ඨාපිතිකං මග්ගං භාවෙති, තස්ස මග්ගස්ස අනාත්තරා සමනාත්තරා ධම්මච්ඡතෙව ඵලං විජුති පටිලභතිති එවමිති සන්දිට්ඨිකං. අකාලිකනති: යථා මනුස්සා කාලිකං ධනං දත්වා අනාත්තරා න ලබ්භන්ති කාලං ආගමෙත්ති, නෙවායං ධම්මො. යො දිට්ඨිච ධම්මෙ අරියං අට්ඨාපිතිකං මග්ගං භාවෙති, තස්ස මග්ගස්ස අනාත්තරා සමනාත්තරා අධිගච්ඡතෙව ඵලං, විජුති පටිලභති න පරස් න පරලොකෙ, එවං අකාලිකනති ‘සන්දිට්ඨිකමකාලිකං’.

තණ්හකම්මනිකනති. ‘තණ්හා’ති රූපතණ්හා. සද්දතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා. තණ්හකම්මනිකනති: තණ්හකම්මයං රාගකම්මයං දෙසකම්මයං මොහකම්මයං භවකම්මයං උපපත්තිකම්මයං පටිසන්ධිකම්මයං භවකම්මයං සංසාරකම්මයං වට්ටකම්මයං. අනිතිකනති: ‘ථිති’ වුච්චන්ති කිලෙසා ච ඛිණ්ඩා ච අභිසංඛාරා ච. ථිතිපප්පානං ථිතිවූපසමං ථිතිපට්ඨිනිසසග්ගං ථිතිපට්ඨිපසසද්ධිං අමතං නිබ්බානනති ‘තණ්හකම්මනිකං’.

යසස නන්ති උපමා කච්චිති - යසසාති නිබ්බානස්ස, නන්ති උපමාති උපමා නන්ති, උපනිධා නන්ති¹ සද්දසං නන්ති² පටිභාගො නන්ති න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති කච්චිති: කච්චි කිම්භිති කච්චි අජ්ඣත්තා චා බහිද්ධා ඒ ආජ්ඣත්තබ්බිද්ධා චාති යසස නන්ති උපමා කච්චි.

තෙනාහ සො බාවාරි බ්‍රාහ්මණො:

“යො තෙ ධම්මදෙසෙසි සන්දිට්ඨිකමකාලිකං,
තණ්හකම්මනිකං යසස නන්ති උපමා කච්චිති.

1. උපනිධි නන්ති - පන
2. පාටිභාගො - පන

17.

නාහං තමහා විපපවසාමි මුහුත්තමපි බ්‍රාහමණ,
ගොතමා හුරිපඤ්ඤාණා ගොතමා හුරිමෙධසා.

නාහං තමහා විපපවසාමිති: නාහං බුද්ධමහා විපපවසාමි, අපෙම් අපගච්ඡාමි විනා භොමිති 'නාහං තමහා විපපවසාමි'.

මුහුත්තමපි බ්‍රාහමණාති: මුහුත්තමපි බ්‍රහ්මෙ ලයමෙ වංශෙ අද්ධමිති 'මුහුත්තමපි'. බ්‍රාහමණාති ගාරවෙන මාතුලං ආලපති.

ගොතමා හුරිපඤ්ඤාණාති: ගොතමා හුරිපඤ්ඤාණා ඤාණ පඤ්ඤාණා පඤ්ඤානපා පඤ්ඤානකතුහමා පඤ්ඤාධිපතෙය්‍යමහා විවය බහුලා පවිවයබහුලා පෙක්ඛායනබහුලා සමෙක්ඛායනබහුලා විභුතවිහාරිමහා තවවරිතා. තබ්බහුලා තඤ්ජුකා තනතිනතා තෙසොනා තප්පබහාරා තදධිවුත්තා තදධි පතෙය්‍යමහාති ගොතමා හුරිපඤ්ඤාණා.

ගොතමා හුරිමෙධසාති: හුරි වුච්චති පඨවි. භගවා තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය විපුලාය වික්ඛායා සමනතාගතො. 'මෙධා' වුවචති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිවයො සමොද්ධි. භගවා ඉමාය මෙධාය පඤ්ඤාය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතොනා සමපතොනා සමනතාගතො, තස්මා බුද්ධො සුමෙධසොති 'ගොතමා හුරිමෙධසා'

තෙනාහ ථෙරො පිඩගියො:

“නාහං තමහා විපපවසාමි මුහුත්තමපි බ්‍රාහමණ,
ගොතමා හුරිපඤ්ඤාණා ගොතමා හුරිමෙධසා”ති.

18.

යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි සන්ධිකමකාලිකං,
තණ්හසංයමනීතිකං යසං නත්ති උපමා කච්චි.

යො මෙ ධම්මමදෙසෙසිති: යො සො භගවා සයමහු අනා වරියකො පුබ්බ අනනුසුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සංවොති අභිසම්බුද්ධි, තත්ථ ව සංඛ්ඤායුතං පතොනා බලෙසු ව වසිභාවං. ධම්මමදෙසෙසිති: 'ධම්ම නති ආදිකල්‍යාණං -පෙ- පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සවාසඤ්ඤාං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිපුද්ධං බ්‍රහමචරියං, චත්තාරො සතිපට්ඨානො චත්තාරො සමප්පධානො චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ පඤ්ඤාදියාති පඤ්ඤා බලාති සත්ත බොඤ්ඤා ආරියං අට්ඨංගිකං මහං භික්ෂානං ව භික්ෂානගාමිනිං ව පටිපදං ආවික්ඛි දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි අට්ඨපෙසි විවරි විහජි උත්තාරිකකාසි පකාසෙසිති යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි'.

සන්දිට්ඨික මකාලිකනාති: සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං එහිපසිකං ඔපනාසිකං සච්ඡිකං ටෙදිකං ටිකං ටිකං. එවමි සන්දිට්ඨිකං, අච්චා යො දිට්ඨිච්චා ධම්මෙ අරියං අච්චාභිකං මග්ගං භාවෙති, තස්ස මග්ගස්ස අනානරා සමනානරා අධිගඤ්ජනෙව එලං විඤ්ඤා පටිලහතිති එවමි සන්දිට්ඨිකං. අකාලිකනාති: යථා මනුසසා කාලිකං ධනං දායා අනානරා න ලහනති, කාලං ආගමෙතති, නෙවායං ධම්මො යො දිට්ඨිච්චා ධම්මෙ අරියං අච්චාභිකං මග්ගං භාවෙති, තස්ස මග්ගස්ස අනානරා සමනානරා අධිගඤ්ජනෙව එලං විඤ්ඤා පටිලහති න පරස් න පරලොකෙති 'එවං අකාලිකනාති 'සන්දිට්ඨික මකාලිකං'.

තණ්හකම්මයමනිතිකනාති: 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා. තණ්හකම්මයනාති: තණ්හකම්මයං රාගකම්මයං දෙසකම්මයං මොහකම්මයං භවකම්මයං උපපත්තිකම්මයං පටිසන්ධිකම්මයං භවකම්මයං සංසාරකම්මයං චට්ඨකම්මයං. අනිතිකනාති: 'රීති'වුච්ඡනාති කිලෙසා ච බන්ධා ච අභිසංඝාරා ච, රීතිපභානං රීතිවුපසමං රීතිපටිතිසංගහං රීතිපටිපාසකං. අමතං ගිබ්බානංති 'තණ්හකම්මයමනිතිකං.'

යසස් නත්ති උපමා කවිති- 'යසස්'ති ගිබ්බානාසං, නත්ති උපමාති: උපමා නත්ති, උපතිධා නත්ති,¹ සද්දිසං නත්ති පටිභාගො නත්ති, න සන්තී න සංවිජ්ජති. නුපලබ්භති, කවිති: කවිති කිමතිති කප්ථි අර්ථකතං වා බහිද්ධා වා අර්ථකතබහිද්ධා වා'ති 'යසස් නත්ති උපමා කවිති'.

තෙනාහ ටෙදරා පිඩිදියො:

“යො මෙ ධම්මදෙසෙසි සන්දිට්ඨික මකාලිකං,
තණ්හකම්මයමනිතිකං යසස් නත්ති උපමා කවිති”ති.

19.

පසසාමි නං මනසා වකඛුනා වා¹.
රත්තිං දිවං බ්‍රාහ්මණං, අප්පමනො,
නමසස්මානො විවසෙමි රත්තිං².
තෙනෙව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසං.

පසසාමි නං මනසා වකඛුනා වාති: යථා වකඛුමා පුරිසො ආලොකෙ රූපගතාති පසෙසාය, දකෙසාය ඔලොකෙයා ගිජ්ඣායෙයා උපපට්ඨෙයාය එවමෙවාහං බුද්ධං භගවතං මනසා පසසාමි, දකාමි ඔලොකෙමි ගිජ්ඣායාමි උපපට්ඨාමිති 'පසසාමි නං මනසා වකඛුනාවා'.

1. උපතිධි නත්ති- පන

2. වකඛුනා ව - ව - ටි - ක

3. නමසස්මානොව විවසෙමි රත්තිං - ස

රතනිං දිවං බ්‍රාහ්මණ අප්පමනෙතාති- රතනිං ච දිවා ච බුද්ධානුසසතිං මනසා භාවෙතෙතා. අප්පමනෙතාති 'රතනිං දිවං බ්‍රාහ්මණ අප්පමනෙතා'.

නමස්සමානො විවසෙමි රතතින්ති- 'නමස්සමානො'ති කායෙන වා නමස්සමානො, වාචාය වා නමස්සමානො, විකේතන වා නමස්සමානො, අනිත්තපටිපත්තියා වා නමස්සමානො, ධම්මානුධම්මපටිපත්තියා වා නමස්සමානො, සක්කාරයමානො,¹ ගරුකාරයමානො². මානසමානො සුඡයමානො රතනිං දිවං විවසෙමි, අතිනාමෙමි අතික්කමාමිති 'නමස්සමානො විවසෙමි රතතිං'.

තෙනොව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසන්ති: කාය බුද්ධානුසසත්තයා භාවෙතෙතා. අවිප්පවාසොති තං මඤ්ඤාමි අවිප්පවුන්තොති³ 'තං මඤ්ඤාමි ජානාමි එවං ජානාමි එවං අජානාමි, එවං විජානාමි, එවං පටිවිජානාමි, එවං පටිවිජක්ඛාමිති 'තෙනොව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසං.'

තෙනාහ ථෙරො පිබ්බිතො:

“පසසාමි නං මනසා චක්ඛුතා වා
රතනිං දිවං බ්‍රාහ්මණ අප්පමනෙතා,
නමස්සමානො විවසෙමි රතනිං
තෙනොව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාස”න්ති.

20.

සද්ධා ච පිතී ච මනො සති ව⁴
නාපෙනති මෙ ගොතමසාසනමහා,
යං යං දිසං වජ්ඣති⁵ භූරිපඤ්ඤා
ස තෙ න තෙනොව නතො'හමසමි.

සද්ධා ච පිතී ච මනො සතිවාති- 'සද්ධා'ති “යා ච භගවත්තං ආරබ්භ සද්ධා සද්දහනා ඔක්කප්පනා අභිප්පසාදෙ⁶ සද්ධා සද්ධිඤ්ඤා සද්ධාබලං -ථෙ- පිතීති: “යා භගවත්තං ආරබ්භ පිතී පාමොජ්ජ” ආමොදනා⁷ පමොදනා භාසො පභාසො විත්ති තුට්ඨි ඔදග්ගං අත්තමනනා විත්තස්ස”. මනොති “යං ච භගවත්තං ආරබ්භ විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මහිඤ්ඤාං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු”. සතිති: “යා භගවත්තං ආරබ්භ සති අනුසසති -ථෙ- සම්මාසතිති” සද්ධා ච පිතී ච මනො සතිව’.

1. සක්කාරමානො - මජ්ඣිම-නිකාය-ව-වි-ක
2. ගරුකාරමානො - මජ්ඣිම-නිකාය-ව-වි-ක
3. අවිප්පවුන්තොති - මජ්ඣිම-නිකාය-ව-වි-ක
4. සතිමනා-පන

5. යං-යං-දිසං-වජ්ඣති - ව-වි-ක
6. අභිප්පසාදෙ - ව-වි-ක
7. පාමුජ්ජ - සභා,
8. මොදනා ආමොදනා - මජ්ඣිම-නිකාය-ව-වි-ක

නාපෙනති මෙ ගොතමසාසනමහා: ඉමෙ වක්ඛාරො ධම්මා
ගොතමසාසනා බුද්ධියාසනා ජිනසාසනා ත්ථාගතසාසනා දෙවදෙව-
සාසනා අරහතසාසනා. නාපෙනති නාපෙනති න ගච්ඡති න විජ්ඣති
න විනාසෙනති 'නාපෙනති මෙ ගොතමසාසනමහා'.

යං යං දිසං වජ්ඣති භූරිපඤ්ඤාති: 'යං යං දි'සනති පුරුෂමං වා
දිසං පච්ඡිමං වා දිසං දක්ඛිණං වා දිසං උතතරං වා දිසං වජ්ඣති
ගච්ඡති කමති අභිකමති, භූරිපඤ්ඤාති: භූරිපඤ්ඤා මහාපඤ්ඤා
තික්ඛිපඤ්ඤා පුට්ඨපඤ්ඤා භාසපඤ්ඤා ජවනපඤ්ඤා හිබ්බධික-
පඤ්ඤා. 'භූරි'වුච්චති පඨවි, තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය චිපුලාය
විඤ්ඤාය සමන්තාගතොති 'යං යං දිසං වජ්ඣති භූරිපඤ්ඤා'.

ස තෙන තෙනෙව නතො'හමසමිති: සො යෙන බුද්ධො තෙන තෙ-
නෙව නතො තන්තිතො තපොතො තපබ්බාරො තද්ධිවුට්ඨො
තද්ධිපතෙයොති 'ස තෙන තෙනෙව නතො'හමසමි'.

තෙනාහ ථෙරො පිඨගිසො:

“සද්ධා ව පිති ව මනො සති ව
නාපෙනති මෙ ගොතම සාසනමහා,
යං යං දිසං වජ්ඣති භූරිපඤ්ඤා
ස තෙන තෙනෙව නතො'හමසමි'ති.

21.

ජිණ්ණසං මෙ දුබ්බලථාමකසං
තෙනෙව කායො න පලෙති¹ තස්ස,
සධ්දිපපයනාය² වජ්ඣමි හිවං.
මනො හි මෙ බ්‍රාහ්මණ තෙන යුතො.

ජිණ්ණසං මෙ දුබ්බලථාමකසං - 'ජිණ්ණසං'ති ජිණ්ණසං වුද්ධිසං
මහප්‍රකසං අද්ධගතසං වයො අනුරාගසං දුබ්බලථාමකසං: දුබ්බල-
ථාමකසං අප්පථාමකසං පරික්ඛාමකසංති 'ජිණ්ණසං මෙ දුබ්බල-
ථාමකසං'.

තෙනෙව කායො න පලෙති තස්සාති: කායො යෙන බුද්ධො තෙන
න පලෙති න වජ්ඣති න ගච්ඡති නාභිකමතිති 'තෙනෙව කායො
න පලෙති තස්ස'.

1. පලෙති - ස

2. සධ්දිපපයනාය - ම ජ හං, හා

සංකප්පයතාය වජ්ඣානි-සංකප්පයමනෙත විතකකගමනෙත
ඤාණගමනෙත පඤ්ඤාගමනෙත බුද්ධිගමනෙත වජ්ඣානි ගවජාමි
අභිකකමාමිති 'සංකප්පයතාය වජ්ඣානි නිවුං'.

මනො හි මෙ බ්‍රාහ්මණ තෙන යුතෙතාති 'මනො'ති "යං චිත්තං මනො
මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු. මනො හි මෙ බ්‍රාහ්මණ තෙන
යුතෙතාති: මනො යෙන බුද්ධො තෙන යුතෙතා පයුතෙතා සංයුතෙතාති
'මනොහි මෙ බ්‍රාහ්මණ තෙන යුතෙතා:

තෙනාහ ථෙරො පිඩගියො.'

"පිණ්ණං මෙ දුබ්බලථාමකං
තෙනෙව කායො න පලෙති තස්ස,
සංකප්පයතාය වජ්ඣානි නිවුං.
මනො හි මෙ බ්‍රාහ්මණ තෙන යුතෙතා"ති.

22.

පඤ්ඤා සයානො පරිච්ඡෙදමානො
දිපා දිපං¹ උපපලවි,²
අථද්දසාසිං සමුද්ධං.
ඔසති-ණ්ණමනාසවං.

පඤ්ඤා සයානො පරිච්ඡෙදමානොති-'පඤ්ඤාසයානො'ති කාමපඤ්ඤා
කාමකද්දමෙ කාමකිලෙසෙ කාමපලිපෙ³ කාමපරිලාභෙ කාමපළිබ්බාධෙ
සෙමානො සයමානො වසමානො ආවසමානො පරිවසමානොති පඤ්ඤා
සයානො. පරිච්ඡෙදමානොති: තණ්හාච්ඡන්දනාය ච්ඡෙදමානො, දිට්ඨිච්ඡන්දනාය
ච්ඡෙදමානො, කිලෙසච්ඡන්දනාය ච්ඡෙදමානො පයොගච්ඡන්දනාය ච්ඡෙදමානො,
විපාකච්ඡන්දනාය ච්ඡෙදමානො, මනොදුච්චරිතච්ඡන්දනාය ච්ඡෙදමානො,
රතෙතා රාගෙන ච්ඡෙදමානො, දුට්ඨා දෙසෙන ච්ඡෙදමානො, මුලෙහා
මොහෙන ච්ඡෙදමානො, විනිබ්බෙධා⁴ මානෙන ච්ඡෙදමානො, පරාමවේදි
දිට්ඨියා ච්ඡෙදමානො, විඤ්ඤාපගතො උද්ධවෙන ච්ඡෙදමානො,
අනිච්ඡං ගතො විවිකිච්ඡාය ච්ඡෙදමානො, ථාමගතො අනුසයෙහි
ච්ඡෙදමානො, ලාභෙන ච්ඡෙදමානො, අලාභෙන ච්ඡෙදමානො,
යසෙන ච්ඡෙදමානො, අයසෙන ච්ඡෙදමානො, පසංසාය ච්ඡෙදමානො,
නිජය ච්ඡෙදමානො, සුබෙන ච්ඡෙදමානො, දුක්ඛෙන ච්ඡෙදමානො,

1. දිසාදිසං - ව-වි-ක
2. උපපලවි - ම ඡ සං.

3. කාමබලිපෙ - ම ඡ සං, සායා,
කාමපලිපෙ - ව-වි-ක
4. විනිබ්බෙධා - ම ඡ සං, සායා, ව-වි-ක

ජාතියා එඤ්ඤාමානො, ජරාය එඤ්ඤාමානො, බ්‍යාධිනා එඤ්ඤාමානො, මරණෙන එඤ්ඤාමානො, සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්සපායාසෙහි එඤ්ඤාමානො, නෙරසිකෙන දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො, තිඋච්ඡානගොඤ්ඤාමානො දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො, පෙත්ඤ්චිසයිකෙන¹ දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො, ලොකසකෙන² දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො, ගබ්භාකකන්තිමුලකෙන දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො, ගබ්භච්ඡිතිමුලකෙන දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො, ගබ්භාදිවධානමුලකෙන දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො, ජාතස්සපභිබ්බකකෙන දුක්ඛන-ජාතස්ස ජරාධොයකෙන දුක්ඛන-අනතුපකකමෙන දුක්ඛන-පරුපකකමෙන දුක්ඛන-සංඛාර-දුක්ඛන-විජරිතාමදුක්ඛන-චතත්ථිථොගෙන දුක්ඛන-සොකරොගෙන දුක්ඛන-සංතරොගෙන දුක්ඛන-පිට්ඨා රොගෙන දුක්ඛන-කායථොගෙන දුක්ඛන-සීසරොගෙන දුක්ඛන-කණ්ණරොගෙන දුක්ඛන-මුඛරොගෙන දුක්ඛන-දන්තරොගෙන දුක්ඛන-කාසෙන සාසෙන පිනාසෙන ඩග්ගෙන³ ජරෙන කුච්ඡරොගෙන මුච්ඡාය උකකඤ්ඤාය සුලාය විසුච්ඤාය කුච්ඡන ගණ්ඤාන කිලාසෙන සොසෙන අපමාමරන දදයා කණ්ඤායා කච්ඡයා රබ්බයා විතච්ඡිකාය ලොභිතපිත්තෙන⁴ මධුමෙහෙන අසාය පිළිකාය හගඤ්ඤෙන උත්තසම්මානෙන ආබාධෙන සෙමහ සම්මානෙන ආබාධෙන වාතසම්මානෙන ආබාධෙන සන්තිපාතිකක ආබාධෙන උතුපරිනාමපේන ආබාධෙන විසමපරිහාරපේන ආබාධෙන උපකකම්මෙන ආබාධෙන කම්මවිපාකපේන ආබාධෙන සිතෙන උඤ්ඤාන පිසච්ඡාය පිපාසාය උච්චාරෙන උත්තාමෙන ඩංසමකසවාතානඋසිරිංසපඤ්ඤාමානො දුක්ඛන මාතූමරණෙන දුක්ඛන පිතූමරණෙන දුක්ඛන පුත්තමරණෙන දුක්ඛන ධිතූමරණෙන දුක්ඛන ඤාතිව්‍යසනෙන දුක්ඛන භොගව්‍යසනෙන දුක්ඛන රොගව්‍යසනෙන දුක්ඛන සීලව්‍යසනෙන දුක්ඛන දිට්ඨිව්‍යසනෙන දුක්ඛන එඤ්ඤාමානො සමථඤ්ඤාමානො විපථඤ්ඤාමානො වෙධමානො පවෙධමානො සමපවෙධමානොති 'පඤ්ඤාසයානො පරිථඤ්ඤාමානො'.

දීපා දීපං උපපලච්ඡන්ති සඤ්ඤාතො සඤ්ඤාං ධම්මසංඛාතො ධම්මසංඛාතං ගණතො ගණං දිට්ඨියා දිට්ඨිං පටිපද්‍ය පටිපදං මග්ගතො මග්ග පලවිං උපලවිං උපපලවිං සමුපපලවිත්ති (දීපාදීපං උපපලවිං.)

1. පිත්ථිච්ඡයිකෙන - පන.
2. ලොකසකෙන - ම-ව-වි-ක
මානුසිකෙන මජ්ඣං

3. ඩාග්ගෙන - ව-වි-ක, ම ජ සං,
4. ලොභිතෙන පිත්තෙන - ප-වි-ක, හා

අථද්දසාසිං සමබ්බදානි-‘අථා’ති පදසන්ති පදසංසග්ගො පදපාරිසුරි අක්ඛරසමවායො ඛාඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදනුපුබ්බතා¹ පෙනං ‘අථා’ති, අද්දසාසිනි: අද්දසං අද්දක්ඛිං අපසං පටිච්ඡක්ඛිං බුද්ධොති: යො සො භගවා සයමග්ග අනාවරියතො - පෙ- සමිත්තාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධොති, ‘අථද්දසාසිං සමබ්බදං’.

ඔසතිණ්ණමනාසවනි-‘ඔසතිණ්ණ’නි භගවා කාමොසං තිණ්ණො, භවොසං තිණ්ණො, දිට්ඨොසං තිණ්ණො, අවිජ්ජාසං තිණ්ණො, සබ්බසංසාරපථං තිණ්ණො, උත්තිණ්ණො තිත්තිණ්ණො අභික්ඛන්තො සමතික්ඛන්තො විතිවන්තො සො වුත්ථවායො විණ්ණවිරණො - පෙ - ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුනබ්බවො’ති ‘ඔසතිණ්ණ’.

අනාසවනි: වන්තොරො ආසවා: කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො, තෙ ආසවා බුද්ධස්ස භගවතො පභිනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවස්ථානතා අනභාවකතා ආශතිං අනුප්පාදාමො, තස්මා බුද්ධො අනාසවො ති ‘ඔසතිණ්ණමනාසවං’.

තෙනාහ ථෙරො පිඩගියො:

“පඤ්ඤා සයානො පරිච්ඡාදානො
දිපාදිපං උපපලවි,²
අථද්දසාසිං සමබ්බදං
ඔසතිණ්ණමනාසවං”නි.”

23

යථා අහු වක්කලි මුත්තසද්ධො
හද්වාවුධො ආලවි ගොතමො ව,
එවමෙව කම්මෙ පමුඤ්ඤා සද්ධං
ගම්ඤ්ඤාති පිඩගිය මවවුධොයාසං පාරං.

යථා අහු වක්කලි මුත්තසද්ධො හද්වාවුධො ආලවිගොතමො වාති යථා වක්කලිථෙරො මුත්තසද්ධො³ සද්ධාගරුකො සද්ධාපුබ්බඛගමො සද්ධාධි මුත්තො⁴ සද්ධාධිපතෙයො අරහත්තප්පකො, යථා හද්වාවුධො ථෙරො මුත්තසද්ධො සද්ධාගරුකො සද්ධා පුබ්බඛගමො සද්ධාධිමුත්තො සද්ධාධිපතෙයො අරහත්තප්පකො. යථා ආලවිගොතමො ථෙරො මුත්තසද්ධො සද්ධාගරුකො සද්ධාපුබ්බඛගමො සද්ධාධිමුත්තො සද්ධාධි පතෙයො අරහත්තප්පකොති යථා අහු වක්කලි මුත්තසද්ධො හද්වාවුධො ආලවිගොතමො ව.

1. පුබ්බතා මෙතං අථාති - --ව-වි-ක.
2. පලවිං උපලවිං සමපලවිං - ම ජ සං.

3. සද්ධො - ම ජ සං
4. සධාවිමුත්තො - පත.

එවමෙව තමපි පමුඤ්ඤාසසු සද්ධන්- එවමෙව තමපි¹ සද්ධං මුඤ්ඤාසසු පමුඤ්ඤාසසු සමපමුඤ්ඤාසසු අධිමුඤ්ඤාසසු ඔක්කපෙහි. 'සබ්බසංඛාරා අනිවර්තා'ති සද්ධං මුඤ්ඤාසසු පමුඤ්ඤාසසු සමපමුඤ්ඤාසසු අධිමුඤ්ඤාසසු ඔක්කපෙහි, 'සබ්බසංඛාරා දුක්ඛාති - සබ්බ ධම්මා අනත්තාති සද්ධං මුඤ්ඤාසසු පමුඤ්ඤාසසු සමපමුඤ්ඤාසසු අධිමුඤ්ඤාසසු ඔක්කපෙහි - පෙ - 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං'නති සද්ධං මුඤ්ඤාසසු පමුඤ්ඤාසසු සමපමුඤ්ඤාසසු අධිමුඤ්ඤාසසු ඔක්කපෙහිති 'එවමෙව තමපි' පමුඤ්ඤාසසු සද්ධං'.

ගමිසසසි තං පිඨගිය මච්චුධෙය්‍යසස පාරන්ති: 'මච්චුධෙය්‍යං' චුච්චති කිලෙසා ව ඛන්ධා ව අභිසංඛාරා ව. මච්චුධෙය්‍යසස පාරං චුච්චති අමතං නිබ්බානං. "යො සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපටිපට්ඨිසසග්ගො තණ්හකුක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. ගමිසසසි තං පිඨගිය මච්චුධෙය්‍යසස පාරන්ති: තං පාරං ගමිසසසි පාරං අධිගමිසසසි පාරං පසසිසසසි පාරං සඤ්ඤාකරිසසසිති 'ගමිසසසි තං පිඨගිය මච්චුධෙය්‍යසස පාරං'.

තෙනාහ හගවා:

යථා අහු වකකලි මුත්තසද්ධො
හද්‍රාචුධො ආලවිගොතමො ව,
එවමෙව තමපි පමුඤ්ඤාසසු සද්ධං.
ගමිසසසි තං පිඨගිය මච්චුධෙය්‍යසස පාරන්ති.

24

එස භිග්ගො පසිද්ධම් සුඤ්ඤාන මුත්තො වචො,
විවක්ඛව්ඡද්දේ සමබ්බද්ධො අබ්බලො පටිභානවා.

එස භිග්ගො පසිද්ධම්ති- එස භිග්ගො පසිද්ධම්, භිග්ගො භිග්ගො සද්දහාමි භිග්ගො භිග්ගො ඔක්කපෙහි, භිග්ගො භිග්ගො අධිමුඤ්ඤාමි, 'සබ්බසංඛාරා අනිවර්තා'ති භිග්ගො භිග්ගො පසිද්ධම්, භිග්ගො භිග්ගො සද්දහාමි, භිග්ගො භිග්ගො ඔක්කපෙහි, භිග්ගො භිග්ගො අධිමුඤ්ඤාමි, 'සබ්බසංඛාරා දුක්ඛා'ති භිග්ගො භිග්ගො පසිද්ධම් - පෙ - 'සබ්බ ධම්මා අනත්තා'ති භිග්ගො භිග්ගො පසිද්ධම් - පෙ - 'යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං'නති භිග්ගො භිග්ගො පසිද්ධම්, භිග්ගො භිග්ගො සද්දහාමි, භිග්ගො භිග්ගො ඔක්කපෙහි, භිග්ගො භිග්ගො අධිමුඤ්ඤාමිති 'එස භිග්ගො පසිද්ධම්'.

1. තං - ව-වි-ක, ම ඡ සං.
2. තං - ප-ව-උ-ක.
3. විවක්ඛව්ඡද්දේ - පන,
විවක්ඛව්ඡද්දේ - ම ඡ සං.

සුඤ්ඤාන මුනිනො වෙවාති- 'මුනි'ති 'මොනං' වුවන් ඤාණං - පෙ - සංඛ්‍යාලමතිච්ච සො මුනි. සුඤ්ඤාන මුනිනො වෙවාති තුස්සං වචනං ඛාප්පං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං¹. සුඤ්ඤාන² උග්ගහෙත්වාන උපධාරයිත්වාන උපලක්ඛයිත්වානාති 'සුඤ්ඤාන මුනිනො වෙවා'.

විවක්ඛව්‍යදෙ සමබුද්ධොති- 'ඡදන'නති පඤ්ඤා ඡදනානිති: තණ්හා ඡදනං දිට්ඨිඡදනං කිත්‍රෙසඡදනං දුච්චරිතඡදනං අවිජ්ජාඡදනං තානි ඡදනානි බුද්ධස්ස හගවතො විවචන්³ උද්ධංසිතාති උග්ගචිතාති සමුග්ගචිතාති පභිනාති සමුච්ඡිතාති වූපසන්තාති පටිපසංඤ්ඤාති අභබ්බපත්තිකාති ඤාණගතිනා දම්මාති, තස්මා බුද්ධො විවක්ඛව්‍යදෙ. 'බුද්ධො'ති යො සො හගවා - පෙ - සමුච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධොති 'විවක්ඛව්‍යදෙ සමබුද්ධො'.

අබ්බොලා පටිභානවාති 'අබ්බොලා'ති රාගො ඛේලො දෙසො ඛේලො මොහො ඛේලො කොධො ඛේලො උපනාහො ඛේ ලා - පෙ - සංඛ්‍යාකුසලාති- සංඛාරා ඛේලා. තෙ ඛේලා බුද්ධස්ස හගවතො පභිනා උච්ඡින්නාමූලා තාලාවාසුකතා අනභාවකතා⁴ ආයතිං අනුප්පාදධම්මං, තස්මා බුද්ධො අබ්බොලා. පටිභානවාති: තයො පටිභානවතො: පරියත්තිපටිභානවා පරි පුච්ඡාපටිභානවා. අධිගමපටිභානවා: කතමො පරියත්ති උච්භානවා: ඉධෙක- වචස්ස පකතියා⁵ පරියාපුතං⁶ 'හොති; සුත්තං ගෙය්‍යං වේදාකරණං ගාථං උදනං ඉත්ථුක්ඛකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වේදප්‍රාප්තං' තස්ස පරියත්ති- නිසංසය පටිභාති අයං පරියත්තිපටිභානවා.

කතමො පරිපුච්ඡා පටිභානවා: ඉධෙකවෙවා පරිපුච්ඡිතො හොති අත්ථ ව ඤාතෙය ව ලක්ඛිතෙය ව කාරණෙය ව යානායානෙය ව. තස්ස පරිපුච්ඡ- නිසංසය පටිභාති අයං පරිපුච්ඡාපටිභානවා. කතමො අධිගම පටිභානවා: ඉධෙකවචස්ස අධිගතො හොති වත්තාරො සතිපට්ඨානා වත්තාරො සමාප්පධානා වත්තාරො ඉද්ධිපාද පඤ්ඤාඤ්ඤාති පඤ්ඤා බලාති සත්ත බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො වත්තාරො ව අරිය මග්ගො වත්තාරි ව සාමිකඤ්ඤාචලාති වත්තෙසො පටිසම්භිද්දෙයො ඡ ව අභිඤ්ඤායො. තස්ස අත්ථො ඤාතො, ධම්මො ඤාතො, ගිරුත්ති ඤාතො. අත්ථ ඤාතෙ අත්ථො පටිභාති, ධම්මෙ ඤාතෙ ධම්මො පටිභාති, ගිරුත්තියා ඤාතාය ගිරුත්ති පටිභාති. ඉමෙසු තිසු ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද්ද. හගවා ඉමාය පටිභානපටිසම්භිද්දෙය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපනො සම්පනො සමනාගතො තස්මා බුද්ධො පටිභානවා. යස්ස පරියත්ති නත්ථි, පරිපුච්ඡා නත්ථි, අධිගමො නත්ථි, කිං තස්ස පටිභාතිසත්තිති 'අබ්බොලා පටිභානවා'.

1. අනුසංකිං - ප ව වි ක
අනුසිට්ඨං - ම ඡ සං
2. සුඤ්ඤාන මුනිනො උග්ග හෙත්වා උපධාරෙත්වා - පන
3. විග්ගාති - ව-වි-ක
4. අනභාවංගතා - ව-වි-ක, ම ඡ සං,
5. බුද්ධවචනං පකතියා - ම ඡ සං,
6. පරියා සුමං - සං.

තෙතාහ ටෙරො පිඩිගියො:

“එස භියො පසිද්මි සුඛානා මුනිනො වචො,
විවතාවජදො සමුද්ධො අබ්ලො පටිභානාවා”ති.

25

අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය සබ්බං වෙදි පරොපරං,
පඤ්ඤානන්තකරො සඤ්ඤා කසිබ්බානං පටිජානතං.

අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤායාති— දෙවා’ති තයො දෙවා සමමුතිදෙවා උප්පත්ති දෙවා විසුද්ධිදෙවා. කතමෙ සමමුතිදෙවා: ‘සමමුතිදෙවා’ වුවනති රාජානො ව රාජකුමාරා ව දෙවියො ව, ඉමෙ වුවනති සමමුතිදෙවා. කතමෙ උප්පත්තිදෙවා: ‘උප්පත්තිදෙවා’ වුවනති වාතූමමභාරාජිකා දෙවා තාවත්ථංසා දෙවා. -පෙ- බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා යෙ ව දෙවා තදුකාරි ඉමෙ වුවනති උප්පත්ති දෙවා. කතමෙ විසුද්ධිදෙවා: ‘විසුද්ධිදෙවා’ වුවනති තථාගතා තථාගතයාවකා අරහත්තො බිණ්ණසවා, යෙ ව පවෙදකසමුද්ධො, ඉමෙ වුවනති විසුද්ධිදෙවා. භගවා සමමුතිදෙවෙ අධිදෙවාති¹ අභිඤ්ඤාය උප්පත්තිදෙවෙ අධිදෙවාති¹ අභිඤ්ඤාය විසුද්ධිදෙවෙ අධිදෙවාති අභිඤ්ඤාය ජාතිඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විභාවසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤාති අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය.

සබ්බං වෙදි පරොපරනාති: භගවා අත්තනො ව පරෙසං ව අධි දෙවකරෙ ධම්මෙ වෙදි අඤ්ඤාසි අපසසි². පටිච්ඡක්ඛි. කතමෙ අත්තනො අධිදෙවකරා ධම්මා: සමමාපට්ඨද අනුලොමපට්ඨද අනුචිතකපට්ඨද අනුසංඝපට්ඨද ධම්මානුධම්මපට්ඨද සිලෙසු පරිපුරිකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුණආචාරතා භොජනෙ මහ්ඤ්ඤාතා ජාගරියානුයොගො සත්සම්පජ්ඤාං චත්තරො සත්පට්ඨානා -පෙ- අරියො අට්ඨසිගිකො මග්ගො. ඉමෙ වුවනති අත්තනො අධිදෙවකරා ධම්මා. කතමෙ පරෙසං අධිදෙවකරා ධම්මා: සමමාපට්ඨද -පෙ- අරියො අට්ඨසිගිකො මග්ගො. ඉමෙ වුවනති පරෙසං අධිදෙවකරා ධම්මා. එවං භගවා අත්තනො ව පරෙසං ව අධිදෙවකරෙ ධම්මෙ වෙදි අඤ්ඤාසි. අපසසි² පටිච්ඡක්ඛිති ‘සබ්බං වෙදි පරොපරං’.

1. අධිදෙවාති - ව-වි-ක
2. පසසි - ව-වි-ක

පඤ්ඤානන්තකකරො සඤ්ඤානි: හගවා පාරායනිකපඤ්ඤානං අනන්තකරො පරියන්තකරො පරිච්ඡේදකරො පරිවට්ටමකරො. සභියපඤ්ඤානං අනන්තකරො පරියන්තකරො, පරිච්ඡේදකරො පරිවට්ටමකරො සකකපඤ්ඤානං සුයාම පඤ්ඤානං භික්ඛුපඤ්ඤානං භික්ඛුනී පඤ්ඤානං උපාසක පඤ්ඤානං උපාසිකාපඤ්ඤානං රාජපඤ්ඤානං ඛනියපඤ්ඤානං බ්‍රාහ්මණ-වෙසස-සුද්දපඤ්ඤානං දෙව පඤ්ඤානං බ්‍රහ්මපඤ්ඤානං අනන්තකරො පරියන්තකරො පරිච්ඡේදකරො පරිවට්ටමකරොනි පඤ්ඤානන්තකරො. සඤ්ඤානි: හගවා සඤ්ඤානො යථා සඤ්ඤානො සඤ්ඤා¹ කන්තාරං තාරෙති, වොරකන්තාරං තාරෙති, වාළකන්තාරං තාරෙති, දුක්ඛිකන්තාරං තාරෙති, තිරුදක-කන්තාරං තාරෙති, උක්කාරෙති හික්කාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තහුමි² සංපාපෙති. එවමෙව හගවා සඤ්ඤානො සඤ්ඤා කන්තාරං තාරෙති ජාතිකන්තාරං තාරෙති, ජරා-ව්‍යාධි-මරණ-සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපා යාසකන්තාරං තාරෙති, රාගකන්තාරං තාරෙති, දෙස-මොහ-මාන-දිට්ඨි-කිලෙස-දුච්චරිතකන්තාරං තාරෙති, රාගගහනං තාරෙති, දෙසගහනං-මොහගහනං-දිට්ඨි-කිලෙස-දුච්චරිතගහනං තාරෙති උක්කාරෙති හික්කාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තහුමි අමතං හිට්ඨානං සමපාපෙතිනි එවමෙව හගවා සඤ්ඤානො,

අථවා හගවා නෙතා චිනෙතා අනුනෙතා පඤ්ඤාපෙතා හිජ්ඣාපෙතා පෙකෙතා³ පසාදෙතානි එවමෙව හගවා සඤ්ඤානො. අථවා හගවා අනුප්පන්නසස මග්ගසස උප්පාදෙතා අසඤ්ජාතසස මග්ගසස සඤ්ජනෙතා. අනඤ්ජාතසස මග්ගසස අඤ්ජාතා, මග්ගඤ්ජා මග්ගවිදු මග්ගකොවිදෙ මග්ගානුගා ව පනසස⁴ එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්තාගතානි එවමෙව හගවා සඤ්ඤානොනි

කඛචීනං පටිජානන්ති: සකඛ්ඛා ආගන්ත්වා හික්කඛ්ඛා⁵ සමපජ්ජන්ති සලෙඛා⁶ ආගන්ත්වා හිලෙඛා සමපජ්ජන්ති සදෙවලාකා ආගන්ත්වා හිදෙවලාකා සමපජ්ජන්ති සවිවිකි වජා ආගන්ත්වා හිඛ්ඛිවිකිවජා සමපජ්ජන්ති සරාගා ආගන්ත්වා විතරාගා සමපජ්ජන්ති සදෙසා ආගන්ත්වා විතදෙසා සමපජ්ජන්ති සමොහා ආගන්ත්වා විතමොහා සමපජ්ජන්ති සකිලෙසා ආගන්ත්වා හික්කිලෙසා සමපජ්ජන්තිනි 'කඛචීනං පටිජානන්තං'

තෙනාහ ටෙරො පිඬ්ඬියො:
 “අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය සඬ්ඬං වෙදි පරොපරං,
 පඤ්ඤානන්තකරො සඤ්ඤා කඛචීනං පටිජානන්ති”න්ති.

1. සඤ්ඤා පන	4. මග්ගානුගාව පන - ම-ජ-ස.
2. ඛෙමන්තං - ම ජ ස.	5. නිසසඬ්ඬිකා - පන
3. පෙකෙතා - ම ජ ස.	6. සලෙඛා - ම ජ ස.
7. සංකිලෙස - පන	

26.

අසංඝීරං අසංකුප්පං
යසස නත්ති උපමා කවචි,
අද්ධාගමිසසාමි නමෙත්ත කඛ්ඛා
එවං මං ධාරෙහි අධිවුත්තවිත්තං.

අසංඝීරං අසංකුප්පනති; අසංඝීරං වුච්චති අමතං නිබ්බානං. “යො සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨපට්ඨිසසංගො තණ්හකුසලයො විරාගො තිරොධො නිබ්බානං. අසංඝීරනති; රාගෙන දෙසෙන මොහෙන කොධෙන උපනාහෙන මික්ඛන පලාසෙන - ඉසසාය මච්ඡරියෙන මායාය සායොයෙන ඵමිහන සාරමිහන මානෙන අනිමානෙන මදෙන පමාදෙන සබ්බකිලෙසෙහි සබ්බදුච්චරිතෙහි සබ්බපරිලාහෙහි සබ්බාසවෙහි සබ්බදරථෙහි සබ්බසන්තාපෙහි සබ්බාකුසලාහිසංඛාරෙහි අසංභාරියං නිබ්බානං නිව්චං ධූවං සසසතං අවිපරිනාමධම්මෙනති අසංඝීරං අසංකුප්පනති; ‘අසංකුප්පං’ වුච්චති අමතං නිබ්බානං, යො සො සබ්බසංඛාරසමථො - පෙ- තිරොධො නිබ්බානං, යසස න උප්පාදෙ පඤ්ඤායති, න වියො පඤ්ඤායති, න තසස අඤ්ඤාථිත්තං පඤ්ඤායති, නිබ්බානං නිව්චං ධූවං සසසතං අවිපරිනාමධම්මෙනති ‘අසංඝීරං අසංකුප්පං’.

යසස නත්ති උපමා කවචිති—‘යසසා’ ති නිබ්බානාසං නත්ති උපමා ති උපමා නත්ති උපහිධා නත්ති සද්දිසං නත්ති පටිභාගො නත්ති න සනති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති. කවචිති. කවචි කිමහිවි කත්ථවි අජ්ඣත්තං වා ඛනිද්ධා වා අජ්ඣත්තඛනිද්ධා වාති. ‘යසස නත්ති උපමා කවචි’.¹

අද්ධා ගමිසසාමි න මෙත්ත කඛ්ඛාති ‘අද්ධා’ති එකංසව්වනං තිසසංසව්වනං තිකකඛ්ඛාව්වනං අදොච්ඡක්ඛව්වනං අදොච්ඡභකව්වනං හියොගව්වනං අනිත්ථව්වනං අපණ්ණකව්වනං අවිරුද්ධව්වනං අවිත්ථාපනව්වනමෙතං ‘අද්ධා’ති. ගමිසසාමිති ගමිසසාමි අධිගමිසසාමි එසසිසසාමි² සව්ඡිකරිසසාමිති ‘අද්ධාගමිසසාමි’. න මෙත්ත කඛ්ඛාති ‘එත්තා’ති නිබ්බානෙ. කඛ්ඛා නත්ති විචිකිට්ඨා නත්ති දොළභකං නත්ති සංසයො නත්ති න සනති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පභිනො සමුච්ඡිනො වුපසනො පටිප්පසකො අහබ්බප්පනතිකො ඤාණගතිනා දොඩ්ඨාති ‘අද්ධා ගමිසසාමි න මෙත්ත කඛ්ඛා’.

1. නිබ්බානාසං - ම ඡ සං
2. තසස අඤ්ඤාදායු - සායා,

3. පසසිසසාමි - මෙව

26.

අසංඝීරං අසංකුප්පං
යසස නත්ති උපමා කවචි,
අද්ධාගමිසසාමි නමෙත්ත කඛ්ඛා
එවං මං ධාරෙහි අධිවුත්තවිත්තං.

අසංඝීරං අසංකුප්පනති; අසංඝීරං වුවච්චි අමතං නිබ්බානං. “යො සො සංඛාරසමථො සංඛ්ඛුප්පධිපට්ඨිසසංගො තණ්හකම්මයො විරාගො හිරොධො නිබ්බානං. අසංඝීරනති; රාගෙන දෙසෙන මොහෙන කොධෙන උපනාහෙන මික්ඛන පලාසෙන - ඉසසාය මච්ඡරියෙන මායාය සායොයෙන ඵමිහන සාරමිහන මානෙන අනිමානෙන මදෙන පමාදෙන සංඛකිලෙසෙහි සංඛද්වන්තෙහි සංඛපරිලාහෙහි සංඛාසවෙහි සංඛදරථෙහි සංඛසන්තාපෙහි සංඛාකුසලාහිසංඛාරෙහි අසංභාරියං නිබ්බානං නිව්චං වුවං සසසතං අවිපරිනාමධම්මෙනි අසංඝීරං අසංකුප්පනති; ‘අසංකුප්පං’ වුවච්චි අමතං නිබ්බානං, යො සො සංඛාරසමථො - පෙ- හිරොධො නිබ්බානං, යසස න උප්පාදෙ පඤ්ඤායති, න වයො පඤ්ඤායති, න තසස අඤ්ඤාථිත්තං පඤ්ඤායති, නිබ්බානං නිව්චං වුවං සසසතං අවිපරිනාමධම්මෙනි ‘අසංඝීරං අසංකුප්පං’.

යසස නත්ති උපමා කවචි—‘යසසා’ ති නිබ්බානසං නත්ති උපමා ති උපමා නත්ති උපතිධා නත්ති සද්දිසං නත්ති පටිභාගො නත්ති න සනති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති. කවචිති. කවචි කිමහිවි කථවි අජ්ඣත්තං වා ඛනිද්ධා වා අජ්ඣත්තඛනිද්ධා වාති. ‘යසස නත්ති උපමා කවචි’.¹

අද්ධා ගමිසසාමි න මෙත්ත කඛ්ඛාති ‘අද්ධා’ති එකංසව්වනං තිසසංසව්වනං තිකකඛ්ඛාව්වනං අදොච්ඡක්ඛව්වනං අදොච්ඡභකව්වනං හිමයාගව්වනං අනිත්තව්වනං අපණ්ණකව්වනං අවිරුද්ධව්වනං අවිත්තාපනව්වනමෙතං ‘අද්ධා’ති. ගමිසසාමිති ගමිසසාමි අධිගමිසසාමි එසසිසසාමි² සව්ඡිකරිසසාමිති ‘අද්ධාගමිසසාමි’. න මෙත්ත කඛ්ඛාති ‘එත්තා’ති නිබ්බානෙ. කඛ්ඛා නත්ති විචිකිට්ඨා නත්ති දොළභකං නත්ති සංසයො නත්ති න සනති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පභිනො සමුච්ඡිනො වුපසනො පටිප්පසසොධො අහබ්බුප්පනතිකො ඤාණගතිනා දොඩ්ඨාති ‘අද්ධා ගමිසසාමි න මෙත්ත කඛ්ඛා’.

1. නිබ්බානසං - ම ඡ සං

2. තසස අඤ්ඤාදායු - සායා,

3. පසසිසසාමි - මෙව

එවං මං ධාරෙහි අධිවුක්ඛවික්ඛන්ති— ‘එවං මං ධාරෙහි’ති එවං මං උපලක්ඛනි වික්ඛං නිබ්බානානික්ඛං භිබ්බානපොනං භිබ්බානපබ්බාරං භිබ්බානාධිවුක්ඛන්ති ‘එවං මං ධාරෙහි අධිවුක්ඛවික්ඛන්ති’.

තෙනාහ ථෙරො පිඨගියො:

අසංඝිරං අසංකුප්පං
යසස නත්ථි උපමා කථවි
අද්ධා ගමීසකාමි න මෙත්ථ කඛබ්බා
එවං මං ධාරෙහි අධිවුක්ඛවික්ඛන්ති.
පිඨගියසුක්ඛන්තං සොළසි
පාරායන වග්ගො නිට්ඨිතො

බග්ගවිසාණ සුත්තනිදෙසො

(1)

සබ්බසු භූතසු නිධාය දණ්ඩං.
අවිභෙදයං¹. අඤ්ඤතරම්පි තෙසං,
න සුත්තම්චෙජ්ජායා කුතො සභායං.
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

සබ්බසු භූතසු නිධාය දණ්ඩනි- ‘සබ්බසු’ති සබ්බන සබ්බං, සබ්බථා සබ්බං, අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනවචනමෙතං.² ‘සබ්බසු’ති. භූතසුති: ‘භූතා, වුවුනු: තසා ව ථාවරා ව. තසාත් යෙසං තස්සිනා තණ්හා³. අප්පභිනා, යෙසං ව භයභෙරවා අප්පභිනා, කිං කාරණ වුවුවනි තසා: තෙ⁴ තසනි උත්තසනි පරිතසනි භායනි සංතාසං⁵. ආපජ්ජනි, තංකාරණා වුවුවනි තසා. ථාවරාති: යෙසං තස්සිනා තණ්හා⁶ පභිනා, යෙසං ව භයභෙරවා පභිනා. කිං කාරණා වුවුවනි ථාවරා, තෙ න තසනි න උත්තසනි න පරිතසනි න භායනි න සන්තාසං⁷. ආපජ්ජනි, තංකාරණා වුවුවනි ථාවරා. දණ්ඩාති⁸: තයො දණ්ඩා: කායදණ්ඩා වච්ඡදණ්ඩා මනොදණ්ඩා. තිඨිධං කායදුච්චරිතං කාය දණ්ඩා, චතුබ්බිධං වච්ඡදුච්චරිතං වච්ඡදණ්ඩා, තිඨිධං මනොදුච්චරිතං මනො දණ්ඩා. සබ්බසු භූතසු නිධාය දණ්ඩනි සබ්බසු භූතසු දණ්ඩං නිධාය නිද්ධිතා ඔරොපඤ්ඤා සමොරොපඤ්ඤා නිකම්පිතා පටිපාසකමභිතාති ‘සබ්බසු භූතසු නිධාය දණ්ඩං.’

අවිභෙදයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසනි එකමෙකමි සත්තං පාණිනා වා ලෙඩ්ඛිනා වා දණ්ඩන වා සඤ්ඤා වා අත්ථා වා’ රජ්ජයා වා අවිභෙදයනො, සබ්බපි සත්තෙ පාණිනා වා ලෙඩ්ඛිනා වා දණ්ඩන වා සඤ්ඤා වා අත්ථා වා රජ්ජයා වා, අවිභෙදයනොති ‘අවිභෙදයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසං.’

1. අභෙදයං - සත්තං,

2. පරියාදය වචනමෙතං - සත්තං,

3. තස්සිනතණ්හා - ම ඡ සං, තණ්හා - සත්තං

4. තෙත - ප-ව-පි-ක.

5. සංතාසං - සත්තං

6. දණ්ඩනි - ම ඡ සං.

7. අත්ථායා - ව-පි-ක, අත්ථායා - සත්තං

න සුත්තමිවෙජ්‍යා කුතො සභායනති— නා'ති පටිකෙඛපො, සුත්තාති වත්තාරො සුත්තා: අත්‍රපො¹. සුත්තො ඛෙත්තපො දුත්තො දිත්තකො සුත්තො අත්තෙවාසිකො සුත්තො. සභායනති සභායා වුවුනති; යෙහි සහ ආගමනං එසු, ගමනං එසු, ගමනාගමනං එසු. යානං එසු, නිසජජා² එසු, සයනා³ එසු, ආලපනං එසු, සප්පපනං එසු, උප්පපනං එසු, සමුප්පපනං එසු. න සුත්තමිවෙජ්‍යා කුතො සභායනති: දුත්තමි න ඉවෙජ්‍යා න සාදියෙය්‍යා න පඤ්ඤෙය්‍යා න පිහෙය්‍යා නාභිජ්ජෙය්‍යා, කුතො මිත්තං වා සන්දිට්ඨං වා සමානං වා සභායං වා ඉවෙජ්‍යා⁴ සාදියෙය්‍යා පඤ්ඤෙය්‍යා පිහෙය්‍යා අභිජ්ජෙය්‍යාති 'න දුත්තමිවෙජ්‍යා කුතො සභායං'.

එකො වරෙ බගගවිසාණකපෙසාති 'එකො'ති සො පට්ඨකමුද්ධො පඛිඤ්ඤාසංඛාරොනෙත එකො, අද්දුතියවෙධන එකො, තණ්හාය පහානවෙධන⁵. එකො, එකත්තවිතරාගොති එකො, එකත්තවිතදෙසොති එකො, එකත්තවිතමොහොති එකො, එකත්තතිකතිලෙසොති එකො, එකායන මගං ගතොති එකො, එකො දනුකාරං පට්ඨකසමොධං අභිසමුද්ධොති එකො.

කථං සො පට්ඨකසමුද්ධො පඛිඤ්ඤාසංඛාරොනෙත එකො: සො පට්ඨකසමුද්ධො සංඛං සරාවාසපළිබොධං ඡිත්ථො සුත්තදුරපළිබොධං ඡිත්ථො ඤාතිපළිබොධං ඡිත්ථො සන්තිධිපළිබොධං ඡිත්ථො කෙසමස්සං ඛිහාරෙත්වා කාසායාති වජාති අවජාදෙත්වා අගාරසමා අනගාරියං පඛිඤ්ඤා අකිඤ්ඤානභාවං උපගන්ත්වා එකො වරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං සො පට්ඨකසමුද්ධො පඛිඤ්ඤාසංඛාරොනෙත එකො.

කථං සො පට්ඨකසමුද්ධො අද්දුතියවෙධන එකො: සො එවං පඛිඤ්ඤා සමානො එකො අරකෙඤ්ඤා වනපඤ්ඤා පහානාති⁶ සෙනාසනාති පටිසෙවති අප්පසඤ්ඤාති අප්පතිගෙඤ්ඤාසාති විජනවාතාති මත්‍රසකරාහසෙය්‍යාකාති පටිසප්ප්‍රානසාරුප්පාති. සො එකො වරති, එකො ගවජති, එකො තිව්ඤ්ඤාති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො අභිකකමති, එකො පටිකකමති, එකො රහො නිසීදති, එකො වඩ්ඤමං අධිව්ඤ්ඤාති, එකො වරති, විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති එවං සො පට්ඨකසමුද්ධො අද්දුතියවෙධන එකො.

1. අත්තපො - සා.
2. නිසජජනං - සා.,
3. නිපජ්ජනං - සා.

4. ඉවජිකෙති සා.
5. තණ්හා පහානවෙධන - පන, සා.
6. පහානාති- ප වි, වි, ක

කථං සො පච්චෙකසමුද්දො තණ්හාය පහානට්ඨන එකො,
සො එවං එකො අදුතියො අප්පමනො ආතාපි පභිතනො විහරනො
මහාපධානං පදහනො මාරං සසෙනං¹ නමුට්ඨං කණං පමනබ්බුං
විධමෙකො² තණ්හාජාලිතිං³ සට්ඨං විසන්තිකං⁴ පජ්ඨි විනොදෙසි බ්‍යන්ති
අකාසි අනභාවං ගමෙසීති.

1. “තණ්හා දුතියො පුට්ඨො දීසමද්ධානසංසරං,
ඉද්ධාච්ඤාදාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති.

2. එවමාදිනවං⁵ ඤේකා තණ්හා⁶ දුක්ඛස්ස සමභවං,
වීතතණ්හො අනාදනො සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ”ති.⁷

එවං සො පච්චෙකසමුද්දො තණ්හාය පහානට්ඨන එකො.

කථං සො පච්චෙකසමුද්දො එකන්තවීතරාගොති එකො:
රාගස්ස පභීතතො එකන්තවීතරාගොති එකො දෙසස්ස පභීතතො
එකන්තවීතදෙසොති එකො, මොහස්ස පභීතතො එකන්තවීතමොගොති
එකො, කිලෙසානං පභීතතො එකන්තතිකකිලෙසොති එකො, එවං සො
පච්චෙකසමුද්දො එකන්තවීතරාගොති එකො.

කථං සො පච්චෙකසමුද්දො එකායනමග්ගං ගතොති එකො:
‘එකායනමග්ගො’ වුට්ඨති; වත්තාරො සතිපට්ඨානා වත්තාරො
සම්ප්පධානා වත්තාරො ඉද්ධිපාද පඤ්චිඤ්ඤාති පඤ්චබ්බාති සත්ත
බොජ්ඣංගො අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො.

1. සසෙනකං - ප-වි-ක, මජ්ඣං.
2. විධමෙකො ව - ම ජ සං
3. තණ්හං ජාලිතිං - සා,
4. විසන්තිකං විසන්තිකං - ම ජ සං

5. එවමාදිනවං - ප. ම ජ සං
6. තණ්හං - ම ජ සං,
7. චතුක්කධගුත්තර-ගණ්ඨගාමවග්ග
සුත්තනිපාත-ද්වයත:භුපසසනාසුත්ත.
ඉතිවුත්තක අනියවග්ග

3. එකායනං ජාත් ඩියනදසසි
මග්ගං පජානාති භික්ඛානුකම්පි
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු දුබ්බ
තරිසසනති යෙ ව තරනති ඔසං'.

එවං සො පච්චෙකසමවුද්ධො එකායනමග්ගං ගතොති එකො.
කථං සො පච්චෙකසමවුද්ධො එකො අනුකතරං පච්චෙක
සමොධං¹ අභිසමවුද්ධොති එකො: 'බොධි' වුවන් වතුසු
මග්ගසු සද්දං, "පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිසුයං පඤ්ඤාබලං -පෙ-
ධම්මවිවයසමොච්ඡාදකා විමංසා විපසසනා සම්මොදිට්ඨි" සො
පච්චෙකසමවුද්ධො තෙන පච්චෙකමොදිසද්දං සබ්බ
සංඛාරා අනිවරාති බුජ්ඣති, සබ්බ සංඛාරා දුක්ඛාති බුජ්ඣති, සබ්බ
ධම්මා අනත්තාති බුජ්ඣති, අවිජජාපච්චයා සංඛාරාති බුජ්ඣති
සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණනති බුජ්ඣති, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති
බුජ්ඣති නාමරූපපච්චයා සලායතනනති බුජ්ඣති, සලායතනපච්චයා
එසසාති බුජ්ඣති, එසසපච්චයා වේදනාති බුජ්ඣති, වේදනාපච්චයා තණ්හාති
බුජ්ඣති තණ්හාපච්චයා උපාදානනති බුජ්ඣති, උපාදානපච්චයා භවොති බුජ්ඣති,
භවපච්චයා ජාතිති බුජ්ඣති, ජාතපච්චයා ජරාමරණනති බුජ්ඣති අවිජජානිරොධා
සංඛාරනිරොධොති බුජ්ඣති, සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණ නිරොධොති
බුජ්ඣති, විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධොති බුජ්ඣති,
නාමරූපනිරොධා සලායතනනිරොධොති බුජ්ඣති, සලායතන නිරොධා
එසසනිරොධොති බුජ්ඣති, එසසනිරොධා වේදනානිරොධොති බුජ්ඣති,
වේදනානිරොධා තණ්හානිරොධොති බුජ්ඣති, තණ්හානිරොධා උපාදාන
නිරොධොති බුජ්ඣති උපාදාන නිරොධා භව නිරොධොති බුජ්ඣති,
භවනිරොධා ජාති නිරොධොති බුජ්ඣති, ජාතනිරොධා ජරාමරණ
නිරොධොති බුජ්ඣති' ඉදං දුක්ඛනති බුජ්ඣති, අයං දුක්ඛසමුදයොති
බුජ්ඣති, අයං දුක්ඛනිරොධොති බුජ්ඣති, අයං දුක්ඛනිරොධානාමිති
පටිපදති බුජ්ඣති. ඉමෙ ආසවාති බුජ්ඣති, අයං ආසවසමුදයොති
බුජ්ඣති, අයං ආසවනිරොධොති බුජ්ඣති අයං ආසවනිරොධානාමිති
පටිපදති බුජ්ඣති. ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤායාති බුජ්ඣති, ඉමෙ ධම්මා
පහාතබ්බාති බුජ්ඣති, ඉමෙ ධම්මා සවිජ්ජාතබ්බාති බුජ්ඣති, ඉමෙ
ධම්මා භාවෙතබ්බාති බුජ්ඣති, ජනනං එසසායතනානං සමුදයං ව
අත්ඛගමං ව.² අසසාදං ව ආදීනවං ව නිසසරණං ව බුජ්ඣති.
පඤ්ඤානං උපාදානක ඛන්ධානං සමුදයං ව -පෙ- නිසසරණං ව බුජ්ඣති.
චතුර්තං මහාභුතානං සමුදයං ව අත්ඛගමං ව අසසාදං ව ආදීනවං
ව නිසසරණං ව බුජ්ඣති, යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධ
ධම්මනති බුජ්ඣති.

1. පච්චෙක වුද්ධසද්දංගෙන - හා.
2. අත්ඛගමං ව- ව-වි-ක. ම ජ සං.
3. සතිපට්ඨානසංග්ගත- තාලාදිග්ග.

අථවා යං බුද්ධිතඛං අනුබුද්ධිතඛං පටිබුද්ධිතඛං සමබුද්ධි-
තඛං අධිගතතඛං එසසිතඛං සච්ඡිකාතඛං, සඛං තං තෙන
පච්චකමොධිඤාණෙන බුද්ධිං අනුබුද්ධිං පටිබුද්ධිං සමබුද්ධිං අධිගච්ඡි
එසසසි සච්ඡාකාසිති එවං සො පච්චකසමබුද්ධො එකො අනුත්තර-
පච්චකසමොධිං අභිසමබුද්ධොති එකො.

වරෙති: අට්ඨවරියායො: ඉරියාපථවරියා ආයතනවරියා සතිවරියා
සමාධිවරියා ඤාණවරියා මහාවරියා පක්ඛිවරියා¹ ලොකථවරියා.
'ඉරියාපථවරියා'ති චතුස්ස ඉරියාපථෙස්ස. ආයතනවරියාති: ඡස්ස අර්ඤ්ඤානික-
ඛාහිරෙස්ස² ආයතනෙස්ස. 'සතිවරියා'ති චතුස්ස සතිපට්ඨානෙස්ස.
'සමාධිවරියා'ති චතුස්ස ඤාණවරියාති චතුස්ස අරියසච්චෙස්ස.³
'මහාවරියා'ති චතුස්ස අරියමහෙස්ස.⁴ 'පක්ඛිවරියා'ති⁵ චතුස්ස
සාවඤ්ඤාඵලෙස්ස, ලොකථවරියාති තථාගතෙස්ස අරහතෙස්ස සමමා-
සමබුද්ධෙස්ස, පදෙසෙ⁶ පච්චකසමබුද්ධෙස්ස පදෙසෙ⁶ සාවකෙස්ස ඉරියාපථ-
වරියා ච පණ්ඩිසම්පන්නානං, ආයතනවරියා ච ඉන්ද්‍රියෙස්ස දුක්ඛාරානං,
සතිවරියා ච අප්පමාදවිහාරිනං, සමාධිවරියා ච, අධිවිතතලක්ඛණානං,
ඤාණවරියා ච බුද්ධිසම්පන්නානං මහාවරියා ච සමමාපට්ඨිකානං,
පක්ඛිවරියා ච⁷ අධිගතඵලානං, ලොකථවරියා ච තථාගතානං අරහතානං
සමමාසමබුද්ධානං, පදෙසෙ පච්චකබුද්ධානං, පදෙසෙ⁶ සාවකානං, ඉමං
අට්ඨවරියායො.

අපරාපි අට්ඨවරියායො: අධිමුච්චනෙතො සද්ධාය වරති, පග්ගණනෙතො⁸
විරියෙන වරති, උපට්ඨපෙතෙතො සතියා වරති, අවිසෙකිපං කරොතෙතො⁹
සමාධිනා වරති, පජානෙතො¹⁰ පඤ්ඤාය වරති, විජානෙතො විඤ්ඤාණෙන
වරති,¹¹ එවං පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මා ආයාපෙනතිති ආයතනවරියාය
වරති. එවං පටිපන්නා විසෙසමධිගච්ඡතිති විසෙසවරියාය වරති ඉමං
අට්ඨවරියායො.

අපරාපි අට්ඨ වරියායො: දසසනවරියා ච¹² සමමාදිට්ඨියා,
අභිනිරෝපනවරියා ච¹³ සමමාසඛකප්පස්ස, පරිග්ගහවරියා ච සමමාචාරියා,
සමුට්ඨානවරියා ච සමමා කම්මනාස්ස, වොදනවරියා ච සමමාආර්ථියා,
පග්ගහවරියා ච සමමාචාරියාමස්ස, උපට්ඨානවරියා ච සමමාසතියා,
අවිසෙකිපවරියා ච සමමාසමාධිස්ස, ඉමං අට්ඨවරියායො.

1. පටිපක්ඛිවරියා - ප, ව, වී, ක
2. ඡඅර්ඤ්ඤානිකඛාහිරෙස්ස- ප, ව, වී, ක
3. චතුස්ස සච්චෙස්ස- ප, ව, වී, ක
4. චතුස්ස මහෙස්ස- ප, ව, වී, ක
5. පටිපක්ඛිවරියාති- ප, ව, වී, ක
6. පදෙසනෙ- ම ඡ සං, සා.

7. පජනනෙතො- මඡ සං, සා.
8. විඤ්ඤාණවරියායවරති- ම ඡ සං ව, වී, ක.
9. දසසනවරියාඤාණවරියාච සමමාදිට්ඨියා-
ප, ව, වී, ක.
10. අභිනිරෝපනවරියා ම, ඡ, සං.

බග්ගවිසාණකපෙපාති යථා බග්ගසස නාම විසාණං එකං හොති අද්දතියං. එවමෙව සො පච්චෙකසමුද්දො, තංකපො¹ තංසදිසො² තප්පට්ඨාගො. යථා අතිලොණං වුවන් ලොණකපො, අතිතිත්තකං වුවන් තිත්තකපො, අතිමධුරං වුවන් මධුරකපො, අතිලණ්ඨං වුවන් අග්ගිකපො, අතිසීතං වුවන් හිමකපො, මහාලදකක්කිකො වුවන් සමුද්දකපො, මහාභිඤ්ඤබලප්පකො සාවකො වුවන් සත්ථුකපොති. එවමෙව සො පච්චෙකසමුද්දො තංකපො තංසදිසො තප්පට්ඨාගො එකො අද්දතියො චුත්තඛන්ධනො සමමා ලොකෙ වරති විහරති ඉරියති වත්තති පලෙති යපෙති යාපෙති³ 'එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපො'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුද්දො:

“සබ්බසු භූතෙසු තිධාය දකං.
අවිහෙයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසං,
න පුත්තමිච්ඡයා කුතො සහායං
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපො”ති.

2.

සංසග්ගජාතසස භවන්ති සෙනාහා
සෙනාහජයං දුක්ඛමිදං පහොති,
ආදීනවං සෙනාහජං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපො.

සංසග්ගජාතසස භවන්ති සෙනාහාති- ‘සංසග්ගා’ති ඉදං සංසග්ගා: දසසනසංසග්ගො ව සවනසංසග්ගො ව. කතමො දසසනසංසග්ගො: ඉධෙකච්චො පසසති ඉදං වා කුමාරිං වා අභිරූපං දසසනියං පාසාදිකං පරමාය වණ්ණපොක්ඛරකාය සමන්තාගතං, දිස්වා පසසිකා අනුබ්බංජනසො ගිමිත්තං ගණ්හාති; කෙසා වා සොහනා, මුඛං වා සොහනං, අකඛි වා සොහනා, කණ්ණො වා සොහනා, නාසා වා සොහනා, ඔට්ඨා වා සොහනා, දන්තා වා සොහනා, මුඛං වා සොහනං, ගිවා වා සොහනා, එනා වා සොහනා, උරං වා සොහනං, උදරං වා සොහනං, කපි වා සොහනං, උගුරු වා සොහනා, ජඛ්ඤා වා සොහනා, හත්ථා වා සොහනා, පාදා වා සොහනා, අභිතුලියො වා සොහනා, නබ්බා වා සොහනා ති දිස්වා පසසිකා අභිනන්දති අභිවදති අභිප්පෙති අනුසාරති අනුප්පාදෙති අනුබ්බති රාඝබ්බිතං. අයං දසසනසංසග්ගො.

1. තකකපො - ම ඡ සං සා.

2. තසාදිසො - ම ඡ සං සා.

කතමො සවණසංසංගො; ඉධෙකවෙවා සුණාති අමුකසමි. නාම ගාමෙ වා නිගමෙ වා ඉසී වා කුමාරී වා අභිරූපා දසසනියා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොකඛරතාය සමන්තාගතාති, සුභා සුභිභා අභිනාදුති අභිවදති අභිපදෙති අනුප්පාදෙති අනුබ්බති රාගබ්බනං. අයං සවණසංසංගො.

සොනහාති දෙවසොනහා: තණ්හාසොනහො ව දිට්ඨිසොනහො ව. කතමො තණ්හාසොනහො: යාවතා තණ්හාසඛාතෙන සීමකතං මරියාදිකතා¹ ඔධිකතං පරියනකතං² පරිග්ගහිතං මමාසිතං 'ඉදං මමා එතං මම, එතතකං මම, එතතාවතා මම, රූපා සද්ද ගන්ධා රස, ඵොට්ඨබ්බා අකුරණා පාපුරණා³ දුස්සා අපෙළකා කුකකුටසුකරා භස්සිගවාසසවළවා බෙතතං වතථුං හිඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගම-රාජධානියො උට්ඨං ව ජනපදෙ ව⁴ කොසො ව කොට්ඨාගාරං ව කෙවලමි මහාපඨවිං තණ්හාවසෙන මමායති, යාවතා⁵ට්ඨසනතණ්හාවිවරිතං. අයං තාණ්හසොනහො.

කතමො දිට්ඨිසොනහො: විසතිවඤ්ඤා සකකායදිට්ඨි, දසවඤ්ඤා මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවතථුකා අතතග්ගාහිකා දිට්ඨි, යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහණං දිට්ඨිකතනාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිප්පාදිතං දිට්ඨි සංයොජනං ගාමො පතිට්ඨාමො⁶, අභිනිවෙසො පරාමාසො කුමමගො මිච්ඡාපටො මිච්ඡතතං තිස්සායතනං විපරියෙසගාමො⁷ විපරිතගාමො විප්ප්‍රාසගාමො මිච්ඡාගාමො අයාථාවතත්ථි⁸ යාථාවතන්ති ගාමො යාවතා ආසව්ඪිදිට්ඨිගතාති. අයං දිට්ඨිසොනහො.

සංසග්ගජාතසස භවන්ති සොනහාති- දසසනසංසග්ගපච්චයා ව සවණ-සංසග්ගපච්චයා ව තණ්හාසොනහො ව දිට්ඨිසොනහො ව භවන්ති සංභවන්ති ජායන්ති සඤ්ජායන්ති ග්‍රිබ්බන්තන්ති අභිග්‍රිබ්බන්තන්ති පාතු භවන්ති 'සංසග්ගජාතසස භවන්ති සොනහා'.

සොනහාතියං දුක්ඛමිදං පහොතිති-'සොනහාති' දෙව සොනහා: තණ්හා සොනහො ව දිට්ඨිසොනහො ව -පෙ- අයං තණ්හාසොනහො -පෙ- අයං දිට්ඨිසොනහො. දුක්ඛමිදං පහොතිති ඉධෙකවෙවා කායෙන දුට්ඨරිතං වරති, වාචාය දුට්ඨරිතං වරති, මනසා දුට්ඨරිතං වරති, පාණමි හන්ති⁹, අදින්නමි ආදියති, සන්තිමි ජිද්දති, ගිලෙප්පාමි හරති, එකාගාරිකමි කරොති,

1. සීමකතං- ව,වි,ක. ම ඡ සං.
2. පරියනකතං -පහු. ම ඡ සං.
පරියනකතං- ව,වි,ක
3. පාපුරණා- ම ඡ සං.
4. ජනපද ව- ව,වි,ක
5. යා එතං - පත.

6. පරිග්ගාමො- ම ඡ සං. භ්‍යා.
7. විපරියාසගාමො- ම ඡ සං.
විපරියෙසගාමො- භ්‍යා.
8. ආයතාවකමි- ව,වි,ක
අයාථාවකසමි-ම ඡ සං. භ්‍යා.
9. හන්ති- ම ඡ සං. භ්‍යා.

පරිපූර්ණයෙහි තිබෙයි, පරිදර්ශනී ගව්‍යය, මුසාපි හණති. තමෙනං ගහෙතො රක්‍ෂකා දසෙසනති අයං දෙව වොරො ආගුචාරි, ඉමස්ස යං ඉව්‍යති තං දණ්ඩං පණෙහිති. තමෙනං රාජා පරිභාසති, සො පරිභාසපච්චයාපි දුක්ඛං දෙමනස්සං.¹ පටිසංවෙදෙති, එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. කුතො තස්ස සොහපච්චයා ව නන්දිපච්චයා ව රාගපච්චයා ව නන්දිරාගපච්චයා ව ජාතං, එතංකෙනාපි රාජා න තුස්සති.

තමෙනං රාජා බන්ධාපෙති අත්‍යුබන්ධනෙනා වා රජ්‍යබන්ධනෙනා වා සංඝිලිකබන්ධනෙනා වා වේරබන්ධනෙනා වා ලබ්‍ධබන්ධනෙනා වා පක්‍ෂෙයබන්ධනෙනා වා පරික්‍ෂෙයබන්ධනෙනා වා ගාමබන්ධනෙනා වා හිගමබන්ධනෙනා වා නගරබන්ධනෙනා වා රට්ඨබන්ධනෙනා වා ජනපදබන්ධනෙනා වා, අනන්තමසො යව්වතියමි කරොති න තෙ ලබ්‍ධා ඉතො පක්‍ෂමිතුනති. සො බන්ධනපච්චයාපි දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති, එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස සොහපච්චයා ව නන්දිපච්චයා ව රාගපච්චයා ව නන්දිරාගපච්චයා ව ජාතං, එතංකෙනාපි රාජා න තුස්සති.

තමෙනං රාජා තස්ස ධනං ආහාරපෙති: සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා, සො ධනජාති පච්චයාපි දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස සොහපච්චයා ව නන්දිපච්චයා ව රාගපච්චයා ව නන්දිරාගපච්චයා ව ජාතං එතංකෙනාපි රාජා න තුස්සති,

තමෙනං රාජා විවිධා කම්මකාරණා.² කාරාපෙති: කසාහිපි තාලෙති වෙකෙහිපි තාලෙති, අභිද්දණ්ඩකෙහිපි³ තාලෙති, හත්ථමි ඡිද්දති පාදමි ඡිද්දති හත්ථපාදමි ඡිද්දති, කණ්ණමි ඡිද්දති, නාසමි ඡිද්දති, කණ්ණනාසමි ඡිද්දති, බිලඛගාලිකමි කරොති, සංඛමුණ්ණිකමි කරොති රාහුමුඛමි කරොති, ජොතිමාලිකමි කරොති, හත්ථපච්ඡාතිකමි කරොති, එරකවතතිකමි කරොති, වීරකවාසිකමි කරොති, එණයාකමි කරොති, බලිසමංසිකමි කරොති, කභාපණකමි කරොති, බාරාපතච්ඡි කමි කරොති, පළිසපරිවතතිකමි කරොති, පළාලපිට්ඨිකමි කරොති, තකොනාපි තෙලෙන ඔසිඤ්ඤති, සුනාබෙහිපි බාදපෙති, ජිව්‍යතමි සුලෙ ලක්‍ෂණෙති, අසිනාපි සීසං ඡිද්දති, සො කම්මකාරණපච්චයාපි දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස සොහපච්චයා: ව නන්දිපච්චයා ව රාගපච්චයා ව නන්දිරාගපච්චයා ව ජාතං, රාජා ඉමෙසං චතුක්කං දණ්ඩානං ඉසසරො.

1. දුක්ඛදෙමනස්සං - සා
2. තස්සිනෙහපච්චයා ව- ව-වි-ක.
3. තස්ස ව- ම ජ සං.

4. කම්මකාරණානි- ප,-ව-වි,-ක
කම්මකාරණා - ම ජ සං.
5. අභිද්දණ්ඩකෙහිපි- ව-වි-ක, ම ජ සං.

සො සකෙන කමෙත කායසස හෙද පරමමරණා, අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං ගිරයං උපපජ්ජති, තමෙනං ගිරයපාලා පඤ්චවිධඤ්ඤානං නාම කම්මකාරණං කාරොන්ති¹ තත්තං අයොඛිලං හඤ්ඤා ගමෙන්නි, තත්තං අයොඛිලං දුතියෙ ඤ්ඤා ගමෙන්නි, තත්තං අයොඛිලං පාදෙ ගමෙන්නි, තත්තං අයොඛිලං දුතියෙ පාදෙ ගමෙන්නි. තත්තං අයොඛිලං මජ්ඣෙ උරසමි ගමෙන්නි. සො තස්ස දුක්ඛා තිස්සා බරා කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති, න ච තාව කාලං කරොති යාව න තං පාපං කම්මං ඛාන්තිහොති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස ඤානපච්චයා ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං.

තමෙනං ගිරයපාලා සංවෙසෙත්වා² කුටාරිහි තච්ඡන්ති. තමෙනං ගිරයපාලා උභිපාදං අධොසිරං ගහෙත්වා³ වාසිහි තච්ඡන්ති. තමෙනං ගිරයපාලා රථෙ යොජෙත්වා ආදික්ඛාය පඨවියා සම්පජ්ජිතාය සජ්ජාතිභූතාය සාරොන්තිපි පච්චාසාරොන්තිපි.⁴ තමෙනං ගිරයපාලා මහත්තං අඛණ්ඩපඨකං ආදික්ඛං සම්පජ්ජිතං සජ්ජාතිභූතං ආරොපෙන්නිපි ඔරොපෙන්නිපි. තමෙනං ගිරයපාලා උභිපාදං අධොසිරං ගහෙත්වා තත්තාය ලොහකුම්භියා පක්ඛින්නා ආදික්ඛාය සම්පජ්ජිතාය සජ්ජාතිභූතාය. සො තස්ස ඵෙණ්දුරෙහකං පච්චති, සො තස්ස ඵෙණ්දුරෙහකං පච්චිතො සක්ඛිපි උභි ගව්ජති, සක්ඛිපි අධො ගව්ජති, සක්ඛිපි තිරියං ගව්ජති. සො තස්ස තිස්සා බරා⁵ කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති. න ච තාව කාලං කරොති, යාව න තං පාපං කම්මං ඛාන්තිහොති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස ඤානපච්චයා ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං. තමෙනං ගිරයපාලා මහාතිරයෙ පක්ඛිපන්ති. සො ඛො පන මහාතිරයො:

1. “චතුක්කමණ්ණො චතුචාරො විභංගො භාගසො මිතො
අයො පාකාරපරියතො අයසා පටිකුජ්ජිතො,
2. තස්ස අයොමයා භූමි⁶ ජලිතා තෙජසා යුතා
සමන්තා යොජනස්සං ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා^a
3. කදරියා තාපනා සොරා අච්චිමන්තො දුරාසද්⁷
ලොමහංසනරූපා ච භික්ඛා පටිභයා දුබ්බා^b
4. පුට්ඨිමයා ච භික්ඛියා අච්චික්ඛිමන්තො සමුට්ඨිතො
දහන්තො පාපකම්මන්තො පඤ්චමයා පටිභයාදුති,
5. පඤ්චමයා ච භික්ඛියා අච්චික්ඛිමන්තො සමුට්ඨිතො
දහන්තො පාපකම්මන්තො පුට්ඨිමයා පටිභයාදුති,

1. කම්මකාරණං- පටි-කම්මකාරණං
කරොන්ති- ම ජ සං

2. සංවෙසෙත්වා- සායා

3. ගහෙත්වා- ප-ව-වි-ක

4. භරොන්ති පච්චාසාරොන්තිපි- ව-වි-ක

a. මජ්ඣිමනිකාය - උපරිපණ්ණාසක - දෙවදුතස්සක.

b. සංකිට්ඨජාතක.

5. තිට්ඨා බරා- ව,වි,ක, ම ජ සං,

6. තස්ස භෙදයා අයොභූමි, ව,වි,ක

7. අච්චික්ඛිමන්තො දුරාසද්- ව-ව-වි-ක

8. භික්ඛා පටිභයා දුබ්බා- ව,වි,ක

6. උත්තරාය ව භික්ඛියා අවිච්ඡාදනා සමුට්ඨිතො
දහනො පාපකම්මෙන¹ දක්ඛිණාය පටිභඤ්ඤති,
7. දක්ඛිණාය ව භික්ඛියා අවිච්ඡාදනා සමුට්ඨිතො
දහනො පාපකම්මෙන උත්තරාය පටිභඤ්ඤති,
8. හෙට්ඨනො ව සමුට්ඨාය අවිච්ඡාදනා භයානකො
දහනො පාපකම්මෙන ඡදනසමිං පටිභඤ්ඤති,
9. ඡදනමහා සමුට්ඨාය අවිච්ඡාදනා භයානකො
දහනො පාපකම්මෙන භූමියං පටිභඤ්ඤති,
10. අයො කපාලමාදිතං සංතතං ජලිතං යථා
ඵචං අවිච්ඡිතියො හෙට්ඨා උපරි පසසතො,
11. තස්ස සත්තා මහාලද්ද මහාකිංචිසකාරිනො
අභිච්ඡාදනපාපකම්මනො පවුන්ති න ච මියරො,
12. ජාතවේදසමොකායො තෙසං තිරසවාසිනං
පසස කම්මානං දල්භතං න භසමා භොති නපි මසි.
13. සුරස්සිමෙනපි ධාවන්ති තතො ධාවන්ති පඤ්ඤමං
උත්තරෙනපි ධාවන්ති තතො ධාවන්ති දක්ඛිණං,
14. යං යං දිසං පධාවන්ති තං තං ආරං පිටියති²
අභිනික්ඛමිත්තාසා තෙ සත්තා මොක්ඛගවෙසිනො,
15. න තෙ තතො ගික්ඛමිතුං ලහන්ති කම්මපවුට්ඨියා
තෙසං ච පාපකම්මං තං අවිපකකං කතං බහු³ නති.

ඵතං භයං දුක්ඛං දෙමනසං කුතො තසං: සොභපවුට්ඨියා ච නාදිපවුට්ඨියා
ච රාගපවුට්ඨියා ච නාදිරාගපවුට්ඨියා ච ජාතං. යාති ච නොරසිකාති දුක්ඛාති
යාති ච තිරිඡානායොතිකාති දුක්ඛාති යාති ච පෙතතිවිසසිකාති දුක්ඛාති
යාති ච මාත්‍රසසිකාති දුක්ඛාති තාති කුතො ජාතාති කුතො සඤ්ජාතාති
කුතො ගික්ඛතාති කුතො අභිනික්ඛතාති කුතො පාතුහුතාති: සොභ-
පවුට්ඨියා ච නාදිපවුට්ඨියා ච රාගපවුට්ඨියා ච නාදිරාගපවුට්ඨියා ච භවන්ති³.
සම්භවන්ති ජායන්ති සංජායන්ති නිබ්බත්තන්ති අභිනික්ඛත්තන්ති පාතු-
භවන්ති 'සොභනියං දුක්ඛමිදං පභොති.'

1. මහනො පාපකම්මෙන- 0-5-ක

2. පිටියති- ම ජ සං

3. භොති- 0-0-0

ආදීනවං සෙනහපං පෙක්ඛමානොති: 'සො.හොති' දෙව සො.හා: තණ්හාසො.හො ව දිට්ඨිසො.හො ව -පෙ- අයං තණ්හා සො.හො -පෙ- අයං දිට්ඨිසො.හො. ආදීනවං සෙනහපං පෙක්ඛමානො'ති: තණ්හා සො.හො ව දිට්ඨිසො.හො ව ආදීනවං සොහපං පෙක්ඛමානො දුක්ඛමානො ඔලොකයමානො ගි.ජ්ඣායමානො උපපරික්ඛයමානොති 'ආදීනවං සොහපං පෙක්ඛමානො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමිබ්බදො:

“සංසග්ගජාතස්ස භවන්ති සොහා
සො.හනියං දුක්ඛමිදං පහොති,
ආදීනවං සො.හපං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

3.

මිතො සුභපේජ අනුකම්පමානො
භාපෙති අක්ඛං පටිබද්ධවිතො,¹
එතං භයං සක්ඛෙව පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

මිතො සුභපේජ අනුකම්පමානො භාපෙති අක්ඛං පටිබද්ධවිතොති 'මිතො'ති දෙව මිතො: අගාරිකමිතො ව අනගාරිකමිතො ව කතමො අගාරිකමිතො; ඉධොකච්චො දුද්දං දදති, දුච්චං චජති, දුක්කරං කරොති, දුක්ඛමං බමති, ගුණමස්ස ආවික්ඛති, ගුණමස්ස පරිගුණති, ආපදස්ස න විජහති, ජීවිතං චස්ස² අක්ඛාය පරිච්ඡිත්තං හොති, ඛිණ්ණ නාතිමඤ්ඤති. අයං අගාරිකමිතො. කතමො අනගාරිකමිතො: ඉධ භික්ඛු උයො ව හොති මනාපො ව ගරු ව භාවනීයො ව වතො ව වචනක්ඛමො ව ගම්හිරං ව කථං කතො නො ව අවධානෙ නියොපෙති, අධිසිලෙ සමාදායෙති, චතුත්තං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයොගෙ සමාදායෙති, චතුත්තං සම්මප්පධානානං -පෙ- චතුත්තං ඉද්ධිපාදනං- පඤ්ඤානං ඉද්ධියානං- පඤ්ඤානං ඛිලානං- සත්තානං බොජ්ඣක්ඛානං අරියස්ස අවධිබ්බිකස්ස මග්ගස්ස භාවනානුයොගෙ සමාදායෙති. අයං අනගාරිකමිතො. සුභජජා වුච්ඡන්ති යෙහි සහ ආගමනං එාස්ස ගමනං එාස්ස ගිසජජා එාස්ස සයනං එාස්ස ආලපනං එාස්ස සලුපනං එාස්ස උලුපනං එාස්ස සමුලුපනං එාස්ස.

1. පටිබද්ධවිතො- ව, වි

2. ජීවිතස්ස අක්ඛාය- ප, ව, වි

මිත්තෙ සුභජේ අනුකම්පමානො භාපෙති අස්සනති: මිත්තෙ ච සුභජේ ච සන්දිට්ඨ ච සමගතො ච සභායෙ ච අනුකම්පමානො අනුපෙක්ඛමානො අනුගාමිකමානො අත්තඤ්ඡි පරඤ්ඡි උභයඤ්ඡි භාපෙති, දිට්ඨමිත්තමපි අස්සං භාපෙති, සම්පරාසිකමපි අස්සං භාපෙති, පරමඤ්ඡි අස්සං භාපෙති, පභාපෙති පරිභාපෙති පරිධංසෙති පරිවර්ජෙති අනුරධාපෙතිති 'මිත්තෙ සුභජේ අනුකම්පමානො භාපෙති අස්සං. පටිබද්ධවිත්තො'ති ද්විති කාරණෙහි පටිබද්ධවිත්තො හොති: අත්තානං වා නිවං යපෙත්තො පරං උච්චං යපෙත්තො පටිබද්ධවිත්තො හොති දත්තානං වා උච්චං යපෙත්තො පරං නිවං යපෙත්තො පටිබද්ධවිත්තො හොති. කථං අත්තානං නිවං යපෙත්තො පරං උච්චං යපෙත්තො පටිබද්ධවිත්තො හොති: තුමෙහ මෙ බහුපකාරා අහං තුමෙහ නිසාය ලභාමි විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං, යෙපි මෙ අකෙඤ්ඤා¹ දුතුං වා කාතුං වා මඤ්ඤාන්ති, තුමෙහ නිසාය තුමෙහ සම්පසාදනා, යමපි මෙ පොරාණං මාතෘපෙත්තිකං නාම-ගොතං තමපි අනුරභිතං, තුමෙහි අහං ඤායාමි, අසුකස්ස කුලුපකො අසුකාය කුලුපකොති. එවං අත්තානං නිවං යපෙත්තො පරං උච්චං යපෙත්තො පටිබද්ධවිත්තො හොති.

කථං අත්තානං උච්චං යපෙත්තො පරං නිවං යපෙත්තො පටිබද්ධවිත්තො හොති: අහං තුමසාකං බහුපකාරො. තුමෙහ මං ආගමිම බුද්ධං සරණං ගතා, ධම්මං සරණං ගතා, සබ්බං සරණං ගතා, පාණාතිපාතා පටිවිරතා, අදික්කාදනා පටිවිරතා, කාමෙසු මිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාද පටිවිරතා සුරාමෝර්ධමජ්ජපමාදවිසානා පටිවිරතා. අහං තුමසාකං උදෙසං දෙමි, පරිපුච්ඡං දෙමි, උපොසථං ආවිසාමි, නවකම්මං අධිට්ඨාමි, අථ ච පන තුමෙහ මං උජ්ඣන්ති² අකෙඤ්ඤා සකකරොථ ගරුකරොථ මානෙථ පුජෙථාති. එවං අත්තානං උච්චං යපෙත්තො පරං නිවං යපෙත්තො පටිබද්ධවිත්තො හොතිති 'භාපෙති අස්සං පටිබද්ධවිත්තො'.

1. යමපි අකෙඤ්ඤා පන.
2. පටිබද්ධ විත්තො- ව, වි, ක
3. මං මුඤ්ඤාමි- පන.

එතං භයං සනථවෙ පෙකඛමානොති: 'භයනති: ජාත්භයං ජරාභයං ව්‍යාධිභයං මරණභයං රාජභයං චෝරභයං අග්ගිභයං උදකභයං අකානුචාදභයං පරානුචාදභයං දණ්ඩභයං දුග්ගතිභයං උම්භයං¹ කුමසිලභයං ආවට්ඨභයං සුසුකාභයං² ආජීවකභයං අසිලෝකභයං පරිසාය සාරජ්ඣභයං³ මදනභයං භයානකකං ඡමිතිකකං ලොමහංසො වේනසො උබ්බිගො උත්තාසො. සනථවෙති දෙව සත්ථා: තණ්හා සත්ථො ව දිට්ඨිසත්ථො ව -පෙ- අයං තණ්හාසත්ථො -පෙ- අයං දිට්ඨිසත්ථො. එතං භයං සනථවෙ පෙකඛමානොති: එතං භයං සත්ථවෙ පෙකඛමානො දකඛමානො ඔලෝකයමානො ගිජ්ඣායමානො උපපරිකඛමානොති 'එතං භයං සත්ථවෙ පෙකඛමානො එකො වරො බහවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

"මිතෙත සුභජේ අනුකම්පමානො - භාපෙති අත්ථං පටිබ්බවිතො, එතං භයං සත්ථවෙ පෙකඛමානො - එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො"ති.

4.

වංසො විසාලොව යථා විසතො
පුතොසු දුරෙසු ව යා අපෙකඛා,
වංසකලීරොව⁴ අසජ්ජමානො
එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො.

වංසො විසාලොව යථා විසතොති 'වංසො' වුවන් වෙළුමො යථා වෙළුමාසමං පොරාණකා වංසා සතො විසතො⁵ ආසතො ලග්ගා ලග්ගිතා පළිබ්බා⁶ එවමෙව 'විසතතිකා' වුවන් තණ්හා: 'යො රාගො සාරාගො අනුතයො අනුරොධො නන්දි නන්දිරාගො විතසස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අජේඣාසානං ගෙධො පළිගෙධො සංගො පඬෙකා එජා මායා ජනිකා සංජනනී සිඛනී ජාලිනී සරිතා විසතතිකා සුතං විසතා⁷ ආයුහනී⁸ දුතියා පණ්ඩි හවනෙතති වනං වනපො සත්ථො සිනෙහො අපෙකඛා පටිබ්බා ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතකං රූපාසා සද්දසා ගන්ධාසා රසාසා ඵොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා දුක්ඛාසා ජීවිතාසා ජප්පා පජප්පා අභිජප්පා ජප්පනා⁹ ජප්පිතකං ලොලපං ලොලප්පායනා ලොලප්පාසිතකං පුච්ඡඤ්ඤිකතා¹⁰ සාදු කම්මතා අධම්මරාගො විසමලොහො ගිකුතී නිකාමනා පඤ්ඤා පිහනා සංපඤ්ඤා කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා රූපතණ්හා

1. උම්භයං - ව, වී, ක
2. සුසුමාරභයං - ම ජ සං.
3. පරිසාරජ්ඣභයං - ම ජ සං.
4. වංසකලීරොව - ප, ව, වී, ක.
වංසකලීරොව - ම ජ සං.

5. සතො පන.
6. විසවා - ම, ව, වී, ක
7. ආයුහනී - ම ජ සං.
8. ජප්පායනා - පන
9. පුච්ඡඤ්ඤිකතා - ම ජ සං.

අරුපතණ්හා නිරොධතණ්හා රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා
 රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධර්මතණ්හා ඔසො යොගො ගජො
 උපාදනං ආවරණං නිවරණං ඡදනං ඛන්ධනං උපකක්ඛිලෙසො අනුසයො
 පරිසුට්ඨානං ලතා වෙවිච්ඡා දුක්ඛමුලං දුක්ඛනිදනං දුක්ඛප්පභවො
 මාරපාසො මාරබලිසං මාරවිසයො¹ තණ්හානදී තණ්හාජාලං
 තණ්හාගසුලං තණ්හාසමුද්දො අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං².
 විසතතිකාති කෙනටෙධන විසතතිකා³: විසාලාති විසතතිකා, විසතාති
 විසතතිකා, විසටාති විසතතිකා, විසකකතිති විසතතිකා, විසං හරතිති
 විසතතිකා, විසංවාදිකාති විසතතිකා, විසමුලාති විසතතිකා, විසඵලාති
 විසතතිකා, විසපරිභොගාති⁴ විසතතිකා.

විසාලා වා පන තණ්හා රූපෙ සද්දෙ ගන්ධෙ රසෙ
 ඵොට්ඨබ්බෙ කුලෙ ගණෙ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසාය සුඛෙ
 විවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙ
 කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරුපධාතුයා කාමභවෙ රූපභවෙ
 අරුපභවෙ සඤ්ඤාභවෙ අසඤ්ඤාභවෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෙ
 ඵකචොකාරභවෙ චතුචොකාරභවෙ පඤ්චොකාරභවෙ අතිතෙ
 අනාගතෙ පච්චුප්පනො දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බසු ධම්මසු විසතා
 විසතතිකාති විසතතිකාති 'වංසො විසාලොව යථා විසතො'.

පුතෙතස්ස දුරෙස්ස ව යා අපෙකඛාති 'පුත්තා'ති: වත්තාරො පුත්තා,
 අත්තපො පුත්තො ඛෙත්තපො පුත්තො දිත්තකො පුත්තො අත්ත
 වාසිකො පුත්තො. දුරා වුව්වන්ති හරියායො. අභිජ්ඣා වුව්වති⁵
 තණ්හා: "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො,
 අකුසලමුලං"න්ති 'පුත්තෙස්ස දුරෙස්ස ව යා අපෙකඛා'.

1. මාරගොවරො- පන.
 2. විසාලතාති- පන.
 3. විසපරිභොගාති- පන.

4. අපෙකඛා වුව්වන්ති- ම. ඡ. ස.
 5. ධම්මසධානි නිකෙඨපකණ්ඩ.

වංසකළීරොව අසජ්ජමානොති 'වංසො' වුනු තී වෙච්ඡුමො, යථා වෙච්ඡුමො සම්. තරුණකා කළීරා¹ අසත්තා අලග්ගා² අපළිබුද්ධා නික්ඛන්තා හිසසටා විප්පමුක්ඛා, එවමෙව. අසජ්ජාති දෙව සජ්ජා³ තණ්හාසජ්ජා ව දිට්ඨිසජ්ජා ව -පෙ- අයං තණ්හාසජ්ජා -පෙ- අයං දිට්ඨිසජ්ජා තසස පච්චෙකසමබුද්ධසස තණ්හාසජ්ජා පභීනා දිට්ඨිසජ්ජා පටිනිසසට්ඨා තණ්හාසජ්ජාය⁴ පභීනත්තා දිට්ඨිසජ්ජාය පටිනිසසට්ඨත්තා සො පච්චෙකසමබුද්ධො රූපෙ න සජ්ජති, සද්දෙ න සජ්ජති, ගන්ධෙ න සජ්ජති, රසෙ න සජ්ජති, ඵොට්ඨබ්බෙ න සජ්ජති, කුලෙ ගණ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසාය සුඛෙ විවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනායනෙ ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරො කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා කාමභවෙ රූපභවෙ අරූපභවෙ සඤ්ඤාභවෙ අසඤ්ඤාභවෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෙ එකචොකාරභවෙ චතුචොකාර භවෙ පඤ්ඤාචොකාරභවෙ අතීතෙ අනාගතෙ පවුද්දනෙන දිට්ඨසුතමුත විඤ්ඤාතබ්බස්ස ධම්මස්ස න සජ්ජති, න ගණ්හාති⁵ න බජ්ඣති න පළිබුද්ධති න මුච්චති නික්ඛන්තො හිසසටා විප්පමුක්ඛො විසංයුක්තො. විමරියාදිකතෙන වෙනසා විහරතීති 'වංසකළීරොව අසජ්ජමානො එකො වරො බහාවිසාණකප්පො'ති.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමබුද්ධො:

“වංසො විසාලොව යථා විසත්තො
සුත්තස්ස දුරෙස්ස ව යා අපෙක්ඛා
වංසකළීරොව අසජ්ජමානො
එකො වරො බහාවිසාණකප්පො”ති.

5.

මිගො අරඤ්ඤමිහි යථා අබ්බො⁶
යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොවරාය,⁷
විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො
එකො වරො බහාවිසාණකප්පො.

මිගො අරඤ්ඤමිහි යථා අබ්බො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොවරායාති: 'මිගො'ති දෙව මිගා: එණිමිගො ව පසද්ධිමිගො⁸ ව යථා ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤ පවනෙ ව වරමානො විසසදො ගච්ඡති විසසදො තිට්ඨති විසසදො නිසීදති, විසසදො සෙය්‍යං කප්පෙති. වුත්තං හෙතං හගවතා: “සෙය්‍යථාපි භික්ඛවො ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤ පවනෙ වරමානො විසසදො ගච්ඡති, විසසදො තිට්ඨති, විසසදො නිසීදති, විසසදො සෙය්‍යං කප්පෙති. තං කිසං හොතු:

1. තරුණ කළීරා - ස්‍යා,
තරුණකා කළීරකා- ම ඡ සං.
2. අලග්ගා අගධිකා- ම ඡ සං.,
අලග්ගා අපළිවෙධිකා ස්‍යා
3. සජ්ජනා- ම ඡ සං, ස්‍යා

4. තණ්හාසජ්ජනාය - ම ඡ සං, ස්‍යා
5. නගයනති- පන
6. අබ්බො- ස්‍යා
7. ගොවරයම්- පන.
8. සරහමිගො- ස්‍යා

අනාපාඨගතො භික්ඛවෙ උදෙසං. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු විච්චෙව ඛාමෙහි විච්චං අකුසලෙහි ධර්මෙහි සවිතකකං සවිචාරං විට්ඨෙත්ථ පිතිසුඛං පටිමං කුමානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ, භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවක්ඛුං අදෙසනං ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ භික්ඛු විතකකවිචාරානං වුපසමා අජ්ඣන්තං සමපසාදනං වෙනසො ඵකොදිභාවං අවිතකකං අවිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං කුමානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවක්ඛුං අදෙසනං ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ, භික්ඛු පිතියා ව විරාගා උපෙක්ඛකො ව විහරති සතො ව සම්පජානො සුඛං ව කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආවික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරිති තං තතියං කුමානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ, භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවක්ඛුං අදෙසනං ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ, භික්ඛු සුඛස්ස ව පහානා දුක්ඛස්ස ව පහානා දුක්ඛව සොමනස්ස දෙමනස්සානං අත්ථංගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුස්සං කුමානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ, භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවක්ඛුං අදෙසනං ගතො පාපිමනො.

පුනච්චරං භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිසසඤ්ඤානං අත්ථංගමානා නන්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනුතො ආකායොති ආකායානඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවක්ඛුං අදෙසනං ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්බසො ආකායානඤ්ඤායතනං සමතික්කමම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති -ප- සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමතික්කමම නත්ථි කිඤ්චිති ආතිඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති -ප- සබ්බසො ආතිඤ්ඤායතනං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති -ප- සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කමම සඤ්ඤාවෙදයිතතිරොධං උපසම්පජ්ජවිහරති, පඤ්ඤාය වස්ස දිස්වා ආසවා පරිකම්මා භොගති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවක්ඛුං අදෙසනං ගතො පාපිමනො තිණ්ණො ලොකෙ විසතතිකං සො විසසෙයො ගව්ඡති, විසසෙයො තිට්ඨති, විසසෙයො හිසිදුති, විසසෙයො සෙයාං කප්පෙති. තං කිසං භොගු: අනාපාඨගතො භික්ඛවෙ පාපිමනොති''^අ 'මිගො අරඤ්ඤමහි යථා අබ්බොධො යෙතිව්ඡකං ගව්ඡති ගොවරාය.'

අ. මජ්ඣිමනිකාය අර්හපරිශෙසන සුත්තං.

වි ඤාණ නරො සෙරිතං පෙකබ්බානොති: 'විඤාණ'ති පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවි මෙධාවි. 'නරො'ති සකො මානවො පොසො දුග්ගලො ජිවො ජාගු ජනතු ඉද්දගු චිත්තජො. සෙරිති දෙව සෙරි: ධම්මොපි සෙරි දුග්ගලොපි සෙරි. කතමො ධම්මො සෙරි: වත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්පට්ඨානා චත්තාරො. ඉද්ධිපාද පඤ්ඤායාති පඤ්ඤා බලාති සත්ත බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨධර්මො මග්ගො. අයං ධම්මො සෙරි. කතමො දුග්ගලො සෙරි: යො ඉථිනා සෙරිනා ධම්මෙන සමත්තාගතො සො වුව්චති දුග්ගලො සෙරි.

විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානොති: 'විඤ්ඤා නරො සෙරිතං
 ධම්මං පෙක්ඛමානො දක්ඛමානො ඔලොකයමානො ඤ්ජිකියමානො
 උපපරික්ඛමානොති 'විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො එකො
 වරෙ ධග්ගවිසාඤ්ඤා.

තෙත්තාහ සො පටොචක සමඛුද්ධො:

“මිගො අරඤ්ඤමහි යථා අබ්භේධා
යෙතිව්ජකං ගව්ජනී ගොවරාය,
විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පසුඛමානො
ඵකො වරෙ බහාවිසාණකපෙසා”ත්

6.

ආමන්තූනා හොති සභායමරෙඤ්ච
ව්‍යාප්ත ව ධ්‍යානෙ භවතො වාරිකාය,
අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බහුභවිසාණකප්පො.

ආමන්තතා හොති සභායමරේඛි වාසෙ ව යානෙ ගමනෙ වාරිකායාති:
 'සභායා' වුවවිනති යෙහි සහ ආගමනං එාසු, ගමනං එාසු, ගමනා
 ගමනං එාසු, යානං එාසු, ගිසජජං'. එාසු, සයනං එාසු, ආලපනං
 එාසු, සප්පනං එාසු, උප්පනං එාසු, සමුප්පනං එාසු.
 ආමන්තතා හොති සභායමරේඛි වාසෙ ව යානෙ ගමනෙ වාරිකායාති
 සභාය මරේඛි වාසෙපි යානෙපි ගමනෙපි වාරිකායෙපි අත්තථමන්තතා
 පරථමන්තතා උභයථමන්තතා දිට්ඨධම්මිකථමන්තතා සමුපරායිකථ
 මන්තතා පරමථථ මන්තතාති 'ආමන්තතා හොති සභාය මරේඛි වාසෙ ව
 යානෙ ගමනෙ වාරිකාය'.

1. නිසඤ්ජනාං - ශ්‍රවණං

අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකඛමානොති: අනභිජ්ඣිතං එතං වසු බාලානං අසප්පරිසානං තිස්සියානං තිස්සියසාවකානං: යදිදං හණ්ඩු කාසායවත්ථසනතා. අභිජ්ඣිතං එතං වසු පණ්ඩිතානං සප්පරිසානං බුද්ධිසාවකානං පථොවකබුද්ධානං යදිදං හණ්ඩුකාසායවත්ථසනතා. සෙරිති ආ සෙරි: ධම්මොපි සෙරි දුග්ගලොපි සෙරි. කතමො ධම්මො සෙරි: වත්තාරො සතිපට්ඨානා -පෙ- අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො. අයං ධම්මො සෙරි. කතමො දුග්ගලො සෙරි: යො ඉමිනා සෙරිනා ධම්මෙන සමන්තාගතො යො වුට්ඨිති දුග්ගලො සෙරි. අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකඛමානොති: සෙරිතං ධම්මං පෙකඛමානො දුකඛමානො ඔලොකයමානො තිස්සියමානො උපපට්ඨකමානොති 'අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකඛමානො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'

තෙනාහ සො පථොවකසමබුද්ධො:

“ආමන්තනා හොති සහායමජ්ඣේ
වාසෙ යානෙ ගමනෙ වාරිකාය,
අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

7

බ්බිඛා රති හොති සහායමජ්ඣේ
දුක්ඛස්ස ව විපුලං හොති පෙමං,
පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

බ්බිඛාරති හොති සහායමජ්ඣේති 'බ්බිඛා'ති ආ බ්බිඛා කාසිකා ව බ්බිඛා වාචස්සිකා ව බ්බිඛා. කතමා කාසිකා බ්බිඛා: හත්ථිපි කිළනි, අසෙසභිපි කිළනි උච්චිපි කිළනි, ධනුභිපි කිළනි, අට්ඨපදෙපි කිළනි, දසපදෙපි කිළනි, ආකාසෙපි කිළනි, පරිහාරපදෙපි කිළනි, සුන්දරිකායපි කිළනි, බලිකායපි කිළනි, සට්ඨකායපි කිළනි, සල කහඤ්ඤපි කිළනි, අකෙසභිපි¹ කිළනි, පඤ්ඤානපි කිළනි, වංකකෙතපි කිළනි, මොක්ඛට්ඨිකායපි කිළනි, විඛුලකෙතපි කිළනි, පුත්තලකෙතපි කිළනි, රජකෙතපි කිළනි, ධනුකෙතපි කිළනි, අකුමාරිකායපි කිළනි, මනෙපිකායපි කිළනි, යථාචරෙජ්ජනපි කිළනි. අයං කාසිකා බ්බිඛා.

1. අකෙසභි- ව, වී, ම ඡ සං

කතමා වාවසිකා බිඩ්ධා: මුඛගෙරිකං මුඛාලකෙරං මුඛදෙකෙමකං¹
මුඛවලිමකං² මුඛබහරුලකං³ මුඛදෙගිරිකං නාටකං ලාසං ගීතං අඛකමමං,
අයං වාවසිකා බිඩ්ධා. රතීති අනුක්කණ්ඨිතාධිවචනමෙතං රතීති. 'සභායා'
වුවනී යෙහි සහ ආගමනං එසු, ගමනං එසු, ගමනාගමනං එසු,
යානං එසු, තිසජජා එසු, සයනං එසු, ආලපනං එසු, සලලපනං එසු,
උලුපනං එසු, සමුලුපනං එසු. බිඩ්ධා රතී හොති සභාය මජ්ඣෙකි⁴ ත
බිඩ්ධා ච රතී ච සභායමජ්ඣෙකි හොතිති 'බිඩ්ධා රතී හොති සභායමජ්ඣෙකි'.

පුතෙතස්ස ච විපුලං හොති පෙමනති: 'පුතො'ති වතොරො පුතො
අත්තරො පුතො ඛෙතරො පුතො දිනතකො පුතො අනෙතවාසිකො
පුතො. පුතෙතස්ස ච විපුලං හොති පෙමනති පුතෙතස්ස ච අධිමතො හොති
පෙමනති 'පුතෙතස්ස ච විපුලං හොති පෙමං'.

පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානොති දෙව පියා: සත්තා වා 'සඛාරා වා
කතමෙ සත්තා පියා: ඉධ යසස තෙ හොනති, අඤ්ඤාමා භිතකාමා
එසුකාමා යොගකෙබ්බමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා හඤ්ඤි වා
පුතො වා ධිතා වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාති වා සාලොභිතා වා
ඉමෙ සත්තා පියා. කතමෙ සඛාරා පියා: මනාපිකා රූපා මනාපිකා-
සද්දා මනාපිකා ගන්ධා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා. ඉමෙ
සඛාරා පියා. පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානොති: පියානං විප්පයොගං
විජිගුච්ඡමානො අට්ඨෙයමානො හරායමානොති 'පියවිප්පයොගං
විජිගුච්ඡමානො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුද්දො:

“බිඩ්ධා රතී හොති සභායමජ්ඣෙකි
පුතෙතස්ස ච විපුලං හොති පෙමං,
පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

1. මුඛධිමකං— ම ඡ සං,
2. මුඛවලිකං— පු.
3. මුඛකෙරෙකං— ම ඡ සං,

8.

වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ච භොති
සනතුසසමානො ඉතරිතරොන,
පරිසංයානං සභිකා අප්පමි
එකො වර බග්ගවිසාණකප්පො.

වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ච භොතිති 'වාතුද්දිසොති සො පච්චික සලුද්දො මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං එට්ඨො විහරති, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා වතුද්ධං, ඉති උඬ්ඨමධො¹ තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තත්තාය සබ්බාවත්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජේඛන² එට්ඨො විහරති. කරුණාසහගතෙන -පෙ- මුද්දිතා සහගතෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතෙන -පෙ- විහරති. වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ච භොතිති: මෙත්තාය භාවිතත්තායෙ පුරුස්සිමාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති යෙ දක්ඛිණාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ පඤ්චමාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ උත්තරාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති. යෙ පුරුස්සිමාය අනුදිසාය සත්තා ඊත අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ දක්ඛිණාය අනුදිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ පඤ්චමාය අනුදිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ උත්තරාය අනුදිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ හෙට්ඨිමාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ උපරිමාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, යෙ දිසාසු විදිසාසු සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති, කරුණාය භාවිතත්තා -පෙ- මුද්දිතාය භාවිතත්තා- උපෙක්ඛාය භාවිතත්තා. යෙ පුරුස්සිමාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතති -පෙ- යෙ දිසාසු විදිසාසු සත්තා තෙ අප්පට්ඨකුලා භොතතිති 'වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ච භොති.'

සනතුසසමානො ඉතරිතරොනාති: සො පච්චිකසලුද්දො සනතුචෙට්ඨා භොති ඉතරිතරොන විචරොන ඉතරිතරවිචරසනතුට්ඨියා ච වණණවාදී න ච විචරණෙතු³ අනෙසනං අප්පතිරුපං⁴ ආපජ්ජති. අලද්ධා ච විචරං න පරික්ඛන්ති, ලද්ධා ච විචරං අගට්ඨිතො⁵ අමුච්ඡිතො අනාජ්ඣාපනෙතා ආදීනවදස්සාවි ගිසසරණපඤ්ඤ පරිභුක්ඛති තාය ච පන ඉතරිතරවිචරසනතුට්ඨියා නෙවත්තානුකකං සෙති න පරං වම්මෙහති,

1. උද්ධං අධො - ප, ව, වී,
2. අබ්‍යාපජේඛන - ම ජ සං
3. න විචරණෙතු- ප, වී, ක,

4. අප්පට්ඨ.පං - ප, ව, වී, ක, භා,
5. අගට්ඨිතො- ම ජ සං'

යො හි තත්ථ දක්ඛා අනලසො සම්පජානො පත්ඝසනො. අයං චුවචති පච්චෙකසම්බුද්ධො පොරාණෙ අග්ගකෙඤ්ඤ අරියවංසෙ ධීතො. සන්තුට්ඨා හොති ඉතරීතරෙන පිණ්ඩපාතෙන -පෙ- සන්තුට්ඨා හොති ඉතරීතරෙන සෙනාසනෙන -පෙ- සන්තුට්ඨා හොති ඉතරීතරෙන ගිලානපච්චය-හෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන, ඉතරීතරගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති. අලභා ච ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරානං න පරිතසසති, ලභා ච ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං අගරිතො අමුච්ඡිතො අනර්ක්කාපනො ආදීනවදස්සාවී තිස්සරණදකෙඤ්ඤ පරිභුඤ්ජති, තාය ච පන ඉතරීතරගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාර සන්තුට්ඨියා නෙවකානුකකං-සෙති න පරං වම්භෙති, යො හි තත්ථ දක්ඛා අනලසො සම්පජානො පත්ඝසනො. අයං චුවචති පච්චෙක සම්බුද්ධො පොරාණෙ අග්ගකෙඤ්ඤ අරියවංසෙ ධීතොති 'සන්තුසාමානො ඉතරීතරෙන'.

පරිසසයානං සහිතා අජමහිති'- පරිසසයා'ති දෙව පරිසසයා: පාකට්ඨපරිසසයා ච පටිච්ඡන්තපරිසසයා ච. කතමෙ පාකට්ඨපරිසසයා: සීහා ව්‍යංකා දීපි අවජා තරවජා කොකා මහිසා¹ 'හත්ථි අහි විච්ඡිකා සතපදී ටොරා වා අසු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා. වත්ඤ්ජරොගො සොතරොගො සාතරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඩහො² ජරො කුච්ඡරොගො මුච්ඡා පකඛ්ඤ්ඤා සුලා විසුචිකා කුච්ඤං ගණ්ණො කිලාසො සොසො අපමා³රො දඤ්ඤ කණ්ණි කච්ඡ රබ්බො විතච්ඡිකා ලොහිතදිත්තං මධුමෙහො අංසා පිළකා හගඤ්ඤා දිත්තස-මුට්ඨානා ආබාධා සෙමසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා සන්තිපාතිකා ආබාධා උතුපරිනාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපකකම්මා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා, සීතං උණං ජීයවජා පිපාසා උච්චාරො පසකාවො ඩංසමකසවානාතපසිරිංසප්පමච්ඡකා ඉති වා. ඉමෙ චුවචන්ති පාකට්ඨපරිසසයා.

1. මහිසා - ම ජ ස.,
හොමහිසා- ස්‍යා, ව, වී

2. ඩාහො- ම ජ ස.,
3. සරිසප- ම ජ ස.,

කතමෙ පටිච්ඡන්තපරික්ඛයා: කායදුච්ඡරිතං වච්ඡදුරිතං මනෝදුච්ඡරිතං කාමච්ඡන්දනිවරණං ව්‍යාපාදනිවරණං ටීනමිද්ධනිවරණං උඛ්චකුක්කුච්ඡනිවරණං විවික්චන්දනිවරණං රාගො දෙසො මොහො කොධො උපනාහො මකො පළාසො ඉසසා මච්ඡරියං මායා සායොයං ඵමො සාරමො මානෝ අනිමානෝ මදෙ පමාදෙ, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්ඡරිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිජාහා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාහිසංඛාරා. ඉමෙ වුවෙනති පටිච්ඡන්තපරික්ඛයා'.

පරික්ඛයාති- - කෙනෙවධන පරික්ඛයා: පරික්ඛනාතිති පරික්ඛයා, පරිහානාය සංවත්තනාතිති පරික්ඛයා, තත්ත්වයාති පරික්ඛයා.

කථං පරික්ඛනාතිති පරික්ඛයා: තෙ පරික්ඛයා තං පුග්ගලං සහනති පරික්ඛනාති අභිභවනති අපේක්ෂාකරනති පරියාදියනති පරිමද්දනති,¹ එවං පරික්ඛනාතිති පරික්ඛයා.

කථං පරිහානාය සංවත්තනාතිති පරික්ඛයා: තෙ පරික්ඛයා කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තනාති. කතමෙසං කුසලානං ධම්මානං: සමමාපට්ඨය අනුලොමපට්ඨය අපච්ඡික පට්ඨය අභිකපට්ඨය ධම්මානුධම්මපට්ඨය සීලෙස්ස පරිපුරකාරිතාය ඉන්ද්‍රියෙස්ස දුක්ඛාදාරතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤතාය ජාගරියානුයොගස්ස, සතිසම්පජ්ඣස්ස චතුතං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයොගස්ස, චතුතං සමමප්පධානානං - චතුතං ඉද්ධිපාදනං - පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං - පඤ්චනං බලානං - සත්තනං බොජ්ඣංගානං - අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්ස භාවනානුයොගස්ස, ඉමෙසං කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තනාති, එවං² පරිහානාය සංවත්තනාතිති පරික්ඛයා.

කථං තත්ත්වයාති පරික්ඛයා: තෙකෙන³ පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ජනති අත්තභාවසන්තිස්සයා, යථා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයනති, දකෙ දකාසයා⁴ පාණා සයනති, වනෙ වනාසයා පාණා සයනති, රුක්කෙ රුක්කාසයා පාණා සයනති, එවමෙව තෙකෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ජනති අත්තභාවසන්තිස්සයාති එවමපි තත්ත්වයාති පරික්ඛයා.

1. මද්දනති- ම ඡ සං, ව, ටී

2. ඉති එවං- පන

3. තත්ත්වං- ව, ටී

4. දකෙ දකාසයා- ම ඡ සං.

වුත්තං භෙතං භගවතා;

“සානෙතවාසිකො භික්ඛවො, භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති. කථං ච භික්ඛවො, භික්ඛු සානෙතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති; ඉධ භික්ඛවො, භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිස්වා උප්පජ්ජන්ති යෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සංඝෙඤ්ජනියා ත්‍යාසස අනෙතා වසන්ති අත්වාසසවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සානෙතවාසිකො වුවවති. තෙ නං සමුද්වරන්ති¹ සමුද්වරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා ‘සාවරියකොති’ වුවවති. පුනවපරං භික්ඛවො, භික්ඛුතො යොනෙන සද්දං සුඤ්ඤා - පෙ - සානෙන ගඤ්ඤා සාධිඤ්ඤා - පෙ - ජීව්හාය රභං සාධිඤ්ඤා - පෙ - කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිඤ්ඤා පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උප්පජ්ජන්ති යෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සංඝෙඤ්ජනියා ත්‍යාසස අනෙතා වසන්ති, අත්වාසසවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා ‘සානෙතවාසිකො’ති වුවවති. තෙ නං සමුද්වරන්ති සමුද්වරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා ‘සාවරියකො’ති² වුවවති. එවං ඛො භික්ඛවො, භික්ඛු සානෙතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති’ති³ එවමිති තත්ත්වසයාති පරිසසයා.

වුත්තං භෙතං භගවතා:

“තයොමෙ භික්ඛවෙ, අනුරා මලා අනුරා අමිත්තා අනුරා සපත්තා අනුරා වධකා අනුරා පච්චස්සිකා. කතමෙ තයො: ලොභො භික්ඛවෙ, අනුරා මලං අනුරා අමිත්තො අනුරා සපත්තො අනුරා වධකො අනුරා පච්චස්සිකො. දෙසො භික්ඛවෙ - පෙ - මොභො භික්ඛවෙ, අනුරා මලං අනුරා අමිත්තො අනුරා සපත්තො අනුරා වධකො අනුරා පච්චස්සිකො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, තයො අනුරා මලා^a අනුරා අමිත්තා අනුරා සපත්තා අනුරා වධකා අනුරා පච්චස්සිකා.^b

1. “අනුස්ථනනො ලොභො ලොභො විත්තප්පකොපනො භයමනනරතො ජාතං තං ජනො නාවබුරුක්ඛති.
2. ලුද්ධො අස්ථං න ජානාති ලුද්ධො ධම්මං න පසස්ථ අඤ්ඤා තමං තද භොති යං ලොභො සහතෙ නරං.
3. අනුස්ථනනො දෙසො දෙසො විත්තප්පකොපනො භයමනනරතො ජාතං තං ජනො නාවබුරුක්ඛති.^b

1. තෙන සමුද්වරෙන - ම ඡ සං,
2. සාවරියකොති - ච-චි
3. අනුරාමලො - ම ඡ සං,

a. සලායතනසංයුතත - නවපුරාණවග්ග
b. ඉතිදික්ඛතක - චතුස්ථග්ග මලසුත්ත

4. දුටුයා අසුරු නි ජාතාති දුටුයා බලම. න පසසති
අසුරුබලම. තදු හොති ය. දෙසො සහතෙ නරං.
5. අන සුරනනො මොහො මොහො විතප්පකොපනො
හයමනනරනො ජාතං තං ජනො නාවසුරකති.
6. මුලෙහො අසුරු නි ජාතාති මුලෙහො බලම. න පසසති
අසුරුබලම. තදු හොති ය. මොහො සහතෙ නරං'නති. a

එවමි තත්‍රාසයාති පරිසසයා.

වුතං හෙතං හගවතා:

“තයො ඛො මහාරාජ, පුරිසසස බලමා අරකිතං උපපජ්ජමානා
උපපජ්ජති අහිතාය දුක්ඛාය අපාසුචිහාරාය, තතමෙ තයො: ලොහො ඛො
මහාරාජ, පුරිසසස බලමා අරකිතං උපපජ්ජමානො උපපජ්ජති අහිතාය
දුක්ඛාය අපාසුචිහාරාය. දෙසො ඛො මහාරාජ -පෙ- මොහො ඛො
මහාරාජ පුරිසසස බලමා අරකිතං උපපජ්ජමානො උපපජ්ජති අහිතාය
දුක්ඛාය අපාසුචිහාරාය ඉමෙ ඛො මහාරාජ, තයො පුරිසසස බලමා
අරකිතං උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති අහිතාය දුක්ඛාය අපාසුචිහාරාය.” b

7. “ලොහො දෙසො ච මොහො ච පුරිසං පාපවෙතසං
හිංසනති අතත සමගුතා තවසාරංච සමඵල’නති c

එවමි තත්‍රාසයාති පරිසසයා.

වුතං හෙතං හගවතා:

8. “රාගො ච දෙසො ච ඉතො නිදනා
අරති රති ලොමහංසො ඉතොජා,
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතකකා
කුමාරකා ධංකමිචොසසජනති” නි c

එවමි තත්‍රාසයාති පරිසසයා.

පරිසසයානං සහිතාති පරිසසයෙ සහිතා ආරාධිතා අරෙකිතාසුරිතා
පරියාදිතා පටිතිසසයාති ‘පරිසසයානං සහිතා’.

a. ඉතිවුතක - චතුස්ථාන චතුස්සක
b. කොසල සංග්‍රහ - පඨමවග්ග
c. සුතකතිපාත - සුචලොමසුතක

අපමනිති සො පච්චක්ඛමිබ්බද්ධො අනිරු අපමනි අනුත්‍රාසි අපලාසි
පභිනාහයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරතිති පරිසකයානං සහිතා
අපමනි එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො,

තෙනාහ සො පච්චක්ඛමිබ්බද්ධො:

“වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ව හොති
සනතුසසමානො ඉතරිතරෙන,
පරිසකයානං සහිතා අපමනි
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො”ති.

9.

දුස්සඛගහා පබ්බජිතාපි එකෙ
අපො ගහට්ඨා සරමාවසනතා,
අප්පොසුකෙකා පරපුතොසු හුතො
එකො වරො බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො.

දුස්සඛගහා පබ්බජිතාපි එකෙති “පබ්බජිතාපි ඉධෙකච්ච ගිසසයෙපි
දියාමානෙ උද්දෙසෙපි දියාමානෙ පටිපුච්ඡායෙපි දියාමානෙ විචරෙපි දියා-
මානෙ පකෙතෙපි දියාමානෙ ලොහථාලකෙපි දියාමානෙ ධම්මකරෙකෙපි”¹
දියාමානෙ පරිසකාවතෙපි දියාමානෙ ඵවිකෙපි දියාමානෙ උපාහතෙපි
දියාමානෙ කායබ්ඤ්ඤානෙපි දියාමානෙ න සුසුසනති න සොතා
ඔදහනති න අඤ්ඤාදිත්තං උපට්ඨපෙතති, අනාසවා අවචනකරං
පටිලොමවුත්තිනො අඤ්ඤානෙව මුඛං කරොන්ති”ති ‘දුස්සඛගහා
පබ්බජිතාපි එකෙ’.

අපො ගහට්ඨා සරමාවසනතාති ගහට්ඨාපි ඉධෙකච්ච හත්ථිමිති
දියාමානෙ -පෙ- රථෙපි-බෙත්තෙපි-වත්ථමිති-හිරකෙඤ්ඤෙපි-සුවච්ඡෙත්ථෙපි
දියාමානෙ ගාමෙපි - ගිගමෙපි - නඤ්ඤෙපි - රථෙපි - ජනපදෙපි -
දියාමානෙ න සුසුසනති² -පෙ-

අප්පොසුකෙකා පරපුතොසු හුතොති. අනානං යපෙතො සබ්බෙ
ඉමස්මි අපො පරපුතො, තෙසු පරපුතොසු අප්පොසුකෙකා හුතො
අව්‍යාවට්ඨො හුතො අනාපෙකො හුතොති ‘අප්පොසුකෙකා පරපුතොසු
හුතො එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො.’

තෙනාහ සො පච්චක්ඛමිබ්බද්ධො:

“දුස්සඛගහා පබ්බජිතාපි එකෙ
අපො ගහට්ඨා සරමාවසනතා
අප්පොසුකෙකා පරපුතොසු හුතො
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො”ති.

1. ධම්මකරෙකෙපි- ට ඡ සං,

2. න සුසුසනති- ට ඡ සං,

10.

වොරොපයිකා ගිහිබාසකරුනානි
සංසිතපතො¹ යථා කොවිලාපො,
ඡෙකාන විරො² ගිහිබකරුනානි
ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපො.

වොරොපයිකා ගිහිබාසකරුනානි 'ගිහිබාසකරුනං' වූවැනි කෙසෙ ව මසස්ස ව මාලා ව ගන්ධං ව විලෙපනං ව ආභරණං ව ජිලකනං ව වස්මං ව පාරුපනං ව ට්ට්ඨනං ව උච්ඡාදනං පරිමදනං නභාපනං සමාහනං ආදසං අකුප්පනං මාලාගන්ධවිලෙපනං මුඛවුණ්ණකං මුඛලෙපනං හස්මකං සිමාකං දණ්ඩං නාලිකං බහං ජතං විත්තුපාහනං උණ්ඨිසං මණිං වාලවිජගිං ඔදනානි වස්මානි දීපදසානි, ඉති වා, වොරොපයිකා ගිහි බාසකරුනානි ගිහිබාසකරුනානි ඔරොපයිකා සමොරොපයිකා ගිහිබාසකරුනානි, වොරොපයිකා ගිහි බාසකරුනානි'.

සංසිතපතො යථා කොවිලාපො යථා කොවිලාපස පතොනි තානි සංසිතානි³ පතිතානි පරිපතිතානි, එවමෙව තස්ස පච්චික සමුද්ධසස ගිහිබාසකරුනානි සිතානි සංසිතානි පතිතානි සංසිත පතො යථා කොවිලාපො.

ඡෙකාන විරො ගිහිබකරුනානි විරො⁴ විරියවාත් ජීරො, පසුති විරො, විසජිති විරො, අලමකොති විරො, සුරොති විරො, විකකතො අහිරු අවජමති අනුත්‍රාසි අපලාසි පහිනහයහෙරවොති විරො, විගතලොමහංසොති විරො;

1. "විරතො ඉධ සබ්බපාපකෙහි ගිරියදුක්ඛමතිව්ව ජිරියවාසො, සො විරියවා පධානවා විරො තාදි, පවුච්චතෙ තථංතා" ති.

ගිහිබකරුනානි⁴ වූවැනි පුත්තං ව දුරා ව⁵ දුසි ව දුසා ව අපෙළකා ව කුක්කුටස්සකරා ව හස්මගවාසකවලවා ව බෙත්තං ව වස්මං ව හිරකුකුඤ්ඤං ව සුවණ්ණං ව ගාමනිගමරාජධානියො ව රට්ඨං ව ජනපදෙ ව කොසො ව කොට්ඨාගාරං ව යං කිකුචි රජනියවස්සු, ඡෙකාන විරො ගිහිබකරුනානි සො පච්චිකසමුද්ධො ජීරො ගිහිබකරුනානි ජිජිකා සප්පිජිජිකා ජහිකා විනොදෙකා බානතිකරිකා අනභාවං ගමෙකාති 'ඡෙකාන විරො ගිහි බකරුනානි එකො වරෙ බහුවිසාණකපො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:
"වොරොපයිකා ගිහිබාසකරුනානි
සංසිතපතො යථා කොවිලාපො,
ඡෙකාන විරො ගිහිබකරුනානි
ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපො" ති.

පඨමො වග්ගො.

1. සංසිතපතො- ම ජ සං, සා,
2. ධිරො - ව, -වි
3. ජිත්තානි සංසිතානි - ම ජ සං, සා,
4. ගිහිබකරුනාවුච්චති- ප, ව, වි
5. හරියා ව- ම ජ සං,
6. ධිරො- ව-වි

1.

සචෙ ලහෙථ නිපකං සභායං
සද්ධිං වරං සාධුචිහාරි ධීරං,
අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිසසයානි
චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සතිමා.

සචෙ ලහෙථ නිපකං සභායනි: සචෙ නිපකං පණ්ණිතං පඤ්ඤවත්තං¹.
බුද්ධිමත්තං ඤාණං චිහාරිං මෙධාවිං සභායං ලහය්‍ය, පටිලහය්‍ය
අධිගච්ඡය්‍ය විරෙදය්‍යානි 'සචෙ ලහෙථ නිපකං සභායං'.

සද්ධිං වරං සාධුචිහාරි ධීරනි: 'සද්ධිං වර'නි එකතො වරං,
සාධුචිහාරිනි පටිමෙතපි ක්කානෙන සාධුචිහාරිං දුතියෙනපි ක්කානෙන-
තතියෙනපි ක්කානෙන-චතුසොනපි ක්කානෙන සාධුචිහාරිං මෙත්තායපි
චෙතොවිමුක්ඛයා සාධුචිහාරිං කරුණායපි- මුදිතායපි- උපෙක්ඛායපි
චෙතොවිමුක්ඛයා සාධුචිහාරිං, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියාපි සාධු
චිහාරිං විඤ්ඤාණඤ්චායතන -පෙ- ආකිඤ්චායතන -පෙ- නෙවසඤ්ඤා
නාසඤ්ඤායතන සමාපත්තියාපි සාධුචිහාරිං භිරොධසමාපත්තියාපි සාධු
චිහාරිං එලසමාපත්තියාපි සාධු චිහාරිං. ධීරනි: පණ්ණිතං පඤ්ඤවත්තං¹
බුද්ධිමත්තං ඤාණං චිහාරිං මෙධාවිනි 'සද්ධිං වරං සාධු චිහාරි ධීරං'.

අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිසසයානි: 'පරිසසයානි ඉදං පරිසසයා:
පාකටපරිසසයා ච පටිච්ඡන්තපරිසසයා ච -පෙ- ඉමෙ වුචන්ති
පාකටපරිසසයා -පෙ- ඉමෙ වුචන්ති පටිච්ඡන්ත පරිසසයා -පෙ- 'එවමු
තත්තාසයානි පරිසසයා -පෙ- අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිසසයානි: සබ්බ
පරිසසයෙ අභිභුය්‍ය අනිභවිතා අජකිඤ්චිතා පරියාදිසිතා මද්දිතානි
'අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිසසයානි'.

චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සතිමානි සො පච්චෙකසමුච්ඡෙදො තෙන
නෙපකෙකන පණ්ණිතෙන පඤ්ඤවත්තෙන බුද්ධිමත්තෙන ඤාණෙන
චිහාරිනා මෙධාවිනා සභායෙන සද්ධිං අත්තමනො තුට්ඨමනො හට්ඨමනො
පහට්ඨමනො උද්ගමනො මුදිතමනො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය
වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යානි 'චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො'
සතිමානි: සො පච්චෙකසමුච්ඡෙදො සතිමා හොති පරමෙන සතිනෙපකෙකන
සමත්තාගතො විරකතමි විරහාසිතමි සරිතා අනුසසරිතානි 'චරෙය්‍ය
තෙනත්තමනො සතිමා'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුච්ඡෙදො:

“සචෙ ලහෙථ නිපකං සභායං
සද්ධිං වරං සාධුචිහාරි ධීරං
අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිසසයානි
චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සතිමානි”

1. පඤ්ඤවත්තං-ව-වි

නො වෙ ලහෙථ නිපකං සහායං
සද්ධිං වරං සාධුවිහාරි ධීරං,
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො,

නො වෙ ලහෙථ නිපකං සහායනි නො වෙ නිපකං පණ්ණිනං
පඤ්ඤවනනං බුද්ධිමනනං ඤාණිං විහාපිං මෙධාවිං සහායං ලහෙය්‍ය
පටිලහෙය්‍ය අධිගච්ඡය විජෙය්‍යාති 'නො වෙ ලහෙථ නිපකං
සහායං'.

සද්ධිං වරං සාධුවිහාරි ධීරනි 'සද්ධිං වර'නි එකකො වරං
සාධු විහාරිනි පඨමෙනපි කොතන සාධුවිහාරිං -පෙ- නිරොධ-
සමාපත්තියාපි සාධුවිහාරිං, එලසමාපත්තියාපි සාධුවිහාරිං. ධීරනි ධීරං
පණ්ණිනං පඤ්ඤවනනං බුද්ධිමනනං ඤාණිං විහාපිං මෙධාවිනි 'සද්ධිං
වරං සාධුවිහාරි ධීරං'.

රාජාව රට්ඨං විජිතං පහායාති: යථා රාජා බක්ඛියො මුද්ධාහිසිකො
විජිතසඛ්‍යාමො නිහතපච්චාමිංකො ලද්ධාධිපායො පරි පුණ්ණකොස-
කොට්ඨාගාරො රට්ඨං ව ජනපදං ව කොසං ව කොට්ඨාගාරං ව
පහුනතිරඤ්ඤසුචණ්ණං නගරං ව පරිච්චජිතා කෙමසුං ඔහාරෙතා
කංසායාති වජාති අවජාදෙතා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා
අකිඤ්චනභාවං උපගනතා එකො වරති විහරති ඉරියති වතොති පාලෙති
යපෙති යාපෙති, එවං පමෙවකසමුද්දොපි සබ්බං සරාවාසපළිබොධං
ඡිත්ථිතා පුත්තදුරපළිබොධං ඡිත්ථිතා ඤාතිපළිබොධං ඡිත්ථිතා මිත්තාම-
චපළිබොධං ඡිත්ථිතා කෙසමසසුං ඔහාරෙතා කාසායාති වජාති
අවජාදෙතා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා අකිඤ්චනභාවං උපගනතා
එකො වරති විහරති ඉරියති වතොති: පාලෙති යපෙති යාපෙතිති
'රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුද්දො:

“නො වෙ ලහෙථ නිපකං සහායං
සද්ධිං වරං සාධුවිහාරි ධීරං,
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදං
සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සභායා
එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොථී
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො.

අද්ධා පසංසාම සභාය සම්පදනති 'අද්ධා'ති එකංසව්වනං නිසසංසය-
ව්වනං නිකකබ්බව්වනං අද්දෙජ්ඣව්වනං අද්දෙජ්ඣකඳව්වනං නියොග
ව්වනං අපණ්ණකව්වනං අවිරුද්ධව්වනං අවිසාසනව්වනං අද්ධාති.
සභාය සම්පදනති සභායසම්පද වුවන්ති යො සො සභායො අසෙසකෙන
සිලකඛනෙන සමන්තාගතො හොති, අසෙසකෙන සමාධිකඛනෙන,
අසෙසකෙන උද්දායකඛනෙන- අසෙසකෙන විමුක්තිකඛනෙන-
අසෙසකෙන විමුක්තිඤ්ඤාණදස්සනකඛනෙන සමන්තාගතො හොති.
අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදනති සභායසම්පදං පසංසාම ථොමෙමි
කිතෙතම වණ්ණමාති 'අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදං'.

සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සභායාති: සෙට්ඨා භොතති සභායා
සිලෙන සමාධිනා උද්දාය විමුක්තියා විමුක්තිඤ්ඤාණදස්සනෙන, සමා
සද්ධිසා භොතති සභායා සිලෙන සමාධිනා උද්දාය විමුක්තියා
විමුක්තිඤ්ඤාණදස්සනෙන සෙට්ඨා වා සභායා සද්ධිසා වා සභායා සෙවිතබ්බා
හරිතබ්බා පසුරුපාසිතබ්බා පරිපුරිතබ්බා පරිපුරිතබ්බාති 'සෙට්ඨා සමා
සෙවිතබ්බා සභායා'.

එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොථීති: අත්ථි දුග්ගලො සාවජ්ජහොථී, අත්ථි
දුග්ගලො අනවජ්ජහොථී.

කතමො ව දුග්ගලො සාවජ්ජහොථී: ඉධෙකවරො දුග්ගලො
කුහතාය ලපනාය නෙමිකතිකතාය නිපෙසිකතාය ලාභෙන ලාභං
නිජ්ඣිංසනතාය¹ දරුද්දනෙන වෙළුද්දනෙන පතාද්දනෙන දුප්ඵද්දනෙන
එළුද්දනෙන සිතාද්දනෙන වුණ්ණද්දනෙන මතිකාද්දනෙන දන්තකඨි-
ද්දනෙන මුඛොද්දනෙන වාට්ඨකමයතාය² මුග්ගසුප්පතාය³ පාරිභට්ඨතාය⁴
පිට්ඨිමංසිකතාය⁵ වත්ථවිජ්ජාය තිරව්ජානවිජ්ජාය අධිගවිජ්ජාය
නකඛනවිජ්ජාය දුතගමනෙන⁶ පභිනගමනෙන ජඛිකපෙසනියෙන
වෙජ්ජකමමන පිණ්ඩපතිපිණ්ඩකෙන දනානුපදනෙන අධිමමන විසමෙන,
ලද්ධා ලහිඨා අධිගතභා විජ්ජිභා පටිලහිඨා ජිවිකං කපෙති. අයං
වුවන්ති දුග්ගලො සාවජ්ජහොථී.

1. සමාධිකඛනෙන සමන්තාගතොභොති-මප	6. පිඨමද්දිකතාය-ම ඡ සං
2. නිජ්ඣිසනතාය-ම ඡ සං	7. නවකමෙඤ්ඤා-ම ඡ සං
3. පාතුකමයතාය-සභා	දුතකමෙඤ්ඤා-සභා ම පොඤ්ඤා
4. මුග්ගසුප්පතාය-සභා	කෙසු අධිකං
5. පාරිභට්ඨතාය-ම ඡ සං	

කතමො ව සුග්ගලො අනවජ්ජහොථී: ඉධෙකවෙදො දුග්ගලො
න කුහ්නාය න ලප්පාය න නෙමිත්තකතාය න නිපෙසසිකතාය
න ලාහෙන ලාභං නිජිගිංසනතාය න දරුදනෙන න ධේඨදනෙන
න පත්තදනෙන න පුප්ථදනෙන න ඵලදනෙන න සිනානදනෙන
න වුණ්ණදනෙන න මත්තිකාදනෙන න දත්තකට්ඨදනෙන න මුබ්බදක-
දනෙන න වාටුකමායතාය න මුග්ගසුප්පායතාය න පාරිභව්වතාය
න පිට්ඨිමංසිකතාය න වත්ථුච්ඡාය න තීරව්ජානච්ඡාය න අබ්බච්ඡාය
න නක්ඛත්තච්ඡාය න දුතගමනෙන න පභිනගමනෙන න ජඝ්ඝපෙසග්ගියෙන
න වෙජ්ජකමෙමන න පිණ්ඩපතිපිණ්ඩකෙන න දුතානුපදනෙන ධමෙමන
සමෙන ලද්ධා ලභිතා අධිගතතා විඤ්ඤා පටිලභිතා ජිවිකං කපෙසති.
අයං වුට්ඨති සුග්ගලො අනවජ්ජහොථී.

එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොථීති එතෙ අනවජ්ජහොථී අලද්ධා
අලභිතා අනධිගතතා අවිඤ්ඤා අපටිලභිතාති 'එතෙ අලද්ධා
අනවජ්ජහොථී එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමබ්බද්ධා:

“අද්ධා පසංසාම සභායසමපදං
සෙට්ඨා සමා සෙවිතඛ්ඛා සභායා,
එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොථී
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා”ති.

4.

දිස්වා සුචණ්ණසස පහසසරානි
කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානි,
සංසට්ටයනතානි දුට්ඨ භුජසමිං.
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා.

දිස්වා සුචණ්ණසස පහසසරානිති 'දිස්වා'ති දිස්වා පසිඤ්ඤා තුලයිතා
තීරයිතා විභාවයිතා විභුතං කතා. සුචණ්ණසසාති: ජාතරූපසස,
පහසසරානිති: පරිසුද්ධානි පරියොදානානිති 'දිස්වා සුචණ්ණසස
පහසසරානි'.

කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානිති: 'කම්මාරපුත්තො' වුට්ඨති
සුචණ්ණකාරො, කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානිති: කම්මාරපුත්තෙන
සුනිට්ඨිතානි සුකතානි සුපරිකමමකතානිති කම්මාරපුත්තෙන
සුනිට්ඨිතානි'.

සංඝට්ටයනතානි දුට්ඨෙ “භුජස්මිනති භුජො වුඤ්ඤි හත්ථො යථා එකස්මිං හත්ථෙ දෙව නුපුරාති සට්ඨන්ති, එවමෙව සත්තං තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන තිරයෙ සට්ඨන්ති තිරච්ඡානායොනියං සට්ඨන්ති පෙත්තිවිසයෙ සට්ඨන්ති මනුසංලොකෙ සට්ඨන්ති, දෙවලොකෙ සට්ඨන්ති, හත්ථයාගතිං උපපත්තියා උපපත්තිං පටිසන්ධියා පටිසන්ධිං හවෙන හවං සංසාරෙන සංසාරං වට්ඨෙන වට්ඨං සට්ඨන්ති සංඝට්ඨන්ති සංඝට්ඨන්තො වරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්නති ‘සංඝට්ටයනතානි දුට්ඨෙ භුජස්මිං එකො වරෙ බහාවිසාණකප්පො’.

තෙනාහ සො පට්ඨෙකස්මිට්ඨෙද්ධො:

“දිස්වා සුච්ඡිණ්ණස්ස පහසකරාති
කම්මාරපුත්තො සුභිට්ඨිනාති,
සංඝට්ටයනතානි දුට්ඨෙ භුජස්මිං.
එකො වරෙ බහාවිසාණකප්පො”ති.

5.

එවං දුතියෙන සභා මමස්ස¹
වාචාභිලාපො අභිසජ්ජනා වා,
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බහාවිසාණකප්පො.

එවං දුතියෙන සභා මමස්සාති තණ්හාදුතියො වා භොති,
පුග්ගලදුතියො වා. කථං තණ්හාදුතියො භොති’. ‘තණ්හා’ති
රූපතණ්හා —පෙ— ධම්මතණ්හා යසෙසසා තණ්හා අපභිනා සො
වුඤ්ඤි තණ්හාදුතියො

“තණ්හාදුතියො පුරිසො දිසමද්ධානං සංසරං,
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති”ති.*

එවං තණ්හාදුතියො වා භොති.

කථං පුග්ගලදුතියො භොති: ඉධෙකවෙදො න අහෙතු න
කාරණහෙතු උද්ධතො අවුපසන්නවිත්තො එකස්ස වා දුතියො
භොති, ද්විත්තං වා තතියො භොති, තිණ්ණං වා චතුස්සො භොති,
තස්ස ඛණ්ඩං සමඵලලාපං පලපති සෙය්‍යපීදං: රාජකථං,
වොරකථං මහාමහාකථං සෙනාකථං භයකථං යුද්ධකථං ආනාකථං
පානකථං වස්සකථං යානකථං සයනකථං මාලාකථං ගන්ධකථං
ඤාතිකථං ගාමකථං ගිගමකථං නගරකථං ජනපදකථං ඉත්ථිකථං

1. සහ මම සභා-ම ඡ සං.
2. අතභ හෙතු-සභා

* චතුකකධගුත්තර - හත්ථයාච්චග්ග
සුත්තනිපාක - ද්විසකානුපයසනාසුත්ත

පුරිසකථං සුරකථං විසිඛාකථං කුම්භවධානකථං පුබ්බපෙතකථං
නානාත්තකථං ලොකක්ඛායිකං සමුද්දක්ඛායිකං ඉතිහවාහනකථං කථෙති.
එවං පුග්ගලදුක්ඛයො හොතිති 'එවං දුක්ඛයෙන සභා මමසස'¹.

වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා'ති වාචාහිලාපො වුවන්ති බත්තිංස
තිර්වජානකථා. සෙය්‍යාපීදංරාජකථං - පෙ - ඉතිහවාහනකථං. අභිසජ්ජනා
වාති දෙව සජ්ජනා: තණ්හාසජ්ජනා ව දිට්ඨිසජ්ජනා ව - පෙ - අයං
තණ්හාසජ්ජනා - පෙ - අයං දිට්ඨි සජ්ජනාති 'වාචාහිලාපො
අභිසජ්ජනා වා'.

එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානොති 'භය'නති ජාතිභයං ඡරාභයං
ව්‍යාධිභයං මරණභයං රාජභයං වොරභයං අග්ගිභයං උදකභයං
අත්තානුවාදභයං පරානුවාදභයං දණ්ඩභයං දුග්ගතිභයං උම්භයං
කුම්භිලභයං ආවට්ඨභයං සුසුකාභයං² ආජීවකභයං අසිද්ධලාකභයං
පරිසසාරජ්ජභයං මදනභයං භයානකං ජම්බිතකං ලොමහංසො
වෙනසො උබ්බගො උත්තාසො. එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානොති
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො දක්ඛමානො ඔලොකයමානො
තිජ්ඣායමානො උපපරික්ඛමානොති 'එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා'.

තෙනාහ සො පෙවිකසමුද්දො:

“එවං දුක්ඛයෙන සභා මමසස
වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා,
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා”ති.

6.

කාමා හි³ චිත්තා මධුරා මනෝරමා
විරූප රූපෙන මථෙන්නි විතං,
ආදිනවං කාමගුණස්ස දිස්සිං
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා.

කාමා හි චිත්තා මධුරා මනෝරමාති 'කාමාති' උද්ගතං දෙව කාමා
වතථුකාමා ව කිලෙසකාමා ව - පෙ - ඉමෙ වුවන්ති වතථුකාමා - පෙ -
ඉමෙ වුවන්ති කිලෙසකාමා. චිත්තාති⁴ නානාවණ්ණ රූපා නානාවණ්ණ
සද්ද නානා වණ්ණා ගජා නානා වණ්ණා රසා නානා වණ්ණා
ථොට්ඨධ්වා. ඉධං 'කතං මනාපා පියරූපා කාමුපසංභිතා රජනියා.

1. සහ මමසා-ම ජ සං

2. සුසුමාරභයං-ම ජ සං

3. කාමා විචිත්තාති-ව, වි,

4. විචිත්තාති-ව, වි, ක

මධුරාති:වුත්තං හෙතං භගවතා: “පඤ්ඤිමෙ භික්ඛවෙ කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ඤා: වක්ඛුට්ඨෙඤ්ඤායා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමුපසංභිතා රජනීයා, සොත විඤ්ඤායා සද්ද - පෙ - සාන විඤ්ඤායා ගජධා - පෙ - ජිව්හාවිඤ්ඤායා රසා - පෙ - කායවිඤ්ඤායා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපාපියරූපා කාමුපසංභිතා, රජනීයා. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ පඤ්ඤාකාම ගුණා. යං ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙ පඤ්ඤාකාමගුණෙ පටිච්ච උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං ඉදං වුවච්ඡි කාමසුඛං මිලහ සුඛං¹ පුපුජ්ජනසුඛං අනරියසුඛං,² න සෙවිතබ්බං න භාවෙතබ්බං න බහුලිකාතබ්බං, භාසිතබ්බං එතස්ස සුඛස්සාති වදුමි”ති කාමා හි විත්වා මධුරා. මනොරමාති ‘මනො’ති ‘යං විත්තං - පෙ - තජජාමනො විඤ්ඤාණධාතු, මනො රමෙන්නි ඵොමෙන්නි තොසෙන්නි පභාසෙන්නි’ති ‘කාමා හි විත්වා මධුරා මනොරමා’.

විරූපරූපෙන මට්ඨනති විතක්කති: නානා වණ්ණණ්ඨි රූපෙහි - පෙ - නානාවණ්ණණ්ඨි ඵොට්ඨබ්බෙහි විත්තං මට්ඨනති තොසෙන්නි පභාසෙන්නි’ති “විරූපරූපෙන මට්ඨනති විත්තං”.

ආදිනවං කාමගුණසු දිස්වාති: - වුත්තං හෙතං භගවතා: ‘කො ව භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනවො: ඉධ භික්ඛවෙ, කුලපුත්තො යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජිවිකං කප්පෙති: යදි මුද්දය යදි ගණනාය යදි සඛ්ඛානෙන යදි කසියා යදි වණ්ණජාය යදි ගොරකෙති³ යදි ඉක්කංසොන යදි රාජපාරිසෙන යදි සිප්පඤ්ඤාතරෙන සීතස්ස පුරකඛතො උණ්හස්ස පුරකඛතො ඩංසමක්කසවාතාතපසිරිංසපපමථසෙසති රික්කමානො⁴ බුප්පි-පාසාය මියමානො⁵ අයං භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමභිද්ධං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

තස්ස වෙ භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස ඵවං උට්ඨාහතො සට්ඨො වායමතො තෙ . භොගා නාභිතිප්ථජ්ජන්ති සොචති කිලමත් පරිදෙවති උරක්කාළිං කන්දති සමෙමාහං ආපජ්ජති මොසං වත මෙ උට්ඨානා⁶ අඵලො වත මෙ වායාමො ති. අයමි භික්ඛවෙ, කාමානං ආදිනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමභිද්ධං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

1. පිළසුඛං-ව, වී, ක.

2. අනුතයසුඛං-ව, වී, ක

3. යදිගොරකඛතෙත-ව, වී

4. සම පක්කමානො-ව, වී, වී

5. විමියමානො-ව, වී,

6. උපට්ඨානං-ව, වී

තස්ස වෙ භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස එවං උට්ඨාසනො සට්ඨනො වායමනො තෙ භොගා අභිනිප්ප්ප්ඡන්ති සො තෙසං භොගානං ආරක්ඛාධිකරණං දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති, කින්ති මෙ භොගෙ¹ නෙව රාජානො හරෙය්‍යුං න චොරා හරෙය්‍යුං න අග්ගි ඩහෙය්‍යා න උදකං වහෙය්‍යා න අප්පියා දයාද හරෙය්‍යුන්ති. තස්ස එවං ආරක්ඛයතො ගොපයතො තෙ භොගෙ රාජානො වා හරන්ති චොරා වා හරන්ති අග්ගි වා ඩහති උදකං වා වහති අප්පියා වා දයාද හරන්ති. සො සොවති -පෙ- සමමානං ආපඡන්ති යමි මෙ අභොගි තමි නො නාසී'ති. අයමි භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනචො සන්ධිවසිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු -පෙ- කාමානමෙව හෙතු.

සුත ව පරං භික්ඛවෙ කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු රාජානොපි රාජ්‍යභි විවදන්ති බන්ධනා'පි බන්ධනෙහි විවදන්ති බ්‍රාහ්මණා'පි බ්‍රාහ්මණෙහි විවදන්ති ගහපති'පි ගහපතිහි විවදන්ති මාතෘ'පි පුත්තො විවදති පුත්තො'පි මාතරා විවදති පිතෘ'පි පුත්තො විවදති පුත්තො'පි පිතරා විවදති භාතෘ'පි භාගිනියා විවදති හරිති'පි භාතරා විවදති සභායො'පි සභායෙන විවදති, තෙ තස්ස කලහවිග්ගහ විවාදපනතා අඤ්ඤමඤ්ඤං පාණිති'පි උපකකමන්ති ලෙඩ්ඛිති'පි උපකකමන්ති දොණ්ඩිති'පි උපකකමන්ති සංඝති'පි උපකකමන්ති, තෙ තස්ස මරණමි නිගව්ඡන්ති² මරණමත්තමි දුක්ඛං. අයමි භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනචො සන්ධිවසිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

සුත ව පරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු අසිවමමං ගහෙතො ධනුකලාපං සන්තයතිත්ථො උගතො ඛ්‍යුලොං³ සංගාමං පක්ඛන්තන්ති උසුසුපි බ්‍රහ්මානාසු⁴ සතතිසුපි බ්‍රහ්මානාසු අසිසුපි විජේජාතනෙතසු⁵. තෙ තස්ස උසුති'පි විජ්ඣන්ති, සතති'පි විජ්ඣන්ති, අසිනා'පි සිසං ඡන්තන්ති. තෙ තස්ස මරණමි නිගව්ඡන්ති, මරණ මත්තමි දුක්ඛං. අයමි භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනචො සන්ධිවසිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

1. භොගා-ප, ව, වි

2. ගව්ඡන්ති-ප ම ව වි

3. විරුලො-ව වි

4. බ්‍රහ්මානෙසු-ප ව වි

5. විජේජාතනෙතසු-ම ජ සං, ව, වි.

පුන ව පරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදනං කාමාධිකරණං කාමානාමෙව හෙතු අසිවමමං ගහෙසා ධනුකලාපං සන්තයහිතා අද්ද වලෙපනා¹ උපකාරියො පක්ඛන්දනති උසුසුපි බ්ඨපමානෙසු සත්තිසුපි බ්ඨපමානාසු අසීසුපි විජ්ජාතලනෙතසු². තෙ තස් උසුහිපි විජ්ජනති සත්තිහිපි විජ්ජනති. පක්ඛට්ඨියාපි³ ඔසි ඤානති අභිවග්ගෙනපි⁴ ඔමද්දනති අසිනාපි සීසං ජිද්දනති, තෙ තස් මරණමිති නිගව්ජනති මරණමත්තමිති දුක්ඛං. අයමිති භික්ඛවෙ කාමානං ආදීනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමනිදනං කාමාධිකරණං කාමානාමෙව හෙතු.

පුනවපරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදනං කාමාධිකරණං කාමානාමෙව හෙතු, සන්ධිමිති ජිද්දනති නිලෙලාපමිති හරනති එකාගාරිකමිති⁵ කරොනති, පරිපඤ්චෙති තිට්ඨනති, පරදරමිති ගව්ජනති. තමෙන-රාජානො ගහෙසා විවිධා කමමකාරණා කාරොනති⁶ කසාහිපි තාලෙතති වෙතෙහිපි⁷ තාලෙතති අද්ධදණ්ඩකෙහිපි තාලෙතති හස්මිති ජිද්දනති -පෙ- අසිනාපි සීසං ජිද්දනති, තෙ තස් මරණමිති නිගව්ජනති මරණමත්තමිති දුක්ඛං අයමිති භික්ඛවෙ, කාමානං ආදීනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමනිදනං කාමාධිකරණං කාමානාමෙව හෙතු.

පුනවපරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදනං කාමාධිකරණං කාමානාමෙව හෙතු කායෙන දුච්චරිතං චරනති, වාචාය දුච්චරිතං චරනති, මනසා දුච්චරිතං චරනති. තෙ කායෙන දුච්චරිතං චරිතා වාචාය දුච්චරිතං චරිතා මනසා දුච්චරිතං චරිතා කායසස හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජනති. අයමිති භික්ඛවෙ කාමානං ආදීනවො සම්පරාධිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමනිදනං කාමාධිකරණං කාමානාමෙව හෙතු.”⁸

ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වාති කාමගුණෙසු ආදීනවං දිස්වා, පසස්සිතා තුලස්සිතා තිරස්සිතා විභාවස්සිතා විභුතං කස්වාති ‘ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො’

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

“කාමා හි විත්වා මධුරා මනොරමා
විරූපරූපෙන මට්ඨනති විතං,
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

1. අද්ධාවලොපනා-සා

2. විජ්ජාතලනෙතසු-ස.

3. ජක්ඛකායාපි-අ ට්ඨ
ජක්ඛකායාපි-ම ව වි ක

5. එකාගාරිකමිති-පන.

6. මජ්ඣිමනිකාය - මහාදුක්ඛමත්තමිතිසුත්ත

6. කරොනති-ප ම

7. වතෙහිපි-අබ්බ.

4. අභිවග්ගෙනපි-අ ට්ඨ ප.
අභිවග්ගෙනපි-ව වි ක.

ඊති ව ගණ්ඨා ව උපද්දවො ව
 රොගො ව සලලං ව භයං ව මෙතං,
 එතං භයං කාමගුණෙසු දිස්වා
 එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

ඊති ව ගණ්ඨා ව උපද්දවො ව රොගො ව සලලං ව භයං ව මෙතනි-
 දුක්ඛං හෙතං භගවතා: “භයනති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං,
 දුක්ඛනති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, රොගොති භික්ඛවෙ,
 කාමානමෙතං අධිවචනං, ගණ්ඨාති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධි
 වචනං සලලනති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, සංඛෙයාති
 භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, පඤ්ඤාති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං
 අධිවචනං, ගබ්භාති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, කසො ව
 භික්ඛවෙ, භයනති කාමාන මෙතං අධිවචනං, යසො ව කාමරාගරතතායං
 භික්ඛවෙ ඡන්දරාගවිනිබද්ධො දිට්ඨධම්මිකාපි භයා න පරිමුච්ඡති,
 සම්පරාසිකාපි භයා න පරිමුච්ඡති, තසො භයනති කාමානමෙතං අධි
 වචනං. කසො ව භික්ඛවෙ දුක්ඛනති-රොගොති-ගණ්ඨාති-සලලනති-
 සංඛෙයාති-පඤ්ඤාති-ගබ්භාති කාමානමෙතං අධිවචනං. යසො ව
 කාමරාගරතතායං භික්ඛවෙ ඡන්දරාගවිනිබද්ධො දිට්ඨධම්මිකාපි ගබ්භා
 න පරිමුච්ඡති සම්පරාසිකාපි ගබ්භා න පරිමුච්ඡති, තසො ගබ්භාති
 කාමානමෙතං අධිවචනං” නති.

1. “භයං දුක්ඛං රොගො ව ගණ්ඨා සලලං ව සංඛෙයා ව
 පඤ්ඤා ව ගබ්භා උභයං,
 2. එතෙ කාමා, පට්ඨම්භනති යත්ථ සතෙතා පුත්ථස්සනො
 ඔතිගෙණ්ඨො සාතරුපෙන පුත ගබ්භාය ගවජති.”
 3. යතො ව භික්ඛු ආතාපි සම්පජ්ඣන්දො න රිච්ඡති,
 සො ඉමං පලිපං” දුග්ගං අනිකකමම තථාථිධො
 පජං ජාතිජරුපෙනං එද්දමානං අවෙක්ඛති ති.

ඊතිව ගණ්ඨා ව උපද්දවො ව රොගො ව සලලං ව භයං ව මෙතං
 එතං භයං කාමගුණෙසු දිස්වාති: එතං භයං කාමගුණෙසු දිස්වා
 පඤ්ඤා තුලසිකා තිරසිකා විභාවසිකා විභූතං කතාති ‘එතං භයං
 කාමගුණෙසු දිස්වා එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො’.

තෙනාහ සො පච්චිකසමිබ්බද්ධො:

“ඊති ව ගණ්ඨා ව උපද්දවො ව
 රොගො ව සලලං ව භයං ව මෙතං,
 එතං භයං කාමගුණෙසු දිස්වා
 එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

8.

සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසං
වාතාතපෙ¹ ඩංසසිරිංසපෙ ව,²
සබ්බානිපෙතානි අභිසම්භවිතා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසායකපෙසා.

සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසනති: 'සීත'නති ද්විති කාරණෙහි සීතං
හොති: අබ්බන්තරධාතුකොපවසෙන වා සීතං හොති, බහිද්ධා උතුචසෙන
වා සීතං හොති. උණහනති ද්විති කාරණෙහි උණං හොති:
අබ්බන්තරධාතුකොපවසෙන වා උණං හොති, බහිද්ධා උතුචසෙන
වා උණං හොති, බුදු වුච්චති³ ඡාතකො, පිපාසා වුච්චති උදක
පිපාසාති. 'සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසං.'

ව:තාතපෙ ඩංසසිරිංසපෙ වාති 'වාතා'ති පුරස්ථිමා වාතා පච්ඡිමා
වාතා උත්තරා වාතා දක්ඛිණා වාතා ඝරජා වාතා අරජා වාතා
සීතා වාතා උණා වාතා පරිත්තා වාතා අධිලිතා වාතා කාළවාතා⁴
වේරඛවාතා පකඛවාතා සුප්ප්ප්වාතා තාලප්ප්ප්වාතා⁴ විධුප්ප්වාතා.
ආතපො වුච්චති සුරියසත්තාපො. ඩංසා වුච්චති ඒඛගලමකඛිකා.
සිරිංසපා වුච්චති අභිති 'වාතාතපෙ ඩංසසිරිංසපෙ ව.'

සබ්බානිපෙතානි අභිසම්භවිතානි, අභිභවිතා අජ්ඣන්තරිතා
පරියාදිසිතා ඵෙද්දිතානි සබ්බානි පෙතානි අභිසම්භවිතා එකො වරෙ
බ්‍රහ්මවිසායකපෙසා'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමබුද්ධො:

"සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසං
වාතාතපෙ ඩංසසිරිංසපෙ ව,
සබ්බානිපෙතානි අභිසම්භවිතා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසායකපෙසා"ති.

1. ගරිසපෙ ව-ම ජ සං

2. බුදු වුච්චති-ව, වී, සා

3. කාලවාතා ම, ජ, සං, නති

4. කාළවච්චවාතා-ව, වී, ක

9.

නාගොව යුජානි විවජ්ජිකවා
සඤ්ජාතබ්බො පදුමි උලාරො,
යජාභිරතතං විහරං¹ අරඤ්ඤ
එකො වරෙ බ්‍රහ්මචරිකාකප්පො.

නාගොව යුජානි විවජ්ජිකවා 'නාගො' වුච්චති හත්තිනාගො,
පච්චිකසමුද්ධොපි නාගො, කිංකාරණා පච්චිකසමුද්ධො නාගො:
ආගුං න කරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, න ආගච්ඡතිති නාගො,
කථං සො පච්චිකසමුද්ධො ආගුං න කරොතිති නාගො: 'ආගු'
වුච්චති පාපකා අනුසල්ලං ධම්මං සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරං
දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

1. "ආගුං න කරොති කිඤ්චිලොකෙ (සභියා'ති හගවා)
සබ්බසංයොගෙ² විසජ්ජ බ්‍රහ්මචරිකා,
සබ්බස්ස න සජ්ජති විමුක්තො
නාගො තාදී පවුච්චකෙ තථස්සා".

එවං සො පච්චිකසමුද්ධො ආගුං න කරොතිති නාගො.

කථං සො පච්චිකසමුද්ධො න ගච්ඡතිති නාගො: සො
පච්චිකසමුද්ධො න ඡන්දගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති,
න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න රාගවසෙන ගච්ඡති,
න දෙසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන
ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උඛ්චවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිච්ඡා-
වසෙන ගච්ඡති න අනුසයවසෙන ගච්ඡති න වග්ගෙහි ධම්මෙහි³ යායති
නියති වුක්ඛති සංහරියති. එවං සො පච්චිකසමුද්ධො න ගච්ඡතිති
නාගො.

කථං සො පච්චිකසමුද්ධො න ආගච්ඡතිති නාගො:
සොකාපතතිමග්ගෙන සෙ කිලෙසා පභීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති
න පච්චති න පට්ඨාගච්ඡති, සකදගාමිමග්ගෙන -පෙ- අනාගාමිමග්ගෙන
-පෙ- අරහත්තමග්ගෙන සෙ කිලෙසා පභීනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති,
න පච්චති, න පට්ඨාගච්ඡති, එවං සො පච්චිකසමුද්ධො න ආගච්ඡතිති
නාගො.

1. විහරෙ - ම ඡ ස.

2. සංයොගං - ව ටී

3. නවග්ගෙහි කප්පෙහි - ව ටී

නවග්ගෙහි කප්පෙසං - ම ඡ ස.

තෙතන සො පව්වක සමුදාය:

“නාගොව යුජානි විවජ්ජිතා
සඤ්ඤානබ්බො පද්ධි උලාරො,
යජානිතං චිත්තං අරඤ්ඤ
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

10

අට්ඨානතං සංගණිකාරකසස
යං එසසයෙ¹ සාමයිකං² විමුක්තිං,
ආදිවච්ඡාසස වචො නිසමම
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

අට්ඨානතං සංගණිකාරකසස යං එසසයෙ සාමයිකං විමුක්තිං නි:
වුක්තං ගතං හගවතා. “සොවතානඤ්ඤ භික්ඛු සංගණිකාරකො³
සංගණිකාරකො³ සංගණිකාරකං³ අනුයුක්තො, ගණාරාමො ගණරතො
ගණසමුදායො⁴ ගණාරාමං අනුයුක්තො යං තං නොකම්මි සුඛං
පටිච්චසංසාරං උපසම්ප්පාදං සම්මාදිසංසාරං, තස්ස සුඛසං නිකාමලාභී
හවිසසති අකිච්ඡලාභී අකසිරලාභී නොතං යානං විජ්ජති සො ව ඛො
සො ආනඤ්ඤ භික්ඛු එකො ගණසො වුපකට්ඨො විහරති, තස්සතං
භික්ඛුනො පාටිකම්මා: යං තං නොකම්මි සුඛං පටිච්චසංසාරං උපසම්ප්පාදං
සම්මාදිසංසාරං, තස්ස සුඛසං නිකාමලාභී හවිසසති අකිච්ඡලාභී
අකසිරලාභී යානං විජ්ජති. සො වතානඤ්ඤ භික්ඛු සංගණිකාරකො
සංගණිකාරකො සංගණිකාරකං අනුයුක්තො ගණාරාමො ගණරතො ගණ
සමුදායො ගණාරාමං අනුයුක්තො සාමයිකං වා⁵ සත්තං වෙතො චිත්තං⁶.
උපසම්ප්පාද චිත්තසති අසාමයිකං වා අකුප්පන්ති නොතං යානං විජ්ජති.
යො ව ඛො සො ආනඤ්ඤ භික්ඛු එකො ගණසො වුපකට්ඨො විහරති,
තස්සතං භික්ඛුනො පාටිකම්මා: සාමයිකං වා සත්තං වෙතො විමුක්තිං
උපසම්ප්පාද චිත්තසති, අසාමයිකං වා අකුප්පන්ති යානං විජ්ජති”ති⁷
අට්ඨානතං සංගණිකාරකසස යං එසසයෙ සාමයිකං විමුක්තිං.

ආදිවච්ඡාසස වචො නිසමමාති ‘ආදිවච්ඡා’ දිව්වති සුරියො
සො ගොතමො ගොතොන පව්වකසමුදායෙ ගොතමො ගොතොන
සො පව්වකසමුදායෙ සුරියො ගොතොනඤ්ඤ ගොතොනච්ඡා,
තස්ස පව්වකසමුදායෙ ආදිවච්ඡා. ආදිවච්ඡාසස වචොනිසමමාති
ආදිවච්ඡාසස වචනං බාපපථං දෙසනං අනුසිද්ධිං⁸ සුඛා සුඛා
උග්ගහෙතො උපධාරයිතො උපලක්ඛයිතොති ‘ආදිවච්ඡාසස වචො
නිසමම එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

තෙතන සො පව්වකසමුදාය:

“අට්ඨානතං සංගණිකාරකසස
යං එසසයෙ සාමයිකං විමුක්තිං,
ආදිවච්ඡාසස වචො නිසමම
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

දුක්ඛො වග්ගො.

1. ඉක්කම - සත්ත
2. සාමයිකං - ව ච
3. සංගණික රතො - ම ජ ස.
4. අනුයුක්තං - ම ජ ස.

5. ගණි සමුදායො - ව ච
6. සාමයිකං - ම ජ ස.
7. යතං වෙතො විමුක්තිං - ව ච ක
8. මහාචාර්යයෝ-මහාචාර්යයෝ

1.

දිව්‍යවිසුකානි උපාතිවනේතා
පනේතා නියාමං පටිලද්ධමග්ගො,
උපපත්තඤ්ඤාණොමහි අනාඤ්ඤානෙයො
එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො.

දිව්‍යවිසුකානි උපාතිවනේතානි ‘දිව්‍යවිසුකානි’ වුවද නති විසතිවස්සුකා සකකාය දිව්‍ය. “ඉධ අස්සුතවා පුද්ගලජනො අරියානං අදසසාවි අරියධමෙ සා අකොවිදෙ, අරියධමෙම අච්ඡිනිතො, සප්පරිසානං අදසසාවි සප්පරිසධමෙ සා අකොවිදෙ සප්පරිසධමෙම අච්ඡිනිතො, රූපං අත්තතො සමනුපසසති රූප වත්තං වා අත්තානං අත්තති වා රූපං රූපසමිං වා අත්තානං, වේදනං— සඤ්ඤං සංඛාරං— විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසසති, විඤ්ඤාණවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණසමිං වා අත්තානං, යා එවරූපා දිව්‍ය දිව්‍යගතංදිව්‍ය ගහනං දිව්‍යකන්තාරො දිව්‍යවිසුකාසිකං දිව්‍යවිපච්ඡිතං දිව්‍යසංයොජනං ගාහො පතිට්ඨාහො¹ අභිනිවේසො පරාමාසො කුමමග්ගො මිච්ඡාපටො මිච්ඡත්තං තිස්සායත්තං විපරියෙසගාහො² විපරිතගාහො විපලොසගාහො මිච්ඡාගාහො අයාථාවතසමිං³ යාථාවතනති ගාහො යාවතා ආසව්‍ය දිව්‍යගතානි ඉමානි දිව්‍යවිසුකානි” දිව්‍යවිසුකානි උපාතිවනේතානි දිව්‍යවිසුකානි උපාතිවනේතා අතිකකතො සමතිකකතො විතිවනේතානි ‘දිව්‍යවිසුකානි උපාතිවනේතා’.

පනේතා නියාමං පටිලද්ධමග්ගොති ‘නියාමා’ වුවද නති වත්තාරො මග්ගා අරියො අට්ඨඞ්ඞිකො මග්ගො. සෙය්‍යපීදං: සමමාදිව්‍ය සමමාසංකප්පො සමමාවාචා සමමාකමමනේතා සමමාසජිවො සමමාවායාමො සමමාසති සමමාසමාධි. චතුහි අරියමග්ගෙහි සමත්තාගතො නියාමං පනේතා සමපනේතා අධිගතො එසසිතො සච්ඡිකතොති ‘පනේතානියාමං’. පටිලද්ධමග්ගොති ලබමග්ගො විලද්ධමග්ගො අධිගතමග්ගො එසසිතමග්ගො සච්ඡිකතමග්ගොති ‘පනේතා නියාමං පටිලද්ධමග්ගො’.

1. පටිඤ්ඤාහො - ම ඡ සං

2. අයාථාවතසමිං - ම ඡ සං

3. විපරියාසගාහො - ම ඡ සං

උප්පත්තඤ්ඤාණොමිති අනඤ්ඤානෙයොයාති තස්ස පට්ටකසම්බුද්ධස්ස ඤාණං උප්පත්තං සමුප්පත්තං ගිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුහුතං 'සබ්බෙ සංඛාරා අනිව්වා'ති ඤාණං උප්පත්තං සමුප්පත්තං ගිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුහුතං, 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා'ති -පෙ- 'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති ඤාණං උප්පත්තං සමුප්පත්තං ගිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුහුතන්ති 'උප්පත්තඤ්ඤාණොමිති', 'අනඤ්ඤානෙයොයාති: සො පට්ටකසම්බුද්ධො න පරනෙයො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො න පරපට්ඨිඤ්ඤා' යථාහුතං ඡන්තාති! පසස්සති අසම්මුලෙහා සම්පජානො¹ පතිස්සන්තො සබ්බෙ සංඛාරා අනිව්වා'ති න පරනෙයො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො, න පරපට්ඨිඤ්ඤා යථාහුතං ඡන්තාති පසස්සති අසම්මුලෙහා සම්පජානො පතිස්සන්තො² 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා'ති -පෙ- සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති න පරනෙයො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො, න පට්ඨිඤ්ඤා: යථාහුතං ඡන්තාති පසස්සති අසම්මුලෙහා සම්පජානො පතිස්සන්තොති 'උප්පත්තඤ්ඤාණොමිති අනඤ්ඤානෙයොයා, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පට්ටකසම්බුද්ධො:

“දිට්ඨිවිසුක්ඛාති උපාතිවත්තො
පත්තො නියාමං පටිලඤ්ඤාමග්ගො,
උප්පත්තඤ්ඤාණොමිති අනඤ්ඤානෙයොයා
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

2.

නිලොලුප්පො⁴ නික්කුහො නිප්පිපාසො
නිම්මකො නිද්ධත්තකසාවම්මොහො,⁵
නිරාසො සබ්බලොකෙ භවිත්වා
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

නිලොලුප්පො නික්කුහො නිප්පිපාසොති 'ලොලුප්පො' වුවහි තණ්හා. “යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං” සා ලොලුප්පො තණ්හා පට්ටකසම්බුද්ධස්ස පභිනා උච්ඡින්නමූලා තාලා-වඤ්ඤානං අනභාවිකතා ආයතිං අනුසාරාදධම්මො, තස්මිං පට්ටකසම්බුද්ධො නිලොලුප්පො⁴. නික්කුහොති: තිණි කුහනඤ්ඤාති: පච්චය පටිසෙධන සංඛාරං⁶ කුහනවත්තං, ඉරියාථසංඛාරං කුහනවත්තං, සාමන්තප්පත්තසංඛාරං කුහනවත්තං.

1. පට්ඨිකත්තං - ව. වී
2. තංජානාති - ව. වී
3. පට්ඨිකත්තො - ව. වී ම ජ ස.

4. නිලොලුප්පො - ව. වී
5. කාසාමොගො - මජ්ඣ., ව. වී, ක
6. පට්ඨිකපටිසෙධන සංඛාරං - මජ්ඣ.

කතමං පව්‍යපට්‍යධනසංඛ්‍යාතං¹ කුහනවත්තු: “ඉධ ගහපතිකා භික්ඛුං ගිමනෙතනති: විවර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපව්‍යයහෙසජ්ජ-පරික්ඛාරෙහි සො පාපිට්ඨා ඉච්ඡාපකතො අස්සිකො විවරපිණ්ඩපාත-සෙනාසනගිලානපව්‍යයහෙසජ්ජපරික්ඛාරානං භීයොකමානං. උපාදය විවරං පව්‍යක්ඛාති, පිණ්ඩපාතං පව්‍යක්ඛාති, සෙනාසනං පව්‍යක්ඛාති, ගිලානපව්‍යයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං පව්‍යක්ඛාති, සො එවමාහ: කිං සමණස්ස මහගෙසන විවරොන එතං සාරුප්පං: යං සමණො සුසානා වා සඛ්ඛාර-කූටා වා පාපගිකා වා නක්කකාති උච්චිතිකා සංඝාටිකං කථා ධාරොයා. කිං සමණස්ස මහගෙසන පිණ්ඩපාතෙන: එතං සාරුප්පං යං සම-ණො උඤ්ජාවරියාය පිණ්ඩියාලොපෙන ජීවිකං කප්පෙය්‍ය. කිං සමණස්ස මහගෙසන සෙනාසනෙන, එතං සාරුප්පං: යං සමණො රුක්ඛමුලිකො වා අස්ස සොසානිකො වා අබ්‍රහ්මකාසිකො වා. කිං සමණස්ස මහගෙසන ගිලානපව්‍යයහෙසජ්ජපරික්ඛාරොන එතං සාරුප්පං යං සමණො සුතිමුත්තන වා හරිතකිංචණික වා ඔසධං කරොය්‍යාති තදුපාදය ලුඛං විවරං ධාරෙති, ලුඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජති, ලුඛං සෙනාසනං පටිපෙවති, ලුඛං ගිලානපව්‍යයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිපෙවති. තමෙනං ගහපතිකා එවං ජානනති; ‘අයං සමණො අපිට්ඨො සත්තුට්ඨො පටිච්ඡෙය්‍ය අසංසට්ඨො ආරභිවිරියො ධුතවාදො’ති භීයො භීයො නිමනෙතනති² විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපව්‍ය-හෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි. සො එවමාහ: තිණණං සමුච්ඡින්නො සද්ධො කුල-පුත්තොඛුං පුඤ්ඤං පසවති සද්ධාය සමුච්ඡින්නො සද්ධො කුලපුත්තො ඛුං පුකකුං පසවති දෙය්‍යධම්මස්ස සමුච්ඡින්නො සද්ධො කුලපුත්තො ඛුං පුඤ්ඤං පසවති, දකඛිණෙය්‍යානං සමුච්ඡින්නො සද්ධො කුලපුත්තො ඛුං පුඤ්ඤං පසවති. තුමහාකං වෙවායං සද්ධා අස්සි දෙය්‍යධම්මො ව සංවිජ්ජති අහං ව පටිග්ගාහකො. සවෙහං³ න පටිග්ගාහෙසසාමි එවං තුමහ පුඤ්ඤෙන පරිබාහිරා හවිස්සථ, න මස්සං ඉමිතා අසො තුමහාකං යෙව⁴ අනුකම්පාය පටිග්ගාහමිති, තදුපාදය ඛුංචි විවරං පටිග්ගාහති ඛුංචි පිණ්ඩපාතං පටිග්ගාහති ඛුංචි සෙනාසනං පටිග්ගාහති ඛුංචි ගිලානපව්‍යයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිග්ගාහති, යා එවරූපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනං කුහිතතතනං, ඉදං පව්‍යපට්‍යධනසංඛ්‍යාතං කුහනවත්තු.

1. පව්‍ය පටිපෙවන සංඛ්‍යාතං - ම ජ සං.
2. පියෙතිමනෙතනති - ප ව වී

3. සවෙ අහං - ම ව වී ක
4. තුමහෙසෙව - ම ව වී ක

කතමං ඉරියාපථසංඛාරං කුහනවත්ථු: ඉධෙකච්චො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො සම්භාවනාධිපජායො, එවං මං ජනො සම්භාවිසසතිති ගමනං සණ්ඨපෙනි යානං සණ්ඨපෙති නිසජ්ජං සණ්ඨපෙනි සයනං සණ්ඨපෙනි පණ්ඩාය ගව්ඡති, පණ්ඩාය තිව්ඨති, පණ්ඩාය නිසීදති, පණ්ඩාය සෙය්‍යං කප්පෙති, සමාහිතො විය ගව්ඡති, සමාහිතො විය තිව්ඨති, සමාහිතො විය නිසීදති, සමාහිතො විය සෙය්‍යං කප්පෙති¹ ආපාරකජ්ඣාදිව හොති² යා එවරුපා ඉරියාපථස්ස අවධිපතා යපතා සණ්ඨපතා භාකුටිතා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං, ඉදං ඉරියාපථසංඛාරං කුහනවත්ථු.

කතමං සාමන්තජප්පනසංඛාරං කුහනවත්ථු: ඉධෙකච්චො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො සම්භාවනාධිපජායො එවං මං ජනො සම්භාවිසසතිති අරියධම්මසන්නිසිති වාවං භාසති. යො එවරුපං විවරං ධාරෙති, සො සමණො මහෙසකෙඛාති භණ්ති, යො එවරුපං පත්තං ධාරෙති, ලොහථාලකං ධාරෙති, ධම්මකරකං³ ධාරෙති, පරිසකාවනං ධාරෙති, කුඤ්චිකං ධාරෙති, උපාහනං ධාරෙති, කායබ්ඤ්ඤානං ධාරෙති, ආයොගං ධාරෙති⁴, සො සමණො මහෙසකෙඛාති භණ්ති. යස්ස එවරුපො උපජ්ඣායො සො සමණො මහෙසකෙඛාති, භණ්ති, යස්ස එවරුපො ආවරියො, එවරුපා සමානුපජ්ඣායකා සමානාවරියකා මිත්තා සන්ද්ධා සම්භත්තා සභායා, සො සමණො මහෙසකෙඛාති භණ්ති. යො එවරුපෙ විහාරෙ වසති, අඤ්ඤායොගෙ වසති - පාසාදෙ වසති - භම්මියෙ වසති - ගුහායං වසති - ලෙණෙ - වසති - කුටියා වසති - කුටාගාරෙ වසති, අට්ටි වසති, මාලෙ වසති උදුණෙඛ වසති, උපට්ඨානසාලායං උසති, මණ්ඩපෙ වසති, රුක්ඛවුලෙ වසති, සො සමණො මහෙසකෙඛාති භණ්ති, අථවා කොරඤ්ඤිකකොරඤ්ඤිකො භාකුටිකභාකුටිකො කුහකකුහකො ලපකලපකො මුඛසංභාවිතො අයං සමණො ඉමාසං එවරුපානං සත්තානං විහාරසමාපතතිනං ලභීති. තාදිසං ගම්හිරං ගුලං නිපුණං පටිච්ඡත්තං ලොකුකතරං සුඤ්ඤාතාපටිසඤ්ඤත්තං කථං කථෙති. යා එවරුපා භාකුටිතා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං, ඉදං සාමන්තජප්පනසංඛාරං කුහනවත්ථු.

තස්ස පට්ඨකසම්බුද්ධිසස ඉමානි තිණි කුහනවත්ථුනි පභිනානි සමුච්ඡිත්තානි වූපසත්තානි පටිප්පසසඤ්ඤානි අභිබ්බප්පතතිකානි ඤාණං භවිතා දඬිසාගි, තස්මා සො පට්ඨකසම්බුද්ධො භික්ඛුහො,

1. සමාහිතොවිය සයනි - පත
2. ආපාරකජ්ඣාදි ව හොති - කසම්මි

3. ධම්මකරණං - ම ජ සං
4. ආයොගබ්ඤ්ඤානං ධාරෙති - භාය

නිපපිපාසොති. 'පිපාසා' වුවැති තණ්හා, 'යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං.'¹ සා පිපාසා තණ්හා තස පච්චිකසමුද්ධාසස පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවක්ඛකතා අනභාවකතා' ආයතිං දනුපාදධම්මො, තඤ්ච සො පච්චිකසමුද්ධා නිපපිපාසොති 'නිලොප්පො' නික්කුහො නිපපිපාසො.'

නිමමකොති නිදානකසාවමොහොති 'මකො'ති 'යො මකො මකායනා මකාසිතතං නිවුරියං නිවුරියකමමං: කසාචොති' රාගො කසාචො, දෙසො කසාචො, මොහො කසාචො, කොධො උපතා හො මකො පලාසො -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා කසාචා. මොහොති: දුක්ඛ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං. දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදා අඤ්ඤාණං පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං අපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තාපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, ඉදප්පවිටියතා පටිවැසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං, යං ඵවරුපං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසමයො අනනුබොධො අපට්ඨවෙධො අසංගාහනා අපරියොගාහනා අසමදෙක්ඛනා අපට්ඨවෙක්ඛනා අපට්ඨක්ඛකමමං. දුම්මේ ජ්ඣා ඛාලාං අසමපජ්ඣාං මොහො පමොහො සමමොහො අවිජ්ජා ඥවිජ්ජොසො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරි- යුට්ඨානං අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමුලං. තස පච්චිකසමුද්ධාසස මකො ච මොහො ච වන්තා සංවන්තා නිදානතා පභිනා සමුච්ඡන්තා වුපසන්තා පටිපසංඝාදා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දසිසාති "යො පච්චිකසමුද්ධො 'නිමමකො නිදානකසාවමොහො'

නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වාති "ආසා" වුවැති තණ්හා, 'යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං' සබ්බලොකෙති: සබ්බඅපාය ලොකෙ සබ්බ මනුසසලොකෙ සබ්බ දෙවලොකෙ සබ්බබ්ඤ්ඤාලොකෙ සබ්බධාතූලොකෙ සබ්බආයතනලොකෙ. නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වාති සබ්බලොකෙ නිරාසසො භවිත්වා. නිත්තණ්හාභවිත්වා, නිපපිපාසො භවිත්වාති 'නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වා ඵකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.'

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

"නිලොප්පො නික්කුහො නිපපිපාසො
නිමමකො නිදානකසාවමොහො,
නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වා
ඵකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො"ති.

1. අනභාවං ගතං - ව ට් ට් සං
2. නිලොප්පො - ව ට්

3. බමමසසධංගි - විතතුපාදකණ්ඩ

3.

පාපං සභායං පරිවජ්ජයෙථ
අනාඤ්ඤාසිං විසමෙ නිව්ට්ඨං,
සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං
එකො වරෙ බහවිසාණකපෙසා.

පාපං සභායං පරිවජ්ජයෙථාති: 'පාපසභායො' වුවන් 'යො සො සභායො දසවතථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්තාගතො'. නත්ති දිත්තං නත්ති සිට්ඨං, නත්ති භුතං, නත්ති සුකට්ඨකකට්ඨානං.¹ කම්මානං ඵලං විපාකො, නත්ති අයං ලොකො, නත්ති පරොලොකො, නත්ති මාතා, නත්ති පිතා, නත්ති සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ති ලොකෙ සමණධ්වාහමණා සමමග්ගතා සමමාපට්ඨනතා යෙ ඉමං ච ලොකං පරං ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සඤ්ඤාතො පට්ඨෙදන්ති''ති අයං පාප සභායො. පාපං සභායං පරිවජ්ජයෙථාති: පාපං සභායං වජ්ජයා පරිවජ්ජයා'ති 'පාපං සභායං පරිවජ්ජයෙථ'.

අනාඤ්ඤාසිං විසමෙ නිව්ට්ඨනාති: 'අනාඤ්ඤාසිං, වුවන් යො සො සභායො දසවතථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්තාගතො නත්ති දිත්තං නත්ති සිට්ඨං -පෙ- යෙ ඉමං ච ලොකං පරං ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සඤ්ඤාතො පට්ඨෙදන්ති'ති. විසමෙ නිව්ට්ඨනාති: විසමෙ කායකමෙම නිව්ට්ඨං, විසමෙ උච්චිකමෙම නිව්ට්ඨං, විසමෙ මනෝකමෙම නිව්ට්ඨං, විසමෙ පාණාතිපාතෙ නිව්ට්ඨං, විසමෙ අදිත්තාදනෙ නිව්ට්ඨං, විසමෙ කාමෙසුමිච්ඡාවාරෙ නිව්ට්ඨං, විසමෙ මුසාවාදෙ නිව්ට්ඨං, විසමාය පිසුනාය වාචාය නිව්ට්ඨං, විසමාය ඵරුසාය වාචාය නිව්ට්ඨං, විසමෙ සමඵප්පලාපෙ නිව්ට්ඨං, විසමාය අභිජ්ඣාය නිව්ට්ඨං, විසමෙ ව්‍යාපාදෙ නිව්ට්ඨං, විසමාය මිච්ඡාදිට්ඨියා නිව්ට්ඨං, විසමෙසු සංඛාරෙසු නිව්ට්ඨං, විසමෙසු පඤ්ඤාසු කාමගුණෙසු නිව්ට්ඨං, විසමෙසු පඤ්ඤාසු නිවරණෙසු නිව්ට්ඨං විනිව්ට්ඨං, සත්තං අලභිතං උපගතං අපේක්ඛාසිතං අධිමුක්ඛනාති 'අනාඤ්ඤාසිං විසමෙ නිව්ට්ඨං'.

1. සුත්ත සුක්කතානං - මජ්ඣං

සයං න සෙවෙ පසුතං පමතතන්ති- පසුතන්ති: 'යොපි කාමෙ ඵසති ගවෙසති පරියෙසති තච්චරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤානො තනතිතො තපොතො තප්පබ්භාරො තද්ධම්මිකො තද්ධපතෙයො- සොපි කාමෙ පසුතො'. 'යොපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පරියෙසති, සද්ද-ගජ්ඣ-රස- ඵොට්ඨබ්බෙ පරියෙසති තච්චරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤානො තනතිතො තපොතො තප්පබ්භාරො තද්ධම්මිකො තද්ධපතෙයො, සොපි කාමපසුතො' යොපි තණ්හා වසෙන රූපෙ පටිලහති සද්ද- ගජ්ඣ- රස- ඵොට්ඨබ්බෙ පටිලහති තච්චරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤානො තනතිතො තපොතො තප්පබ්භාරො තද්ධම්මිකො තද්ධපතෙයො, සොපි කාමපසුතො.. යොපි තණ්හා වසෙන රූපෙ පරිභුඤ්ඤාති, සද්ද- ගජ්ඣ- රස- ඵොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ඤාති තච්චරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤානො තනතිතො තපොතො තප්පබ්භාරො තද්ධම්මිකො තද්ධපතෙයො, සොපි කාමපසුතො. යථා කලහකාරකො කලහපසුතො, කම්මකාරකො කම්මපසුතො, ගොවරෙ වරතො ගොවරපසුතො, ක්කායි ක්කායපසුතො, ඵවමෙව යො කාමෙ ඵසති ගවෙසති පරියෙසති තච්චරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤානො තනතිතො තපොතො තප්පබ්භාරො තද්ධම්මිකො තද්ධපතෙයො, සොපි කාමපසුතො. යොපි තණ්හා වසෙන රූපෙ පරියෙසති - පෙ - යොපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පටිලහති - පෙ - යොපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පරිභුඤ්ඤාති, සද්ද - ගජ්ඣ - රස - ඵොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ඤාති, තච්චරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤානො තනතිතො තපොතො තප්පබ්භාරො තද්ධම්මිකො තද්ධපතෙයො සොපි කාමපසුතො. පමතතන්ති: පමාදෙ වත්තබ්බො: කායදුච්චිතෙ වා වච්ඡවච්චිතෙ වා මනාදුච්චිතෙ වා පඤ්ඤා කාමගුණෙසු වා විත්තස්ස වොසසග්ගො¹ වොසසග්ගානුපපදනං² කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසකකච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනවච්ඡිත කිරියතා³ ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජ්ඣතා හික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙචනා අභානා අබ්බුලිකම්මං අනඤ්චානං අනනුයොතො පමාදො. 'යො ඵචරූපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං, අයං වුච්ඡිති පමාදො. සයං න සෙවෙ පසුතං පමතතන්ති: පසුතං න සෙවෙයං පමත්තං ව සයං න සෙවෙයං, සාමං න සෙවෙයං, න හිසෙවෙයං, න සංසෙවෙයං න පටිසංසෙවෙයං න ආවරෙයං න සමාවරෙයං න සමාදය වත්තත්තාති 'සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං ඵකො වරෙ බහාවිසාණකපො'.

තෙනාහ සො පවෙච්ඡකසම්බුද්ධො:

“පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ
අනාදාසං විසමෙ හිව්චං,
සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං
ඵකො වරෙ බහාවිසාණකපො”ති.

1. කාමපසුතො - ම ජ සං

2. වොසග්ගො-ම ජ සං

3. වොසග්ගානුපපදනං-මජ්ඣං

4. අනවච්ඡිත කිරියතා - ම-ව-වි-ක

බහුසසුතං ධම්මධරං භජෙථ
මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තං,
අකුසුය අකුසානි විනෙය්‍ය කඛං
එකො වරෙ බග්ග විසාණ කප්පො.

බහුසසුතං ධම්මධරං භජෙථංති බහුසසුතො හොති මිත්තො සුතධරො සුත සන්තිවයො, යෙ තෙ ධම්මො ආදි කල්‍යාණො - පෙ - සාධං සවාසද්දන්තං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුඤ්ඤං බ්‍රහ්මවරියං අභිවදන්ති, තථා රූපාසස ධම්මං බහුසසුතා හොන්ති ධතා¹ වචසා පරිච්ඡා, මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුපපටිච්ඡා. ධම්මධරන්ති: ධම්මං ධාරෙත්තං සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යා කරණං ගාථං උදනං ඉන්ද්‍රිකකං ජාතකං අබ්‍භුතධම්මං වෙදප්‍රාං. බහුසසුතං ධම්මධරං භජෙථංති බහුසසුතං ව ධම්මධරං ව මිත්තං භජෙය්‍ය සංභජෙය්‍ය සෙවෙය්‍ය නිසෙවෙය්‍ය සංසෙවෙය්‍ය පටිසෙවෙය්‍යා'ති 'බහුසසුතං ධම්මධරං භජෙථ'.

මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තන්ති උළාරො හොති මිත්තො සීලෙන සමාධිනා පකුසුය විදුක්ඛියා විමුක්තිඤ්ඤාණදසුනෙන. පටිභාන වත්තන්ති: තයො පටිභානවත්තො² පරියත්තපටිභානවා පරිපුච්ඡා පටිභානවා අධිගමපටිභානවා, කතමො පරියත්තපටිභානවා; ඉධෙකච්ඡි සස ඉබ්බවචනං පරියාපුතං³ හොති සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යා කරණං ගාථා උදනං ඉන්ද්‍රිකකං ජාතකං අබ්‍භුතධම්මං වෙදප්‍රාං.

කතමො පරිපුච්ඡා පටිභානවා: ඉධෙකච්ඡි පරිපුච්ඡිතා'පි හොති, අපෙකච්ඡි, ඤායෙ ව ලක්ඛණෙ ව කාරණෙ ව යානායානෙ ව. තසස පරිපුච්ඡං නිසසාය පටිභානි, අයං පරිපුච්ඡා පටිභානවා.

කතමො අධිගමපටිභානවා ඉධෙකච්ඡි සස අධිගතො හොන්ති වත්තාරො සතිපට්ඨානා වත්තාරො සම්මප්පධානා වත්තාරො ඉද්ධිපාද පකුසිත්ථියානි පකුච්ඡ බලානි සත්තබ්බාජකඛිගා අරියො අට්ඨඛිගිකො මග්ගො වත්තාරො⁴ අරිය මග්ගො වත්තාරි සාමකුසුඵලානි⁵ වතසෙසා පටිසම්භිදයො ජ අභිකුසුඵලො. තසස අපෙකා ඤාතො ධම්මො ඤාතො නිරුත්ති ඤාතො. අපෙකා ඤාතෙ අපෙකා පටිභානි, ධම්මෙ ඤාතෙ ධම්මො පටිභානි, නිරුත්ති යා ඤාතාය නිරුත්ති පටිභානි. ඉමෙසු තිස්ස ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද. සො පච්චික සම්බුද්ධො ඉමාය පටිභාන පටිසම්භිදය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සම්පතො⁶ සමන්තාගතො. තසමා පච්චික සම්බුද්ධො පටිභානවා. යසස පරියත්ති නත්ති පරිපුච්ඡා⁶ නත්ති අධිගමො නත්ති, කිං තසස පටිභානිසසතිති 'මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තං'.

1. ධතා - ම ජ සං
2. තයොපටිභානවා - ව-වි
3. පරියාපුතං හොති - ව-වි
පරියාපුතං - සා.
4. වත්තාරිමජ්ඣ සාමකුසුඵලානි - ප ව වි
5. සමුපපතො - ම ජ සං
6. පරිපුච්ඡං නත්ති - ව වි

අඤ්ඤාය අද්ධානි විනොයා කඛ්ඛනාති: අත්තස්ස අඤ්ඤාය පරස්ස අඤ්ඤාය උභයස්ස අඤ්ඤාය දිට්ඨධම්මකස්ස අඤ්ඤාය සම්පරාසිකස්ස අඤ්ඤාය- පරමස්සස්ස¹ අඤ්ඤාය අභිඤ්ඤාය, ජාතිස්සා තුලස්සිස්සා තීර සිස්සා විභාවස්සිස්සා විභූතස්ස කස්සා කඛ්ඛි විනොයා පටිවිනොයා පඡ්භොයා විනොදොයා බ්‍යන්තිකරොයා අනභාවං ගයමියා²ති 'අඤ්ඤාය අද්ධානි විනොයා කඛ්ඛි එකොවරෙ බ්‍රහ්ම විසාණ කප්පො.'

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

බ්‍රහ්මස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ
මිත්තං උළාරං පටිභානවිත්තං,
අඤ්ඤාය අද්ධානි විනොයා කඛ්ඛි
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො''ති.

5.

බ්බිඛං රතීං කාමසුඛං ච ලොකෙක
අනලංකරිස්සා අනපෙකඛමානො,
විභූසණධර්මානා විරතො සච්චවාදී
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො.

බ්බිඛං රතීං කාමසුඛං ච ලොකෙකති: 'බ්බිඛා'ති දෙඛ බ්බිඛා කාසිකා බ්බිඛා ච වාවසිකා බ්බිඛා ච -පෙ- අයං වාවසිකා බ්බිඛා. රතීති අනුකතණස්සිතාධිවනමෙතං 'රතී'ති. කාමසුඛනාති: දුක්ඛං භෙතං භගවතා: "පඤ්චමෙ භික්ඛවෙ කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ඤා; චතචු- විඤ්ඤායා රූපා ඉට්ඨා කතතා මනාපා පියරූපා කාමුපසංහිතා රජනියා, සොතට්ඤ්ඤායා සද්ද -පෙ- ඝාතවිඤ්ඤායා ගණි- ජ්චතාවිඤ්ඤායා රසා- කායවිඤ්ඤායා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කතතා මනාපා පියරූපා කාමුපසංහිතා රජනියා. ඉමෙමො භික්ඛවෙ පංචකාම ගුණා. යං මො භික්ඛවෙ ඉමෙ පංචකාමගුණෙ පභිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනසං ඉදං වුච්චති කාමසුඛං"³ ලොකෙකති. මනුසංලො- කෙ'ති 'බ්බිඛං රතීං කාමසුඛං ච ලොකෙ'.

අනලංකරිස්සා අනපෙකඛමානොති: බ්බිඛං ච රතීං ච⁴ කාමසුඛං ච ලොකෙ අනලංකරිස්සා අනපෙකඛො හුස්සා උප්පජ්ජති විනොදොස්සා බ්‍යන්තිකරිස්සා අනභාවං ගමෙස්සාති 'අනලංකරිස්සා අනපෙකඛමානො'

1. පරමස්ස - ම ජ්ඣං
2. බ්බිඛාරතී - ප ව ට්ඨ

3. කාමෙ සුඛං - ව ට්ඨ

4. බ්බිඛා ච රතී ච - ව ට්ඨ

5 සංග්‍රහතතිකාය මහසංග්‍රහක

විභුසනට්ඨානා චිරතො සච්චවාදීති 'විභුසා'ති දෙව විභුසා අත්ථි අගාරියස්ස විභුසා¹ අත්ථි පබ්බජිතස්ස විභුසා² කතමා අගාරියස්ස විභුසා කෙසා ව මස්ස ව³, මාලා ව ගන්ධා⁴ ව චිලෙපනා ව ආහරණා ව පිළුකනා ව⁵ වත්ථං ව සාරසාමනං ව වෙය්නං ව උච්ඡාදනං පරිමද්දනං නභාපනං සම්බාහනං ආදසං අඤ්ඤනං මාලාගක්ඛිච්චෙපනං⁶ මුඛවුණ්ණං⁷ මුඛලෙපනං හත්ථබ්බන්ධනං පිබ්බන්ධනං දණ්ඩං නාලිකං බග්ගං ඡත්තං ඡත්තූපාහනං උණ්ඨිසං මණ්ඩං වාලවිජනිං ඔද්දතාති වත්ථාති දීඝදසාති ඉති වා අයං අගාරියස්සං විභුසා.

කතමා පබ්බජිතස්ස විභුසා. විවරමණ්ඩනා පතෑමණ්ඩනා සෙනාසනමණ්ඩනා ඉමස්ස වා පුත්තිකායස්ස⁸ බාහිරානං වා පරික්ඛාරානං මණ්ඩනා විභුසනා කෙලනා පරිකෙලනා ගෙධිතතා ගෙධිතතං⁹ වපලතා¹⁰ වාපලතං, අයං පබ්බජිතස්ස විභුසා.

සච්චවාදීති: සො පච්චෙකසමුච්ඡේදො සච්චවාදී සච්චසන්ධො ඵෙතො පච්චයිකො අවිසංවාදකො ලොකස්ස. විභුසනට්ඨානා ආරතො විරතො පටිවිරතො ගික්ඛිතො ගිස්සටො විප්පමුත්තො විසංයුතො විමරියාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති 'විභුසනට්ඨානා විරතො සච්චවාදී ඵෙතො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුච්ඡේදො:

බිඩ්ධිං රතිං¹¹ කාමසුඛං ච ලොකෙ
අනලංකරිතා අනපෙක්ඛමානො
විභුසනට්ඨානා විරතො සච්චවාදී
ඵෙතො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො¹²ති.

6.

පුත්තං ව දුරං පිතරං ව මාතරං
ධනාති ධඤ්ඤාති ව බන්ධවාති,
භික්ඛානා¹³ කාමාති සකොධිකාති¹⁴
ඵෙතො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

පුත්තං ව දුරං පිතරං ව මාතරනි: 'පුත්තං'ති වත්තාරො පුත්තං; අත්තප්පො පුත්තං, ධෙත්තප්පො¹⁴ පුත්තො දිත්තකො පුත්තං, අත්තො වාසිකො පුත්තං. දුරා වුච්ඡිති හරියායො. පිතාති යො සො ජනකො, මාතාති යා සා ජනකාති 'පුත්තං ව දුරං පිතරං ව මාතරං'.

1. අත්ථි අගාරියස්ස - ම ඡ සං

2. අත්ථි අනගාරියස්ස - ම ඡ සං

3. නෙසමස්සව - ව ට්

4. මාලාව ගන්ධාව - ව ට්

5. පිළුකාව ව වත්ථං සයනාසනං - ම ට් ට් ක

6. මාලාවලෙපනං

7. මුඛ වුණ්ණකං - ප ව ට්

8. භුත්තිකායස්ස - ප ව ට්

9. ගෙධිකතා ගෙධිකතං - ම ඡ සං

10. වාපලතා-වාපලති - ම ව ට් ක

11. පිඩ්ධාරති - ව ට්

12. ඡහික්ඛාන - ප ව ට්

13. සරොධිකාති - ම ඡ සං

14. ධෙත්තප්පො - ව ට් භං

ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානීති: 'ධනානි' වුච්චන්ති භිරඤ්ඤං සුවණ්ණං චුත්තං මණි වෙච්චියො සංඛ්ඛා සිලා පවාළං රජතං ජාතරූපං ලොභිතඛෙකා¹ මසාරගලං 'ධඤ්ඤානි' වුච්චන්ති පුබ්බන්තං අපරන්තං, පුබ්බන්තං නාම; සාළි වීභි යචො ගොධුමො කඞ්ඞු වරකො කුද්දාසකො අපරන්තං නාම; සුපෙය්‍යං. බන්ධවානීති වත්තාරො බන්ධා; ඤ්ඤිබන්ධවාපි බන්ධු, ගොත්තබන්ධවාපි බන්ධු, මිත්තබන්ධවාපි බන්ධු, සිප්පබන්ධවාපි බන්ධුති 'ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානි'.

භික්ඛාන කාමානි සංකොධිකානීති 'කාමා'ති උද්දනකො දෙව කාමා: වත්ථුකාමා ච කිලෙස කාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. භික්ඛාන කාමානීති² වත්ථුකාමෙ පරිජාණිතා කිලෙසකාමෙ පහාය පජ්ඣිතා විනොදිතා බ්‍යන්තිං කථිතා අනභවං ගමෙතා භික්ඛාන³ කාමානි සංකොධිකානීති: සොත්තපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පව්වාගච්ඡන් සකදගාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා - අනාගාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා - අරහත්ත මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පව්වාගච්ඡන්ති. 'භික්ඛානකාමානි 'සංකොධිකානී' එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමිබ්බද්ධො;

“සුත්තං ච දුරං පිතරං ච මාතරං.
ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානි,
භික්ඛාන කාමානි සංකොධිකානී⁴
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

7.

සංඛ්ඛා එසො පරිත්තමෙත්ථ සොබ්‍යං
අප්පසාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ භියො,
ගලො⁵ එසො ඉති ඤාතො මතිමා⁶
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

සංඛ්ඛා එසො පරිත්තමෙත්ථ සොබ්‍යන්ති: සංඛ්ඛාති වා බලිසන්ති වා අමිසන්ති වා ලග්ගන්ති වා⁷ පළිබ්බොධොති වා පඤ්චනෙත්තං කාමගුණානං අධිවචනං, පරිත්තමෙත්ථ සොබ්‍යන්ති වුත්තං හෙතං හභවතා:

1. ලොභිතඛෙකා - ව ව් ම ජ සං
2. ජභික්ඛාන - ව ව්
3. සංකොධිකානී - මජ්ඣං-
සංකොධිකානී - ව ව් ක
4. ගමෙතා - ස්‍යා

5. වුත්තිමා - පන ස
සතිමා - ව ව්
6. ලග්ගන්තිමා - පං
ලග්ගන්තිමා - ව ව්
7. පළිබ්බොධොති - ව ව්

“පඤ්චමෙ භික්ඛවෙ කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච: වනච්චිකේඤ්ඤායා රුපා -පෙ- කායච්චිකේඤ්ඤායාචොට්ඨංඛා ඉට්ඨා කතනා මනාපා පිඤ්ඤා කාමුපසංභිතා රජනීයා. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, පඤ්ච කාමගුණා, යං ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පටිච්ච උපපජ්ජන් සුඛං සොමනස්සං ඉදං වුවවති කාමසුඛං”^a අප්පකං එතං සුඛං, ඔමකං එතං සුඛං, ථොකං එතං සුඛං, ලාමකං එතං සුඛං, ජත්තකං එතං සුඛං, පරිත්තකං එතං සුඛං, ‘සංඛයා එසො පරිත්තමෙත්ථ සොඛාරං’.

අප්පසාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ භීයොති “අප්පසාදාද්‍ය කාමා වුත්තා හගවතා ඛුද්දසා ඛුද්දසා ආදීනවො එත්ථ භීයො, අට්ඨකඛිඤ්ඤපමා කාමා වුත්තා හගවතා - මංසපෙසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - තිණ්ණකුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - අඛාරකාසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - සුපිනකුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - යාඤ්ඤපමා කාමා වුත්තා හගවතා - රුක්ඛඵලපමා කාමා වුත්තා හගවතා අසිසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - සත්ථිසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - සප්පසිරුපමා කාමා වුත්තා හගවතා ඛුද්දසා ඛුද්දසා ආදීනවො එත්ථ භීයො”^b අප්පසාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ භීයො.

ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මත්ථොති: ගලෙති වා බලිසන්ති වා ආමිසන්ති වා, ලග්ගන්ති වා¹ බන්ධන්ති වා පළිබ්බොධොති වා පඤ්චනෙත්තං කාමගුණානං අධිවචනං. ඉතිති පදසන්ති පදසංසග්ගො පදසාරිපුරි අක්ඛරසමවායො බ්‍රහ්මචරිණීච්චිකා පදනුප්පබ්බතාමෙතං ඉතිති. මත්ථොති ධරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා දුඤ්ඤා ඤ්ඤා විභාවි මෙධාවි.

ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මත්ථොති: මතිමා ගලොත්ථ ඤ්ඤා බලිසන්ති ඤ්ඤා. ආමිසන්ති ඤ්ඤා ලග්ගන්ති. ඤ්ඤා බන්ධන්ති ඤ්ඤා පළිබ්බොධොති ඤ්ඤා ජාත්ථො තුලයිත්ථා තීරයිත්ථා විභාවි යිත්ථා විභුතං කත්ථොති: ‘ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මත්ථො, එකො වරෙ බ්‍රහ්මචරිණීකප්පො’.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමදුට්ඨො.

“සංඛයා එසො පරිත්තමෙත්ථ සොඛාරං
අප්පසාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ භීයො,
ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මතිමා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මචරිණීකප්පො”^{ක්}.

1. ලග්ගන්ති - පත
ලග්ගන්ති - ව-වි

a. සංග්ගතනිකාය-වග්ගාදිකත.
b. මත්ථොති නිකාය-අලංකාරපද්ධත.

සද්දුලයිකාන සංකුසුප්පානි
ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරි,
අගගිව දඩඪං අනිවත්තමානො
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

සද්දුලයිකාන සංකුසුප්පානිති: දස සංකුසුප්පානි'. කාමරාග සංකුසුප්පානං පටිසංකුසුප්පානං මානසංකුසුප්පානං දිට්ඨිසංකුසුප්පානං විචික්ඛාසංකුසුප්පානං සිලබ්බකරාපරමාසංකුසුප්පානං භවිරාගසංකුසුප්පානං ඉසාසංකුසුප්පානං මච්ඡරියසංකුසුප්පානං අවිජ්ජාසංකුසුප්පානං, සද්දුලයිකාන සංකුසුප්පානිති: දසසංකුසුප්පානි දුලයිකා සද්දුලයිකා පජභිකා විනොදෙකා බ්‍යානනි. කරිකා අනභාවං ගමෙකාති 'සද්දුලයිකාන සංකුසුප්පානි'.

ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරිති 'ජාලං' වුවනි සුත්තජාලං සලිලං'. වුවනි උදකං, 'අමුඛාරි' වුවනි මංවජා, යථා මංවජා ජාලං භික්ඛුකා සමිහික්ඛුකා දුලයිකා පදුලයිකා සමපදුලයිකා වරති විහරති ඉරියති වත්තනති පාලෙති යපෙති යාපෙති, එවමෙව දො ජාලා තණ්හා ජාලං ව දිට්ඨිජාලං ව - පෙ - ඉදං තණ්හාජාලං පෙ - ඉදං දිට්ඨිජාලං. තස්ස පට්ඨෙකසමුඛසංකුසුප්පානං තණ්හාජාලං පභිනං, දිට්ඨිජාලං පටිභිසංකුසුප්පානං, තණ්හාජාලස්ස පභිනත්තා දිට්ඨිජාලස්ස පටිභිසංකුසුප්පානං සො පට්ඨෙක සමුඛො උපෙ න සජ්ජති, සද්දු න සජ්ජති ගතෙකා න සජ්ජති - පෙ - දිට්ඨි සුදුමුත විකුසුකංකුසුප්පානං බමුමසු න සජ්ජති, න ගණ්හාති¹ න බජ්ඣති² න පළිබජ්ඣති³. නිසංකුසුප්පානං ගිසංකුසුප්පානං විසංකුසුප්පානං, විමරියාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති 'ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරි'.

අගගිව දඩඪං අනිවත්තමානොති: යථා අගගි තිණකවුට්ඨපාදානං දහනොගා ගව්හති අනිවත්තනොගා. එවමෙව තස්ස පට්ඨෙකසමුඛසංකුසුප්පානං සොපකතිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති, න පට්ඨෙති න පට්ඨාගව්හති. සකදගාමිමග්ගෙන - ආනාගාමිමග්ගෙන - අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති, න පට්ඨෙති න පට්ඨාගව්හතිති 'අගගිව දඩඪං අනිවත්තමානො එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'

තෙනාහ සො පට්ඨෙකසමුඛො:

“සද්දුලයිකාන සංකුසුප්පානි
ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරි,
අගගිව දඩඪං අනිවත්තමානො,
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

1. නග්ගති - ව-වි
2. නවුජකති - පහ

3. න පළි බුජකති - පහ
4. ථාලයිකා - ස.

9.

ඔක්කම්භවකඛු න ව පාදලොලො
ගුත්තිඤ්ඤො රක්ඛිතමානසානො,
අනවස්සනො අපරිධයහමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසො.

ඔක්කම්භවකඛු න ව පාදලොලොති කථං - බිත්තවකඛු හොති: ඉධෙකච්චො භික්ඛු වකඛුලොලො වකඛුලොලියෙන සමන්තාගතො හොති 'අදිට්ඨං දක්ඛිතඛං දිට්ඨං සමඤ්ඤාමිතඛං' නති ආරාමෙන ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං ගිගමෙන ගිගමං නගරෙන නගරං රට්ඨෙන රට්ඨං ජනපදෙන ජනපදං දිස්වාරිකං අනවස්ථිත වාරිකං¹ අනුයුක්තො හොති රූපදස්සනාය, එවං බිත්තවකඛු හොති-

අථවා භික්ඛු අත්තරස්සං පට්ටෙඨා විටී පටිපනෙතො අසංවුතො ග වජ්ඣති: හත්ථිං ඔලොකෙතො අසං ඔලොකෙතො රථං ඔලොකෙතො පතති: ඔලොකෙතො ඉඤ්ඤො ඔලොකෙතො පුරිසෙ ඔලොකෙතො කුමාරකෙ ඔලොකෙතො කුමාරිකායො ඔලොකෙතො අත්තරාපනං ඔලොකෙතො සරමුඛාති ඔලොකෙතො උද්ධං ඔලොකෙතො² අධො ඔලොකෙතො දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො³ ග වජ්ඣති, එවමිති බිත්තවකඛු හොති.

අථවා භික්ඛු ධක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තභාගාහි හොති අනුබ්‍රැහ්මජනභාගාහි යථාධිකරණමෙනං⁴ වකඛුඤ්ඤං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අභ්‍යාසසවෙය්‍යානස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති වකඛුඤ්ඤං, වකඛුඤ්ඤො න සංවරං⁵ ආපජ්ජති, එවමිති බිත්තවකඛු හොති.

යථාවා පනෙකෙ හොතොතො සමණ්ඩ්‍රාගමිණා සද්ධාදෙය්‍යාති හොජනාති භුඤ්ජේතො තෙ එවරූපං විසුකදස්සනං අනුයුක්තො විහරන්ති, සෙය්‍යට්ඨං: නච්චං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛානං පාණිසසරං වේතාලං කුම්භචුතං සොහනගරකං⁶ වණ්ඤාලං වංසං ධොවනං හත්ථියුද්ධං අසසයුද්ධං මහිසයුද්ධං උසහයුද්ධං අජයුද්ධං මෙණ්ඩයුද්ධං කුක්කුටයුද්ධං වච්චකයුද්ධං දණ්ඩයුද්ධං ලුට්ඨියුද්ධං ගිඛුද්ධං උය්‍යාධිකං බලග්ගා සෙනාබ්‍යුහං අනිකදස්සනං ඉති වා, එවමිති බිත්තවකඛු හොති.

1. අනවස්ථිත වාරිකං - ම ජ සං

අනවස්ථිත වාරිකං - ප ව වි ස්‍යා

2. උග්ගං දිසෙ: දිසං පෙක්ඛමානො - ප ව වි

3. පෙක්ඛමානො - ස්‍යා,

4. මෙතං - ප ව වි

5. නච්ච සංවරං - ව වි

6. සොහනකං - ම ජ සං

කථං ඔක්ඛිත්තවත්තං භොති, ඉධෙකච්චා භික්ඛු¹ න වත්තං ලොලො න වත්තං ලොලො යෙන සමන්තාගතො භොති, අදිට්ඨං දත්තං ධම්මං දිට්ඨං සමතික්ඛමිතධ්මං න ආරාමෙන දාරාමං, න උය්‍යානෙන උය්‍යානං, න ගාමෙන ගාමං, න නිගමෙන නිගමං, න නගරෙන නගරං, න රටෙට්ඨන රට්ඨං න ජනපදෙන ජනපදං, දීඝචාරිකං අනවස්ථිතචාරිකං² අනුයුක්තො භොති රූපදස්සනාය. එවමි ඔක්ඛිත්තවත්තං භොති.

අථවා භික්ඛු අත්තරසරං පටිට්ඨා වීරී. පටිපන්නො සංවුත්තො ගච්ඡති න හස්සි. ඔලොකෙත්තො න දස්සං ඔලොකෙත්තො න රථං ඔලොකෙත්තො න පත්තිං ඔලොකෙත්තො න ඉස්සියො ඔලොකෙත්තො න පුරිසෙ ඔලොකෙත්තො න කුමාරකෙ ඔලොකෙත්තො න කුමාරිකායො ඔලොකෙත්තො න අත්තරාපනං ඔලොකෙත්තො න සරම්බාති ඔලොකෙත්තො න උඬං ඔලොකෙත්තො න අධො ඔලොකෙත්තො න දිසාවිදිසං³ විපෙක්ඛමානො ගච්ඡති එවමි ඔක්ඛිත්තවත්තං භොති.

අථවා භික්ඛු වත්තං රූපං දිස්වා න නිවිත්තාගාහි භොති නානුබ්බස්සනගාහි යත්වාධිකරණමෙනං⁴ වත්තං සුඤ්ඤං අසංවුත්තං විහරන්තං අභිජ්ඣාදෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අභ්‍යාසවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති රක්ඛති වත්තං සුඤ්ඤං වත්තං සුඤ්ඤං සංවරං ආපජ්ජති එවමි ඔක්ඛිත්තවත්තං භොති.

යථාවා පනෙකෙ භොත්තො සමණ්ත්‍රායමණා සභ්‍යාදෙය්‍යානි භොජනානි භුක්ඛේත්වා තෙ එවරූපං විසුක්ඛස්සනං අනුයුක්තො විහරන්ති සෙය්‍යවීදං: නව්වං ගීතං වාදිතං -පෙ- අනික්ඛස්සනං ඉති වා ඉති එවරූපා විසුක්ඛස්සනා පටිවිරතො. එවමි ඔක්ඛිත්ත වත්තං භොති.

න ව පාදලොලොති කථං පාදලොලො භොති: ඉධෙකච්චා භික්ඛු පාදලොලො පාදලොලො යෙන සමන්තාගතො භොති ආරාමෙන දාරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං නිගමෙන නිගමං නගරෙන නගරං රටෙට්ඨන රට්ඨං ජනපදෙන ජනපදං දීඝචාරිකං අනවස්ථිතචාරිකං අනුයුක්තො විහරති එවමි පාදලොලො භොති.

1. ඉධ භික්ඛු - ප ව වී

2. අනවස්ථිත චාරිකං - ම ජ සං

3. න දිසො දිසං - ප ව වී

4. මෙතං - ව-වී.

අලංකාර භික්ෂු අනෙකුත් සංඝයාටම¹ පාදලොලො පාදලොලියෙන සමනතාගතො හොති. න අත්තෙහතු න කාරණෙහතු උද්ධතො අද්විජ්ජනනවිනේනා පරිට්ඨෙණතො පරිවේණං ගව්ඡති, විහාරතො විහාරං ගව්ඡති, අධිභිජයාගතො අධිභිජයාගං ගව්ඡති, පාසා තො පාසාදං ගව්ඡති, හම්මියතො හම්මියං ගව්ඡති, ගුහාය² ගුහං ගව්ඡති, ලෙනතො ලෙනං ගව්ඡති, කුටියා කුටිං ගව්ඡති, කුටාගාරතො කුටාගාරං ගව්ඡති, අට්ඨතො අට්ඨං ගව්ඡති, මාලතො මාලං ගව්ඡති උද්දණ්ඩතො උද්දණ්ඩං ගව්ඡති, උද්දෙසිතතො උද්දෙසිතං ගව්ඡති, උපට්ඨානසාලතො උපට්ඨානසාලං ගව්ඡති, මණ්ඩලලොලතො මණ්ඩලලොලං³ ගව්ඡති, රුක්කමුලතො රුක්කමුලං ගව්ඡති. යත්ථ වා පන භික්ෂු භිසිදන්ති තභිං ගව්ඡති. තත්ථ එකස්ස වා දුතියො හොති, තූතො වා තතියො හොති, තිණ්ණො වා චතුසො හොති. තත්ථ ඛණ්ඩං සමථප්පලාපං පලපත්⁴ යෙය්‍යපීදං; රාජකථං චෝරකථං -පෙ- ඉති භවාහවකථං කථෙති. එවමුපි පාදලොලො හොති.

න ච පාදලොලොති: යො පච්චේකසමුද්ධො පාදලොලියා ආරතො විරතො පටිවිරතො තික්කතො තිස්සටො විප්පමුක්කො විසඤ්ඤායො විමරියදිකතො චේතසා පටිසල්ලානාරාමො හොති පටිසල්ලානාරාමො අජ්ඣන්තො චේතොසමථචිත්තසුක්කො අතිරාකතජ්ඣානො විපස්සනාය සමනතාගතො බ්‍රුහෙතො සුඤ්ඤාගාරානං කාසි කානරතො එකත්තමනුස්සුක්කො සද්දත්තරුක්කොති ඔක්කත්තමනු න ච පාදලොලො.

ගුත්තිනිදර්ශන රක්ඛිතමානසානොති: 'ගුත්තිනිදර්ශන'ති යො පච්චේකසමුද්ධො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න ත්‍රිමිත්තභාගාහි හොති නානුබ්බංඝජනභාගාහි. යත්ථාධිකරණ මෙනං චක්ඛුනිදර්ශනං අසංඛිතං චිත්තරතනං අභිජ්ඣාදෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාසකචේයස්සං තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති චක්ඛුනිදර්ශනං, චක්ඛුනිදර්ශනෙ සංවරං දාපජ්ජති. යොතෙන සද්දං සුත්වා -පෙ- සානෙන ගතං සාධිත්වා - ජිව්හාය රසං සාධිත්වා - කායෙන චොට්ඨබ්බං චුඨිත්වා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය න ත්‍රිමිත්තභාගාහි හොති, නානුබ්බංඝජනභාගාහි, යත්ථාධිකරණ මෙනං මනිනිදර්ශනං අසංඛිතං චිත්තරතනං අභිජ්ඣාදෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාසකචේයස්සං තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති රක්ඛති මනිනිදර්ශනං, මනිනිදර්ශනෙ සංවරං දාපජ්ජති 'ගුත්තිනිදර්ශන' රක්ඛිතමානසානොති ගොපිතමානසානොති 'ගුත්තිනිදර්ශන' රක්ඛිතමානසානොති.

1. අනෙකුත් සංඝයාටම - ම ඡ සං.
2. ගුහාය - ම ඡ සං.

3. මණ්ඩලලොලො - ම ඡ සං.
4. ඛණ්ඩං සමථප්පලාපති - ව, වි

අනවසරයෙන් අපරිච්ඡේදයෙන්: වූයා හෙත්. ආයස්මින මහා මොග්ගල්ලානෙන “අවසරයෙන් වී වූ ආවුසො දෙසෙසාමි.”¹ අනවසරයෙන් ව, තං සුභං සාධුකං මනසි කරොථ හාසිකා මිති: එවමාවුසොති ඛො තෙ භික්ඛු අයස්මින මහාමොග්ගල්ලානෙන පටිච්ඡෙදාසං. අයස්මින මහාමොග්ගල්ලානෙන එතදවොච: ‘කථං වාවුසො අවසරයෙන් හොති; ඉධාවුසො භික්ඛු වක්ඛුතා රුපං දිස්වා පියරුපෙ රුපෙ අධිමුච්ඡති, අපියරුපෙ රුපෙ ඛායපජ්ජති අනුපට්ඨිත කායසති ව විහරති පරිත්තවෙනසො, තං ව චෙතොවිමුක්ඛි. පඤ්ඤාවිමුක්ඛි. යථාභූතං නපපජානාති යත්ථ තෙ උප්පත්තා පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිච්ඡේදයෙන් නිරුජ්ඣන්ති. යොතෙන සද්දං සුඛං -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය පියරුපෙ ධම්මෙ අධිමුච්ඡති, අපියරුපෙ ධම්මෙ ඛායපජ්ජති, අනුපට්ඨිතකායසති ව විහරති පරිත්තවෙනසො. තං ව චෙතොවිමුක්ඛි. පඤ්ඤාවිමුක්ඛි. යථාභූතං නපපජානාති, යත්ථ තෙ උප්පත්තා පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිච්ඡේදයෙන් නිරුජ්ඣන්ති. අයං වුච්ඡිතාවුසො භික්ඛු අවසරයෙන් වක්ඛු විඤ්ඤායෙසු රුපෙසු -පෙ- අවසරයෙන් මනෝවිඤ්ඤායෙසු ධම්මෙසු. එවං විහාරි වාවුසො භික්ඛු වක්ඛුතො චෙපි නං මාරො උපසංඛිමති ලහෙථෙවි” මාරො භිකාරං ලහෙථ මාරො ආරම්භං. යොතෙන චෙපි නං -පෙ- මනසො චෙපි නං මාරො උපසංඛිමති ලහෙථෙව මාරො භිකාරං ලහෙථ” මාරො ආරම්භං.

සෙය්‍යථාපි ආවුසො නළාගාරං වා තිණ්‍යාගාරං වා සුක්ඛං කොලාපං තෙරො වසිකං” පුරස්මාය චෙපි නං දිසාය පුරිසො ආදිකාය තිණ්‍යකාය උපසංකමෙය්‍ය ලහෙථෙව අග්ගි භිකාරං ලහෙථ අග්ගි ආරම්භං. පඤ්ඤාය චෙපි නං දිසාය-උත්තරාය චෙපි නං දිසාය-දක්ඛිණාය චෙපි නං දිසාය-භෙද්ධිමාය චෙපි නං දිසාය-උපරිමාය චෙපි” නං දිසාය-යතො කුලකාවි චෙපි නං දිසාය පුරිසො ආදිකාය තිණ්‍යකාය උපසංකමෙය්‍ය ලහෙථෙව අග්ගි භිකාරං, ලහෙථ අග්ගි ආරම්භං. එවමෙව ඛො ආවුසො එවං විහාරි භික්ඛු වක්ඛුතො චෙපි නං මාරො උපසංඛිමති, ලහෙථෙව මාරො භිකාරං ලහෙථ මාරො ආරම්භං, යොතෙන චෙපි නං -පෙ- මනසො චෙපි නං මාරො උපසංඛිමති ලහෙථෙව මාරො භිකාරං, ලහෙථ මාරො ආරම්භං.”

1. දෙසෙසාමි - ව, වී

2. යත් තෙ උප්පත්තා - ප වී

3. ලහෙථ - ව, වී, හා,

4. ලහෙථ මාරො - හා,

5. චෙතොවිමුක්ඛි - ව-වී

6. භෙද්ධිමතො චෙපි නං - ම ඡ හං

7. උපරිමතො චෙපි නං - ම ඡ හං

එවං විහාරිං වාචුසො භික්ඛුං රූපා අභිභංසු.¹ න භික්ඛු රූපෙ අභිභොසි² සද්දං භික්ඛුං අභිභංසු න භික්ඛු සද්දෙ අභිභොසි, ගන්ධං භික්ඛුං අභිභංසු න භික්ඛු ගන්ධෙ අභිභොසි, රසා භික්ඛුං අභිභංසු න භික්ඛු රසෙ අභිභොසි, ථොට්ඨබ්බා භික්ඛුං අභිභංසු, න භික්ඛු ථොට්ඨබ්බෙ අභිභොසි, ධම්මා භික්ඛුං අභිභංසු න භික්ඛු ධම්මෙ අභිභොසි. අයං වුච්චාචුසො භික්ඛු රූපාභිභුතො³ සද්දභිභුතො ගන්ධාභිභුතො රසාභිභුතො ථොට්ඨබ්බාභිභුතො ධම්මාභිභුතො අභිභංසු නං පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා, එවං ඛො ආචුසො අවස්සුතො හොති.”

කථං වාචුසො අනවස්සුතො හොති: ඉධාචුසො භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා පියරූපෙ රූපෙ නාධිමුච්ඡති, අප්පියරූපෙ රූපෙ න ඛ්‍යාපජ්ජති, උපට්ඨිතකායසති ච විහරති අප්පමාණවෙනසො, තං ච චෙතොවිමුක්තිං පඤ්ඤාචිමුක්තිං යථාභුතං පජාහාති යත්ථස්ස තෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිසෙසා ගිරුජ්ඣන්ති. සොතෙන සද්දං සුත්වා -පෙ- මනසා ධම්මෙ විඤ්ඤාය පියරූපෙ ධම්මෙ නාධිමුච්ඡති, අප්පියරූපෙ ධම්මෙ න ඛ්‍යාපජ්ජති, උපට්ඨිතකායසති ච විහරති අප්පමාණවෙනසො, තං ච චෙතොවිමුක්තිං පඤ්ඤාචිමුක්තිං යථාභුතං පජානාති යත්ථස්ස තෙ උප්පන්නා⁴ පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිසෙසා ගිරා ජ්ඣන්ති, අයං වුච්චතාචුසො භික්ඛු අනවස්සුතො චක්ඛුච්ඤෙඤායොසු රූපෙසු -පෙ- අනවස්සුතො මනොවිඤ්ඤායොසු ධම්මෙසු. එවං විහාරිං වාචුසො භික්ඛුං චක්ඛුතො චෙපි නං මාරො උපසංඛාමති නෙව ලහෙථ⁵ මාරො ඔතාරං න ලහෙථ⁶ මාරො ආරමිණං, සොතො චෙපි නං -පෙ- මනො චෙපි නං මාරො උපසංඛාමති නෙව ලහෙථ මාරො ඔතාරං, න ලහෙථ මාරො ආරමිණං.

1. රූපා අධිභංසු - ම ඡ සං

2. රූපෙ අධිභොසි - ච-චි

3. රූපාධිභුතො සද්දාධිභුතො - ම ඡ සං, ප.

4. යත්ථාසනාතෙඋප්පන්නා - ම ඡ සං -ච,චි,ක
යත්ථෙ උප්පන්නා - පන.

5. නෙව ලහති - ම ඡ සං -ච-චි-ක

6. න ලහති - ම ඡ සං

සෙය්‍යථාපි ආවුසො කුටාගාරං වා කුටාගාරසාලා වා බහලමකතිකා අඤ්චලෙපනා, පුරස්මාය වෙපි නං දිසාය පුරිසො ආදිත්තාය තිණ්ණකකාය උපසංකමෙය්‍ය නෙව ලහෙථ අග්ගි ඔතාරං න ලහෙථ අග්ගි ආරම්මණං, පච්ඡිමාය වෙපි නං දිසාය- උත්තරාය වෙපි නං දිසාය- දකුණිණාය වෙපි නං දිසාය- හෙට්ඨිමාය වෙපි නං දිසාය- උපරිමාය වෙපි නං දිසාය- යතො කුතොපි වෙපි නං පුරිසො දිසාය ආදිත්තාය තිණ්ණකකාය උපසංකමෙය්‍ය නෙව ලහෙථ අග්ගි ඔතාරං න ලහෙථ අග්ගි ආරම්මණං. එවමෙව ඛො ආවුසො එවං විහාරිං භික්ඛුං චක්ඛුතො වෙපි නං මාරො උපසංකමති. නෙව ලහෙථ මාරො ඔතාරං න ලහෙථ මාරො ආරම්මණං සොතතො වෙපි නං -පෙ- මනතො වෙපි නං මාරො උපසංකමති නෙව ලහෙථ මාරො ඔතාරං නලහෙථ මාරො ආරම්මණං. එවං විහාරි වාවුසො භික්ඛු රූපෙ අභිභොසි¹ න රූපා භික්ඛුං අනිභංසු,² සද්දෙ භික්ඛු අභිභොසි න සද්ද භික්ඛුං අනිභංසු, ගන්ධ භික්ඛු අභිභොසි, න ගන්ධා භික්ඛුං අනිභංසු, රස භික්ඛු අනිභොසි, න රසා භික්ඛුං අනිභංසු; ඵොට්ඨංඛො භික්ඛු අනිභොසි, න ඵොට්ඨංඛො භික්ඛුං අනිභංසු. ධම්ම භික්ඛු අනිභොසි න ධම්මා භික්ඛුං අනිභංසු, අයං වුවච්ඡාචුසො භික්ඛු රූපාහි³ සද්දාහි⁴ ගන්ධාහි⁵ රසාහි⁶ ඵොට්ඨංඛාහි⁷ ධම්මාහි⁸ අනිභංසු අනාහි⁹තො¹⁰ කෙහි පි කිලෙසෙහි අනිභොසි තෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ සංකිලෙසිකෙ පොනොභවිකෙ සදරෙ දුක්ඛිපිපාකෙ ආයතිං ජාතිජරාමරණියෙ. එවං ඛො ආවුසො අනවස්සතො හොති''ති.

අනවස්සතො අපරිධය්‍යමානොති: රාගපේන පරිළාභෙන අපරිධය්‍යමානො දෙසපේන පරිළාභෙන අපරිධය්‍යමානො මොහපේන පරිළාභෙන අපරිධය්‍යමානොති 'අනවස්සතො අපරිධය්‍යමානො එකෙ වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො,'

තෙනාහ සො පච්චකසමුදධා:

“ඔක්ඛිත්තචක්ඛු න ව පාදලොලො
ගුහතිඤ්ඤියො රක්ඛිතමානසානො,
අනවස්සතො අපරිධය්‍යමානො¹
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො''ති.

1. අධිභොසි - ඔප් සං.

2. අධිභංසු - ඔප් සං.

3. රූපාහි සද්දාහි ගන්ධාහි රසාහි - ඔප් සං.

4. අධිභංසු අනවස්සතො - ඔප් සං.

5. අපරිධය්‍යමානො - ව, වී

අඤ්චල ලෙපනා - සා.

6. ගන්ධාහි සද්දාහි - අධිවිසවග්ග

10.

ඔහාරයිතා ගිහිබ්බාඤ්ජනානි
සංජනනපකෙතා¹ යථා පාරිව්ජනනකො,
කාසායවජෝ අභිනිකම්මිතා
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

ඔහාරයිතා ගිහිබ්බාඤ්ජනානි² 'ගිහි බ්බාඤ්ජනා' වුවන්ති කෙසා ච මසසු වා³ -පෙ- දීසදසාගි ඉතිවා. ඔහාරයිතා ගිහිබ්බාඤ්ජනානි; ගිහිබ්බාඤ්ජනානි ඔරොපයිතා සමොරොපයිතා ගිකම්මිතා පටිපසසම්මි-
තානි 'ඔහාරයිතා ගිහිබ්බාඤ්ජනානි,

සංඤ්ජනනපකෙතා යථා පාරිව්ජනනකොති යථා සො පාරිජනනකො කොවිළාරො බහලපක්ඛපලාසො සඤ්ජනායො.⁴ එවමෙව සො පච්චකසමබ්බුද්ධො පරිපුණ්ණපක්ඛවිවධරරොති 'සඤ්ජනනපකෙතා' යථා පාරිව්ජනනකො .

කාසායවජෝ අභිනිකම්මිතානි: සො පච්චකසමබ්බුද්ධො සබ්බං සරාවාසපළිබ්බොධං ඡිද්දිතා පුක්කදරපළිබ්බොධං ඡිද්දිතා ඤාතිපළිබ්බොධං ඡිද්දිතා ඡික්ඛාමව්චපළිබ්බොධං ඡිද්දිතා සන්තිධිපළිබ්බොධං ඡිද්දිතා කෙසම-
ඤ්ඤං ඔහාරෙතා⁴ කාසායානි ව සානි අව්ජාදො අගාරඤ්ඤා අනගාරියං පබ්බජිතා අකිඤ්ඤානභාවං උපගන්ත්වා එකො වරති විහරති ඉරියති වකෙති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'කාසායවජෝ අභිනිකම්මිතා එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'

තෙනාහ සො පච්චකසමබ්බුද්ධො:

“ඔහාරයිතා ගිහිබ්බාඤ්ජනානි
සංඤ්ජනනපකෙතා යථාපාරිව්ජනනකො,
කාසායවජෝ අභිනිකම්මිතා
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

තතිශ්ඤා වග්ගො.

1. සංසික්ඛනපකෙතා - ප
පටිසික්ඛනපකෙතා - ව, වි
2. කෙසමසසු ව - ව, වි

3. සක්ඛව්ජායො - ව, වි
සංකම්මව්ජායො - සා
4. ඔහාරයිතා - සා.

1. රසෙසු ගෙඩං අකරං අලොලො
අනාකුසොසි සපදනවාරි,
කුලෙ කුලෙ අපථිබ්බිකො
එකො වර බහවිසාණකපො.

රසෙසු ගෙඩං අකරං අලොලොති 'රසො'ති: මුලරසො බන්ධරසෙ
තවරසො පතරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො, අමිලං මධුරං තිත්තකං
කටුකං ලොභිකං¹ ඛාරිකං ලපිලං² කසාචො සාදුං අසාදුං³ සිතං උණිතං.
සතොකං සමණබ්‍රාහ්මණා රසගිණි, තෙ පිච්ඡග්ගෙන රසග්ගාති
පරියෙසනා ආනිණිනි, තෙ අමිලං ලභිතා අනමිලං
පරියෙසනි, අනමිලං ලභිතා අමිලං පරියෙසනි,
මධුරං ලභිතා අමධුරං පරියෙසනි, අමධුරං ලභිතා මධුරං පරි
යෙසනි, තිත්තකං ලභිතා අතිත්තකං පරියෙසනි, අතිත්තකං ලභිතා
තිත්තකං පරියෙසනි, කටුකං ලභිතා අකටුකං පරියෙසනි අකටුකං
ලභිතා කටුකං පරියෙසනි, ලොභිකං ලභිතා අලොභිකං
පරියෙසනි, අලොභිකං ලභිතා ලොභිකං පරියෙසනි, ඛාරිකං
ලභිතා අඛාරිකං පරියෙසනි, අඛාරිකං ලභිතා ඛාරිකං
පරියෙසනි, කසාචං ලභිතා අකසාචං පරියෙසනි
අකසාචං ලභිතා කසාචං පරියෙසනි, ලපිලං⁴ ලභිතා
අලපිලං පරියෙසනි, අලපිලං ලභිතා ලපිලං පරියෙසනි, සාදුං
ලභිතා අසාදුං පරියෙසනි, අසාදුං ලභිතා සාදුං පරියෙසනි, සිතං
ලභිතා උණිතං පරියෙසනි උණිතං ලභිතා සිතං පරියෙසනි.
තෙ යං යං ලභනි තෙන තෙන භා තුස්සනි, දපරාපරං
පරියෙසනි, මනාපිකෙසු රසෙසු රත්තං⁴ ගිණි ගබ්බා මුඤ්ඤා
අච්ඡාදනං⁵, ලග්ගා ලග්ගිකා පළිබ්බා, සා රසතණ්ඩා තසස
පථෙකබ්බාසං පනිතා උඤ්ඤාමුලා තාලාවඤ්ඤා අනභාවකතා
ආයන් අනුපපාදධම්මා. තස්මා සො පථෙකසමබ්බාසං පටිසඛිං
යොතිසො ආහාරං දාහාරෙති, නෙව දවාය න මදය න මණ්ඩනාය න
විභුසනාය යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ධිත්තා යාපනාය විහිංසුපරතියා
බ්‍රහ්මවරියානුග්ගහාය, ඉතිපුරාණං ච වෙදනං පටිහඛිංමි, නචං ච
වෙදනං න උපපාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ච මෙ හට්ඨස්සති අනවජ්ජතා ච
එසුචිභාරො ච. යථා චණං ආලිමේපයා යාවදෙව රොපන
ත්ථාය,⁷ යථා චා පන අකං අභිභාසෙත්ථාය යාවදෙව
භාරස්ස ගිත්ථරණත්ථාය, යථා චා පන දුක්ඛමංසං ආහාරං
ආහරෙත්ථාය⁸ යාවදෙව කතතාරස්ස නිත්ථරණත්ථාය. එධම්මෙව සො
පථෙකසමබ්බාසං පටිසඛිං යොතිසො ආහාරං ආහාරෙති,
නෙව දවාය න මදය න මණ්ඩනාය න විභුසනාය යාවදෙව ඉමස්ස
කායස්ස ධිත්තා යාපනාය විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මවරියානුග්ගහාය, ඉති
පුරාණං ච වෙදනං පටිහඛිංමි, නචං ච වෙදනං න උපපාදෙස්සාමි,

1. ලොභිකං - පන-
2. ලපිලං සා, ලමිලං - ම ජ සං
3. සාදු අසාදු - ම ජ සං
4. මනාපිකෙසු රත්තං - ව, වි

5. අච්ඡාදනං - ම ජ සං
6. අනභාවං කතං - ම ජ සං
7. ආරුහතත්ථාය - ම ජ සං
8. ආහාරෙත්ථාය - ම ජ සං

යාත්‍රා ව මෙ හවිසසති අනවජ්ජතා ව එාසුචිහාරො ව ති. රසතණං පඡහති චිත්තොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති, රසතණං ආරතො විරතො පටිවිරතො නිසබ්බතො නිසසටො විපප්පුතො විසඤ්ඤතො විමරියාදිකතො වෙතසා විහරතීති 'රසෙසු ගෙධං'. අලොලොති 'ලොලුපං වුවති තණං, "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං" සා ලොලුපා තණං තස පච්චෙකසමමුඤ්ඤා පභිතා උච්ඡින්නමුලා තාලාවන්ත්‍රිකතා අනභාවකතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මා, තසා පච්චෙකසමමුඤ්ඤා අලොලොති 'රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො.'

අනඤ්ඤපොසී සපදනවාරීති: 'අනඤ්ඤපොසී'ති සො පච්චෙකසමමුඤ්ඤා අත්තානකෙඤ්ඤව පොසෙති න පටන්ති,

1. "අනඤ්ඤපොසීං අඤ්ඤතං දන්තං සාරෙ පතිවසීතං.¹
වීණාසවං චන්තදෙසං තමහං බ්‍රුමි බ්‍රාහමණ"න්තී.²

අනඤ්ඤපොසී සපදනවාරීති; සො පච්චෙකසමමුඤ්ඤා පුබ්බණ්ණ සමයං නිවාසෙත්වා පක්ඛවිවරමාදය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පටිසති රක්ඛිතෙනෙව කායෙන රක්ඛිතාය වාචාය රක්ඛිතෙන විතොන උපට්ඨිතාය සතියා සංවුතෙහි ඉද්දියෙහි ඔක්ඛිත්තවත්ඛු ඉරියාපථ සමුපතො, කුලාකුලං අනතික්කමතො පිණ්ඩාය වරතීති 'අනඤ්ඤපොසී සපදනවාරී.'

කුලෙ කුලෙ අපපට්ඨෙධවිතොති: අභි කාරණෙහි පටිබ්බවිතො³ හොති; අත්තානං වා නිවං යපෙතො⁴ පරං උච්චං යපෙතො පටිබ්බවිතො හොති, අත්තානං වා උච්චං යපෙතො පරං නිවං යපෙතො පටිබ්බවිතො හොති.

1. සාරෙසු සුපතිවසීතං - සා

2. පටිබ්බවිතො - ව වි

3. උදාපාළි - බොධිවග්ග

කථං අත්තානං නිවං යපෙනෙතා පරං උච්චං යපෙනෙතා පටිබ්භි විනෙතා හෙති: තුමෙහ මෙ බහුපකාරා, අහං තුමෙහ ගිසසාය ලභාමි විවරපිණ්ඩපානසෙනාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං යෙපි මෙ අඤ්ඤ දුතුං වා කාතුං වා මඤ්ඤන්තී, තුමෙහ නිසසාය තුමෙහ සම්පසසන්තා, යමි මෙ පොණ්ණං මාතාපෙත්තිකං නාමගොතනං. තමි මෙ අනගරහිතං, තුමෙහ හි අහං ඤායාමි අසුකසස කුලපකො අසුකාය කුලපකොත්. එවං අත්තානං නිවං යපෙනෙතා පරං උච්චං යපෙනෙතා පටිබ්භිවිනෙතා හොති. කථං අත්තානං උච්චං යපෙනෙතා පරං නිවං යපෙනෙතා පටිබ්භිවිනෙතා හොති: අහං තුමහාකං බහුපකාරො, තුමෙහ මං ආගමම බුභං සරණං ගතා, ධම්මං සරණං ගතා, සඛිකං සරණං ගතා, පාණාතිපාතා පටිවිරතා, අදින්නාදනා පටිවිරතා, කාමෙසු මිච්ඡාවාදා පටිවිරතා, මුසාදාද පටිවිරතා සුරාමෙරය මජ්ජිමාදිසානා පටිවිරතා. තුමහාකං අහං උද්දෙසං දෙමි, පරිසුච්ඡං දෙමි, උපොසථං ආදික්ඛාමි,¹ නවකමමං අධිව්චාමි. අථ ච පන තුමෙහ මං උජ්ඣාසා අඤ්ඤ සකකරොථ ගරුකරොථ² මානෙථ දුජෙත්තාති. එවං අත්තානං උච්චං යපෙනෙතා පරං නිවං යපෙනෙතා පටිබ්භිවිනෙතා හොති.

තුලෙ තුලෙ අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතාති: සො පච්චිකසමුද්දො කුලපළිබ්බොධෙන අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා හොති, ගණපළිබ්බොධෙන අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා හොති, ආවාසපළිබ්බොධෙන අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා හොති, විවරපළිබ්බොධෙන අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා හොති, පිණ්ඩපානපළිබ්බොධෙන අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා හොති, සෙනාසනපළිබ්බොධෙන අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා හොති, ගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරපළිබ්බොධෙන අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා හොති - තුලෙ තුලෙ අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා ඵකො උච්චං බග්ගවිසාණකපෙසා’.

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

“රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො
අනඤ්ඤපොසි සපදනවාරි,
තුලෙ තුලෙ අප්පට්ඨබ්භිවිනෙතා
ඵකො චරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා.”

2.

පහාය පඤ්චාවරණාති චෙතසො
උපකස් ලෙසෙ බ්‍රහ්මජ්ජ සබ්බං,
අනිසසිතො ජෙතා සිතෙහ දෙසං.³
ඵකො චරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා.

පහාය පඤ්චාවරණාති චෙතසොති: සො පච්චිකසමුද්දො කාමච්ඡන්දනිවරණං පහාය පජ්ඣිකා විනොදෙකා බ්‍රහ්මකරිකා අනභාවං ගමෙකා, බ්‍රහ්මජ්ජනිවරණං- ටීර්ණිකිනිවරණං- උඛ්චිකුකුච්චනිවරණං- විචිකිච්ඡානිවරණං පහාය පජ්ඣිකා විනොදෙකා බ්‍රහ්මකරිකා අනභාවං ගමෙකා විදිච්චෙව කාමෙහි විචිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතකකං සවිචාරං විචෙකජං පිත්තසුඛං පයමං ජක්ඛානං උපසම්පජ්ජ උභරන්ති ‘පහාය පඤ්චාවරණාති චෙතසො’.

1. ආවිසිසාමි - ව වි

2. ගරු කරොථ - ම ජ ස

3. ජෙතා සිතෙහ දෙසං - ප වි ව ක

උපකක්කිලෙසො බ්‍යපනුජ්ජ සංඛිතති: රාගො චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො දෙසො චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො මොගො චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො කොධො - උපනාහො - පෙ - සංඛාදාසලාභිසංඛාරා චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො. උපකක්කිලෙසො බ්‍යපනුජ්ජ සංඛිතති: සංඛිත චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො බ්‍යපනුජ්ජ පනුදිඤ්ඤා පච්ඡිඤ්ඤා විනොදෙඤ්ඤා බ්‍යන්තිකරිඤ්ඤා අනභාවං ගමෙඤ්ඤා 'උපකක්කිලෙසො බ්‍යපනුජ්ජ සංඛිත'.

අනිසංසිතො ඡෙත ඩිනෙහදෙසනති: 'අනිසංසිතො'ති දෙව නිසංසයා: තණ්හානිසංසයො ව, දිට්ඨිනිසංසයො ව - පෙ - අයං තණ්හානිසංසයො - පෙ - අයං දිට්ඨිනිසංසයො. ඩිනෙහොති: දෙව ඩිනෙහා: තණ්හාසෙකංගො ව දිට්ඨිසෙකංගො ව - පෙ - අයං තණ්හාසෙකංගො - පෙ - අයං දිට්ඨිසෙකංගො දෙසොති "යො චිත්තස්ස ආසාදො පටිසාදො පටිසං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සමංකොපො දෙසො පදෙසො සමංදෙසො චිත්තස්ස බ්‍යාපනති මනො පදෙසො කොධො ඤජ්ඣනා ඤජ්ඣිතතං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතං බ්‍යාපනති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතතං වණ්ඨිකං අසුරොපො අනතමනතා චිත්තස්ස" .^a අනිසංසිතො ඡෙත ඩිනෙහදෙසනති සො පච්චිකසමුද්ධො තණ්හාසෙකංගං ව දිට්ඨිසෙකංගං ව දෙසං ව ඡෙතො උච්ඡිද්ධො සමුච්ඡිද්ධො පච්ඡිඤ්ඤා විනොදෙඤ්ඤා බ්‍යන්තිකරිඤ්ඤා අනභාවං ගමෙඤ්ඤා වකුං අනිසංසිතො සොතං අනිසංසිතො - පෙ - දිට්ඨසුත්තවිසුද්ධතංබොධිමො අනිසංසිතො අනුලභිතො අනුපගතො අනුපෙක්ඛිතො අනුබ්බුතො නිසංසනො නිසංසො විපට්ඨතො විසංසුතො විමර්ශනිකතො වෙතසා විහරති 'අනිසංසිතො ඡෙත ඩිනෙහදෙසං එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො.'

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

“පහාය පඤ්චාවරණාන් ඉවතසො
උපකක්කිලෙසො බ්‍යපනුජ්ජ සංඛිත,
අනිසංසිතො ඡෙත ඩිනෙහදෙසං
එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො”ති.

^a බලසංගහි - නිකෙවපකංඝධි

3.

විවිධකතාන සුඛං දුඛං ව¹
 පුබ්බව ච සොමනස්සදෙමනස්සං,
 ලොඛානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං.
 එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

විවිධකතාන සුඛං දුඛං ව¹ පුබ්බව ච සොමනස්සදෙමනස්සන්ති:
 සො පච්චිකසමුද්ධො සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බව
 සොමනස්සදෙමනස්සානං අත්ඛගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛා සත්ථාරිසුද්ධං.
 චතුස්සං ඝාතං උපසම්පජ්ජ චිත්තතිති - ‘විවිධකතාන සුඛං දුඛං ව
 පුබ්බව ච සොමනස්සදෙමනස්සං’.

ලොඛානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධන්ති ‘උපෙක්ඛා’ති යා චතුස්සංඝාතො
 උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා අප්ඤ්ඤානුපෙක්ඛනා චිත්තසමථො² චිත්තපස්සාදධතා
 මජ්ඣිමනිකා විතතස්ස. සමථොති “යා චිත්තස්ස සිති සංසිති අවිච්ඡිති
 අවිසාහාරො අවිකෙක්ඛපො අවිසාහටමානස්සා සමථො සමාධිජ්‍යො
 සමාධිබලං සමමාසමාධි චතුස්සංඝාතො³ උපෙක්ඛා ච සමථො ච සුද්ධා
 හොන්ති විසුද්ධා පරියොදනා අනඛගතා විගතපක්ඛිලෙසා මුදුහතා
 කම්මනියා සිත්තා ආනෙඤ්ජප්පත්තා.⁴ ලොඛානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධන්ති:
 චතුස්සංඝාතානු පෙක්ඛං ව⁵ සමථං ච ලොඛා ලභිතා චිත්තො පටිලභිතාති
 ‘ලොඛානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.’

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

“විවිධ කතාන සුඛං දුඛං ව¹
 පුබ්බව ච සොමනස්සදෙමනස්සං,
 ලොඛානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං.
 එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

1. දුක්ඛං ව - ප ව වි

2. චිත්තසමථො - ම ජ සං

විතතස්ස සමථො - ප ව වි

3. බම්මසධනං - විතතුපාදකණධ

3. චතුස්සංඝාතො - ම ජ සං, ව, වි

4. කම්මනියා අනෙඤ්ජප්පත්තා - පත

5. චතුස්සංඝාතං උපෙක්ඛං ව - ම ජ සං

4.

ආරඬවිරියො පරමසුප්පකතියා
අලිනවිකෙතා අකුසිතවුතති,
දළහනිකකමො ථාමබ්බපපනෙතා¹
එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

ආරඬවිරියො පරමසුප්පකතියාති: ‘පරමසු’ වුවනි අමතං ගිබ්බානං: “යො සො සබ්බසංඛාරසමපො සබ්බපට්ඨිපට්ඨිසකග්ගො තණ්හකකියො විරාගො නිරොධො ගිබ්බානං:” පරමසුසස පකතියා ලාභාය පටිලාභාය අධිගමාය ප්‍රසන්නාය² සන්තිකිරියාය ආරඬවිරියො විහරති, අකුසලානං ධම්මානං පහානාය කුසලානං ධම්මානං සම්පදාය ථාමවා දළහපරකකමො අතිකතියාධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසුති ‘ආරඬවිරියො පරමසුප්පකතියා’.

අලිනවිකෙතා අකුසිතවුතති: සො පච්චික සමුද්ධො අනුප්පානානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ජන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති, විතං පග්ගණකාති, පදහති, උප්පානානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය -පෙ- අනුප්පානානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය -පෙ- උප්පානානං කුසලානං ධම්මානං ධිතියා අසමෙව්සාය භියොභාවාය චෙදුලාය භාවනාය පාරිපුරියා ජන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතං පග්ගණකාති පදහතිති එවමිති ‘අලිනවිකෙතා අකුසිතවුතති.’ අථවා කාමං තථො ච නභාරු ව³ අධ්වි ව අවසිසාතු: සරිරෙ උප්පසාතු මංසලොභිතං. යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසබලෙන පුරිසවිරියෙන පුරිසපරකකමෙන පකතබ්බං න තං අපාපුණිකා විරියසස සන්ධානං⁴ භවිසසතිති විතං පග්ගණකාති පදහති එවමිති ‘අලින විකෙතා අකුසිතවුතති’

1. නාසිසං න පිවිසසාමි⁵ විහාරතො න නිකම්මෙ,
නපි පසං ගිපාතොයං තණ්හාසලෙප්ප අනුහතෙ”ති.෫

විතං පග්ගණකාති පදහති, එවමිති අලිනවිකෙතා අකුසිතවුතති’ න කාවාහං ඉමං පලලකං හිද්දසාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි විතං විමුච්ඡිසසතිති විතං පග්ගණකාති පදහති, එවමිති ‘අලිනවිකෙතා අකුසිතවුතති’ න කාවාහං ඉමමිහා ආසනා උට්ඨහිසාමි. යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි විතං විමුච්ඡිසසතිති විතං පග්ගණකාති පදහති, එවමිති ‘අලිනවිකෙතා අකුසිතවුතති’.

1. ධාමබ්බපපනෙතා - ව වී
2. ප්‍රසන්නාය - ම ජ සං
3. ථවං - ම ජ සං
4. නභාරු ව - ම ජ සං

5. අවසිසාතු - සා
6. සණ්ධානං - ම ජ සං
ධානං - සා
෭. රේරගාථාපාලි - පට්ඨසමෝරගාථා
වුද්ධසමෝරගාථා

න තාවාහං ඉමමිතා වසිකමා ඔරොතිසසාමි- විහාරා නිකාමිසසාමි- අභිසංයොගා නිකාමිසසාමි- පාසාද නිකාමිසසාමි- හමමියා නිකාමිසසාමි- ගුහාය නිකාමිසසාමි- ලෙනා නිකාමිසසාමි- කුටියා නිකාමිසසාමි- කුටාගාරා නිකාමිසසාමි- අට්ඨා නිකාමිසසාමි- මාලා නිකාමිසසාමි උද්දණ්ඩා නිකාමිසසාමි- උපට්ඨානසාලාය නිකාමිසසාමි මණ්ඩපා නිකාමිසසාමි- රුක්ඛවුලා නිකාමිසසාමි- යාව මෙ න අනුපාදය ආසවෙහි විතං විමුච්චිසසතිති විතං පග්ගණ්හාති පදහති, එවමුපි 'අලින විතො අකුසිතවුතති'.

ඉමසමිං යෙව පුබ්බණ්ණසමයෙ¹ අරියධමමං ආහරිසසාමි සමා හරිසසාමි අධිගච්ඡිසසාමි එසසයිසසාමි සච්ඡිකරිසසාමිති විතං පග්ගණ්හාති පදහති. එවමුපි 'අලිනවිතො අකුසිත වුතති'. ඉමසමිං යෙව මජ්ඣිමනිකසමයෙ² -පෙ- සායණ්ණසමයෙ උරොහතං පච්ඡාහතං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිමයාමං කාලෙ ජුණ්ණ විසෙස හෙමනො රිමො පුරිමෙ වයොබන්ධෙ මජ්ඣිමෙ වයො බන්ධෙ පච්ඡිමෙ වයො බන්ධෙ අරියධමමං ආහරිසසාමි සමාහරිසසාමි අධිගච්ඡිසසාමි එසසයිසසාමි සච්ඡිකරිසසාමිති විතං පග්ගණ්හාති පදහති, එවමුපි 'අලින විතො අකුසිතවුතති'.

දළහනිකකමො ථාමබ්ලපපනොති: සො පච්චෙකසමබ්බද්ධො දළහසමාදනො අහොසි අවඤ්චිතසමාදනො³ කුසලෙසු ධම්මෙසු කාය සුවරිතෙ වච්ඡුවරිතෙ මනොසුවරිතෙ ද්‍රව්‍යංවිහාගෙ සීලසමාදනෙ උපොසද්ධිපට්ඨාසෙ මනෙතය්‍යතාය⁴ පෙතෙතය්‍යතාය සාමඤ්ඤතාය බ්‍රහ්මඤ්ඤතාය කුලෙජෙච්ඡාපවාසිතාය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු'ති දළහනිකකමො ථාමබ්ලපපනොති සො පච්චෙකසමබ්බද්ධො ථාමෙන ව බලෙන ව විරියෙන ව පරකකමෙන ව පඤ්ඤාය ව උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමපතො සමතොගතොති 'දළහනිකකමො ථාමබ්ලපපනොති එතො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකපෙසා'

තෙනාහ සො පච්චෙකසමබ්බද්ධො'.

ආරඤ්චිරියො පරමස්පතතියා
අලිනවිතො අකුසිතවුතති,
දළහනිකකමො ථාමබ්ලපපනොති
එතො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකපෙසා''ති.

1. පුබ්බණ්ණ සමයං - ව වි

2. මජ්ඣිමනික සමයෙ - කප්ථි

3. අවඤ්චිතසමාදානං - ම ව වි ක

4. මනෙතය්‍යතාය - ව වි සා

5.

පටිසල්ලානං ක්‍රියාමරිකාවමානො
 ධම්මස්ස නිව්වං අනුධම්මචාරී,
 ආදීනවං සමෙසිතා භද්දස්ස
 එකො වරෙ බ්‍රහ්මචරිකාණ්ඩකපොතො

පටිසල්ලානං ක්‍රියාමරිකාවමානොති: සො පට්ඨකසම්බුද්ධො
 පටිසල්ලානාරාමො හොති පටිසල්ලානාරතො අර්ඝ්‍යානං වෙතොසම්ථ
 චතුස්සුතො අතිරාකතක්කාමො චිත්තසන්තො සමන්තාගතො බ්‍රාහ්මණ
 සුඤ්ඤාරානං, ක්‍රියාමරිකාවමානො එකතමනුස්සුතො සද්ධර්මකොති
 'පටිසල්ලානං'. ක්‍රියාමරිකාවමානොති සො පට්ඨකසම්බුද්ධො අති
 කාරණති ක්‍රියානං න රිකුති; අනුප්පාදනසංඝාතො වා පටිසල්ලානං ක්‍රියානං
 උප්පාදය සුතො පසුතො ආසුතො සමාසුතො, අනුප්පාදනසංඝාතො වා
 දුතියසංඝාතො- අනුප්පාදනසංඝාතො වා තතියසංඝාතො-අනුප්පාදනසංඝාතො
 වා චතුසස්සංඝාතො උප්පාදය සුතො පසුතො ආසුතො සමාසුතොති,
 එවමිති 'ක්‍රියානං න රිකුති'. අථවා උප්පාදනං වා පටිසල්ලානං
 ක්‍රියානං ආසෙවති භාවෙති බ්‍රහ්මචරිකොති, උප්පාදනං වා දුතියං
 ක්‍රියානං- උප්පාදනං වා තතියං ක්‍රියානං- උප්පාදනං වා චතුසස්සංඝාතො
 ආසෙවති භාවෙති බ්‍රහ්මචරිකොති, එවමිති ක්‍රියානං න රිකුතිති
 'පටිසල්ලානං ක්‍රියාමරිකාවමානො'.

ධම්මස්ස නිව්වං අනුධම්මචාරීති: ධම්මො වූච්චනති වතනාරො
 සතිපට්ඨානා - පෙ - අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො.
 කතමෙ අනුධම්මා: සමාපට්ඨො අනුලොමපට්ඨො අපච්චිකපට්ඨො
 අනුසංඝපට්ඨො ධම්මානුධම්මපට්ඨො සිලෙස්ස පරිපුරකාරිතො ඉන්ද්‍රියෙස්ස
 ගුණාද්ධාරනා භොජනො මත්තඤ්ඤාතො ජාගරියානුයොගො සතිසම්ප-
 ජඤ්ඤා, ඉමේ වූච්චනති අනුධම්මා. ධම්මස්ස නිව්වං අනුධම්මචාරීති:
 ධම්මස්ස නිව්වකාලං ධූවකාලං සතතං සම්මං අබ්බිකාතිණ්ණං¹ පොඬා
 නුපොඬා² උදකොමිකජාතං³ අවිච්ඡින්නාතිසතිතං එසසිතං පුරොහතං
 පට්ඨාහතං පුරිමයාමං මජ්ඣමයාමං පඤ්ඤමයාමං කාමෙ
 ජුණ්ණං වසෙසං හෙමනො ගිමෙහ පුරිමෙ වයොබන්ධෙ මජ්ඣමෙ
 වයොබන්ධෙ පඤ්ඤමෙ වයොබන්ධෙ වරති විහරන් ඉරියති වතනෙති
 පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'ධම්මස්ස නිව්වං අනුධම්මචාරී'.

1. අනුලොම පට්ඨො - ම ජ සං නති

2. අපච්චිකාණ්ඩක - ම ජ සං

3. උදකොමිකජාතං - භා

ආදිනවං සමමසිතා හවෙසුති - 'සබ්බ සංඛාරා අනිච්චා'ති ආදිනවං සමමසිතා හවෙසු 'සබ්බ සංඛාරා දුක්ඛා'ති 'සබ්බ ධම්මා අනත්තා'ති -පෙ- යං තිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධ ධම්මානි ආදිනවං සමමසිතා හවෙසුති 'ආදිනවං සමමසිතා හවෙසු එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමිබ්බදෙධා:

“පටිසලොපනං ක්කාමරිඤ්ඤිමානො
ධම්මෙසු තිවචං අනුධම්මචාරී,
ආදිනවං සමමසිතා හවෙසු
එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො”ති.

6.

තණ්හකඛයං පඤ්ඤං අප්පමනෙතා.¹
අනෙළමුගො සුතවා සතිමා,
සඤ්ඤාධම්මො හියතො පධානවා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො.

තණ්හකඛයං පඤ්ඤං අප්පමනෙතාති: 'තණ්හා'ති රූපණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා. තණ්හකඛයං පඤ්ඤාති: රාගකඛයං දෙසකඛයං මොහකඛයං භතිකඛයං උප්පතතිකඛයං පටිසන්ධිකඛයං භවකඛයං සංසාරකඛයං චරිතකඛයං පඤ්ඤාතො ඉච්ඡතො සාදියතො පිභයතො අභිජ්ජතොති 'තණ්හකඛයං' පඤ්ඤං අප්පමනෙතාති: සො පච්චික සමිබ්බදෙධා සකකච්චකාරී සාතච්චකාරී -පෙ- අප්පමනෙතා' තුසලෙසු ධම්මෙසුති 'තණ්හකඛයං පඤ්ඤං අප්පමනෙතා'.

අනෙළමුගො සුතවා සතිමාති: 'අනෙළමුගොති' සො පච්චික සමිබ්බදෙධා පණ්ඨිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විහාපී මෙධාවි. සුතවාති: සො පච්චිකසමිබ්බදෙධා බහුසුතො හොති, සුතධරො සුතසනතිවයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣිකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්වා සවාසඤ්ජනා කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුඛං බ්‍රහ්මචරියං අනිවදනි, තථාරූපාසා ධම්මා බහුසුතා හොති, ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙකතිතා දිලිසියා සුප්පට්ඨා. සතිමාති: සො පච්චිකසමිබ්බදෙධා සතිමා හොති පට්මෙන සතිනෙපකෙකන සමනතා ගතතා විරුකතමි විරහාසිතමි සරිතා අනුසාරිතාති 'අනෙළමුගො සුතවා සතිමා'.

1. පඤ්ඤාමප්පමනෙතා - ව ටී

සංඛ්‍යාතධර්මො නියතො පධානවානි: සංඛ්‍යාතධර්මො¹ වුවන් කුණා, “යා පා පඤ්ඤජානනා -පෙ-අමොහො ධම්ම විවයො සමමාදිට්ඨි.” සංඛ්‍යාතධර්මොති: සො පච්චිකසමුද්දො සංඛ්‍යාතධර්මො ඤාතධර්මො තුලිතධර්මො තීරිතධර්මො විභූතධර්මො විභාවිතධර්මො, සංඛිධ සංඛාරා අනිවර්තානි සංඛ්‍යාතධර්මො -පෙ- යං කිංඤ්ඤි සමුදයධර්මො සංඛිධං තං නිරෝධධර්මො නති සංඛ්‍යාතධර්මො ඤාතධර්මො තුලිතධර්මො තීරිතධර්මො විභූතධර්මො විභාවිතධර්මො, අථවා තස්ස පච්චික සමුදයධර්මො ඛන්ධා සංඛිතො ධාතූයො සංඛිතො ආයතනානි සංඛිතානි ගත්තො සංඛිතො උපපත්තියො සංඛිතො පටිසන්ධියො සංඛිතො භවා සංඛිතො සංසාරා සංඛිතො වර්තා සංඛිතො, අථවා සො පච්චිකසමුද්දො ඛන්ධපරියනො ධිතො ධාතූපරියනො ධිතො ආයතනපරියනො ධිතො ගත්තපරියනො ධිතො උපපත්තිපරියනො ධිතො පටිසන්ධිපරියනො ධිතො භවපරියනො ධිතො සංසාරපරියනො ධිතො වර්තපරියනො ධිතො අනතිමහවෙ ධිතො අනතිමසමුසසයො² ධිතො අනතිමදෙහධරො පච්චිකසමුද්දො:

1. තස්සායං පඤ්ඤමකොටි වරිමොයං සමුසසයො, ජාත්මරණසංසාරො නත්ති තස්ස සුතඛොවො³ ති.

තංකාරණා පච්චිකසමුද්දො සංඛ්‍යාතධර්මො. නියතොති නියමා වුවන්⁴ වන්නායො අරියමග්ගො, වතුති අරියමග්ගෙති සමන්තාගතොති නියතො, නියමං පතො සංපතො අධිගතො එසයිතො සඤ්ඤාතොති නියතො. පධානවානි: ‘පධානං’ වුවන් විරියං, “යො චෙතසිකො විරියාරමො භික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උසසායො උසසාදුති ථාමො ධිති⁴ අසිපිලපරක්කමො අනිකඛිතාජ්ඣතා අනිකඛිතා ධුරතා ධුරසමපග්ගාහො විරියං විරිඤ්ඤියං විරියබලං සමමාචායාමො”⁵ සො පච්චිකසමුද්දො ඉමිනා පධානෙන උපෙතො⁶ සමුපෙතො උපාගතො සමුපගතො උපපන්නො සමපන්නො⁷ සමන්තාගතො. තස්මා සො පච්චිකසමුද්දො පධානවා⁸ති ‘සංඛ්‍යාතධර්මො නියතො පධානවා එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකපෙසො.’

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

“තණ්හකංසං පසාදං අපමාදො
අනෙඤ්ජිගො සුතවා සත්ථා,
සංඛ්‍යාතධර්මො නියතො පධානවා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකපෙසො” ති.

1. සංඛ්‍යාත ධර්මො වුවන් - ප ව ව
2. අනතිමෙ සමුසසයෙ - ව ව
3. නියමා වුවන් - ප ව ව

4. ධිති - ම ව ව ක
5. ඉමිනා උපෙතො-ම ප ව ක
6. උපපන්නො සමපන්නො - ව ව ක
7. ධර්මසංඛිතො - විතතුපපාදකණ්ඩ

7.

සිහොව සඳෙහි අසන්නසන්නා
වාතො ව ජාලමි අසජ්ජමානො,
පද්මං ව තොයෙන අලිප්පමානො
එතො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

සිහොව සඳෙහි අසන්නසන්නා: යථා සිහො මිගරාජා සඳෙහි අසන්නාසි අනුත්‍රාසි, අපරිසන්නාසි අනුබ්බිග්ගො අනුසසඬි අනුත්‍රාසො අභිරු අවජමි අනුත්‍රාසි අපලාසි, පච්චිකසමුද්ධාපි සඳෙහි අසන්නාසි අනුත්‍රාසි අපරිසන්නාසි අනුබ්බිග්ගො අනුසසඬි අනුත්‍රාසො අභිරු අවජමි අනුත්‍රාසි අපලාසි. පභිනභයහෙරවො විගතලොමහං සො විහරති 'සිහොව සඳෙහි අසන්නසන්නා'.

වාතො ව ජාලමි අසජ්ජමානො: වාතො'ති පුරස්මි වාතා පච්ඡමා වාතා¹ උක්ඛරා වාතා දක්ඛිණා වාතා සරජා වාතා අරජා වාතා සිතා වාතා උණ්ඨා වාතා පරික්ඛා වාතා අධිමක්ඛා වාතා කාලවාතා² වෙරමවාතා පක්ඛවාතා සුපණ්ණවාතා³ තාලානිවාතා⁴ විදුපතානා. ජාලං වුවංති සුක්ඛජාලං. යථා වාතො ජාලමි න සජ්ජති, න ගණ්ඨාති, න බජ්ඣති, න පළිබජ්ඣති, එවමෙව දො ජාලා: තණ්ඨාජාලං ව දිට්ඨිජාලං ව -පෙ- ඉදං තණ්ඨාජාලං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිජාලං. තස්ස පච්චිකසමුද්ධාසං තණ්ඨාජාලං පභිනං, දිට්ඨිජාලං පටිතිසසවධං 'තණ්ඨාජාලස්ස පභිනං දිට්ඨිජාලස්ස පටිතිසසවධං සො පච්චිකසමුද්ධා රූපෙ න සජ්ජති, සඳො න සජ්ජති -පෙ- දිට්ඨිසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බසු ධම්මෙසු න සජ්ජති, න ගණ්ඨාති⁵ න බජ්ඣති න පළිබජ්ඣති, තිස්සානං නිසංචො විපසම්මෙතො විසංඤ්ඤානො⁶ විමරියාදිකතෙන වෙසසා විහරති 'වාතො ව ජාලමි අසජ්ජමානො.'

1. පුරස්මිවාතා පච්ඡමවාතා-ව වී
2. කාලවාතා - මජ්ඣං නසී
3. සුපණ්ණවාතා - ව වී

4. තාලානිවාතා වාතා - ව වී
5. න ගණ්ඨාති - ව වී
6. විසංඤ්ඤාතො - ම ව වී ක

පදුමංව තොයෙන අලිප්පමානොති: 'පදුමං' වුවැති පදුමපුප්පං, 'තොයං' වුවැති උදකං. යථා පදුමපුප්පං තොයෙන න ලිප්පති න පලිප්පති න උපලිප්පති අලිකං අපලිකං අනුපලිකං. එවමෙව ඥේ ලෙපා: තණ්හාලෙපො ව දිට්ඨිලෙපො ව -පෙ- අයං තණ්හාලෙපො -පෙ- අයං දිට්ඨිලෙපො, තස්ස පච්චිකසමුද්ධාස්ස තණ්හාලෙපො පභිනො දිට්ඨිලෙපො පටිතිස්සවේසා, තණ්හාලෙපස්ස පභිනත්තා දිට්ඨිලෙපස්ස පටිතිස්සවේසා සො පච්චිකසමුද්ධො රූපෙ න ලිප්පති සඤ්ඤා න ලිප්පති -පෙ- දිට්ඨිසුත්තමුත්තවිඤ්ඤාතබ්බසු ධම්මෙසු න ලිප්පති න පලිප්පති න උපලිප්පති, අලිකො' අපලිකො අනුපලිකො තිස්සනො තිස්සවො විප්පමුකො විසඤ්ඤාකො විමරියාදිකතො වෙතසා විහරතිති 'පදුමංව තොයෙන අලිප්පමානො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

“සීහොව සඤ්ඤා අසත්තසත්තො
වෘතොව ජාලමිති අසජ්ජමානො,
පදුමංව තොයෙන අලිප්පමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

8.

සීහො යථා දයාබලී පසංගා
රාජා මිගානං අභිභුයා වාරි,
සෙවෙථ පත්තාති සෙතාසත්තාති
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

සීහො යථා දයාබලී පසංගා, රාජා මිගානං අභිභුයා වාරිති: යථා සීහො මිගරාජා දයාබලී දයාදුට්ඨො සබ්බෙ තිරවජානගතෙ පාණෙ අභිභුයා අභිභවිතො අපේක්ඛාකාරිතො පරියාදිදිතො ලෙද්දිතො වරති විහරති ඉරියති වට්ඨෙති¹ පාලෙති යපෙති යාපෙති පච්චිකසමුද්ධොපි පඤ්ඤාබලී පඤ්ඤාදුට්ඨො සබ්බපාණගතෙ පුග්ගලෙ පඤ්ඤාය අභිභුයා අභිභවිතො අපේක්ඛාකාරිතො පරියාදිදිතො ලෙද්දිතො වරති විහරති ඉරියති වට්ඨෙති² පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'සීහො යථා දයාබලී පසංගා රාජා මිගානං අභිභුයා වාරි:'

1. අසංලිකො - ට ප සං

2. වත්තති - ව ටි ත

සෙවෙට් පනතානි සෙනාසනානීති: යථා සිහො මිගරාජා අරඤ්ඤා ව්‍යාමජ්ඣාගතොති වරති විහරති ඉරියති වතොති පාලෙති යපෙති යාපෙති, පට්ටිකසම්බුද්ධොපි අරඤ්ඤා ව්‍යාප්තානි පනතානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අප්පසඤ්ඤානි අප්පඤ්ඤාසානි විජනවාතානි මුත්තසරාහසෙය්‍යකානි පටිසලානසාරුප්පානි. සො ඒකො ගවජති, ඒකො තිට්ඨති, ඒකො ර්.සීදති, ඒකො සෙය්‍යං කපෙති, ඒකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති, ඒකො පටිකකමති, ඒකො රතො ර්.සීදති, ඒකො වඩ්ඪමං අධිට්ඨාති ඒකො වරති විහරති ඉරියති වතොති පාලෙති යපෙති යාපෙති 'සෙවෙට් පනතානි සෙනාසනානි ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපො'ති.

තෙනාහ සො පට්ටික සම්බුද්ධො:

“සීහො යථා ද්‍යාබලී පඤ්ඤා
රාජා මිගානං අභිභුය්‍ය වාරී,
සෙවෙට් පනතානි සෙනාසනානි
ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපො”ති.

9.

මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං
ආසෙවමානො මුදිතං ව කාලෙ,
සංඛන්ත ලොකෙන් අවිරුජ්ඣමානො
ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපො.

මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං ආසෙවමානො මුදිතං ව කාලෙති සො පට්ටිකසම්බුද්ධො මෙත්තාසහගතෙන වෙතසා එකං දිසං එරිතො විහරති. තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං, ඉති උදධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බස්සාය සබ්බාවිත්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන වෙතසා විසුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජේඛන ඵලිකා විහරති කරුණාසහගතෙන වෙතසා -පෙ- මුදිතා සහගතෙන වෙතසා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතෙන වෙතසා විසුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජේඛන ඵලිකා විහරති 'මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං ආසෙවමානො මුදිතං ව කාලෙ'

සංඛන්ත ලොකෙන් අවිරුජ්ඣමානොති මෙත්තාය භාවිතතා යෙ පුරස්ථාය දිසාය සත්තා තෙ අප්පට්ඨකා නොනති, යෙ පඤ්ඤාය දිසාය සත්තා - යෙ උත්තරාය දිසාය සත්තා - යෙ දකුණාය දිසාය සත්තා - යෙ පුරස්ථාය දකුණාය සත්තා - යෙ පඤ්ඤාය දකුණාය සත්තා - යෙ උත්තරාය දකුණාය සත්තා - යෙ දකුණාය දකුණාය සත්තා - යෙ භෙද්ධිමාය දිසාය සත්තා - යෙ උපරිමාය දිසාය සත්තා - යෙ දසසු දසසු සත්තා තෙ අප්පට්ඨකා නොනති, කරුණාය භාවිතතා - මුදිතාය භාවිතතා - උපෙක්ඛාය භාවිතතා යෙ පුරස්ථාය දිසාය සත්තා -පෙ- යෙ දසසු දසසු සත්තා තෙ අප්පට්ඨකා නොනති.

සංඛ්‍යාත ලොකන අවිරුජ්ඣමානෝති: සංඛ්‍යාත ලොකන අවිරුජ්ඣමානෝ අපච්චිරුජ්ඣමානෝ අනාසාතියමානෝ අපච්ඡාදක-මානෝති 'සංඛ්‍යාත ලොකන අවිරුජ්ඣමානෝ එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

“මෙතං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්ඛං
ආසෙවමානෝ මුද්ධං ච කාලෙ,
සංඛ්‍යාත ලොකන අවිරුජ්ඣමානෝ
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

10.

රාගං ච දෙසං ච පහාය මොහං
සන්ද්‍රයිතාන සංඝෙය්‍යජනාති¹,
අසත්තසං ජීවිතසංඛියමහි
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

රාගං ච දෙසං ච පහාය මොහනති 'රාගො'ති “යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසල මූලං” දෙසොති “යො විතතසං ආසාතො -පෙ- වණ්ඨිකකං අසුරොපො අනාත්මනතා විතතසං”. මොහොති “දුක්ඛෙ අසංඝෙය්‍යං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං.” රාගං ච දෙසං ච පහාය මොහනති සො පච්චිකසමුද්ධො රාගං ච දෙසං ච මොහං ච පහාය පජහිතා විනොදෙතා බැනතිකරිතා: අනභාවං ගමෙතාති 'රාගං ච දෙසං ච පහාය මොහං.'

සන්ද්‍රයිතාන සංඝෙය්‍යජනාතීති දසසංඝෙය්‍යජනාති: කාමරාග-සංඝෙය්‍යජනං පටිසංඝෙය්‍යජනං -පෙ- අවිජ්ජාසංඝෙය්‍යජනං. සන්ද්‍රයිතාන සංඝෙය්‍යජනාතීති: සංයොජනාති සන්ද්‍රයිතා පද්‍රයිතා සංපද්‍රයිතා පජහිතා විනොදෙතා බැනතිකරිතා අනභාවං ගමෙතාති 'සන්ද්‍රයිතාන සංඝෙය්‍යජනාති.

අසත්තසං ජීවිතසංඛියමහිති: සො පච්චිකසමුද්ධො ජීවිතපරියො-සානෙ අසත්තාසි අනුත්‍රාසි අනුබ්බිග්ගො අනුසංඛිති: අනුත්‍රාසො අභිරු අවජමහි අනුත්‍රාසි අපලාසි පහිනහයහෙරවො විගතලොමහංයො විහරතිති 'අසත්තසං ජීවිතසංඛියමහි එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.'

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

“රාගං ච දෙසං ච පහාය මොහං
සන්ද්‍රයිතාන සංඝෙය්‍යජනාති,
අසත්තසං ජීවිතසංඛියමහි
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

1. සංයොජනාති - මජ්ඣ. 2, 2

2. බැනති කරිතා - මජ්ඣ. 2, 2

3. අනුසංඛිති - මජ්ඣ. 2, 2

11.

හජනති සෙවනති ව කාරණස්වා¹
 නික්කාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තා,
 අත්තස්සද්දා² අසුචි මනුසසා
 එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො.

හජනති සෙවනති ව කාරණස්වාති; අත්තස්සද්දා පරස්සද්දා
 උභයස්සද්දා දිට්ඨධම්මකස්සද්දා සම්පරාසිකස්සද්දා හජනති
 සම්හජනති සෙවනති ගිසෙවනති සංසෙවනති පටිසෙවනති³ ‘හජනති
 සෙවනති ව කාරණස්වා’.

නික්කාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තාති: දෙව මිත්තා: අගාරිකමිත්තො ව
 පබ්බජිතමිත්තො ව⁴ -පෙ- අයං අගාරිකමිත්තො -පෙ- අයං පබ්බජිත
 මිත්තො. නික්කාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තාති: දුමෙ දෙව මිත්තා
 අකාරණා ගිකකාරණා අනෙතු අපච්චයා දුල්ලහා දුල්ලො සුදුල්ලොත්තාති
 ‘ගිකකාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තා’.

අත්තස්සද්දා අසුචි මනුසසාති: ‘අත්තස්සද්දා’ති අත්තනො
 අස්වාය අත්තනො නෙතු අත්තනො පච්චයා අත්තනො කාරණා⁵
 හජනති සම්හජනති සෙවනති ගිසෙවනති සංසෙවනති පටිසෙවනති
 ආවරනති සමාවරනති පශුරුපාසනති පටිපුච්ඡනති පටිපඤ්ඤනති
 ‘අත්තස්සද්දා’. අසුචි මනුසසාති: අසුචිනා කායකමෙත්ත සමන්තා
 ගතාති අසුචි මනුසසා, අසුචිනා වච්ඡකමෙත්ත සමන්තාගතාති අසුචි
 මනුසසා, අසුචිනා මනොකමෙත්ත සමන්තාගතාති අසුචි මනුසසා,
 අසුචිනා පාණාතිපානෙන- අසුචිනා අදිත්තාදුනෙන- අසුචිනා කාමෙසු
 මිච්ඡාවාදෙන- අසුචිනා මුසාවාදෙන- අසුචියා පිසුනාය වාචාය⁶
 සමන්තාගතා- අසුචියා ඵරුසාය වාචාය’ සමන්තාගතා- අසුචිනා
 සම්චාලාපෙන සමන්තාගතා- අසුචියා අභිජ්ඣාය සමන්තාගතා-
 අසුචිනා බ්‍යාපාදෙන සමන්තාගතාති ‘අසුචි මනුසසා, අසුචියා මිච්ඡා
 දිට්ඨියා සමන්තාගතාති අසුචි මනුසසා, අසුචියා වේදනාය සමන්තා
 ගතාති අසුචි මනුසසා, අසුචියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතාති අසුචි
 ‘මනුසසා, අසුචිනා පණ්ඩිතා සමන්තාගතාති අසුචි මනුසසා, අසුචි
 භීතා ගිහීතා ඔමකා ලාමකා’ ඡත්තකා පරිත්තාති ‘අත්තස්සද්දා
 අසුචි මනුසසා’.

1. කාරණස්වා - ම ව ටී

2. අත්තස්සද්දා - ම ව ටී

3. අගාරික මිත්තො - ටී

4. අයං අගාරික මිත්තො - ටී

5. අත්ත කාරණ - මඡසං ව ටී ක

6. පිසුනා වාචාය - ම ව ටී ක

7. ඵරුසා වාචාය - ම ව ටී ක

එකො වර බග්ගවිසාණකපෙපා'ති: එකොති සො පච්චික සමුද්දො පබ්බප්පාසඛිංගෙන එකො -පෙ- චරෙති: අට්ඨවරියායො -පෙ- බග්ගවිසාණකපෙපාති යථා බග්ගස නාම විසාණං එකං හොති අද්දායං -පෙ- එකො වර බග්ගවිසාණකපෙපා'ති.

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

“හජ්ඣති සෙවනති ව කාරණංථා
තිකකාරණා දුප්පතා අජ්ජමිත්තා,
අත්තඤ්ඤාදායා අසුචි මත්තසා
එකො වර බග්ගවිසාණකපෙපා'ති.

වතුඤ්ඤා වග්ගො

නිට්ඨිකො ව බග්ගවිසාණසුත්තනිදේශසො.

1. අපිකො තිස්සමෙත්තකයො පුණ්ණකො අථ මෙත්තගු, ධොතකො උපසිට්ඨො ව නඤ්ඤා ව අථ හෙමකො.
2. තොදෙය්‍යකස්ස දුභයො ජතුකණ්ණි ව පණ්ඩිකො, හද්‍රාදුට්ඨො උදයො ව පොසාලො වාපි බ්‍රාහ්මණො.
3. මොසරාජා ව මෙධාවි පිඞ්ඞිකො ව මහාඉසි, සොළසත්තං¹ පනෙතෙසං බ්‍රාහ්මණානංව සාසනං. පාරායනානං² භිද්දෙසා තත්තකානි හවන්ති හි³
4. බග්ගවිසාණසුත්තානං භිද්දෙසාපි තථෙව ව භිද්දෙසා දුට්ඨා කෙදායා පරිපුණ්ණා සුලකඛිනා'ති

වූලනීදේශපාළි නිට්ඨිකා.

1. සොළසත්තං - අ - ව
2. පාරායනං - ව

3. හවන්ති - ම ව ව ක